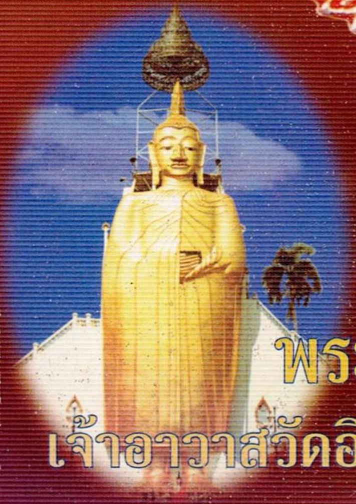
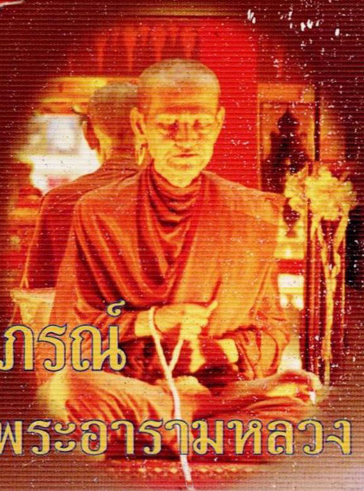

พระราชรัตนาภรณ์

เจ้าอาวาสวัดอินทรวิหาร พระอารามหลวง

งานฉลองสมณศักดิ์
ทำบุญสิริมงคล อายุ ๖๑ ปี

พระราชรัตนาภรณ์

อาทรศาสนกิจ มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี

และ

ฉลองกุฏิชินบัญชร - อาคารเอนกประสงค์
อนุสรณ์สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี)

๓ มกราคม ๒๕๔๖

มุทิตาพจน์

ในวโรกาสมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๕ ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ พระโสภณธรรมวงศ์ (ทองสืบ สจฺจสาโร) เจ้าอาวาสวัดอินทรวิหาร พระอารามหลวง และรักษาการเจ้าคณะแขวงวัดสามพระยา เป็นพระราชาคณะชั้นราช ในราชทินนามที่

พระราชรัตนาภรณ์

อาทรศาสนกิจ มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี

นับเป็นเกียรติประวัติอันสูงส่งแด่ท่าน เป็นศรีแก่วัดอินทรวิหาร พระอารามหลวง และเป็นที่ปลาบปลื้มปีติยินดี ของพระภิกษุ-สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ตลอดจนผู้ที่เคารพนับถือศรัทธาในพระราชรัตนาภรณ์

พระราชรัตนาภรณ์ (ทองสืบ สจฺจสาโร) เป็นพระเถระที่เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนา นับแต่ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดอินทรวิหาร ความเปลี่ยนแปลงในด้านการพัฒนาได้เด่นชัดทวีคูณยิ่งขึ้น ทั้งด้านการสาธารณูปการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ จนได้รับการยกฐานะวัดขึ้นเป็น พระอารามหลวง

สรรพกรณียกิจที่พระราชรัตนาภรณ์ (ทองสืบ สจฺจสาโร) ปฏิบัติและบำเพ็ญมาโดยตลอด ได้ชื่อว่าท่านได้ดำเนินชีวิตของท่านตามแนวทางแห่งพระพุทธภาษิตที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ ***"ยศย่อมเจริญแก่บุคคลผู้มีความขยันหมั่นเพียร มีสติ มีการงาน ที่ทำอันสะอาดหมดจด ใคร่ครวญแล้วจึงทำ ผู้สำรวมระวังความชั่ว เป็นอยู่โดยธรรม คือความดีความชอบ และไม่ประมาทเลินเล่อ*** ดังนี้ ฯ"

อนึ่งขอพระราชทานถวายพระพรชัยมงคล แด่สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ ทุกพระองค์ให้ทรงพระเกษมสำราญ เสด็จสถิตสถาพรในสิริราชสมบัติไอศวรรยาธิปัตย์ตลอดจิรัฐิติกาล

ขอตั้งกัลยาณจิตน้อมอำนวยพรถวาย พระราชรัตนาภรณ์ (ทองสืบ สจฺจสาโร) จงมีความเจริญงอกงามไพบูลย์ในบวรพระพุทธศาสนา ปราศจากสรรพโรคาพาธอุปัทวันตรายทั้งปวง สมบูรณ์ด้วยคุณสารสิริสวัสดิ์พัฒนมงคล ศุภผลสถาพร ตลอดกาลเป็นนิตย์เทอญ

คณะสงฆ์วัดอินทรวิหาร พระอารามหลวง

พร้อมคณะศิษยานุศิษย์

อาศิรวาทราชสดุดี

ในวโรกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ครบ ๖ รอบ

พิมพ์เป็นที่ระลึกในวโรกาสที่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์

พระโสภณธรรมวงศ์

เจ้าอาวาสวัดอินทรวิหาร พระอารามหลวง

รก. เจ้าคณะแขวงวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร

เป็นพระราชาคณะชั้นราช ที่

พระราชรัตนาภรณ์

อาทรศาสนกิจ มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี

สถิต ณ วัดอินทรวิหาร

วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๕

เนื่องในวโรกาสที่พระเดชพระคุณ พระโสภณธรรมวงศ์

ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ เลื่อนสมณศักดิ์เป็น พระราชาคณะชั้นราชที่

"พระราชรัตนาภรณ์"

คณะสงฆ์และคณะกรรมการวัดพุทธสามัคคี ขอถวายมุทิตาสักการะ

อัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตทั่ว ในรอบรั้วสามัคคีทวีผล
มุทิตาสักการะพระโสภณ ฯ สาธุชนยินดีเปรมปรีดา
เป็น "พระราชรัตนาภรณ์" นามขจรทั่วไตรรัตนา
เอื้ออารีมีใจใยเมตตา ให้พรรษาอย่างน้อยกว่าร้อยพรรษ์
เจริญรุ่งราวโสมโพยมส่อง นภาผ่องรังสีรวีสรรค์
เจริญศรีเจริญยศปรากฏพลัน ทุกคืนวันสุขสมภิรมย์ เทอญ

ด้วยจิตคารวะ

คณะสงฆ์และคณะกรรมการวัดพุทธสามัคคี

ประสาธนวิภูษิต

วันที่ห้าธันวาสองห้าสี่ห้า ครบพระชนมพรรษาฟ้าเฉลิม
พระโสภณธรรมวงศ์ "ทรงจารเจิม" แต่งตั้งเติมเพิ่มชั้นฐานันดร
เลื่อนจากชั้นสามัญขึ้นชั้นราช ทรงประสาธน์วิภูษิตนริศร
ทินนาม ที่ "พระราชรัตนาภรณ์" "อาทรศาสนกิจ" พิสดาร
สถิต ณ พระอารามอร่ามศิลป์ กลางธานินทร์ วัดอินทรวิหาร
พระอารามหลวงช่วงชัชวาล อลังการดาษดื่นยั่งยืนยง
พระอุ้มบาตรยาตรหยุดพุทธเจ้า ประทับเนาเสาวรีย์รังสีส่ง
ภปร. พระราชทานประสานทรง สูงระหงองค์ฉลองด้วยทองใบ
ท่านสร้างโบสถ์โชติตระการสถานที่ สร้างกุฎีสงฆ์หลักพักอาศัย
บ่อน้ำมนต์โคนต้นโพธิ์มโนมัย สงบใจได้สดับศัพท์เสียงมนต์
ฐาปนกิจก่อติดต่อเนื่อง อร่ามเรืองประเทืองวัดพิพัฒน์ผล
และหลายหลากมากหน้าสาธุชน เกิดกุศลยลย่ำประจำวัน
พระอารามงามสะพรั่งทั่วทั้งวัด แยกประมวลส่วนสัดท่านจัดสรร
โบสถ์ศาลาสังฆาวาสยาตรสัมพันธ์ เสียงสวรรค์สรรเสริญเจริญตา
ขอพระราชรัตนาภรณ์ บวรยิ่ง ประสบสิ่งสุขสันต์ได้หรรษา
อานิสงส์จงสวัสดิ์วัฒนา พระราชามานิต สถิตธรรม

นายประชิต ไผ่ตง ร้อยกรอง

5 ธันวาคม 2545

น้อมสักการะมุทิตาจิต

พระราชรัตนาภรณ์

ในมงคลวโรกาสพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์

5 ธันวาคม พ.ศ. 2545

พระ สงฆ์พุทธบุตรเนื้อ	นาบุญ
ราช สมณศักดิ์ทรงคุณ	โปรดตั้ง
รัตนา ศาสนอดุล	ทายาท ธรรมเอย
ภรณ์ พระคุณเกียรติยั้ง	ยิ่งน้อมมุทิตา
พระสงฆ์สมณบุตร	พระวิสุทธิ์ไตรสิกขา
สัทธรรมนำศรัทธา	ศาสนาเนื้อนาบุญ
พรหมจรรย์สง่างาม	ราชทินนามประเสริฐสุนทร
ศีลวัตรสัจคุณ	เกียรติอดุลบารมี
ก่อเกื้อพระศาสนา	เปี่ยมเมตตาและปรานี
อาทรเอื้ออารี	คงความดีปรากฏไกล
นอบน้อมมุทิตา	ขอปัญญากระจ่างใส
ทายาทธรรมวินัย	เป็นธงชัยศาสนา
ขอคุณพระไตรรัตน์	จุ่งพิพัฒน์คุ้มรักษา
รุ่งเรืองวัฒนา	สืบศรัทธาสาธุชนฯ

ด้วยความเคารพศรัทธา

คณะศิษยานุศิษย์

สารบัญ

เรื่อง **หน้า**

เรื่อง	หน้า

เรื่อง **หน้า**

ภาคผนวก

เรื่อง	หน้า

ประวัติ
วัดอินทรวิหาร พระอารามหลวง
บางขุนพรหม กรุงเทพมหานคร

ที่ตั้งปัจจุบัน เลขที่ ๑๔๔ ถนนวิสุทธิกษัตริย์ แขวงบางขุนพรหม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

เนื้อที่ จำนวน ๒๑ ไร่ ๑ งาน ๖๕ ตารางวา

ทิศเหนือ	ติดต่อ	ถนนกรุงเกษม
ทิศใต้	ติดต่อ	ถนนวิสุทธิกษัตริย์
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	เทเวศร์ ซอย ๑
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	ถนนสามเสน สี่แยกบางขุนพรหม

วัดอินทรวิหาร

เป็นวัดโบราณเก่าแก่มีพัทธสีมา สร้างขึ้นสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ขึ้นทะเบียนทำเนียบวัดประมาณปี ๒๒๙๕[๑] เป็นวัดที่ปลูกอยู่ใกล้สวนผักของชาวจีน ไม่ปรากฏนามผู้สร้าง อุโบสถแต่เดิมแบบเตาเผาปูน กุฏิฝากระแชง-อ่อน[๒] เดิมชื่อ "วัดไร่พริก" ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น "วัดบางขุนพรหม" ตามชื่อของหมู่บ้านซึ่งขุนพรหมเป็นหัวหน้าหมู่บ้าน

[๑] หนังสือรับรองสภาพวัด ที่ ศธ. ๐๔๐๕/๑๑๓๒๕ กรมการศาสนา

[๒] ทิพโกษา, มหาอำมาตย์ตรี พระยา (สอน โลหะนันทน์), ประวัติสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี),๒๕๓๐. หน้า ๘๘

สมัยธนบุรี ประมาณปี พ.ศ. ๒๓๒๑[๓] พระเจ้าสิริบุญสาร ผู้ครองนครศรีสัตนาคนหุต ได้ยกทัพมารุกรานมาถึงบ้านดอนมดแดง (จังหวัดอุบลราชธานี-ปัจจุบัน) ได้จับพระลอผู้ซึ่งสวามิภักดิ์ในพระบรมโพธิสมภารของพระเจ้ากรุงธนบุรี แล้วทำการประหารเสีย เมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงทราบก็ทรงขัดเคืองพระทัย จึงโปรด ฯ ให้สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกเป็นแม่ทัพ พร้อมด้วยพระยาสุรสีห์ กรีฑาทัพขึ้นไปปราบ และสามารถตีเมืองเวียงจันทน์แตก ส่วนพระเจ้าสิริบุญสารได้ลี้ภัยไปอาศัยในแดนญวน ภายหลังเสร็จศึกสงคราม สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ได้นำตัวเจ้าอินทวงศ์โอรสในพระเจ้าสิริบุญสารลงมากรุงธนบุรีด้วย และโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าอินทวงศ์และคณะพำนักตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ ณ บริเวณไร่พริก (แขวงบางขุนพรม-ปัจจุบัน) เจ้าอินทวงศ์มีศักดิ์เป็นน้าเขยของเจ้าน้อยเขียว เจ้าเมืองเวียงจันทน์ ธิดาองค์หนึ่งของ เจ้าอินทวงศ์ นามว่าเจ้าทองสุก กับ เจ้าน้อยเขียว ได้เป็นพระสนมในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช[๔]

ต่อมา เจ้าอินทวงศ์ ได้มีศรัทธาดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดบาง-ขุนพรหม และได้เปลี่ยนแปลงรูปทรงอุโบสถ ก่ออิฐถือปูนเป็นที่ยังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน (บูรณะครั้งหลังสุด พ.ศ. ๒๕๓๖) ได้สร้างศาลาพร้อมกับขุดคลองเหนือ-ใต้ และด้านหลังวัด[๕] เมื่ออารามมีความมั่นคงดีแล้ว จึงได้ไปกราบอาราธนาท่านเจ้าคุณอรัญญิกเถระ (ด้วง) ผู้เรืองในวิปัสสนาธุระและใจดีมาช่วยเป็นภาระในกิจการคณะสงฆ์ และถือเป็นเจ้าอาวาสรูปแรกที่มีหลักฐานปรากฏยืนยัน

---

[๓] ทองสืบ สจฺจสาโร, พระมหา, อนุสรณ์บูรณะปฏิสังขรณ์และสมโภชองค์หลวงพ่อโต วัดอินทรวิหาร,๒๕๒๕, หน้า ๔๗

[๔] ไตรภาคี-พุทธพร (นามแฝง), หนังสือชีวประวัติและประมวลภาพพระเครื่อง พร้อมอิทธิพลวัตถุมงคล

[๕] ทิพโกษา, มหาอำมาตย์ตรี พระยา, เรื่องเดิม, หน้า ๘๗

ในแผ่นดินรัชกาลที่ ๓ พระองค์เจ้าอินทร์ ในกรมพระราชวังบวรมหาศักดิ์พลเสพย์[๖] ได้บูรณะปฏิสังขรณ์อุโบสถ ซึ่งยังคงปรากฏมาจนกระทั่งปัจจุบัน

ครั้นถึงแผ่นดินในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้า ฯ ให้ตัดถนนผ่านกลางวัดบางขุนพรหม[๗] จึงกลายเป็น ๒ วัด คือ วัดบางขุนพรหมนอก (วัดใหม่อมตรส-ปัจจุบัน) และวัดบางขุนพรหมใน (วัดอินทรวิหาร-ปัจจุบัน) เนื่องจากอยู่ภายในเขตวังเทวะเวสม์ ที่พระองค์โปรดเกล้า ฯ ให้สร้างขึ้นใหม่

การเรียกชื่อวัด

● ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ไม่พบหลักฐานการเรียกชื่ออย่างเป็นทางการนิยมเรียกกันว่า "วัดไร่พริก" ต่อมาเปลี่ยนเป็น "วัดบางขุนพรหม"

● เรียกว่า "วัดอินทร์" หรือ "วัดอินทาราม" ตามนามของผู้ปฏิสังขรณ์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น

● พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้า ฯ ให้คณะสงฆ์เปลี่ยนนามวัด[๘] เนื่องจากชื่อเดิมไปพ้องกับ "วัดอินทาราม" (วัดใต้) บางยี่เรือใต้ ธนบุรี สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ (ม.ร.ว. ชื่น) แห่งวัดบวรนิเวศวิหารเป็นผู้ขนานนามว่า "วัดอินทรวิหาร" ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๗๐[๙] และยังคงใช้ชื่อนี้ตราบกระทั่งปัจจุบัน

---

[๖] ไตรภาคี-พุทธพร (นามแฝง), เรื่องเดิม, หน้า ๑๐

[๗] ทิพโกษา, มหาอำมาตย์ตรี พระยา, เรื่องเดิม, หน้า ๘๘

[๘] ทองสืบ สจฺจสาโร, พระมหา. เล่มเดิม, ๒๕๒๕, หน้า ๔๙

[๙] ทิพโกษา, มหาอำมาตย์ตรี พระยา, เรื่องเดิม, หน้า ๘๘

● พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๙) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ยกฐานะจากวัดราษฎร์ ขึ้นเป็นพระอารามหลวง เมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ประกาศ ณ วันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๓

มีสิ่งก่อสร้างอยู่ในบริเวณวัด คือ

ศาลาการเปรียญ ๑ หลัง

สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น ค่าก่อสร้างประมาณ ๑๐ ล้านบาท **ชั้นบน**ใช้เป็นที่บำเพ็ญกุศลและจัดกิจกรรมต่าง ๆ มีพระพุทธปฏิมากรที่งดงาม ได้นามว่า **พระพุทธอังคีรสศรีสุคตศากยมุนี** เป็นที่ประดิษฐานรูปเหมือนเท่าองค์จริงของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี) และอดีตเจ้าอาวาสวัดอินทรวิหาร เป็นที่อบรมธรรมะแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา และเยาวชนของชาติอยู่เป็นประจำ **ชั้นล่าง**ใช้เป็นห้องประชุมสัมมนา จัดอบรมปฏิบัติธรรมที่ทางวัดจัดขึ้น และที่หน่วยงานของรัฐหรือเอกชนจัดขึ้น

ในปี ๒๕๔๑ ได้ทำการบูรณะซ่อมแซมหลังคาซึ่งเกิดมีรอยรั่วทั้งหมด เป็นเงิน ๑๐๘,๘๗๐.๐๐ บาท

กุฏิ จำนวน ๑๒ หลัง

สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ทรงไทย ๒ ชั้น สร้างเป็นระเบียบเรียบร้อย ค่าก่อสร้างหลังละประมาณ ๑๔๐,๐๐๐.๐๐ บาทเศษ และรวมเป็นค่าก่อสร้างทั้งสิ้น ๑,๖๘๐,๐๐๐.๐๐ บาทเศษ

ในปี ๒๕๔๑ ได้ทำการบูรณะซ่อมแซมใหม่ โดยการทาสี และซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดทรุดโทรมเป็นเงินทั้งสิ้น ๗๕๕,๕๒๒.๐๐ บาท

ถาวรวัตถุอื่น ๆ

องค์หลวงพ่อโต

พระพุทธปฏิมากรปางประทับยืน ทรงบาตรใหญ่ที่สุดในโลก สูง ๑๖ วา กว้าง ๕ วา ๒ ศอก ประดับด้วยกระจกโมเสคทอง ๒๔ เคทั้งองค์ ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ (โต) ได้มาริเริ่มสร้างไว้เมื่อ ๑๓๕ ปีเศษ ยังมั่นคงแข็งแรง มีพุทธศาสนิกชนและชาวต่างประเทศมานมัสการและชมทุกวัน โดยเฉลี่ยประมาณ ๒๐๐-๓๐๐ คนต่อวัน ปัจจุบัน องค์หลวงพ่อโตยังเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่อัญเชิญมาจากประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยม-ประชาชนศรีลังกาอีกด้วย

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ ได้ทำการบูรณะซ่อมแซมส่วนที่เกิดรอยร้าวชำรุดทรุดโทรม โดยการประดับกระจกโมเสคทอง ๒๔ เค เสียใหม่ พร้อมเปลี่ยนป้าย ภ.ป.ร. พระปรมาภิไธย และประวัติวัดเป็นหินอ่อนหินแกรนิต เป็นเงินทั้งสิ้น ๓๒๖,๙๙๖.๐๐ บาท

อาคารคลุมบ่อน้ำพระพุทธมนต์

สร้างคลุมบ่อน้ำมนต์บ่อเดิมที่ท่านเจ้าประคุณสมเด็จ ฯ (โต) ได้มาสร้างไว้สมัยที่ท่านมาสร้างองค์หลวงพ่อโต ใช้เป็นที่ปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิเจริญภาวนา มีผู้มาปฏิบัติธรรมนั่งสมาธิทุกวันวันละ ๕๐-๑๐๐ คน ตัวอาคารเป็นงานปฏิมากรรมที่สวยงามหาดูได้ยาก เคยได้รับรางวัลงานศิลปกรรมยอดเยี่ยมแห่งชาติมาแล้ว สิ้นค่าก่อสร้างเป็นเงินทั้งสิ้น ๔,๖๕๐,๐๐๐.๐๐ บาท

อาคารที่พักผู้ปฏิบัติธรรม ๔ ชั้น

สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กทั้งหลังพร้อมอุปกรณ์อำนวยความสะดวกพร้อม ใช้เป็นที่พักผู้ปฏิบัติธรรม จุคนได้ประมาณ ๑๕๐ คน ค่าก่อสร้างประมาณ ๔,๘๖๕,๘๓๒.๕๐ บาท

ศาลาโรงทาน

สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กชั้นเดียว ติดกระจกรอบด้าน ใช้เป็นที่รับประทานอาหารของผู้ปฏิบัติธรรม และประกอบพิธี/กิจกรรมต่าง ๆ ของวัด ค่าก่อสร้างประมาณ ๘๒๓,๑๒๕.๐๐ บาท

หอระฆัง

สร้างไว้แต่สมัยโบราณ มีรูปทรงที่หาดูได้ยาก งดงามด้วยศิลปะของช่างสมัยโบราณ เด่นเป็นสง่าคู่กับวัดอยู่จนทุกวันนี้

โรงเรียนพระปริยัติธรรม "เมตตา กรุณา สามัคคี"

เป็นอาคารสร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น สำหรับพระภิกษุ-สามเณรได้เล่าเรียนศึกษาภาษาบาลีและนักธรรม มีจำนวน ๑๒ ห้องเรียน ค่าก่อสร้างเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น ๑,๖๕๒,๐๐๐.๐๐ บาท

พิพิธภัณฑ์สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี)

เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก เป็นที่รวบรวมสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับท่านเจ้าประคุณสมเด็จ ฯ (โต พฺรหฺมรํสี) และพุทธปฏิมากรสมัยโบราณ เปิดให้เข้าชมและศึกษาทุกวัน ใช้เงินค่าก่อสร้างทั้งสิ้น ๖๕๐,๐๐๐.๐๐ บาท

ศาลามูลนิธิสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต)

เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ตั้งอยู่ ณ ด้านทิศใต้ขององค์หลวง-พ่อโต เป็นที่ทำงานของมูลนิธิสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) รวม ๒ หลัง ใช้เงินค่าก่อสร้างทั้งสิ้น ๖๕๐,๐๐๐.๐๐ บาท

มณฑปรอยพระพุทธบาทจำลอง

สร้างด้วยหินอ่อน เป็นของโบราณ มีอยู่กับวัดมาแต่ก่อน เป็นรอยพระพุทธบาทจำลองที่สำคัญที่มีอยู่ในประเทศไทย

พิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง

(ด้านลานพระประจำวัน) ได้จัดทำขึ้นเพื่ออนุรักษ์สิ่งของของวัดที่สำคัญไว้ให้อนุชนและผู้สนใจได้ศึกษา พร้อมทั้งเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนที่เข้าสู่วัดอินทรวิหาร ค่าก่อสร้างทั้งสิ้น ๔๕๕,๐๐๐.๐๐ บาท

ห้องสมุดประชาชน "เลื่อน บัวสุวรรณ"

สำหรับพระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไปได้ใช้เพื่อศึกษาหาความรู้ ซึ่งได้รวบรวมสรรพหนังสือต่าง ๆ ไว้มากมาย ค่าก่อสร้างทั้งสิ้น ๘๕๐,๐๐๐.๐๐ บาท

ศาลารายบริเวณสนามหญ้าเบื้องหน้าองค์หลวงพ่อโต

มีจำนวน ๒ หลัง สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก เพื่อให้ประชาชนที่มาบำเพ็ญกุศลหรือมานมัสการหลวงพ่อโตได้พักผ่อนหย่อนใจ ค่าก่อสร้างทั้งสิ้น ๓๕๐,๓๐๐.๐๐ บาท

เก๋งจีน

มีจำนวน ๒ หลัง ประดิษฐานพระโพธิสัตว์กวนอิมอวโลกิเตศวร และพระสังกัจจายน์ ฮก ลก ซิ่ว สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ปูด้วยหินแกรนิตและหินอ่อนปิดทองลายเสา สำหรับให้ชาวจีนได้ไหว้สักการะและปฏิบัติธรรมนั่งกรรมฐาน ค่าก่อสร้างทั้งสิ้น ๒,๔๑๐,๔๖๑.๐๐ บาท

อาคารปฏิบัติธรรม "เฉลิมพระเกียรติ"

มีขนาดสูง ๕ ชั้น สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กทั้งหลัง ใช้เป็นห้องจัดอบรมปฏิบัติธรรมของพระภิกษุ สามเณร นักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชนทั่วไป ภายในอาคารประกอบด้วยห้องปฏิบัติใหญ่ ห้องปฏิบัติย่อย ห้องโสตทัศนูปกรณ์ ห้องพัก ห้องสำนักงาน ลานจอดรถ ฯลฯ พร้อมอุปกรณ์อำนวยความสะดวก ค่าก่อสร้างทั้งสิ้น ๓๕,๐๐๐,๐๐๐.๐๐ บาท

มงคลสถานที่สรงน้ำพระ–นักษัตรประจำราศีปีเกิด และเทวดาประจำวันเกิด

ใช้เป็นสถานที่ให้ประชาชนได้มาสรงน้ำพระ ฯ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตและครอบครัวตามคติโบราณ ค่าก่อสร้างทั้งสิ้น ๒,๐๐๔,๐๔๘.๔๘ บาท

อาคารอเนกประสงค์ สูง ๒ ชั้น

สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ใช้เป็นสถานที่เก็บวัสดุครุภัณฑ์ตลอดจนสิ่งของต่าง ๆ ของวัด ค่าก่อสร้างทั้งสิ้น ๒,๔๗๐,๑๙๕.๐๐ บาท

ประชาชนบำรุงวัด

มีประมาณ ๕๐๐ คน และในวันธรรมสวนะวันอุโบสถ มีประชาชนมาประกอบศาสนกิจ เฉลี่ยครั้งละประมาณ ๖๐-๑๐๐ คน

ทางวัดได้จัดกิจกรรมพิเศษในวันธรรมสวนะ และวันสำคัญทางศาสนา คือ

๑. จัดให้มีการเวียนเทียน แสดงพระธรรมเทศนา บรรยายธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ครบทั้ง ๔ วัน คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฏฐมีบูชา และวันอาสาฬหบูชา มีประชาชนร่วมพิธี ฯ จำนวนประมาณ ๘๐๐ คน

๒. จัดให้มีการสอนวิปัสสนากรรมฐาน ปฏิบัติธรรมเจริญจิตภาวนาทุกวันอาทิตย์ที่อาคารปฏิบัติธรรม "เฉลิมพระเกียรติ" ตลอดทั้งปี มีผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรม ครั้งละประมาณ ๕๐ คน

๓. จัดให้มีการแสดงพระธรรมเทศนาและเจริญจิตภาวนาทุกวันตลอดไตรมาสของพรรษากาล เวลา ๑๙.๓๐ น. มีผู้ร่วมกิจกรรมโดยเฉลี่ยวันละ ๓๐-๕๐ คน

๔. จัดให้มีพระธรรมเทศนา ปาฐกถาธรรม อบรมสั่งสอนประชาชนรวมทั้งเจริญจิตภาวนาในวันธรรมสวนะตลอดทั้งปี มีผู้ร่วมกิจกรรมโดยเฉลี่ย ๑๐๐ คน

องค์หลวงพ่อโต

องค์หลวงพ่อโต พระพุทธปฏิมากรยืนปางทรงบาตร ศิลปะแบบสุโขทัย เดิมสร้างด้วยอิฐถือปูน ริเริ่มสร้างโดยท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี) แห่งวัดระฆังโฆสิตาราม ใน พ.ศ. ๒๔๑๐ แผ่นดินรัชกาลที่ ๔ แล้วเสร็จสมบูรณ์ในสมัยพระอินทรสมาจาร (เงิน อินฺทสโร) ในปี พ.ศ. ๒๔๗๐ รัชกาลที่ ๗ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีความสูง ๑๖ วา กว้าง ๕ วา ๒ ศอก ภายหลังคณะสงฆ์และกรรมการวัดอินทรวิหารได้พร้อมใจกันประดับด้วยกระเบื้องโมเสคทองคำ ๒๔ เคทั้งองค์ พระพุทธปฏิมากรนี้ มีนามว่า **พระศรีอริยเมตไตรย**[๑] ถือเป็นพระพุทธรูปยืนปางทรงบาตรที่สูงใหญ่ที่สุดในโลก

ประวัติการก่อสร้างบูรณะปฏิสังขรณ์ องค์หลวงพ่อโต และการจัดงานสมโภช

พ.ศ. ๒๔๑๐ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี) วัดระฆังโฆสิตาราม ได้ริเริ่มก่อสร้างองค์หลวงพ่อโต และได้เริ่มสร้างไปพร้อมกับบ่อน้ำพระพุทธมนต์ที่ด้านหน้าอุโบสถ ส่วนการก่อสร้างองค์พระพุทธรูปได้ดำเนินการไปถึงพระนาภี (สะดือ) สมเด็จ ฯ ก็มรณภาพลง ณ ศาลาใหญ่วัดบางขุนพรหมใน (วัดอินทรวิหาร-ปัจจุบัน) ด้วยโรคลม ในเวลาเที่ยงคืนของวันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๕

---

[๑] "ศรีอาริยเมตไตรย" เป็นพระนามของพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งซึ่งจะเสด็จอุบัติขึ้นในภายหน้า หลังจากสิ้นพระศาสนาพระโคตมพุทธเจ้าแล้ว ในคราวที่มนุษย์มีอายุยืน ๘๐,๐๐๐ ปี นับเป็นพระพุทธเจ้าพระองค์ที่ ๕ แห่งภัทรกัลป์นี้ พระพุทธเจ้าแห่งภัทรกัลป์ปัจจุบันนี้คือ พระกกุสันธะ, พระโกนาคมน์, พระกัสสปะ, พระโคตมะ และพระเมตเตยยะ ซึ่งเรียกกันสามัญว่า "พระศรีอาริย์" หรือ "พระศรีอริยเมตไตรย"

พ.ศ. ๒๔๓๕ พระครูธรรมานุกูล (ภู จนฺทเกสโร) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสรูปที่ ๒ ได้ดำเนินการก่อสร้างต่อมา

พ.ศ. ๒๔๖๗ พระครูสังฆรักษ์ (เงิน อินฺทสโร) ภายหลังได้รับสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ ที่ พระอินทรสมาจาร เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๙ เป็นเจ้าอาวาสรูปที่ ๓ ได้ดำเนินการก่อสร้างองค์หลวงพ่อโตจนแล้วเสร็จสมบูรณ์ในปี พ.ศ. ๒๔๗๐ รวมระยะการสร้าง ๖๐ ปี

พ.ศ. ๒๔๗๑ จัดงานสมโภชขึ้นเป็นครั้งแรก กำหนดในวันที่ ๔-๕-๖ เดือนมีนาคม สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ เสด็จ ฯ มาเป็นองค์ประธานฝ่ายสงฆ์ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิจ เสด็จ ฯ มาเป็นองค์ประธานฝ่ายคฤหัสถ์ ทรงเปิดงานสมโภชองค์หลวงพ่อโต ทางวัดและคณะกรรมการได้ให้จัดเป็นประเพณีสืบมาตั้งแต่บัดนั้น

พ.ศ. ๒๔๘๑ สร้างประภามณฑล (พระรัศมี) ประดับองค์หลวงพ่อโต และประดับกระเบื้องโมเสคทองคำ ๒๔ เค ที่พระพักตร์ พระเศียร และพระหัตถ์ จากประเทศเยอรมนี

พ.ศ. ๒๔๘๕ ได้เปลี่ยนแปลงกำหนดการจัดงานประจำปี จากเดิมกำหนดในวันที่ ๑-๗ มีนาคม ของทุกปี เรียกว่า งานปิดทองนมัสการองค์หลวงพ่อโต

พ.ศ. ๒๕๐๗ นับเป็นปีมหามงคลยิ่ง เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ พระราชโอรสและพระราชธิดาทุกพระองค์เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในพิธีปิดทองยอดพระเกศเมาฬี ทรงเปิดงานประจำปี ทรงนมัสการและปิดทององค์หลวงพ่อโต

พ.ศ. ๒๕๐๙ บูรณะปฏิสังขรณ์องค์หลวงพ่อโต โดยเปลี่ยนกระเบื้องโมเสคที่พระพักตร์ พระเศียร และพระหัตถ์ขึ้นใหม่ เนื่องจากของเดิมได้ชำรุดและหมองไป

พ.ศ. ๒๕๑๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้า ฯ เสด็จ-พระราชดำเนินทรงประกอบพิธีอัญเชิญโมเสคทองคำขึ้นประดับอุณาโลม (อุ) ณ พระนลาตองค์หลวงพ่อโต

พ.ศ. ๒๕๒๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้า ฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จ ฯ แทนพระองค์ทรงประกอบพิธีอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุขึ้นสถิต ณ ยอดเกศองค์หลวงพ่อโต และทรงปลูกหน่อพระศรีมหาโพธิ์จากต้นตรัสรู้ อายุ ๒,๓๐๐ ปี ซึ่งได้รับจากรัฐบาลประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมประชาชนศรีลังกา

พ.ศ. ๒๕๒๕ บูรณะปฏิสังขรณ์องค์หลวงพ่อโต ประดับกระจกโมเสคทองคำ ๒๔ เค จากประเทศอิตาลี โดยประดับทั้งองค์ และทำการสมโภชในวันที่ ๑๗-๑๙ ธันวาคม เพื่อร่วมฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ ฯพณฯ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ประธานองคมนตรี เป็นผู้แทนพระองค์ เพื่อประกอบพิธียกฉัตร และเปิดงานสมโภชองค์หลวงพ่อโต

เมื่อได้ประกอบพิธีอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุขึ้นสถิต ณ ยอดเกศ-องค์หลวงพ่อโตแล้ว ก็ได้เปลี่ยนชื่อการจัดงานประจำปี เป็นงาน**นมัสการพระบรมสารีริกธาตุและปิดทององค์หลวงพ่อโต** เป็นต้นมา ซึ่งเป็นที่รู้จักของชาวพุทธและผู้เคารพศรัทธาเลื่อมใสตลอดไป

FOREWORD

The standing Buddha image with an alms-bowl in his hands is widely known among the Thais as Luang Phor To. The gigantic statue of the Lord Buddha is an idol built by Buddhists which represent the great worship for the Lord Buddha. The author has gathered the story on the construction of the big Buddha's image in order to inform interested parties on the history of Luang Phor To at Wat Indravihar.

THE STORY OF THE BUDDHA MONUMENT LUANG PHOR TO

Luang Phor To, the big Buddha image in the position of standing on the lotus with an alms-bowl in his hand in thirty two metres (108.99 feet) tall and ten metres and twenty four inches wide (40.09 feet), and is situated at Wat Indravihar, Bangkhunbrahman subdistrict, Phranakorn district, Bangkok, Thailand.

Besides his official name as **Phra Sriariyametri,** Thai people generally called this Buddha image as **Luang Phor To,** which represents the name of the Builder, Somdej Buddhacaraya (To Brahamarangsi). On the other hand, Luang Phor To, which is also mean "big Buddha image", suits well with the gigantic size of the statue.

Generally, to express the Buddha's spiritual power-believed by most buddhists, the Thais prefer to build big Buddha images, far different from the real size of human beings. This is because of the strong faith in Buddhist philosophy, in which the word "**Buddha**" means "**The Enlightened One**" and some Thais also believe that the bigger the image, the more the merit power it contains.

Wat Indravihar which was built in the end of Ayutthaya period, was originally called **"Wat Rai Phrik"** which means "chilli field temple" as it was located in the middle of chinese vegetable gardens King Rama I, the founder of the Chakri dynasty, victoriously came back from Vientiane and brought back Laos Royal families and his people, Chao Indrawong, a member of Laos royal family, had restored Wat Rai Phrik and named it "Wat lndraram" which later was changed to "Wat lndravihar" during the period of King Rama IV.

เจ้าอาวาสวัดอินทรวิหาร

จริง ๆ แล้ว วัดอินทรวิหารนั้น โดยฐานะที่วัดนี้เป็นวัดเก่าแก่มานาน-แต่สมัยกรุงศรีอยุธยา คงจะมีเจ้าอาวาสที่ดูแลรักษาอารามมาหลายรูป (แม้ว่าอาจไม่ได้ดูแลโดยตลอด) แต่ยังไม่สามารถค้นหาหลักฐานมาอ้างอิงสนับสนุนเพื่อความคลี่คลายได้ และโดยหลักฐานเท่าที่ค้นพบปรากฏตั้งแต่สมัยกรุง-รัตนโกสินทร์ตอนต้นลงมา มี

รูปที่ ๑ เจ้าคุณอรัญญิกเถระ (ด้วง) ชาวเวียงจันทน์ ประมาณ พ.ศ. ๒๓๒๑

รูปที่ ๒ พระครูธรรมานุกูล (ภู จนฺทเกสโร)
ชาวจังหวัดตาก เป็นเจ้าอาวาส ๓๓ ปี
เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๕-๒๔๖๗

รูปที่ ๓ พระอินทรสมาจาร (เงิน อินฺทสโร)
ชาวจังหวัดราชบุรี เป็นเจ้าอาวาส ๕๑ ปี
เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๗-๒๕๑๘

รูปที่ ๔ พระครูวรภัตติคุณ (ภักดิ์ ปณฺฑิโต)
ชาวจังหวัดราชบุรี เป็นเจ้าอาวาส ๙ ปี
เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๙-๒๕๒๘

รูปที่ ๕ พระครูสรนาทวิเศษ (ทองสืบ สจฺจสาโร พวงเงิน)
ชาวจังหวัดราชบุรี เป็นเจ้าอาวาส พ.ศ. ๒๕๒๙-ปัจจุบัน โดย

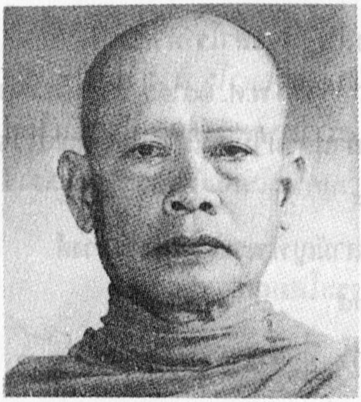
- เป็นพระครูธรรมธร ฐานานุกรม ในสมเด็จพระญาณสังวร เมื่อ ๕ ธันวาคม ๒๕๒๙
- เป็นพระราชาคณะ ชั้นสามัญที่ พระโสภณธรรมวงศ์ เมื่อ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๓๕
- เป็นพระราชาคณะชั้นราช ที่ พระราชรัตนาภรณ์ เมื่อ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๕

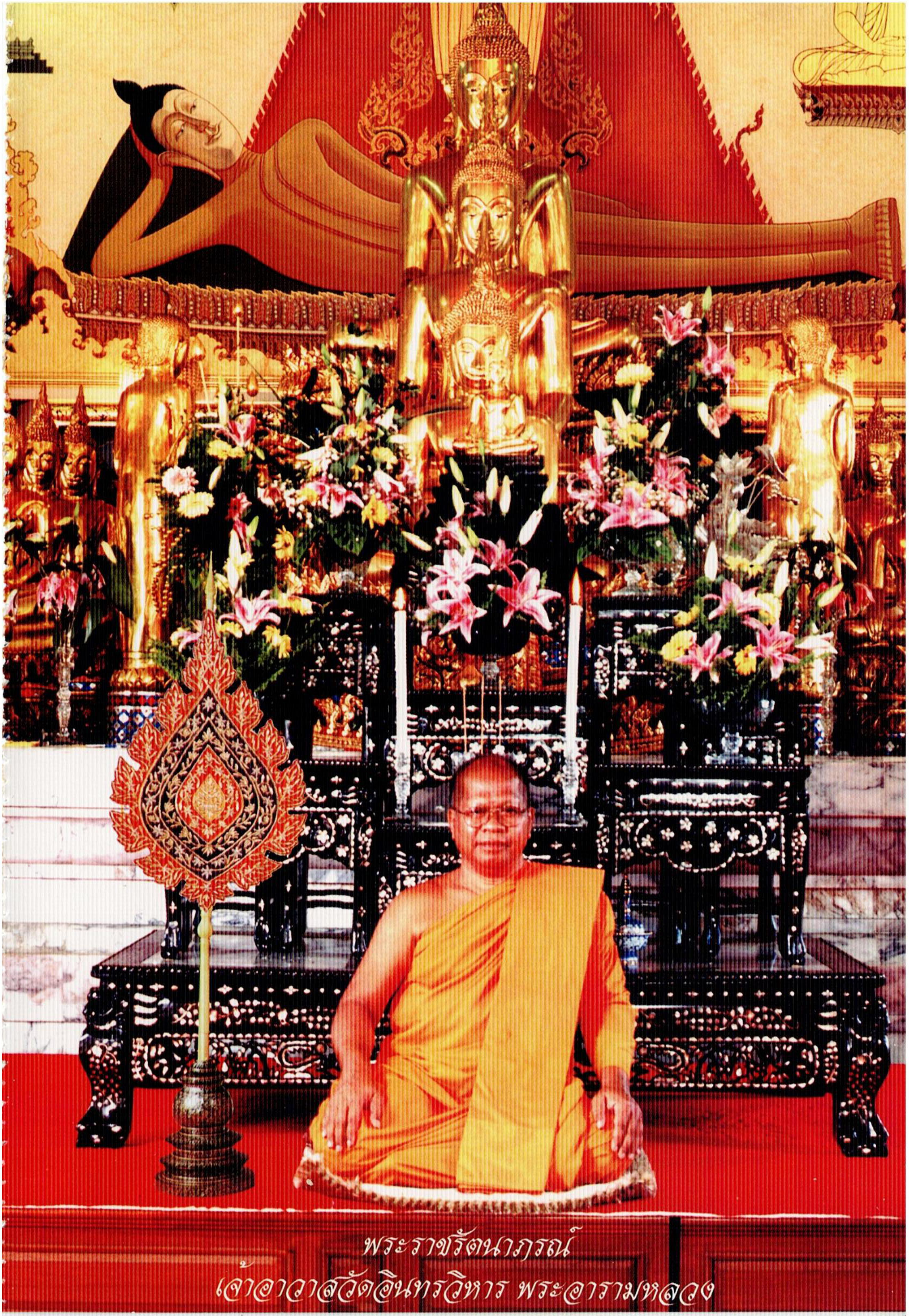
เจ้าอาวาสรูปที่ ๒
พระครูธรรมานุกุล
(ภู จนฺทสาโร)
๒๔๒๕-๒๔๖๗ (๓๓ ปี)

เจ้าอาวาสรูปที่ ๓
พระอินทรสมาจาร
(เงิน อินฺทสาโร)
๒๔๖๗-๒๕๑๘ (๔๑ ปี)

เจ้าอาวาสรูปที่ ๔
พระครูวรภัตติคุณ
(ภักดิ์ ปณฺฑิโต)
๒๕๑๙-๒๕๒๘

พระราชรัตนาภรณ์
เจ้าอาวาสวัดอินทรวิหาร พระอารามหลวง

ประวัติสังเขป

พระราชรัตนาภรณ์

(ทองสืบ สจฺจสาโร, พวงเงิน ป.ธ.๓)

เจ้าอาวาสวัดอินทรวิหาร พระอารามหลวง

ชาตภูมิ

ชื่อ **"ทองสืบ"** นาสกุล **"พวงเงิน"** ฉายา **"สจฺจสาโร"** อายุ ๖๐ พรรษา ๓๙ เกิด ๗ ฯ ๒ ตรงกับวันเสาร์ที่ ๓ มกราคม ๒๔๘๕ นามบิดา นายเจียม พวงเงิน นามมารดา นางโป๊ะ พวงเงิน บ้านเลขที่ ๓๕ หมู่ ๕ บ้านหนองกลางนา ตำบลหนองกลางนา อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

บรรพชา

บรรพชาในขณะเป็นเด็กนักเรียน ๒ ครั้ง เพื่อเทศน์มหาชาติกัณฑ์จุลพลฉลองศรัทธาของญาติโยม ในปี พ.ศ.๒๔๙๖-๒๔๙๗ เมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๔๙๗ ณ วัดโพธิ์เจริญ ตำบลท่าราบ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยมี **พระอินทเขมาจารย์** วัดช่องลม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี เป็นพระอุปัชฌาย์ อยู่กับหลวงตา เรียนนักธรรม แต่ไม่ได้เข้าสอบจึงได้ย้ายไปอยู่ วัดเฉลิมอาสน์ ตำบลท่าชุมพล อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีสำนักเรียนนักธรรม และบาลีที่กำลังโด่งดังมากในยุคนั้น เรียนอยู่ ๑ ปี สอบไล่ได้นักธรรมชั้นตรี ในสนามหลวง และสอบนักธรรมชั้นโท ในปีต่อมา เมื่อสอบนักธรรมชั้นเอกได้แล้ว จึงได้ย้ายเข้ามาศึกษาต่อและได้อยู่ ณ วัดทองเพลง ตำบลคองต้นไทรย์ อำเภอคลองสาน จังหวัดธนบุรี

อุปสมบท

เมื่อวันที่ ๓ ฯ ๖ ปีเถาะ วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๐๖ ณ วัดโพธิ์เจริญ ตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยมี **พระโพธารามคณารักษ์** วัดเฉลิมอาสน์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เป็นพระอุปัชฌาย์

พระอธิการยวง ปชฺโชโต วัดโพธิ์เจริญ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี เป็นพระกรรมวาจาจารย์

พระปลัด สนั่น กตฺธุโร วัดเฉลิมอาสน์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เป็นพระอนุสาวนาจารย์

หน้าที่การงาน

พ.ศ.๒๕๑๗ -เป็นเลขานุการวัดอินทรวิหาร

พ.ศ.๒๕๒๖ -เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอินทรวิหาร

พ.ศ.๒๕๒๙ -เป็นเจ้าอาวาสวัดอินทรวิหาร วัดราษฎร์

พ.ศ.๒๕๓๖ -เป็นพระอุปัชฌาย์ สามัญ

พ.ศ.๒๕๔๓ -เป็นเจ้าอาวาสวัดอินทรวิหาร พระอารามหลวง

พ.ศ.๒๕๔๕ -เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าคณะแขวงวัดสามพระยา

รวมงานศึกษา-เผยแผ่-สาธรณูปการ-สาธารณสงเคราะห์-ศึกษาสงเคราะห์

-นับตั้งแต่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดอินทรวิหาร และได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ขึ้นเป็นพระอารามหลวง ได้ดำเนินการการปกครอง ศึกษา-เผยแผ่-สาธารณูปการ-สาธารณสงเคราะห์และศึกษาสงเคราะห์ รวมหน้าที่หลัก ๖ ประการ รวมเป็นเงินจำนวนเงินบริหารทั้งสิ้น **๑๓๓,๑๗๓,๒๐๔.๒๘** บาท **(หนึ่งร้อยสามสิบสามล้าน หนึ่งแสน เจ็ดหมื่น สามพัน สองร้อยสี่บาท ยี่สิบแปดสตางค์)**

สมณศักดิ์

พ.ศ.๒๕๒๗ -เป็น **"พระครูสรนาทวิเศษ"** พระฐานานุกรมใน **เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก**

พ.ศ.๒๕๒๙ -เป็น **"พระครูธรรมธร"** พระฐานานุกรมในเจ้าพระคุณ **สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก**

พ.ศ.๒๕๓๕ -๑๒ สิงหาคม ๒๕๓๕ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ **"พระโสภณธรรมวงศ์"**

พ.ศ.๒๕๔๕ -ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นราช ที่ **"พระราชรัตนาภรณ์ อาทรศาสนกิจ มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี"**

ศาสนพิธี

๑. พิธีทำบุญทั่วไป

พิธีทำบุญในที่นี้ จะกล่าวถึงพิธีทำบุญทั่ว ๆ ไป ซึ่งเป็นกิจเบื้องต้นที่พุทธศาสนิกจะพึงทราบและนำไปปฏิบัติได้ ส่วนจะผิดแผกแตกต่างกันไปบ้างนั้น ก็สุดแต่ความนิยมของแต่ละท้องถิ่น พิธีทำบุญในศาสนาพุทธสรุปแล้วมี ๒ พิธี คือ :-

ก. พิธีทำบุญใน**งานมงคล** เป็นการทำบุญเพื่อความเป็นสิริมงคล เพื่อความสุขความเจริญ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีขึ้นบ้านใหม่ และพิธีทำบุญวันเกิดหรือวันคล้ายวันเกิด เป็นต้น

ข. พิธีทำบุญใน**งานอวมงคล** เป็นการทำบุญเพื่อปัดเป่าความชั่วร้ายให้หมดไป โดยปรารภถึงเหตุที่มีที่มาอันไม่ดี หรือเหตุที่ก่อให้เกิดความทุกข์โศก เช่น พิธีศพ พิธีทำบุญในการที่แร้งจับบ้าน พิธีทำบุญในการที่รุ้งกินน้ำในบ้าน เป็นต้น

ทั้ง ๒ พิธี มีพิธีกรรมที่จะต้องปฏิบัติโดยย่อ ๆ ดังนี้ :-

๑. การจัดสถานที่ ก่อนถึงวันพิธี จะต้องตบแต่งสถานที่รับรองพระสงฆ์ที่จะเจริญหรือสวดพระพุทธมนต์ และแขกที่จะมาในงาน ตลอดจนเครื่องใช้แต่ละแผนกให้เรียบร้อย

โดยเฉพาะที่พระสงฆ์ ต้องจัดให้อยู่ในฐานะที่น่าเคารพเสมอ โดยจัดที่บูชาไว้ทางขวามือของพระสงฆ์ที่จะเจริญหรือสวดมนต์ และให้หันหน้าไปทางทิศตะวันออก (ถ้าที่จำกัดก็เว้นได้) และอาสนะพระสงฆ์นั้นต้องจัดให้เป็นส่วนหนึ่งต่างหากจากฆราวาส โดยเฉพาะผู้หญิง แล้วตั้งกระโถน ภาชนะน้ำและพานหมาก พลู ไว้ทางขวามือของพระสงฆ์ โดยตั้งกระโถนไว้ข้างในแล้ว

เรียงออกมาตามลำดับ เป็นที่ทราบกันในพิธีทางราชการว่า ในปัจจุบัน สำหรับพานหมาก พลู บางสถานที่มีการจัดบุหรี่หรือยาสูบด้วยนั้น ได้งดการจัดไปแล้ว)

๒. เครื่องสักการะ หมายถึง โต๊ะหมู่หรือที่บูชาอื่นใดตามฐานะอันประกอบด้วย พระพุทธรูป ๑ องค์, แจกัน ๑ คู่, เชิงเทียน ๑ คู่, กระถางธูป ๑ ที่ เป็นอย่างน้อย อย่างมาก จะจัดให้เต็มที่ตามรูปแบบการจัดของโต๊ะหมู่ ๕, ๗ หรือ ๙ เป็นต้น ก็ได้

๓. ด้ายสายสิญจน์และบาตรน้ำมนต์ ในงานมงคลทุกชนิด นิยมวงด้ายสายสิญจน์รอบบ้านหรือสถานที่ แต่จะย่อลงมาแค่ที่พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ก็ได้ การวงด้ายสายสิญจน์ ให้ถือเวียนขวาไว้เสมอ ถ้าจะวงรอบบ้านด้วย ก็ให้เริ่มต้นที่โต๊ะหมู่บูชาแล้วเวียนออกไปที่รั้วบ้านหรือตัวบ้านทางขวามือ (เวียนแบบเลข ๑ ไทย) เมื่อวงรอบแล้ว ให้กลับมาวงรอบที่ฐานพระพุทธรูป วงไว้กับฐานพระพุทธรูป แล้วให้นำกลับมาวงที่บาตรน้ำมนต์เสร็จแล้ววางด้ายสายสิญจน์ที่เหลือไว้บนพานใกล้ ๆ บาตรน้ำมนต์นั้น เพื่อให้พระสงฆ์ใช้ประกอบการเจริญพระพุทธมนต์ต่อไป

บาตรน้ำมนต์ ให้ใส่น้ำพอควร จะใส่ใบเงิน ใบทอง ใบนาก หญ้าแพรก ฝักส้มป่อย ผิวมะกรูด ฯลฯ ก็ได้ สุดแต่จะนิยม ไม่ใส่อะไรเลยก็ได้ เพราะพระพุทธมนต์ที่พระสงฆ์เจริญนั้นเป็นของประเสริฐอยู่แล้ว และตั้งไว้ทางขวามือของพระสงฆ์ที่เป็นประธานสงฆ์ ติดเทียนน้ำมนต์ไว้ที่ขอบบาตร ๑ เล่ม จะหนัก ๑ บาท หรือ ๒ บาทก็ได้ แต่ควรให้ใส้ใหญ่ ๆ ไว้เพื่อป้องกันลมที่จะมีมาพัดให้ดับด้วย และเมื่อพระสงฆ์ดับเทียนน้ำมนต์แล้ว ห้ามจุดเทียนน้ำมนต์เล่มนั้นอีกต่อไป เพราะถือว่าเป็นการดับเสนียดจัญไรมิให้เกิดขึ้นมาอีกต่อไปแล้ว

ส่วนในพิธีศพ ตั้งแต่ถึงแก่กรรมจนกระทั่งเผา ไม่มีการวงด้ายสายสิญจน์และตั้งบาตรน้ำมนต์ หลังจากเผาศพเสร็จแล้วจะทำบุญอัฐิจึงกระทำได้

๔. **การนิมนต์พระสงฆ์** เจ้าภาพจะต้องแจ้ง วัน เดือน ปี และพิธีที่จะกระทำให้พระสงฆ์ทราบเสมอ เพราะบทเจริญหรือสวดมนต์จะมีเพิ่มเติมไม่เหมือนกันตามโอกาสที่ทำบุญ ส่วนจำนวนพระสงฆ์นั้นมีแน่นอนเฉพาะพระสงฆ์สวดพระอภิธรรม สวดรับเทศน์ และสวดหน้าไฟเท่านั้น คือ ๔ รูป นอกนั้นแล้ว ถ้าเป็นงานมงคล พระสงฆ์ที่สวดมนต์ (เจริญพระพุทธมนต์) ก็นิยม ๕ รูป, ๗ รูป, ๙ รูป, ๑๐ รูป โดยเหตุผลว่า ถ้าเป็นงานแต่งงานซึ่งนิยมคู่ จะนิมนต์พระสงฆ์ ๕ รูป, ๗ รูป, ๙ รูป โดยรวมพระพุทธรูปเข้าอีก ๑ องค์ เป็น ๖ รูป, ๘ รูป และ ๑๐ รูป ก็ได้เหมือนกัน ส่วนพิธีหลวง, รัฐพิธี หรือพิธีทางราชการใช้ ๑๐ รูป เสมอ

สำหรับพิธีสดับปกรณ์ (ใช้กับบุคคลผู้มีฐานันดรศักดิ์แต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป) มาติกา บังสุกุล ก็เพิ่มจำนวนพระสงฆ์มากขึ้นอีกเป็น ๑๐, ๑๕, ๒๐, ๒๕ รูป หรือจนถึง ๘๐ รูป หรือ ๑๐๐ รูป ก็สุดแต่จะศรัทธา ไม่จำกัดจำนวน การนิมนต์พระสงฆ์เพื่อรับพระราชทานฉัน, ฉันหรือรับอาหารบิณฑบาต อย่าระบุชื่ออาหาร ๕ ชนิด คือ ข้าวสุก ขนมสด ขนมแห้ง ปลา เนื้อ สรุปแล้วระบุไม่ได้ทุกชนิด จะเป็นขนมจีน หมี่กรอบ ไม่ได้ทั้งนั้น ให้ใช้คำรวมว่า **"รับอาหารบิณฑบาต เช้า-เพล"** หรือ **"ฉันเช้า ฉันเพล"** ก็พอแล้ว

เมื่อพระสงฆ์ที่มาเจริญหรือสวดมนต์มาถึงบ้านเจ้าภาพแล้ว กิจที่จะต้องทำอีกอย่างหนึ่งก็คือ การจัดหาน้ำล้างเท้าและล้างถวายให้เสร็จด้วย เพราะถ้าพระสงฆ์ล้างเอง หากน้ำนั้นมีตัวสัตว์ พระสงฆ์ก็เป็นอาบัติ และถ้าพระสงฆ์ปล่อยให้เท้าเปียกน้ำแล้วเหยียบอาสนะ พระสงฆ์ก็เป็นอาบัติอีก จึงต้องทำให้ท่าน แต่สมัยนี้ การไปมาสะดวกด้วยยานพาหนะ เท้าของพระสงฆ์ไม่เปรอะเปื้อน จึงไม่มีการล้างเท้าพระสงฆ์เป็นส่วนมาก

๕. **ลำดับพิธี** โดยทั่วไป พิธีมงคลจะเริ่มด้วยประธานหรือเจ้าภาพจุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย โดยจุดเทียน ๒ เล่ม ธูป ๓ ดอก และจุดให้ติดจริง ๆ จุดแล้วอธิษฐานใจ กราบพระรัตนตรัย ๓ หน แล้วอาราธนาศีล

อาราธนาพระปริตร ฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ถึงบทมงคลสูตรว่า **"อเสวนา จ พาลานํ"** ให้เจ้าภาพจุดเทียนน้ำมนต์ พร้อมยกบาตรหรือครอบน้ำมนต์ประเคนถวายประธานสงฆ์ และเมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ถึงบทว่า **"นิพฺพนฺติ ธีรา ยถายมฺปทีโป"** ประธานสงฆ์จะดับเทียนน้ำมนต์ตรงคำว่า **"นิพฺ"** โดยจุ่มเปลวเทียนน้ำมนต์ลงในบาตรหรือครอบน้ำมนต์ (การดับเทียนน้ำมนต์อาจจะผิดแผกไปจากนี้บ้างก็เป็นเรื่องของพระสงฆ์) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์จบแล้ว ถ้าเป็นพิธีเจริญพระพุทธมนต์ในวันเดียวซึ่งนิยมทำในตอนเช้าหรือเพล ก็ให้ถวายภัตตาหาร เมื่อพระสงฆ์ฉันเสร็จแล้ว เจ้าภาพถวายไทยธรรม พระสงฆ์อนุโมทนา เจ้าภาพกรวดน้ำ ก็นับว่าเสร็จพิธี แต่ถ้าทำบุญ ๒ วัน วันแรกนิยมเจริญพระพุทธมนต์เย็น แบบนี้ เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เย็นเสร็จ ก็นับว่าเสร็จไปตอนหนึ่ง รุ่งขึ้นจะเช้าหรือเพล เมื่อพระสงฆ์มาถึงเจ้าภาพก็ทำกิจเบื้องต้น มีจุดเทียนธูป อาราธนาศีล รับศีลเสร็จแล้ว พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์บทถวายพรพระ ไม่มีอาราธนาพระปริตร จบแล้วถวายภัตตาหารถวายไทยธรรม พระสงฆ์อนุโมทนา เจ้าภาพกรวดน้ำ.จึงเสร็จพิธี

๖. **การกรวดน้ำ** เมื่อพระสงฆ์เริ่มอนุโมทนา คือ รูปหัวหน้าขึ้นบทอนุโมทนาอุทิศว่า **"ยะถา..."** ก็ให้เจ้าภาพทำการกรวดน้ำทันที พอจบบท **"ยะถา..."** พระสงฆ์รูปที่สองขึ้นบทอนุโมทนา **"สัพพี..."** ก็ให้เจ้าภาพเทน้ำกรวดให้หมด **พระสงฆ์นอกนั้นรับต่อพร้อม**กัน เจ้าภาพนั่งประนมมือฟังพระสงฆ์ให้พรต่อไป จบแล้วกราบ ๓ หน

๗. **การประพรมน้ำพระพุทธมนต์** ให้กระทำหลังจากพระสงฆ์อนุโมทนา (ยะถา......สัพพี) จบแล้ว จะนิมนต์ให้พระสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์แก่ผู้ใดหรือที่ใด ก็นิมนต์ท่านตามประสงค์

๘. **การเทศน์** (หากมี) การนิมนต์พระสงฆ์ให้แสดงพระธรรมเทศนาด้วย ในกรณีที่มีการเจริญพระพุทธมนต์ก่อนแล้วมีการเทศน์ติดต่อกันไป

การอาราธนาตอนพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ให้อาราธนาพระปริตร ยังไม่ต้องรับศีล ต่อเมื่อถึงเวลาเทศน์ นิมนต์พระสงฆ์ขึ้นธรรมาสน์แล้ว จึงอาราธนาศีล รับศีลเสร็จ อาราธนาธรรมต่อ พระสงฆ์เทศน์จบ ถ้าไม่มีพระสงฆ์สวดรับเทศน์ พระสงฆ์ท่านจะอนุโมทนาบนธรรมาสน์เลย เมื่อพระสงฆ์ท่านลงจากธรรมาสน์มาแล้วจึงถวายไทยธรรม (เครื่องกัณฑ์เทศน์) แต่ถ้ามีพระสงฆ์สวดรับเทศน์ เช่น ในกรณีทำบุญหน้าศพ เป็นต้น พระสงฆ์รูปเทศน์ได้เทศน์จบ พระสงฆ์สวดรับเทศน์ต่อ (ระหว่างนี้ พระสงฆ์รูปเทศน์จะลงมานั่งข้างล่างต่อขึ้นจากต้นแถวพระสงฆ์รูปสวดรับเทศน์) จบแล้ว เจ้าภาพจึงถวายไทยธรรม พระสงฆ์อนุโมทนา เจ้าภาพกรวดน้ำ เป็นเสร็จพิธี

๙. **การตั้งเครื่องบูชาหน้าศพ** ถ้าเป็นพิธีอาบน้ำศพ จะต้องมีเทียน (ประทีป) ๑ เล่ม ตามไว้ด้านเหนือศีรษะศพด้วย และประทีปนี้จะตามไว้ตลอดเวลาเมื่อนำศพลงหีบแล้ว ก็ตามไว้ข้างหีบด้านเท้าของผู้ตาย ซึ่งถือว่าผู้ตายจะได้จุดส่องทางไป

ถ้าเป็นพิธีทำบุญหน้าศพ ๗ วัน ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน หรือวันเผาก็ตาม ด้านหน้าศพจะมีที่จุดและปักธูปไว้ให้ผู้ที่เคารพนับถือบูชา ๑ ที่ และนอกจากนี้เวลาประกอบพิธีทุกครั้ง นิยมจัดเครื่องทองน้อยไว้เบื้องหน้าศพอีก ๑ ที่ ซึ่งประกอบด้วย กรวยปักดอกไม้ ๓ กรวย, เทียน ๑ เล่ม, ธูป ๑ ดอก, ***เครื่องทองน้อยนี้ ตั้งไว้หน้าศพเพื่อให้ศพบูชาพระธรรม โดยเจ้าภาพจุดให้ และการตั้งเครื่องทองน้อยนั้น ให้ตั้งดอกไม้ไว้ด้านนอก ตั้งเทียนธูปไว้ด้านใน (หันเทียนธูปไว้ทางศพ) ให้ตั้งเครื่องทองน้อยอีกชนิดหนึ่งสำหรับเจ้าภาพในเวลาฟังธรรมระหว่างพระสงฆ์กับเจ้าภาพ การตั้ง ให้หันเทียนธูปไว้ทางเจ้าภาพ***

๑๐. **การจุดเทียนธูป** การจุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัยหรืออื่นใดก็ตาม จะต้องจุดเทียนก่อนเสมอ แล้วจึงจุดธูป เพราะถือว่าเทียนสูงกว่าธูป และ

อีกประการหนึ่ง การจุดเทียนก่อน หากเทียนเกิดการดับขึ้นระหว่างกลางคัน ก็จะได้ต่อติดกันสะดวกยิ่งขึ้น

๑๑. ผ้าภูษาโยง พิธีศพ เวลาพระสงฆ์ท่านจะพิจารณาผ้าบังสุกุล จะมีผ้าภูษาโยงซึ่งเชื่อมโยงมาจากศพเสมอ การทอดผ้าบนผ้าภูษาโยงนี้ ให้ทอดตามขวาง เพื่อพระสงฆ์จับชักบังสุกุล ถ้าไม่มีผ้าทอด พระก็จับเฉพาะ ผ้าภูษาโยง หากไม่มีผ้าภูษาโยง จะใช้ด้ายสายสิญจน์แทนก็ได้ และห้ามข้าม เด็ดขาด ไม่ว่าจะเป็นมือหรือเท้าก็ตาม ถือว่าไม่เคารพศพ สำหรับศพหลวง ผ้าภูษาโยงจะถูกนำเชื่อมกับผ้าหรือด้ายสายสิญจน์ที่ต่อมาจากศพ จากนั้น เจ้าภาพจึงทอดผ้า

๑๒. ใบปวารณา ในการทำบุญ มักจะมีเงินถวายพระสงฆ์เสมอ เพื่อให้ท่านนำไปใช้จ่าย แต่พระสงฆ์ท่านจับต้องเงินไม่ได้ จึงใช้ใบปวารณา แทน และใช้คำว่าจตุปัจจัย (ปัจจัย ๔ คือ เครื่องนุ่งหุ่ม ๑ อาหาร ๑ ที่อยู่อาศัย ๑ ยารักษาโรค ๑) แทนคำว่าเงิน

(ตัวอย่างใบสำคัญรับเงิน)

เขียนที่..

ข้าพเจ้า...ไวยาวัจกร..

....

ได้รับเงิน..

เป็นจำนวน.........................(..)

จากเจ้าหน้าที่ไว้เป็นการถูกต้องแล้ว

(ลงชื่อ)..ผู้รับเงิน

(..)

........../........../..........

การเตรียมการในการทำบุญ

๑. การจัดสถานที่ทำบุญ

๑.๑ โต๊ะหมู่บูชา

- ตั้งไว้ด้านขวาของอาสน์สงฆ์ สูงกว่าอาสน์สงฆ์พอสมควร หันหน้าไปทางด้านทิศตะวันออก ทิศเหนือ หรือทิศใต้ก็ได้ ไม่นิยมตั้งหันหน้าไปทางทิศตะวันตก (ดูความเหมาะสมของสถานที่ประกอบด้วย)
- โต๊ะหมู่บูชา ประกอบด้วยสิ่งสำคัญอย่างน้อยคือ :-

๑.๑.๑ พระพุทธรูป ๑ องค์

๑.๑.๒ แจกัน ๑ คู่ พร้อมดอกไม้ประดับ (ดอกไม้ นิยมให้มีสีสวย-กลิ่นหอม-กำลังสดชื่น)

๑.๑.๓ กระถางธูป ๑ ใบ พร้อมธูปหอม ๓ ดอก

๑.๑.๔ เชิงเทียน ๑ คู่ พร้อมเทียน ๒ เล่ม

๑.๒ อาสน์สงฆ์

- จัดตั้งไว้ด้านซ้ายโต๊ะหมู่บูชา แยกเป็นเอกเทศต่างหากจากที่นั่งฆราวาส ประกอบด้วยเครื่องรับรอง คือ :-

๑.๒.๑ พรมผืนเล็กเท่าจำนวนพระสงฆ์

๑.๒.๒ กระโถนเท่าจำนวนพระสงฆ์

๑.๒.๓ ภาชนะน้ำเย็นเท่าจำนวนพระสงฆ์

๑.๒.๔ ภาชนะน้ำร้อนเท่าจำนวนพระสงฆ์

- เครื่องรับรองดังกล่าว ตั้งไว้ด้านขวามือของพระสงฆ์ โดยตั้งกระโถนไว้ด้านในสุด ถัดออกมาเป็นภาชนะน้ำเย็น ส่วนภาชนะน้ำร้อนให้จัดถวายเมื่อพระสงฆ์เข้านั่งแล้ว
- ถ้าเครื่องรับรองไม่เพียงพอ จัดไว้สำหรับพระสงฆ์ผู้เป็นประธานสงฆ์ ๑ ที่ นอกนั้นจัด ๒ รูปต่อ ๑ ที่ก็ได้ (ยกเว้นแก้วน้ำ)

๑.๓ ที่นั่งเจ้าภาพและผู้จัดงาน

- จัดไว้ด้านหน้าของอาสน์สงฆ์ โดยแยกเป็นส่วนหนึ่งต่างหากจากอาสันสงฆ์

- ถ้าเนื่องเป็นอันเดียวกับอาสน์สงฆ์ ให้ปูเสื่อหรือพรมบนอาสน์สงฆ์ทับเสื่อหรือพรมผืนที่เป็นที่นั่งสำหรับฆราวาส โดยปูทับกันออกมาตามลำดับ แล้วปูพรมผืนเล็กสำหรับพระสงฆ์แต่ละรูปอีกเพื่อให้สูงกว่าที่นั่งเจ้าภาพ ฯ

๑.๔ ภาชนะน้ำมนต์

- จัดทำเฉพาะพิธีทำบุญงานมงคลทุกชนิด โดยตั้งไว้ข้างโต๊ะหมู่บูชา เบื้องหน้าของประธานสงฆ์

- พิธีทำบุญงานอวมงคลที่เกี่ยวเนื่องกับศพ เช่น ทำบุญ ๗ วัน - ๕๐ วัน - ๑๐๐ วัน เป็นต้น ไม่ต้องจัดภาชนะน้ำมนต์

๑.๕ เทียนน้ำมนต์

- ใช้เทียนขี้ผึ้งแท้ น้ำหนัก ๑ บาทขึ้นไป โดยใช้ชนิดไส้ใหญ่ เพื่อป้องกันมิให้ดับง่าย

๒. การนิมนต์พระสงฆ์

๒.๑ พิธีทำบุญงานมงคล อย่างน้อยไม่ต่ำกว่า ๕ รูป ข้างมากไม่มีกำหนด (พิธีหลวง รัฐพิธี และพิธีทางราชการกำหนด ๑๐ รูป)

๒.๒ งานมงคลสมรส นิยมนิมนต์จำนวนคู่ คือ ๖-๘-๑๐-๑๒ รูป เพื่อให้ฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาวนิมนต์ฝ่ายละเท่า ๆ กัน

๒.๓ ปัจจุบัน ในพิธีที่มิใช่ทางราชการ งานมงคลทุกประเภท รวมทั้งงานมงคลสมรส นิยมนิมนต์พระสงฆ์ ๙ รูป (เลข ๙ ออกเสียงใกล้เคียงคำว่า "ก้าว" กำลังพระเกตุ ๙, พระพุทธคุณ ๙ และโลกุตรธรรม ๙)

๒.๔ งานทำบุญอายุ นิยมนิมนต์พระสงฆ์เกินกว่าอายุเจ้าภาพ ๑ รูป

๒.๕ งานอวมงคลเกี่ยวเนื่องกับพิธีศพ นิยมนิมนต์ดังนี้ :-

- สวดพระอภิธรรม ๔ รูป

- สวดหน้าไฟ ๔ รูป

- สวดพระพุทธมนต์ ๕-๗-๑๐ รูป ตามกำลังศรัทธา

- สวดแจง ๒๐-๒๕-๕๐-๑๐๐-๕๐๐ รูป หรือทั้งวัด

- สวดมาติกา สวดบังสุกุล นิยมนิมนต์เท่าอายุผู้ตายหรือตามศรัทธาก็ได้

๒.๖ วิธีการนิมนต์

- พิธีที่เป็นทางราชการ นิมนต์เป็นลายลักษณ์อักษร

- พิธีทำบุญส่วนตัว นิยมไปนิมนต์ด้วยวาจาด้วยตนเอง

๒.๗ ข้อควรระวัง

- อย่านิมนต์ออกชื่ออาหาร เช่น นิมนต์ไปฉันขนมจีนเป็นต้น เพราะพระสงฆ์ไม่สามารถรับได้ เนื่องจากผิดวินัยบัญญัติ

- นิมนต์แต่เพียงว่า **"นิมนต์รับบิณฑบาตหรือรับภิกษา"** หรือ **"นิมนต์ฉันเช้าหรือฉันเพล"** เป็นต้น

๓. การใช้ด้ายสายสิญจน์

๓.๑ นิยมใช้ทั้งงานพิธีมงคล และพิธีอวมงคล

๓.๒ งานพิธีอวมงคลเกี่ยวกับศพ ไม่ใช้ด้ายสายสิญจน์วงรอบอาคารบ้านเรือน ใช้เป็นสายโยงจากศพมาถึงอาสน์สงฆ์สำหรับพระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล

๓.๓ งานพิธีมงคล นิยมวงรอบอาคารบ้านเรือนเฉพาะพิธีขึ้น-บ้านใหม่ ทำบุญบ้านประจำปี และทำบุญปัดความเสนียดจัญไรดังนี้ :-

- อาคารบ้านเรือนที่มีรั้วหรือกำแพง วงรอบรั้วหรือกำแพงโดยรอบ

- อาคารบ้านเรือนที่ไม่มีรั้วหรือกำแพงล้อม หรือมีแต่บริเวณกว้างขวางเกินไป ให้วงเฉพาะรอบตัวอาคารบ้านเรือน

๓.๔ การวงด้ายสายสิญจน์

- เริ่มวงด้ายสายสิญจน์ตั้งแต่โต๊ะหมู่บูชา แต่ยังไม่ต้องวงรอบฐานพระพุทธรูป เมื่อวงรอบอาคารบ้านเรือน หรือรอบบริเวณงานแล้ว จึงนำมาวงรอบฐานพระพุทธรูปภายหลัง โดยวงเวียนขวา ๑ หรือ ๓ รอบ

- วงด้ายสายสิญจน์เวียนขวาไปตามลำดับ และยกขึ้นให้อยู่สูงที่สุด เพื่อป้องกันคน ฯ ข้ามกราย หรือทำขาด

- ด้ายสายสิญจน์ที่วงแล้ว ให้คงไว้ตลอดไป ไม่ต้องเก็บ

- พิธีทำบุญงานมงคลอื่น ๆ วงเฉพาะบริเวณห้องพิธี หรือเฉพาะรอบฐานพระพุทธรูปที่โต๊ะหมู่บูชา แล้วโยงมาวงรอบภาชนะน้ำมนต์ จากนั้น จึงวางกลุ่มด้ายสายสิญจน์ไว้บนพานทางด้านซ้ายของโต๊ะหมู่บูชา

๓.๕ การใช้ด้ายสายสิญจน์ในพิธีทอดผ้าบังสุกุล

- โยงจากศพ จากโกศอัฐิ จากรูปของผู้ตาย หรือจากรายนามของผู้ตายอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วทอดถวายให้พระสงฆ์พิจารณาบังสุกุล

- ในพิธีทำบุญงานมงคล หากเชิญโกศอัฐิของบรรพบุรุษมาร่วมบำเพ็ญกุศลด้วย เมื่อจะนิมนต์พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล ฯ ให้ใช้ด้ายสายสิญจน์อีกกลุ่มหนึ่งต่างหากจากกลุ่มที่พระสงฆ์ถือเจริญพระพุทธมนต์ หรือจะเด็ดด้ายสายสิญจน์จากกลุ่มเดียวกันนั้นให้ขาดออกจากฐานพระพุทธรูป แล้วเชื่อมโยงกับโกศอัฐิก็ได้

๓.๖ การทำมงคลแฝด

- นำด้ายดิบที่ยังไม่ได้ทำเป็นด้ายสายสิญจน์ไปขอให้พระเถระที่เคารพนับถือทำพิธีปลุกเสกและทำเป็นมงคลแฝดสำหรับคู่บ่าวสาว โดยทำให้เสร็จก่อนถึงวันงานประมาณ ๗ วัน หรือ ๓ วันเป็นอย่างน้อย

๔. เทียนชนวน

๔.๑ อุปกรณ์

- ใช้เชิงเทียนทองเหลืองขนาดกลาง ๑ ข้าง
- เทียนขี้ผึ้งไส้ใหญ่ ๆ ขนาดพอสมควร ๑ เล่ม
- น้ำมันชนวน (ขี้ผึ้งแท้แช่น้ำมันก๊าด หรือเคี่ยวขี้ผึ้งให้เหลว ยกลงจากเตาไฟแล้วผสมน้ำมันก๊าด)

๔.๒ การถือเชิงเทียนชนวนสำหรับพิธีกร

- ถือด้วยมือขวา โดยหงายฝ่ามือ ใช้นิ้วมือสี่นิ้ว (เว้นนิ้วหัวแม่มือ) รองรับฐานเชิงเทียน ใช้นิ้วหัวแม่มือกดฐานเชิงเทียนเข้าไว้ โดยให้ปลายเทียนชนวนโน้มเข้าทางต้นแขนของผู้ถือเทียนชนวน
- ไม่นิยมจับกึ่งกลางเชิงเทียน เพราะจะทำให้ผู้ใหญ่รับไม่สะดวก

๔.๓ การส่งเทียนชนวนให้ผู้ใหญ่สำหรับพิธีกร

- ถึงเวลาประกอบพิธี จุดเทียนชนวน ถือด้วยมือขวา เดินเข้าไปหาประธานในพิธี (เข้าทางซ้ายมือประธาน ฯ) ยืนตรงแล้วโค้งคำนับ
- เดินตามหลังประธานในพิธีไปยังที่บูชา โดยเดินไปทางด้านซ้ายมือประธาน ฯ
- ถ้าประธานในพิธีหยุดยืนหน้าที่บูชา พิธีกรน้อมตัวลงเล็กน้อย ส่งเทียนชนวนด้วยมือขวา มือซ้ายห้อยชิดอยู่ข้างลำตัวด้านซ้าย (ถ้าประธานในพิธีนั่งคุกเข่า พิธีกรก็นั่งคุกเข่าตาม แล้วส่งเทียนชนวนด้วยมือขวา มือซ้ายห้อยอยู่ข้างลำตัวด้านซ้าย)
- ส่งเทียนชนวนแล้ว พิธีกรถอยหลังออกมาห่างจากประธานในพิธีพอสมควร ยืนตรงและโค้งคำนับ พร้อมกับคอยสังเกต ถ้าเทียนชนวนดับ พึงรีบเข้าไปจุดทันที
- เมื่อประธานในพิธีจุดเทียนธูปเสร็จแล้ว พิธีกรโค้งคำนับ

แล้วเข้าไปรับเทียนชนวน โดยวิธียื่นมือขวาและแบมือเข้าไปรองรับ จากนั้นถอยหลังห่างออกไปเล็กน้อย โค้งคำนับแล้วจึงกลับหลังหันเดินออกมา

๔.๔ การจุดเทียนธูปสำหรับประธานในพิธี

- เมื่อพิธีกรถือเทียนชนวนเข้าไปเชิญประธาน ฯ ประธาน ฯ ลุกขึ้นจากที่นั่ง เดินไปที่หน้าโต๊ะหมู่บูชา ถ้าโต๊ะหมู่บูชาตั้งอยู่สูงพึงยืน ถ้าโต๊ะหมู่บูชาตั้งอยู่ไม่สูงนัก พอนั่งคุกเข่าและจุดถึง พึงนั่งคุกเข่าลงแล้วรับเชิงเทียนชนวนจากพิธีกร

- จุดเทียนเล่มขวาของพระพุทธรูปก่อน แล้วจุดเล่มซ้ายต่อไป จากนั้นจึงจุดธูป โดยจุดเช่นเดียวกับจุดเทียน

- ถ้ามีสายชนวนเชื่อมโยงจากธูปไปยังเทียนทุกคู่ พึงจุดธูปที่ปักรวมไว้ทั้ง ๓ ดอกนั้นเป็นอันดับแรก

- ถ้าธูปมิได้จุ่มน้ำมันหรือเชื้อชนวน พึงถอนธูปออกมาจุดที่เทียนชนวน เมื่อส่งเทียนชนวนให้พิธีกรแล้ว ให้ปักธูปไว้ตามเดิมโดยปักเรียงหนึ่งเป็นแถวเดียวกัน

- จุดเทียนธูปเสร็จแล้ว นั่งคุกเข่าประนมมือ กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย ว่า อิมินา สักกาเรนะ พุทธัง ปูเชมิ, อิมินา สักกาเรนะ ธัมมัง ปูเชมิ, อิมินา สักกาเรนะ สังฆัง ปูเชมิ.(เพียงแต่นึกในใจ) แล้วกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ขณะกราบ พึงระลึกถึงพระรัตนตรัยด้วย คือ กราบครั้งที่ ๑ บริกรรมว่า **อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ** ครั้งที่ ๒ บริกรรมว่า **สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม ธัมมัง นะมัสสามิ** ครั้งที่ ๓ บริกรรมว่า **สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ สังฆัง นะมามิ** เสร็จแล้วกลับเข้าไปนั่งประจำที่ประธาน ฯ

๕. การอาราธนาสำหรับพิธีกร

- เมื่อเจ้าภาพ หรือประธานในพิธี จุดเทียนธูปบูชาพระรัตน-ตรัยเสร็จแล้ว พิธีกรเริ่มกล่าวคำอาราธนาศีล

- ถ้าอาสน์สงฆ์อยู่ระดับพื้น ผู้ร่วมพิธีทั้งหมดนั่งกับพื้น พิธีกรพึงนั่งคุกเข่าประนมมือ กราบ ๓ ครั้ง แล้วจึงกล่าวคำอาราธนา ถ้าอาสน์สงฆ์ยกขึ้นสูงจากพื้น แต่ผู้ร่วมพิธีทั้งหมดนั่งอยู่กับพื้น ก็นั่งคุกเข่ากล่าวคำอาราธนาเช่นกัน

- ถ้าอาสน์สงฆ์ยกสูง ผู้ร่วมพิธีทั้งหมดนั่งเก้าอี้ พิธีกรพึงยืนทางท้ายอาสน์สงฆ์ เบื้องหน้าพระสงฆ์รูปที่ ๓ จากท้ายแถว หรือที่อันเหมาะสม ทำความเคารพประธานในพิธี แล้วหันหน้าไปทางประธานสงฆ์ ประนมมือ กล่าวคำอาราธนาศีล โดยหยุดทอดเสียงเป็นจังหวะ ๆ ดังนี้ :- **"มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ, ติสะระเณนะ สะหะ, ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ, ทุติยัมปิ...ยาจามะ, ตะติยัมปิ...ยาจามะ"**

- เมื่อพระสงฆ์ให้ศีล และประธาน ฯ พร้อมทั้งพิธีกรและผู้ร่วมพิธี ฯ รับศีลเสร็จแล้ว พิธีกรพึงอาราธนาพระปริตรต่อไป จบแล้ว ถ้านั่งคุกเข่าก็กราบ ๓ ครั้ง ถ้ายืน ก็ยกมือน้อมไหว้ จากนั้น ทำความเคารพประธานในพิธีอีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงนั่งหรือยืน ณ ที่อันเหมาะสม

๖. การจุดเทียนน้ำมนต์

- ขณะที่พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ประธานในพิธี ฯ หรือเจ้าภาพ จะต้องรอคอยจุดเทียนน้ำมนต์อีกครั้งหนึ่ง

- เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ถึงมงคลสูตร ตอน อะเสวะนา จะ พาลานัง... พิธีกรพึงจุดเทียนชนวนแล้วเข้าไปเชิญประธานในพิธี ฯ หรือเจ้าภาพไปจุดเทียนน้ำมนต์ เชิญให้ยกภาชนะน้ำมนต์ประเคนถวายประธานสงฆ์ยกมือไหว้ แล้วกลับไปนั่งที่เดิม

๗. การถวายข้าวบูชาพระพุทธ

- เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ถึงบทถวายพรพระ พิธีกรพึงแจ้งเจ้าหน้าที่ให้ยกสำรับคาวหวานไปตั้งที่หน้าโต๊ะบูชา โดยตั้งบนโต๊ะที่มีผ้าขาวปูรอง หรือที่พื้น แต่มีผ้าขาวปูรอง

- เชิญประธานในพิธี ฯ หรือเจ้าภาพทำพิธีบูชา (ถวายข้าว-พระพุทธ) (พิธีกรไม่ควรจัดทำเสียเอง)

- ประธานในพิธี หรือเจ้าภาพ นั่งคุกเข่า (พิธีราษฎร์ จุดธูป ๓ ดอก ปักที่กระถางธูป) ประนมมือกล่าวคำบูชาข้าวพระพุทธจบแล้วกราบ ๓ ครั้ง

- กรณียกสำรับคาวหวานสำหรับพระพุทธและสำรับคาวหรือทั้งคาวและหวานสำหรับพระสงฆ์เข้าไปพร้อมกัน (หลังจบบทถวายพรพระ) ประธาน ฯ หรือเจ้าภาพ นั่งคุกเข่ากล่าวคำบูชาข้าวพระพุทธจบแล้ว จากนั้นจึงยกสำรับคาวหรือทั้งคาวและหวานถวายพระสงฆ์เฉพาะรูปประธาน ฯ นอกนั้น จะมอบให้ผู้ร่วมพิธีเข้าร่วมถวาย ก็ชื่อว่าเป็นความสมบูรณ์แห่งพิธีการที่เหมาะสม (กรณีนี้ถือว่าเหมาะสมกว่า)

๘. การลาข้าวพระพุทธ

- เมื่อพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว เจ้าภาพหรือพิธีกรเข้าไปนั่งคุกเข่าประนมมือเบื้องหน้าโต๊ะบูชา กล่าวคำลาข้าวพระพุทธจบแล้วกราบ ๓ ครั้ง แล้วมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ยกสำรับทั้งส่วนบูชาพระพุทธ และส่วนถวายพระสงฆ์ไปได้

๙. การจัดภัตตาหารถวายพระสงฆ์

- เวลาเช้า จัดอาหารประเภทอาหารเบา เช่น ข้าวต้ม โจ๊ก กาแฟ ขนมปัง เป็นต้น

- เวลาเพล จัดอาหารประเภทอาหารหนัก โดยมากจัดเป็นอาหารไทย และควรเป็นอาหารพื้นเมืองเป็นหลัก อาจมีอาหารเสริมแทรกบ้างก็ได้

๑๐. การประเคนของแด่พระสงฆ์

- ถ้าเป็นชาย ยกส่งให้ถึงมือพระสงฆ์ผู้รับประเคน ถ้าเป็นหญิงวางถวายบนผ้าที่พระสงฆ์ทอดรับประเคน และรอให้ท่านจับที่ผ้าทอดนั้นก่อนจึงวางสิ่งของลงบนผ้าทอดนั้น

- ถ้าพระสงฆ์นั่งกับพื้น พึงนั่งคุกเข่าประเคน ถ้าพระสงฆ์นั่งเก้าอี้ พึงยืนประเคน

- ยกภัตตาหารที่จะพึงฉันพร้อมภาชนะอาหารถวายเท่านั้น สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ (ช้อนส้อม กระดาษเช็ดมือ ฯ) ไม่ต้องยกประเคน เพียงแต่วางมอบให้เท่านั้นก็พอ

- ภัตตาหารทุกชนิดที่ประเคนแล้ว ห้ามคฤหัสถ์จับต้องอีก ถ้าไปจับต้องเข้า ต้องประเคนใหม่

- ประเคนครบทุกอย่างแล้ว ถ้านั่งคุกเข่าประเคน ก็กราบ ๓ ครั้ง ถ้ายืนประเคน ก็น้อมตัวลงยกมือน้อมไหว้

- ลักษณะการประเคนที่ถูกต้อง ประกอบด้วยองค์ (ลักษณะ) ๕ คือ :-

๑. สิ่งของที่จะประเคน ไม่ใหญ่โตหรือหนักเกินไป ขนาดคนปานกลางคนเดียวยกไหว และยกสิ่งของนั้นให้พ้นขึ้นจากพื้นที่สิ่งของนั้นตั้งอยู่

๒. ผู้ประเคนอยู่ห่างจากพระภิกษุผู้รับประเคนประมาณ ๑ ศอก (หัตถบาส) (อย่างมากไม่เกิน ๒ ศอก)

๓. ผู้ประเคนน้อมสิ่งของนั้นเข้าไปให้ด้วยกิริยาอาการแสดงความเคารพอ่อนน้อม

๔. กิริยาอาการที่น้อมสิ่งของเข้าไปให้นั้น จะส่งให้ด้วยมือก็ได้ ด้วยของเนื่องด้วยกาย เช่น ใช้ทัพพีตักถวาย ฯ ก็ได้

๕. พระสงฆ์ผู้รับประเคนนั้น จะรับด้วยมือก็ได้ ด้วยของเนื่องด้วยกาย เช่น จะใช้ผ้าทอดรับ ใช้บาตรรับ หรือใช้ภาชนะรับก็ได้

๑๑. การจัดเครื่องไทยธรรมถวายพระสงฆ์

๑๑.๑ เครื่องไทยธรรม คือวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่สมควรถวายแก่พระสงฆ์ ได้แก่ ปัจจัย ๔ และสิ่งของที่นับเนื่องในปัจจัย ๔

๑๑.๒ สิ่งของที่ประเคนพระสงฆ์ได้ในเวลาเช้าชั่วเที่ยง ได้แก่ประเภทอาหารคาวหวานทุกชนิด ทั้งอาหารสด อาหารแห้ง และอาหารเครื่อง-กระป๋องทุกประเภท

หากนำสิ่งของเหล่านี้ไปถวายในเวลาหลังเที่ยงวันแล้ว เพียงแต่แจ้งให้พระสงฆ์รับทราบ แล้วมอบสิ่งของเหล่านั้นแก่ศิษย์ของท่านให้เก็บรักษาไว้ทำถวายในวันต่อไปก็พอ

๑๑.๓ สิ่งของที่ประเคนพระสงฆ์ได้ตลอดเวลา ได้แก่ประเภทเครื่องดื่มที่พระสงฆ์ดื่มได้ เครื่องยาบำบัดความเจ็บไข้ และประเภทเภสัช เช่น น้ำตาล น้ำผึ้ง น้ำอ้อย หมาก พลู หรือประเภทสิ่งของที่ไม่ใช่ของสำหรับขบฉัน

๑๑.๔ สิ่งของที่ไม่สมควรประเคนพระสงฆ์ ได้แก่ เงิน และวัตถุสำหรับใช้แทนเงิน เช่น ธนบัตร เป็นต้น

(ในการถวาย ควรใช้ใบปวารณาแทนตัวเงิน ส่วนตัวเงินมอบไว้กับไวยาวัจกรของพระสงฆ์นั้น)

๑๒. การปฏิบัติในการกรวดน้ำ

- กระทำในงานทำบุญทุกชนิด เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว
- ใช้น้ำที่ใสสะอาดบริสุทธิ์ ไม่มีสิ่งอื่นใดเจือปน
- ใช้ภาชนะสำหรับกรวดน้ำโดยเฉพาะ ถ้าไม่มี ก็ใช้แก้วน้ำหรือขันน้ำแทน โดยจัดเตรียมไว้ก่อนถึงเวลาใช้
- กรวดน้ำหลังจากถวายเครื่องไทยธรรมแล้ว
- เมื่อประธานสงฆ์เริ่มบทอนุโมทนาอุทิศ (ยะถา...) ก็เริ่มรินน้ำอุทิศส่วนกุศล
- ถ้านั่งอยู่กับพื้น พึงนั่งพับเพียบแล้วถือภาชนะสำหรับกรวดน้ำด้วยมือทั้งสอง รินน้ำให้ไหลลงเป็นสาย

- ถ้าภาชนะสำหรับกรวดน้ำมีปากกว้าง เช่น ขันหรือแก้ว ควรใช้นิ้วชี้มือขวารองรับสายน้ำให้ไหลลงไปตามนิ้วชี้นั้น ถ้าภาชนะปากแคบ ไม่ต้องใช้นิ้วชี้มือขวารองรับสายน้ำ

- ควรรินน้ำให้ไหลลงเป็นสาย โดยไม่ขาดตอนเป็นระยะ ๆ พร้อมกันนั้น ควรตั้งจิตอุทิศส่วนกุศลแก่ท่านผู้ล่วงลับไปแล้ว (คำกรวดน้ำมีในหนังสือเล่มนี้แล้ว)

- เมื่ออุทิศเป็นส่วนรวมแล้ว ควรอุทิศระบุเฉพาะเจาะจงชื่อนามสกุลของผู้ล่วงลับไปแล้วอย่างชัดเจนอีกครั้งหนึ่ง

- เมื่อพระสงฆ์รูปที่ ๒ รับและขึ้นบทอนุโมทนาว่า สัพพีติโย... พึงเทน้ำให้หมดภาชนะ แล้วประนมมือรับพรต่อไป

- ขณะที่พระสงฆ์กำลังอนุโมทนา ไม่พึงลุกไปทำธุรกิจอื่น ๆ (หากไม่จำเป็นจริง ๆ)

- พระสงฆ์อนุโมทนาจบแล้ว เจ้าภาพ ฯ พึงกราบหรือไหว้ตามสมควรแก่สถานที่นั้น ๆ

- น้ำที่กรวดแล้ว พึงนำไปเทลงที่พื้นดิน โดยเทลงที่กลางแจ้งภายนอกตัวอาคารบ้านเรือน ห้ามเทลงไปในกระโถนหรือในที่สกปรกเป็นอันขาด

๒. พิธีบรรพชาอุปสมบท

การเตรียมการ

- บิดามารดาหรือผู้ปกครองไปแจ้งความประสงค์กับทางวัดและนมัสการพระอุปัชฌาย์ขอนำกุลบุตรเข้ารับการอุปสมบทที่วัด ตามวันและเวลาที่ต้องการ

- นำบุตรที่จะเข้าอุปสมบทไปมอบถวายตัวต่อพระอุปัชฌาย์ตามธรรมเนียมของวัด โดยจัดดอกไม้ธูปเทียนไปถวายท่านด้วย และไปซ้อมคำขานนาคตามที่ทางวัดกำหนด

- การเตรียมจัดงานที่เกี่ยวข้อง ให้เป็นไปตามความประสงค์ของเจ้าภาพ โดยคำนึงถึงความประหยัดและเหมาะสม

ของใช้ในพิธี

- เครื่องอัฐบริขาร (สบง, จีวร, สังฆาฏิ, บาตร, มีดโกนพร้อมหินลับมีดโกน, เข็มเย็บผ้าพร้อมด้าย ประคดเอว และกระบอกกรองน้ำ (ธมกรก)

- ไตรอาศัย ๑ ไตร

- พานธูปเทียนแพ ๒ ชุด (สำหรับการบรรพชา)

- ดอกไม้ธูปเทียนขอนิสัย ๑ ชุด (สำหรับการอุปสมบท)

- จตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระอุปัชฌาย์ พระคู่สวด และพระอันดับโดยจัดลดหลั่นกันลงไป

- ของใช้สำหรับพระบวชใหม่ (ทั้งหมดดังกล่าวมา ให้ปรึกษาทางวัด บางวัดจะมีเจ้าหน้าที่ของวัดจะรับจัดเครื่องอัฐบริขารให้เลย เจ้าภาพเพียงจ่ายเงินเท่านั้น)

ลำดับพิธี

- นำนาคเดินเวียนประทักษิณอุโบสถหรือพระอุโบสถ ๓ รอบ โดยจัดลำดับขบวนในเบื้องต้น ฯ ดังนี้ :-

ลำดับ ๑ บิดานาคสะพายบาตรถือตาลปัตรเดินนำหน้า

ลำดับ ๒ มารดาหรือญาติผู้เกี่ยวข้องอุ้มผ้าไตร

ลำดับ ๓ นาคพนมมือถือดอกบัว ๓ ดอก (มีคำแนะนำสำหรับนาคว่า ให้เจริญบทพระพุทธคุณ หรือบริกรรมคำว่า "พุทโธ" ตลอดรอบที่ ๑ ให้เจริญบทพระธรรมคุณ หรือบริกรรมคำว่า "ธัมโม" ตลอดรอบที่ ๒ และให้เจริญบทพระสังฆคุณ หรือบริกรรมคำว่า "สังโฆ" ตลอดรอบที่ ๓ กล่าวคำ เดินตาม

ลำดับ ๔ ผู้ถือของอื่น ๆ ตามกันไป

- เดินครบ ๓ รอบแล้ว นาคนั่งคุกเข่า โดยพนมมือถือดอกบัวกล่าวคำวันทาเสมา ว่าดังนี้ **"อิมินา สักกาเรนะ พัทธะสีมายัง พุทธัง ธัมมัง สังฆัง อภิปูเชมิ"** ก็ได้ หรือจะว่าคำอื่นใดที่ทางวัดนั้น ๆ ใช้อยู่ก็ใช้ได้ทั้งนั้น

- โปรยทาน (ถ้ามี) เสร็จแล้วนำนาคเข้าอุโบสถหรือพระอุโบสถ โดยบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่จูงมือเข้าไป พิธีกรนำว่าคำกราบพระ (อะระหัง...) อาราธนาศีลห้า รับศีล (บางวัดไม่มีรับศีลห้า)

- นาคและผู้ร่วมพิธีรับศีล จบแล้ว

- นาคคุกเข่ากราบบิดามารดา หรือผู้จัดการเรื่องอุปสมบทให้ จากนั้นรับผ้าไตรเดินเข้าสู่ท่ามกลางสงฆ์แล้วเข้าหาพระอุปัชฌาย์ ต่อจากนั้นพระสงฆ์จะแนะนำให้ปฏิบัติตามกรรมวิธีการอุปสมบท จนเสร็จพิธี)

หมายเหตุ - ก่อนวันอุปสมบท นาคต้องจัดพานธูปเทียนแพ หรือดอกไม้ธูปเทียนไปขอขมาลาบวชต่อผู้ใหญ่ที่ตนเคารพนับถือ โดยกราบตั้งมือ ๑ ครั้ง แล้วประคองพานเครื่องสักการะ กล่าวว่า

"กระผมขอกราบลาอุปสมบท ณ วัด..
ตำบล..........................อำเภอ...........................จังหวัด....................
ในวันที่.................เดือน.......................พ.ศ.................. เวลา.............น.

"กรรมใดที่ผม (กระผม) ได้ล่วงเกิน ด้วยกายกรรมก็ดี วจีกรรมก็ดี มโนกรรมก็ดี ด้วยความเขลา ด้วยความประมาท ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ขอท่านได้โปรดอโหสิกรรมนั้นแก่ผม (กระผม) ด้วย เพื่อความบริสุทธิ์ในการประพฤติพรหมจรรย์ต่อไป"

ยัง กาเยนะ กะตัง กัมมัง วาจายะ อุทะ เจตะสา
โมเหนะ วา ปะมาเทนะ สัมมุขา จะ ปะรัมมุขา
ตะเมวาโหสิกัมมัง โข พรัหมะจะริยะวิสุทธิยา

กล่าวจบแล้ว ก็น้อมตัวลงเล็กน้อย มอบพานธูปเทียนแพแด่ท่าน เมื่อผู้ใหญ่รับแล้ว ท่านอาจตอบสั้น ๆ ว่า

"ข้าพเจ้า (ฉัน) อโหสิให้ อนึ่ง กรรมใดที่ข้าพเจ้า (ฉัน) ได้ล่วงเกิน ด้วยกายก็ดี ด้วยวาจาก็ดี ด้วยใจก็ดี ด้วยความพลั้งเผลอ ด้วยความเข้าใจผิด ข้าพเจ้า (ฉัน) ขออโหสิกรรมนั้นด้วย" ดังนี้ก็ได้

ขณะที่ท่านผู้ใหญ่กล่าวอยู่นี้ ผู้ขอขมาลาบวชจะต้องอยู่ในท่าประนมมือฟังท่าน เมื่อท่านกล่าวจบ ถ้ายืนอยู่ ก็ให้น้อมไหว้ ถ้านั่งอยู่ ก็ให้กราบท่านอีกครั้งหนึ่ง หลังจากนั้น ท่านจะมอบพานเครื่องขอขมาคืนให้แก่ผู้ขอขมาลาบวช

- สำหรับการบรรพชาเป็นสามเณร จัดเพียงไตรจีวร ๑ ไตร (เว้นสังฆาฏิ) และสิ่งจำเป็นอื่น ๆ

- การประกอบพิธีบรรพชา ก็เช่นเดียวกับการปฏิบัติเบื้องต้นของพิธีอุปสมบทเพียงแต่รับศีล ๑๐ แล้วก็เสร็จการ

- ข้อควรระวังในการนำนาคเข้าโบสถ์ (พระอุโบสถ) ก็คือ ควรเตือนนาคว่า อย่าเหยียบธรณีประตูโบสถ์หรือพระอุโบสถ และไม่ควรให้นาค

ขี่คอใคร ๆ เข้าโบสถ์หรือพระอุโบสถ ซึ่งเมื่อถึงประตูโบสถ์หรือพระอุโบสถแล้ว ต้องไม่มีการแนะนำให้นาคยื่นมือแตะกรอบประตูข้างบนสุด เพราะอาจเกิดอันตรายแก่นาคได้ และไม่มีเหตุผลอันใดที่จะต้องทำเช่นนั้น

ลักษณะเครื่องสักการะประเภทธูปเทียนแพ

ส่วนประกอบ

- ธูปไม้ระกำ ๕ ดอก วางนอนเรียงกันบนเทียน
- เทียน ๕ เล่ม วางนอนเรียงกันใต้ธูป (ธูปเทียนมัดซ้อนกัน)

เวลาใช้

- มีกรวยดอกไม้สด ๑ กรวย วางบนมัดธูปเทียน เปิดกรวยที่ครอบออก
- ใช้กับผู้ยังมีชีวิตอยู่ ให้เรียงแพเทียนไว้ใต้แพธูป

หมายเหตุ

- ถ้าชุดเล็ก จะมีธูป ๑ ชั้น เทียน ๑ ชั้น (รวมอย่างละ ๕)
- ถ้าชุดใหญ่จะมีธูป ๒ ชั้น, เทียน ๒ ชั้น (รวมอย่างละ ๑๐)
- ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ เรียกว่า **"ธูปแพเทียนแพ"**

๓. พิธีทอดกฐิน

เพื่อให้ทราบถึงเหตุที่พระพุทธเจ้าได้ทรงอนุญาตให้ภิกษุรับกฐิน และต่อมา ทายกก็ได้ถือเป็นกุศลกรรมบำเพ็ญสืบต่อกันมาตราบเท่าทุกวันนี้ จึงขอนำเสนอความเป็นมาแต่เดิมดังนี้ :-

ครั้งหนึ่ง ภิกษุชาวเมืองปาฐาประมาณ ๓๐ รูป มีความประสงค์จะไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ เมืองสาวัตถี จึงพากันเดินทางจากเมืองปาฐาไปเมืองสาวัตถี แต่พอไปถึงเมืองสาเกตซึ่งอยู่ในระยะทางห่างจากเมืองสาวัตถีประมาณ ๖ โยชน์จึงจะถึงเมืองสาวัตถี ก็เผอิญถึงวันเข้าพรรษา ภิกษุเหล่านั้นจะเดินทางต่อไปไม่ได้ จึงจำพรรษา ณ เมืองสาเกต ในระหว่างจำพรรษา มีความร้อนรนอยากเฝ้าพระพุทธเจ้า พอออกพรรษาก็เดินทางไปเมืองสาวัตถีโดยเร็ว ในเวลานั้นฝนยังตกมากอยู่ การเดินทางจึงถูกโคลนตมทำให้เปรอะเปื้อน เมื่อมาถึงเมืองสาวัตถี ภิกษุเหล่านั้นได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงทราบความลำบากของภิกษุเหล่านั้น จึงทรงอนุญาตให้ภิกษุทำพิธีกรานกฐินในระยะเวลาภายหลังออกพรรษาไปแล้ว ๑ เดือน ภิกษุที่ได้รับกฐินและกรานกฐินแล้ว ย่อมได้อานิสงส์ ๕ ประการ ตามพระวินัย คือ :-

๑. เข้าบ้านโดยไม่ต้องบอกลาภิกษุด้วยกัน

๒. เดินทางโดยไม่ต้องเอาไตรจีวรไปครบ

๓. ฉันอาหารโดยล้อมวงกันได้

๔. เก็บจีวรที่ยังไม่ต้องการใช้ไว้ได้

๕. ลาภที่เกิดขึ้น ให้ตกเป็นของภิกษุที่จำพรรษาในวัดนั้น ซึ่งได้กรานกฐินแล้ว

การที่ผู้มีศรัทธานำผ้าไปถวายพระสงฆ์ ภายหลังวันออกพรรษา คือในระหว่างวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ จนถึงวันเพ็ญเดือน ๑๒ ซึ่งเรียกว่า

ฤดูทอดกฐิน หรือ **กฐินกาลนั้น** ตามหลักพระวินัย ภิกษุจะต้องนำผ้านั้นมากะ ตัด เย็บ ย้อม ตากให้แห้ง ควรแก่การใช้ได้ให้เสร็จภายในวันเดียว

พิธีการของกฐินนี้มีอยู่ ๒ ระยะ คือ :-

๑. ระยะทายกนำผ้าไปถวายระยะหนึ่ง ซึ่งตกในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงวันเพ็ญเดือน ๑๒ ภายหลังออกพรรษาแล้ว

๒. ระยะที่พระสงฆ์ท่านรับผ้าจากทายกแล้วประชุมกันทำกรรมวิธีมีการกะ ตัด เย็บ ย้อม แล้วกรานกฐินนี้เป็นอีกระยะหนึ่งซึ่งไม่เกี่ยวกับฆราวาสประการใด เป็นเรื่องพิธีกรรมทางพระวินัยของพระสงฆ์โดยเฉพาะ

อนึ่ง การทอดกฐินนั้น ผู้มีศรัทธาประสงค์จะทอดวัดใดก็ตาม ตามธรรมดา จะต้องไปบอกกล่าวให้พระสงฆ์วัดนั้น ๆ ทราบล่วงหน้าก่อน หากไปทอดโดยมิได้แจ้งหรือบอกกล่าวให้ทราบล่วงหน้า เรียกว่า **"กฐินจร"**

ลำดับพิธีถวายผ้ากฐิน (ทั่วไป)

๑. นำผ้ากฐินไปยังวัดที่จะถวาย ถ้ามีการแห่แหนไป เมื่อเข้าไปในวัดแล้ว จะนำองค์กฐินเวียนประทักษิณรอบโบสถ์ (วัดหลวงเรียกว่าพระอุโบสถ) เช่นเดียวกับการนำนาคเดินเวียนรอบโบสถ์ด้วยก็ได้ หรือจะไม่เดินเวียนก็ได้

๒. นำผ้ากฐินพร้อมด้วยบริวารกฐินไปตั้งไว้ ณ สถานที่ที่เตรียมถวายให้เรียบร้อย สถานที่ถวาย เช่น โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ จงพิจารณาดูว่าที่ไหนจะเหมาะ (คำว่า เหมาะ หมายถึงที่กว้างพอที่จะเข้าไปนั่งร่วมอนุโมทนาได้พอสมควร) เมื่อถึงเวลาที่พระสงฆ์จะทำพิธีของท่าน (สังฆกรรม) ท่านจะต้องไปทำในโบสถ์เสมอ ทำนอกโบสถ์ไม่ได้ ถ้าวัดไม่มีโบสถ์ก็ต้องทำในเขตแม่น้ำ หรือในเขตสระใหญ่ ๆ

๓. เมื่อเจ้าภาพไปถึงสถานที่ถวายผ้ากฐินแล้ว ให้จุดเทียนธูปสักการะ-บูชาและกราบพระรัตนตรัยก่อน ดอกไม้ธูปเทียนสำหรับสักการะบูชาพระรัตนตรัยนี้ เจ้าภาพจะนำไปด้วยก็ได้ หรือจะให้คนไปจัดไว้ที่วัดก่อนก็ได้

เรื่องนี้ ตามประเพณีนิยมถือกันว่า ไปวัดทั้งทีควรมีดอกไม้ธูปเทียนไปสักการะบูชาพระรัตนตรัยด้วย การนำไปพร้อมกับเจ้าภาพไม่เป็นการยุ่งยาก เพียงให้คนถือตามไป มีเทียน ๒ เล่ม ธูป ๓ ดอก ดอกไม้ ๑ กำ ก็พอแล้ว เมื่อไปถึงก็นำไปสักการะบูชา ณ สถานที่ที่วัดจัดไว้ ถ้าให้คนไปจัดไว้ที่วัดก่อน ควรมีโต๊ะสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ ปูผ้าขาว ตั้งแจกัน ๑ คู่ พร้อมด้วยดอกไม้ เชิงเทียน ๑ คู่ พร้อมด้วยเทียน กระถางธูป ๑ ใบ พร้อมด้วยธูป ๓ ดอก ข้างหน้าเครื่องบูชาให้วางหมอนไว้ ๑ ใบ ถ้าไม่มีหมอน ก็ใช้ผ้าขาวปูไว้แทน จะใช้ผ้าเช็ดหน้าที่สะอาด ขนาดเหมาะสมก็ได้ เมื่อเจ้าภาพไปถึง ก็ให้จุดเทียนธูปสักการะบูชาพระรัตนตรัยที่จัดไว้นี้ แล้วกราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง

๔. ตามประเพณีนิยม ในต่างจังหวัด ในบางถิ่น ถ้ามีการทอดกฐิน ชาวบ้านที่เคยทำบุญในวัดที่จะทอดนั้นจะพากันไปร่วมอนุโมทนาด้วยเป็นจำนวนมาก เวลาถวายผ้ากฐิน ก็ร่วมถวายด้วย ถ้าในถิ่นที่ชาวบ้านนิยมประเพณีนี้ ก็ควรอนุโลม คือใช้ด้ายสายสิญจน์ผูกกับผ้าไตรกฐิน (อย่าผูกให้แน่นนัก จะแก้ออกลำบาก ให้ผูกเป็นเงื่อนกระตุกได้) เมื่อผูกแล้วโยงมาวงเครื่องบริวารกฐินให้รอบ ที่เหลือจากนั้น ให้ผู้ที่มาร่วมอนุโมทนาถือด้วยกันทุกคน เวลาจะโยงวงบริวารกฐิน ให้เว้นด้ายสายสิญจน์ไว้ในระยะประมาณจากที่ตั้งองค์กฐินไปถึงหัวอาสน์สงฆ์ เพราะเวลานำผ้ากฐินไปประเคนนั้น ยังไม่ได้แก้ด้ายสายสิญจน์ออก ประเคนผ้ากฐินแล้วจึงแก้ออก ทั้งนี้ ถือกันว่าผู้ร่วมอนุโมทนาได้ร่วมประเคนด้วย เพราะเขาถือกันว่า การทำบุญ ถ้าได้ประเคนกับมือตนเองแล้วได้บุญมาก เรื่องด้ายสายสิญจน์นี้ ถ้าในท้องถิ่นที่ไม่นิยม ก็ไม่จำเป็นต้องใช้ เพียงแต่ประนมมือว่าคำถวายตามไปด้วยก็พอแล้ว

๕. เมื่อพร้อมแล้ว ถึงเวลาถวายผ้ากฐิน ให้เจ้าภาพหยิบผ้าห่มพระพุทธปฏิมาประธาน มอบให้แก่มรรคนายกเพื่อนำไปห่มพระพุทธปฏิมา-ประธาน แล้วประเคนตาลปัตรแด่พระสงฆ์ผู้เป็นประธาน ฯ เพื่อท่านจะได้ใช้ในการให้ศีล

๖. มรรคนายกหรือพิธีกรอาราธนาศีล

๗. ประธานสงฆ์ให้ศีล

๘. เจ้าภาพพร้อมด้วยผู้มาร่วมอนุโมทนากฐิน ตั้งใจรับศีลโดยพร้อมเพรียงกัน

๙. มรรคนายกหรือผู้ช่วยพิธีกร นำผ้ากฐินไปมอบให้ประธาน ฯ ส่วนพานแว่นฟ้าที่วางผ้ากฐินนั้น ให้นำไปตั้งไว้เบื้องหน้าพระสงฆ์รูปที่ ๒ หรือที่ ๓ นับจากหัวอาสน์สงฆ์ เพื่อว่าเมื่อกล่าวคำถวายผ้ากฐินเสร็จแล้ว จะได้นำผ้ากฐินไปวาง ณ ที่นั้น ทั้งนี้ หมายความว่า ผ้ากฐินตั้งไว้รวมกับเครื่องบริวารกฐิน การตั้งรวมไว้เป็นหมวดหมู่ก็เพื่อความสวยงาม ไม่ได้นำไปตั้งไว้ที่หัวอาสน์สงฆ์ก่อน เมื่อผู้เป็นประธาน ฯ รับผ้ากฐินแล้ว ให้อุ้มประคองประนมมือหันหน้าไปทางพระพุทธปฏิมาประธาน (ในการทอดกฐินนี้ ถ้าสามีภรรยาไปทอดด้วยกัน จะจับผ้ากฐินร่วมกันก็ได้ และก็ควรจะเป็นเช่นนั้น เพราะว่าได้ทำบุญร่วมกันจริง ๆ) เมื่อหันหน้าไปทางพระพุทธปฏิมาประธานแล้ว ให้ตั้งนะโม...๓ จบ แล้วหันหน้าไปทางพระสงฆ์ กล่าวคำถวายผ้ากฐิน ดังนี้

(สำหรับวัดมหานิกาย) **“อิมัง ภันเต, สะปะริวารัง, กะฐินะจีวะระ–ทุสสัง, สังฆัสสะ, โอโณชะยามะ”** (ว่า ๓ หน)

(สำหรับวัดธรรมยุต) **“อิมัง ภันเต, สะปะริวารัง, กะฐินะทุสสัง, สังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, สังโฆ, อิมัง, สะปะริวารัง, กะฐินะทุสสัง, ปะฏิคคัณหาตุ, ปะฏิคคะเหตตะวา[๑] จะ, อิมินา, ทุสเสนะ, กะฐินัง อัตถะระตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ ฯ**

(๑) บาลี = ปฏิคฺคเหตฺวา

การกล่าวคำถวาย ถ้าจะไม่ว่าคำแปลด้วย ให้ทอดเสียงสองคำสุดท้าย (สำหรับวัดมหานิกาย คือ โอโณชะยามะ สำหรับวัดธรรมยุตคือ "หิตายะ สุขายะ") ให้ยาวหน่อย เพื่อให้พระสงฆ์สังเกตได้ว่าจบแล้ว ท่านจะได้กล่าวรับด้วยคำว่า "สาธุ" ขึ้นพร้อมกัน

๑๐. เมื่อกล่าวคำถวายจบ พระสงฆ์รับ **"สาธุ"** ขึ้นพร้อมกันแล้ว ให้นำผ้ากฐินไปประเคนแด่พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง จะเป็นรูปที่ ๒ หรือที่ ๓ ก็ได้ เพื่อท่านจะได้รับไว้แทนสงฆ์ เพราะผ้ากฐินยังไม่เป็นกรรมสิทธิ์ของรูปใดรูปหนึ่ง เมื่อท่านรับแล้ว ต่อไปนี้เป็นเรื่องของพระสงฆ์ ซึ่งจะได้พิจารณามอบผ้ากฐินให้แก่พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้สมควรรับ

๑๑. เมื่อพระสงฆ์ทำพิธีของท่านเสร็จแล้ว ให้มรรคนายกหรือพิธีกรส่งไตรคู่สวดให้เจ้าภาพประเคน เพื่อท่านจะได้ออกไปครองผ้าพร้อมกัน (การถวายผ้ากฐินนี้ ถ้าถวายที่วิหารหรือศาลาการเปรียญ เวลาท่านจะไปทำสังฆกรรมในโบสถ์ ก็ให้ถวายไตรครองพระคู่สวดเสียก่อน ท่านจะได้ครองผ้าในโบสถ์พร้อมกับองค์ครองกฐินเลยทีเดียว ไม่ต้องกลับมาแล้วให้ท่านครองอีก อันจะเป็นการเสียเวลา)

๑๒. พระสงฆ์ครองผ้ากลับเข้ามานั่งบนอาสน์สงฆ์เรียบร้อยแล้ว มรรคนายกหรือพิธีกรส่งของให้เจ้าภาพประเคน ให้ส่งเครื่องบริวารกฐินถวายองค์ครองให้เสร็จก่อน แล้วประเคนพระคู่สวด พระอันดับตามลำดับ ถ้ามีสามเณรก็ให้นิมนต์มารับไทยธรรมตอนนี้ด้วย การประเคนของแด่พระสงฆ์และสามเณรนี้ เจ้าภาพจะมีใจเอื้อเฟื้อให้ผู้มาร่วมอนุโมทนาประเคนด้วยก็ได้ ทั้งนี้ เฉพาะผู้ที่อยู่ในเครือญาติ หรือผู้ที่เคารพนับถือและรู้จักมักคุ้น

๑๓. ประเคนเครื่องไทยธรรมเสร็จแล้ว มรรคนายกหรือพิธีกรนำน้ำกรวดไปให้เจ้าภาพ พระสงฆ์อนุโมทนาว่า (ยถา...) เจ้าภาพกรวดน้ำ..........

- เสร็จพิธี ฯ -

เรื่องการประเคนผ้ากฐินนี้ พระสงฆ์บางวัดรับประเคน แต่มีบางวัดไม่รับ เพราะฉะนั้น ขอให้ส่งผู้แทนไปซักซ้อมเรียนถามไว้เสียก่อน จะได้เป็นการเรียบร้อยด้วยกันทั้งสองฝ่าย สำหรับวัดที่ท่านไม่รับประเคน ประธาน ฯ พึงวางผ้ากฐินไว้บนพานแว่นฟ้า ตรงเบื้องหน้าพระสงฆ์เถระนั้น

หมายเหตุ ตัวอย่างกำหนดการและคำถวายผ้าพระกฐินพระราชทานของกองทัพบก มีปรากฏในกำหนดการที่หน้า (๕) ของหนังสือ “ศาสนพิธี” ที่ระลึกในงานถวายผ้าพระกฐินพระราชทานกองทัพบก ณ วัดอินทรวิหาร เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ในวันอังคาร ที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๕ นี้แล้ว

๔. พิธีสมรส

พิธีสมรสหรือแต่งงาน มี ๒ ชนิด คือ แต่งงานแล้วเจ้าบ่าวไปอยู่บ้านเจ้าสาว เรียกว่า **"วิวาหมงคล"** แต่งงานแล้วเจ้าสาวไปอยู่บ้านเจ้าบ่าว เรียกว่า **"อาววาหมงคล"**

การแต่งงาน พิธีจะมี ๒ ตอนโดยรวม คือ พิธีหมั้น กับพิธีแต่งงาน

พิธีหมั้น เป็นพิธีกระทำก่อนพิธีแต่งงาน เพื่อแสดงความหมายมั่นว่าฝ่ายชายจะแต่งงานด้วย พิธีนี้จะกระทำก็ได้ ไม่กระทำก็ได้ ถ้าไม่ทำเมื่อไปสู่ขอตามที่ตกลงกันแล้ว ก็กำหนดพิธีแต่งงานกันเท่านั้น แต่ถ้ามีพิธีหมั้นด้วย เมื่อไปสู่ขอและตกลงกันแล้ว ก็ต้องกำหนดวันและเวลาหมั้นกันอีกครั้งหนึ่ง

พิธีแต่งงาน เป็นพิธีประกอบขึ้นระหว่างผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย เพื่อเป็นสิริมงคลแก่คู่บ่าวสาว และเป็นการประกาศให้ทราบว่า ต่างฝ่ายต่างก็ยินยอมพร้อมใจกันยกบุตรและธิดาให้แก่กันและกัน พิธีนี้จะกระทำหลังจากพิธีหมั้นแล้ว หรือถ้าหากไม่มีพิธีหมั้น ก็หลังจากวันสู่ขอและกำหนดนัดหมายกันก่อนนั้น

การประกอบพิธีสมรส ตามประเพณี มักนิยมทำบุญให้ทานเพื่อเป็นสิริมงคลแก่คู่สมรสด้วย การทำบุญนี้ จะทำให้แล้วเสร็จในวันเดียวกับวันสมรส หรือจะทำเป็น ๒ วันก็ได้ โดยมีหลักการย่อ ๆ ดังนี้ :-

ทำบุญวันเดียว

พิธีเริ่มขึ้นในวันที่ประกอบพิธีหลั่งน้ำสังข์ (วันแต่งงาน) โดยตอนเช้าวันนั้น เวลาประมาณ ๐๗.๐๐ น. นิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ที่บ้าน (ถ้ามีเรือนหอก็ทำที่เรือนหอ ถ้าไม่มี ก็ทำที่บ้านบิดามารดา หรือสถานที่ที่นัดหมายกันไว้) ถึงเวลา ให้คู่สมรสจุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัยแล้วรับศีล

พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ถึงบทถวายพรพระ (บทพาหุง) คู่สมรสไปตักบาตร ถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ ฯ พระสงฆ์อนุโมทนา คู่สมรสกรวดน้ำเสร็จแล้ว พระสงฆ์รูปเป็นประธาน ฯ ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ พระสงฆ์นอกนั้น เจริญชัยมงคลคาถา นับเป็นเสร็จพิธีสงฆ์

ตอนบ่าย เมื่อถึงเวลาหลั่งน้ำสังข์ตามประเพณีนิยม ก็นำคู่สมรสเข้าสู่ห้องพิธี และนำน้ำพระพุทธมนต์ไปเจือปนกับน้ำที่เตรียมไว้เพื่อหลั่งน้ำสังข์ด้วย (ใช้น้ำมนต์เติมน้ำที่เตรียมไว้เสมอ)

ทำบุญ ๒ วัน

ถ้ากำหนดจะทำบุญ ๒ วัน วันต้น เรียกวัน**สุกดิบ** พิธีจะเริ่มต้นโดยตอนเย็น นิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ที่บ้าน ใช้เวลาระหว่าง ๑๖.๐๐ น. - ๑๗.๐๐ น. หรือจะเป็นเวลา ๑๙.๐๐ น. - ๒๐.๐๐ น. ก็สุดแต่ความสะดวกที่จะตกลงกัน เมื่อรับศีล ฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์จบแล้ว ก็นับว่าเสร็จพิธีในวันแรก วันรุ่งขึ้นเวลาประมาณ ๐๗.๐๐ น. รับพระสงฆ์ที่อาราธนาเจริญพระพุทธมนต์แต่วันก่อนมาเจริญบทถวายพรพระ คู่สมรสตักบาตรถวายอาหารบิณฑบาต ถวายไทยธรรม พระสงฆ์อนุโมทนา คู่สมรสกรวดน้ำต่อจากนั้น พระสงฆ์รูปเป็นประธาน ฯ ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ พระสงฆ์นอกนั้นเจริญชัยมงคลคาถา นับเป็นเสร็จพิธี ฯ ตอนเย็น ก็นำคู่สมรสไปประกอบพิธีรับการหลั่งน้ำสังข์ตามประเพณีต่อไป

การเตรียมการ

เพื่อให้พิธีสมรสเป็นพิธีที่เป็นมงคลจริง ๆ ทั้งสองฝ่าย (เจ้าบ่าว/เจ้าสาว) จะต้องเตรียมการต่าง ๆ ไว้ให้เป็นการเรียบร้อย อย่าให้เกิดการบกพร่องและถูกตำหนิได้แม้แต่สิ่งของเครื่องใช้ก็อย่าให้เกิดแตกหักชำรุดขึ้นในวันแต่งงานนั้น สิ่งของเครื่องใช้ที่จะต้องตระเตรียมและจัดหาจัดทำ ฯ มีดังนี้ :-

๑. สถานที่ทำบุญ ให้ตั้งที่บูชา ๑ ที่ ประกอบด้วยโต๊ะบูชา ๑ ชุด, พระพุทธรูป ๑ องค์, แจกัน ๑ คู่, เชิงเทียน ๑ คู่, กระถางธูป ๑ ใบ, พานดอกไม้ ๓ พาน, เทียนชนวน, บาตรน้ำพระพุทธมนต์ ๑ ที่, ด้ายสายสิญจน์ ๑ ม้วน, หญ้าคา ๑ กำ, เทียนบริสุทธิ์สำหรับทำน้ำพระพุทธมนต์หนักอย่างน้อย ๑ บาท ๑ เล่ม

สำหรับด้ายสายสิญจน์ ถ้าจะวงรอบบ้าน ก็จัดทำให้เสร็จก่อนถึงเวลาพิธีสงฆ์

๒. การนิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ให้ดำเนินการไว้ก่อนเป็นการล่วงหน้า จำนวนพระสงฆ์นั้น นิยมถือคู่เป็นเกณฑ์คือ ๘, ๑๐, ๑๒ รูป แต่เท่าที่พบเห็นก็ไม่แน่นอนเสมอไป มี ๗, ๙ รูปเป็นพื้น ข้อนี้ก็สุดแต่นิยม การนิมนต์พระสงฆ์ จะนิมนต์รวมกันหรือแยกนิมนต์ก็ได้ คือฝ่ายเจ้าบ่าวจะนิมนต์ ๔ รูปหรือ ๕ รูป เจ้าสาวจะนิมนต์ ๔ หรือ ๕ รูป ก็สุดแต่จะสะดวกและตกลงกัน แต่พิธีที่ทางราชการดำเนินการ จะนิมนต์พระสงฆ์จำนวน ๑๐ รูป

๓. การจัดภัตตาหารและไทยธรรมถวายพระสงฆ์ ให้จัดภัตตาหารประกอบด้วยอาหารคาวหวานตามศรัทธา จะจัดเป็นวงหรือถวายเป็นสำรับก็ได้ ไทยธรรมประกอบด้วยดอกไม้ธูปเทียน มีใบปวารณา และจะมีหมาก พลู ใบชา ฯลฯ ก็ถวายเพิ่มเติมได้ตามฐานะ

๔. ขันหมากนั้น ถ้ากำหนดให้มีพิธีหมั้นด้วย ฝ่ายชายจะต้องจัดขันหมากหมั้น ๒ ขัน คือ ขันหมั้น กับขันหมาก

ขันใส่ของหมั้น มีของหมั้นซึ่งประกอบด้วย เงิน ทอง นาก เพชร หรือแหวนหมั้น และหรือของอื่นใดสุดแต่จะตกลงกัน สมัยนี้ นิยมแหวนเพชรหรือแหวนทองในการหมั้น และขันนี้ให้ใส่ถั่วเขียว ๑ ถุง ข้าวเปลือก ๑ ถุง งาดำ ๑ ถุง ข้าวตอก ๑ ถุง ใบเงิน ใบทอง ใบนาก อย่างละ ๙ ใบ เสร็จแล้วมีผ้าคลุม

สำหรับสิ่งของในขันหมาก ประกอบด้วยหมากดิบ ๘ ผล ตัดให้

ติดกันทั้ง ๘ ผล หรือจะตัดเป็นคู่ คู่ละ ๒ ผลติดกันก็ได้ ฝานก้นหมากทุกผล แล้วใช้ปูนแดงหรือชาดแดงทา พลูใจเดียว ๔ เรียง เรียงละ ๘ ใบ เรียงแล้วให้ตัดก้านให้เสมอกัน ทาปูนแดงหรือทาชาดแดงที่รอยตัดทุกก้าน จัดใส่ขันเรียงกันให้เรียบร้อยแล้วมีผ้าคลุม

๕. ขันหมากแต่ง กำหนดจัดเป็น ๓ ขัน ๒ ขันแรกจัดเหมือนกันกับขันหมาก มีหมากพลูตามที่กล่าวมาแล้ว ส่วนอีกขันหนึ่ง เรียกว่า ***ขันสินสอด*** ใส่เงินทองตามที่ตกลงกันไว้ แต่ต้องให้เกินไว้ มากน้อยสุดแล้วแต่ความพอใจ ขันสินสอดนี้ใส่ถั่วเขียว ๑ ถุง งาดำ ๑ ถุง ข้าวเปลือก ๑ ถุง ข้าวตอก ๑ ถุง ใบเงิน ใบทอง ใบนาก เหมือนขันหมากในพิธีหมั้น

นอกจากนี้ ในพิธีขันหมากแต่ง จะต้องเตรียมธูปเทียน ผ้าขาวไหว้ผี ผ้าไหว้บิดามารดาและญาติผู้ใหญ่ โดยจัดใส่หาบนำไปพร้อมกับขันหมากแต่ง (พิธีเหล่านี้จะกำหนดแน่นอนตายตัวไม่ได้ เพราะปรากฏว่ามีเปลี่ยนแปลงไปตามความนิยมของท้องถิ่น)

๖. เครื่องหลั่งน้ำพระพุทธมนต์ (น้ำสังข์) ประกอบด้วย สังข์ (มีพานรอง) ๑ ตัว, หม้อใส่น้ำ ๓ หม้อ (เงิน, ทอง, สำริด) ขันสำหรับถ่ายน้ำพระพุทธมนต์ พร้อมจอกลอย ๑ ชุด, ชุดตั้งนั่งรับการหลั่งน้ำสังข์ ๒ ที่ (ม้ารองนั่ง ๒ ตัว โต๊ะรองมือ ๒ ตัว หมอน ๑ คู่), ที่รองพุ่มดอกไม้สดรับน้ำสังข์ ๑ คู่, กระแจะเจิม ๑ ที่, พวงมาลัย ๒ ชาย ๑ คู่ และมงคลแฝด ๑ ชุด

ในห้องพิธี ฯ จะต้องประกอบด้วยที่บูชา ๑ ที่ เพื่อนเจ้าบ่าว เพื่อนเจ้าสาว ของชำร่วย คนต้อนรับแขก คนแจกของขวัญ สมุดลงนามอวยพร ต้องจัดหาไว้ให้พร้อมตามสมควรแก่ฐานะ หรือจะจัดให้มีการเลี้ยงในตอนค่ำตามความเหมาะสมก็ได้

๗. พิธีส่งตัวบ่าวสาว เป็นพิธีสุดท้าย เมื่อได้ฤกษ์ จะต้องเชิญผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือและแต่งงานครั้งเดียว และอยู่กินกันมาจนทุกวันนี้เป็นผู้ปูที่นอนให้ แล้วนำคู่บ่าวสาวขึ้นสู่ที่นอน ส่วนข้อปลีกย่อยก็จัดทำตามความนิยม

ส่วนระเบียบปฏิบัติในการประกอบพิธี ฯ ให้ถือระเบียบของทางราชการเป็นแนวปฏิบัติ ดังนี้ :-

๑. คู่สมรสต้องไปถึงสถานที่ประกอบพิธี ฯ ก่อนเวลาฤกษ์ไม่น้อยกว่า ๓๐ นาที

๒. ในพิธีสมรส เจ้าสาวต้องอยู่ทางซ้ายเจ้าบ่าว

๓. เพื่อนของคู่สมรสมีฝ่ายละ ๒ คนเท่ากันไปพร้อมกับคู่สมรสในเวลาประกอบพิธี ฯ ให้ยืนอยู่ข้างหลังคู่สมรสในระยะพอสมควร

๔. เมื่อได้ฤกษ์ เจ้าภาพหรือผู้แทนนำคู่สมรสเข้าห้องพิธี ฯ พร้อมด้วยเพื่อนของคู่สมรส เชิญประธานในพิธี ฯ เข้าประกอบพิธี ฯ โดยคู่สมรสทำความเคารพประธาน ฯ ก่อนเป็นการเบื้องต้น

๕. ประธาน ฯ รับเทียนชนวน จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย ในขณะนี้ คู่สมรสยืนประนมมือระลึกถึงคุณพระศรีรัตนตรัยและอธิษฐานจิตที่จะอยู่ครองคู่กันด้วยความซื่อสัตย์สุจริตต่อกันตลอดไป ดูบันทึกตอนท้าย (๑)

๖. เมื่อประธาน ฯ จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย และกราบพระรัตนตรัยเสร็จแล้ว คู่สมรสกราบพระรัตนตรัยแล้วเข้าไปนั่งยังตั่งสำหรับรอรดน้ำสังข์

๗. ประธาน ฯ รับพวงมาลัย ๒ ชาย คล้องให้แก่คู่สมรสตามลำดับ

๘. คู่สมรสวางแขนทั้ง ๒ ข้างของแต่ละคนบนหมอนรอง ประนมมือยื่นออกไปตรงขันรองน้ำ

๙. ประธาน ฯ รับมงคลแฝดสวมศีรษะคู่สมรส รับเครื่องเจิมและเจิมหน้าผากคู่สมรส แล้วรับสังข์หลั่งน้ำพระพุทธมนต์ให้สืบไป

๑๐. เมื่อประธาน ฯ หลั่งน้ำพระพุทธมนต์แล้ว เจ้าภาพหรือผู้แทน ฯ เชิญแขกเข้ามาหลั่งน้ำสังข์ติดต่อกันไป

๑๑. เสร็จการหลั่งน้ำสังข์แล้ว เจ้าภาพหรือผู้แทน ฯ เชิญประธาน ฯ

หรือแขกผู้มีอาวุโสถอดมงคลแฝด หรือเจ้าภาพจะถอดเองก็ได้ แล้วมอบมงคลแฝดให้แก่คู่สมรส

๑๒. คู่สมรสลุกขึ้นจากตั่งที่นั่งแล้วเข้าไปกราบพระรัตนตรัย และทำความเคารพท่านผู้ถอดมงคลแฝด

๑๓. เสร็จพิธี ฯ แล้ว เจ้าภาพหรือผู้แทน ฯ นำคู่สมรสออกไปกราบประธาน ฯ และทำความเคารพแขกผู้มาอวยพร เพื่อแสดงความขอบคุณที่ท่านได้กรุณาประกอบพิธีและอำนวยพร

- เสร็จพิธี ฯ -

บันทึก

(๑) การจุดเทียนธูปที่โต๊ะหมู่บูชา ในพิธีหลั่งน้ำพระพุทธมนต์บางแห่งให้คู่สมรสเป็นผู้จุดและกราบพระรัตนตรัย แต่ตามระเบียบนี้มีเหตุผลว่า พิธีนี้เป็นพิธีอวยชัยให้พรแก่คู่สมรส ฉะนั้น ผู้ที่มาอวยชัยให้พร ควรจะได้สักการะ-บูชาและกราบไหว้พระรัตนตรัยก่อน เพื่อชำระจิตใจให้ผ่องใส เหมาะสมที่จะอวยชัยให้พรแก่คนอื่น โดยเฉพาะผู้ใหญ่ซึ่งเป็นประธานในพิธี ฯ ส่วนแขกนอกจากนี้ก็เพียงแต่ยกมือไหว้ก็พอแล้ว ส่วนคู่สมรสได้สักการะบูชา และกราบไหว้พระรัตนตรัยในเวลาทำบุญในตอนเช้าหรือเพลแล้วซึ่งเป็นพิธีของคู่สมรสโดยตรง

(๒) การเจิมหน้าผากคู่สมรส ในที่บางแห่ง หลั่งน้ำแล้วจึงเจิม โดยให้เหตุผลว่า อาบน้ำแล้วแต่งตัว ความจริง การเจิมนั้นทำเพื่อเป็นสิริมงคล ไม่ใช่เป็นการแต่งตัวเช่นอย่างการเจิมบ้านเรือนและสิ่งของต่าง ๆ พระเถระผู้ใหญ่ท่านเจิมก่อนแล้ว จึงประพรมน้ำพระพุทธมนต์ภายหลัง ระเบียบนี้ได้ถือเอาตามนี้ เพราะไม่ได้ถือเป็นการแต่งตัว ถือเป็นการทำให้เกิดสิริมงคล เพิ่มสิริมงคลให้ด้วยการหลั่งน้ำพระพุทธมนต์อีก แต่ขอเรียนว่า จะถือปฏิบัติตามแบบอย่างไหนก็ได้ เพราะมีหลักฐานด้วยกันทั้งสองฝ่าย แต่อย่าถือการเจิมเป็นการแต่งตัวก็แล้วกัน

ภาคปฏิบัติในพิธีสมรส

พิธีหมั้น

๑. กำหนดวันที่จะหมั้น

๒. สิ่งของที่จะใช้ในการหมั้น มีขันหมากหมั้น ๒ ขัน ซึ่งฝ่ายชายเป็นผู้จัดคือ ขัน*หมั้น*กับขัน*หมาก*

ขันหมั้น ใส่ของที่จะนำไปหมั้น อาจจะเป็นเงิน ทอง นาก เพชร หรือของอื่นใดแล้วแต่จะตกลงกัน ถั่วเขียว ๑ ถุง ข้าวเปลือก ๑ ถุง งาดำ ๑ ถุง ข้าวตอก ๑ ถุง ใบเงิน ใบทอง ใบนาก อย่างละ ๙ ใบ และมีผ้าแพรบาง ๆ คลุมขัน

ขันหมาก ใส่หมากดิบ ๘ ผล ตัดให้ติดกันทั้ง ๘ ผล หรือจะตัดเป็นคู่ คู่ละ ๒ ผลติดกันก็ได้ ฝานก้นหมากทุกผลแล้วทาก้นหมากด้วยปูนแดงหรือชาดแดง พลูใจเดียว ๔ เรียง เรียงละ ๘ ใบ ใส่ขันเรียบร้อย แล้วใช้ผ้าคลุมเช่นกัน

๓. เมื่อได้กำหนดการหมั้นผู้ใหญ่ฝ่ายชายพร้อมด้วยเจ้าบ่าวก็ไปที่บ้านฝ่ายหญิงเพื่อทำพิธีหมั้น โดยนำขันหมากทั้งสองไปด้วย นิยมใช้เด็กหญิงพรหมจารีเป็นผู้ถือขันหมากให้ ให้ไปถึงก่อนเวลาหมั้นเล็กน้อย

๔. เมื่อผู้ใหญ่ฝ่ายชายไปถึง ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงก็ทำการต้อนรับและสนทนาปราศรัยกันจนกว่าจะได้เวลาหมั้น

๕. เมื่อได้เวลาหมั้น ผู้ใหญ่ฝ่ายชายจะเริ่มทำพิธีสู่ขอก่อนโดยกล่าวว่า ***"วันนี้ฤกษ์งามยามดีอยากจะมาสู่ขอ............ซึ่งเป็นกุลสตรี ไปเป็นแม่ศรีเรือนให้กับ..........."*** เมื่อฝ่ายชายกล่าวคำสู่ขอเสร็จแล้ว ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงก็กล่าวตอบว่า ***"ถ้าฝ่ายชายเห็นว่าลูกสาวของ (กระผม, ดิฉัน) เหมาะสมที่จะเป็นแม่บ้านแม่เรือนได้ ก็ไม่ขัดข้อง และขอฝากให้ฝ่ายชายช่วยว่ากล่าวตักเตือนด้วย"*** เสร็จจากกล่าวคำสู่ขอแล้ว ผู้ใหญ่ฝ่ายชายก็จะมอบขันหมั้นสองขันให้แก่ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง เมื่อผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงตรวจดูของหมั้นเรียบร้อยแล้ว

ถ้าเป็นแหวนหมั้น ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงก็จะขอให้ฝ่ายชายทำพิธีสวมแหวนหมั้นให้แก่ฝ่ายหญิง

๖. เมื่อสวมแหวนหมั้นแล้ว ฝ่ายหญิงไหว้ขอบคุณฝ่ายชายเป็นอันเสร็จพิธี ฯ หากจะมีการเลี้ยงอาหารกันก็เลี้ยงต่อในตอนนี้

พิธีแต่งงาน

๑. ขันหมากแต่ง มี ๓ ขัน

๑.๑ ขันสินสอด ๑ ขัน ใส่เงินสินสอดตามที่ได้ตกลงกันไว้ (เกินไว้บ้างแสดงว่าเงินงอก) นอกจากนี้ ก็ใส่ถั่วเขียว ๑ ถุง งาดำ ๑ ถุง ข้าวเปลือก ๑ ถุง ข้าวตอก ๑ ถุง ใบเงิน ใบทอง ใบนาก อย่างละ ๙ ใบ และมีผ้าคลุมขัน

๑.๒ ขันหมาก ๒ ขัน ใส่หมากดิบขันละ ๘ ผล ตัดให้ติดกันทั้ง ๘ ผล หรือจะตัดเป็นคู่ คู่ละ ๒ ผลติดกันก็ได้ พลูใจเดียวขันละ ๔ เรียง เรียงละ ๘ ใบ และมีผ้าคลุมขัน

๒. เครื่องเซ่นไหว้บรรพบุรุษ ประกอบด้วย

๒.๑ ธูป ๕ ดอก เทียน ๒ เล่ม

๒.๒ เครื่องเซ่นไหว้มี มะพร้าวอ่อน ๑ คู่ กล้วยน้ำว้า ๒ หวี ไก่ต้ม ๑ ตัว ปลาแป๊ะซะ ๑ ตัว และหมูนอนตอง ๑ ที่

๒.๓ ผ้าขาว ๑ พับ (ประมาณ ๔ ศอก หรือ ๒ เมตร)

๓. ชุดผ้าไหว้บิดามารดาและญาติผู้ใหญ่ มี

๓.๑ ธูปเทียนแพ ๑ ชุด

๓.๒ ผ้าไหว้ จะไหว้ใครบ้าง ให้เตรียมไว้เท่าที่จะไหว้ (ถ้าไหว้-ผู้หญิง นิยมซื้อผ้าตัดเสื้อหรือผ้านุ่ง ไหว้ผู้ชาย นิยมซื้อผ้าตัดกางเกง หรือกางเกงแพร หรือผ้าขาวม้า)

๔. ต้นไม้ในพิธีแต่งงาน นิยมใช้หน่อกล้วย ๒ หน่อ อ้อย ๒ ต้น (ในกรุงเทพ ฯ หาที่ปลูกยาก รายการนี้ บางครั้งก็ตัดออก)

หมายเหตุ ตามที่กล่าวมานี้ จัดเป็นขันหมากเอก ส่วนขันหมากโท มีเพียงขนมและผลไม้ต่าง ๆ ใส่ภาชนะตามจำนวนที่ตกลงกัน

ข้อควรทราบบางประการเกี่ยวกับพิธีแต่งงาน

๑. เมื่อขบวนขันหมากมาถึงบ้านเจ้าสาว ให้ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงไปต้อนรับ พร้อมกับให้เด็กหญิงถือพานหมากไปด้วย (หมากจัดเป็นจำนวนคู่) เมื่อขบวน-ขันหมากมาถึงหน้าบ้าน ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงจะถามไปว่า ***"วันนี้ฤกษ์งามยามดี พวกท่านมาดีหรือมาร้าย ใคร่ขอทราบ"*** ผู้ใหญ่ฝ่ายชายก็ตอบไปว่า ***"วันนี้ฤกษ์งามยามดี ท่านเศรษฐีผู้ใหญ่ ท่านจะนำแก้วเข้ามาเกย จะนำเอาเขยเข้ามาฝาก จะนำเอาขันหมากเข้ามาให้ หากไม่ขัดข้องขอให้รับไว้ด้วย"***

๒. นายประตู เมื่อขบวนขันหมากจะเข้าไปในบ้าน จะต้องผ่านประตูทั้ง ๓ คือ ประตูเงิน ประตูนาก และประตูทอง ให้เจ้าบ่าวเตรียมเงินใส่ซองไว้เพื่อขอผ่านประตู คนเฝ้าประตูเงินจะใช้เข็มขัดเงินกั้นไว้ ไม่ยอมให้เจ้าบ่าวเข้า จะพูดว่า ***"บ้านนี้เป็นบ้านใหญ่บ้านโต มีผู้คนมากมาย การจะผ่านเข้าผ่านออก จะต้องแจ้งให้นายประตูทราบก่อน จึงจะผ่านเข้าไปได้"*** เมื่อให้รางวัลนายประตูแล้วก็ผ่านเข้าไปได้ ผู้เฝ้าประตูอื่น ๆ ก็พูดและปฏิบัติเช่นเดียวกันนี้ (เรื่องคนเฝ้าประตู จะมีหรือไม่มีก็ได้ เพราะเป็นเพียงส่วนประกอบเท่านั้น)

๓. เมื่อขบวนขันหมากเข้าไปในบ้านเรียบร้อยแล้ว ให้นำขันหมากไปวางไว้ ณ ที่ที่เจ้าของบ้านจัดเตรียมไว้ ก่อนจะเริ่มพิธีเปิดขันหมาก ถ้าที่บ้านมีโต๊ะหมู่บูชา ผู้เป็นประธานฝ่ายหญิงจุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัยเสียก่อน

ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายพร้อมทั้งเจ้าบ่าวและเจ้าสาวนั่งล้อมวงขันหมาก ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงก็จะพูดว่า ***"เพื่อเป็นสิริมงคล ขอให้เปิดขันหมากให้ดูทั่วกันด้วย"***

ผู้ใหญ่ฝ่ายชายก็ทำการเปิดขันหมากทั้งสามขัน โดยปูผ้าห่อขันหมากที่พื้น หยิบใบเงิน ใบทอง ใบนากเรียงบนผ้าก่อน แล้ววางสินสอด

ถั่ว งา ข้าวเปลือก ข้าวตอก ไว้ข้างบน ส่วนหมากพลูก็ทำเช่นเดียวกัน คลี่ผ้าออกปู นำพลูเรียงพร้อมวางหมากลง

ขณะนับเงินสินสอด ก็ให้ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงพูดแต่คำที่เป็นสิริมงคลเสมอ ข้าวตอกที่เบ่งบาน แสดงว่าจะมีฐานะใหญ่โต ถั่วเขียว งาดำ หมายถึงความงอกงาม ใบเงิน ใบทอง ใบนาก หมายถึงแก้วแหวน เงิน ทอง พลูเรียงหมายถึงต่อไปนี้ เราจะเป็นญาติเรียงพี่เรียงน้องกัน หมากมีรสฝาด มีลักษณะคุณสมบัติในทางประสานแผล หมายความว่า เมื่อมีการผิดพลาดล่วงเกินกันไปก็ให้อภัยให้กันด้วย โดยการให้อภัยนั้นจะประสานให้ดีกันได้ดังเดิม

๔. เมื่อพิธีเกี่ยวกับขันหมากเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ให้ห่อมอบส่งให้ฝ่ายหญิงไป ส่วนหมากพลู ก็ให้ห่อมอบส่งให้ฝ่ายหญิงเช่นกัน หมากพลูให้เก็บไว้ ๓ ถึง ๗ วัน แล้วนำไปพลีใต้ต้นไม้ใหญ่ ต่อจากนั้นก็เป็นพิธีสงฆ์

๕. การเซ่นไหว้บรรพบุรุษ ถ้าในงาน ฯ นี้มีพิธีสงฆ์ด้วย ให้ทำการเซ่นไหว้บรรพบุรุษในขณะที่พระสงฆ์กำลังฉันภัตตาหาร เมื่อเจ้าบ่าวเจ้าสาวประเคนภัตตาหารพระสงฆ์เสร็จแล้ว ก็ให้ไปทำพิธีเซ่นไหว้ เครื่อง-เซ่นไหว้บรรพบุรุษ นิยมตั้งในที่กลางแจ้ง จัดตั้งโต๊ะ ใช้ผ้าขาวปูบนโต๊ะวางเครื่องเซ่นไหว้เตรียมไว้ พอได้เวลา เจ้าบ่าวเจ้าสาวไปจุดเทียนธูปทำพิธีเซ่นไหว้

ตัวอย่างคำกล่าวในพิธีเซ่นไหว้ *"วันนี้เป็นวันฤกษ์งามยามดี ลูกหลานทั้งสองจะได้ประกอบพิธีมงคลสมรส พร้อมนี้ ลูกหลานได้จัดตกแต่งข้าวปลาอาหาร ส้มสุกลูกไม้ ขนมนมเนย ล้วนแต่ของประณีตมีรสเลิศนำมาเซ่นไหว้ด้วย ขอเชิญผีบรรพชนทั้งหลาย ผีบ้าน ผีเรือน พระภูมิเจ้าที่ แม่พระธรณี แม่พระคงคา เทพยดาอารักษ์ ได้โปรดมาพร้อมกัน ณ สถานที่นี้ และรับเครื่องเซ่นกระยาบวดของข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอให้ชีวิตสมรสของข้าพเจ้าทั้งสองมีความร่มเย็นเป็นสุข เป็นชีวิตคู่ที่มั่นคง มีความเจริญก้าวหน้า ขอให้มีบุตรธิดาที่มีวาสนามาเกิด มีสติปัญญา เป็นลูกที่ว่านอนสอนง่าย เป็นอภิชาตบุตร"*

ผ้าขาวนั้น เมื่อเสร็จพิธี ฯ แล้ว ให้นำไปถวายพระสงฆ์หรือแม่ชี ส่วนเครื่องเซ่นไหว้ ให้แบ่งเฉลี่ยกันรับประทาน

๖. พิธีปูที่นอน เรียงหมอน ส่งตัว

๖.๑ การเตรียมการ

- หินบดยา ๑ ก้อน (หมายถึงจิตใจหนักแน่น)
- ไม้เท้า ๑ อัน (หมายถึงอายุยืน)
- ฟักเขียว ๑ ลูก (หมายถึงความเยือกเย็นอยู่เป็นสุข)
- ถั่วและงาอย่างละ ๑ ถุง (หมายถึงความเจริญงอกงามเพิ่มพูน)
- ภาชนะน้ำ ๑ ที่ (หมายถึงสามัคคีกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน)
- แมว ๑ ตัว (หมายถึงรักบ้านเรือน)
- ไก่ขาว ๑ ตัว (หมายถึงตื่นดึก ลุกเช้า เฝ้าขยันหมั่นเพียร)
- เครื่องนอนของเจ้าบ่าวและเจ้าสาว
- ขันน้ำมนต์ ๑ ขัน พร้อมกำหญ้าคา ๑ กำ
- ข้าวตอก ดอกไม้ ๑ ขัน (ดอกรัก มะลิ กุหลาบ บานชื่น บานไม่รู้โรย ดอกบัว พุทธรักษา สร้อยทอง และดาวเรือง ผสมเหรียญทอง-เงิน อย่างละ ๙ เหรียญหรือตามต้องการ)

๖.๒ การปฏิบัติ

(ก่อนถึงเวลาฤกษ์ประมาณ ๑๐ นาที)

- นำเจ้าบ่าวและเจ้าสาวขึ้นเรือนหอ (รออยู่นอกห้องนอน)
- นำของใช้ในพิธี ฯ ขึ้นไปไว้บนเรือนหอ วางในที่ที่เหมาะสม
- นำหมอน มุ้ง และผ้าปูที่นอนวางไว้บนเตียง สำหรับขันน้ำมนต์ ขันข้าวตอกและดอกไม้ ให้ตั้งไว้บนโต๊ะข้างที่นอน

- (เมื่อได้เวลาฤกษ์) ผู้ใหญ่ชาย-หญิงทำพิธีปูที่นอน (มักเชิญผู้ใหญ่คู่ที่มีความสุขในการครองเรือนเป็นผู้ปูที่นอน) ก่อนปูที่นอน ผู้ใหญ่จะร้องถามกันว่า **นายอยู่ นายยืน นายมั่น** และ**นายคง**มาหรือยัง ? ให้มีผู้ตอบว่า......มา แล้วจึงเริ่มปู
- ปูที่นอนเสร็จแล้ว ให้ผู้ใหญ่ทั้ง ๒ จุดเทียนธูปบูชาพระ-รัตนตรัย ไหว้พระ สวดมนต์ นั่งสมาธิ แผ่เมตตา และอุทิศส่วนกุศลแล้ว ให้ผู้ปูที่นอนลองนอนดู ชายพูดว่า “แหม ที่นอนนี้ดีจริง ใครได้นอนคงอยู่เย็นเป็นสุขสบาย” ฝ่ายหญิงก็พูดเสริมว่า “เราคงมีแต่ความสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป” แล้วพรม (ประพรม) น้ำมนต์ที่ที่นอน พร้อมกับให้ศีลให้พรเพื่อเป็นสิริมงคล และโปรยข้าวตอกดอกไม้ลงบนที่นอน
- ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงนำเจ้าสาวเข้ามา เจ้าสาวไหว้หรือกราบเจ้าบ่าว ทั้งสองมอบของมีค่าให้กัน เช่น สร้อย และแหวน (ถ้ามี) ส่วนมากฝ่ายชายเป็นผู้มอบฝ่ายเดียว
- ผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าสาวกล่าวฝากฝังเจ้าสาวกับเจ้าบ่าว ให้ทั้งสองเคารพยำเกรงและรักกันให้มั่นคง และอวยพรให้มีความสุขความเจริญ แล้วทุกคนออกจากห้องไป (เหลือแต่เจ้าบ่าวและเจ้าสาวตามลำพัง)

หมายเหตุ

- บางแห่ง เมื่อปูที่นอนแล้ว ก็ให้นำใบเงิน ใบทอง ดอกรัก ดอกกุหลาบ ฯ สอดไว้ใต้ที่นอน คงจะมีความหมายว่าให้ทั้งสองรักกันยืนยาวสดชื่น มีเงินทองบริบูรณ์นั่นเอง
- ของใช้ในพิธีตามข้อ ๖.๑ อาจไม่เหมือนกันในแต่ละท้องถิ่น และสามารถเพิ่มเติมหรือตัดออกได้ตามความจำเป็น

๕. พิธีศพ

ประเพณีเกี่ยวกับศพ มักจะผิดแผกแตกต่างกันไปตามความนิยมของบุคคลในท้องถิ่นนั้น ๆ แต่ส่วนใหญ่คงลักษณะการประกอบพิธีไว้เป็นแนวเดียวกัน จะนำมากล่าวพอเป็นแนวทางปฏิบัติเฉพาะบางตอนที่อนุศาสนาจารย์ปฏิบัติช่วยเหลืออยู่เป็นประจำเท่านั้น

การตั้งศพ

เมื่อตั้งศพและจัดดอกไม้ธูปเทียนเคารพศพไว้เรียบร้อยแล้ว ให้ตามไฟ (ตะเกียงมีโคมและหรี่ไฟไว้ทางปลายเท้าศพ ๑ ที่)

ในพิธีทางราชการ เมื่ออาบน้ำศพและนำศพขึ้นตั้งเรียบร้อยแล้ว จะนิมนต์พระสงฆ์ ๑๐ รูป หรือ ๒๐ รูป สดับปกรณ์ (บังสุกุล) จบแล้วถวายไทยธรรม พระสงฆ์อนุโมทนา เจ้าภาพ ฯ กรวดน้ำ ก็เป็นเสร็จพิธี

แต่ศพชาวบ้านทั่วไป ปัจจุบัน นิยมนิมนต์พระสงฆ์มา ๑ รูป หรือหลายรูปก็แล้วแต่ศรัทธาของเจ้าภาพ เมื่อพระสงฆ์มาถึงแล้ว เจ้าภาพทอดผ้าบังสุกุลบนหีบศพหรือบนที่ที่เตรียมไว้ นิมนต์พระสงฆ์ชักผ้าบังสุกุล (จะเป็นผ้าไตร, จีวร, สบง, ผ้าเช็ดตัว, ผ้าเช็ดหน้า ก็ได้) เมื่อพระสงฆ์ชักผ้าบังสุกุลแล้วก็เป็นอันเสร็จพิธี ฯ ในตอนนี้

การสวดพระอภิธรรม

การสวดพระอภิธรรม หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า สวดหน้าศพ นิยมสวดในเวลากลางคืน ให้จัดที่พระสงฆ์ชุดที่สวดไว้ที่หนึ่งต่างหาก จำนวนพระสงฆ์ ๔ รูป สถานที่ ให้ตั้งตู้พระอภิธรรม ๑ ตู้, แจกัน ๑ คู่, เชิงเทียน ๑ คู่, กระถางธูป ๑ ที่, อาสนะสำหรับพระสงฆ์นั่ง ๔ ที่ หมาก พลู น้ำร้อน น้ำชาถวายพระสงฆ์พร้อม ความมุ่งหมายก็เพื่อให้เจ้าภาพได้มีโอกาสฟังธรรมและสนทนาธรรมตามควร จะสวด ๓ คืน ๗ คืน หรือทุก ๗ วันจนถึงวันเผาก็ได้ เมื่อพระสงฆ์

สวดประจำคืนเสร็จแล้ว จะนิมนต์ฉันภัตตาหารเช้าก็ได้ ทั้งนี้ สุดแต่จะสะดวก (ในพิธีทางราชการในปัจจุบัน งดการจัดหมากและพลูแล้ว)

ลำดับพิธีในการสวดพระอภิธรรม

- ได้เวลา นิมนต์พระสงฆ์ประจำที่
- เจ้าภาพจุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย จุดเทียนธูป ณ ที่พระสงฆ์สวดพระอภิธรรม เสร็จแล้วจุดเทียนธูปหน้าศพ แล้วกลับมานั่งยังที่เจ้าภาพ ฯ
- พิธีกรอาราธนาศีล รับศีลจบแล้ว พระสงฆ์ก็เริ่มสวดพระอภิธรรมต่อไป
- เมื่อถึงเวลาเลิกสวดประจำคืน คือพระสงฆ์สวดพระอภิธรรมจบสุดท้ายแล้ว พิธีกรเชิญเจ้าภาพถวายไทยธรรม แล้วชักผ้าภูษาโยงหรือด้ายสายสิญจน์
- เจ้าภาพทอดผ้าบังสุกุล (ถ้ามี)
- พระสงฆ์ชัก (พิจารณา) ผ้าบังสุกุล
- พระสงฆ์อนุโมทนา
- เจ้าภาพกรวดน้ำ
- เจ้าภาพกราบพระรัตนตรัย และน้อมไหว้พระสงฆ์
- พระสงฆ์เดินทางกลับ

- เสร็จพิธี ฯ -

การทำบุญ ๗ วัน

เมื่อเก็บศพไว้ครบ ๗ วัน เช่น ตายในวันศุกร์ พอถึงวันพฤหัสบดีของสัปดาห์ต่อมา ก็นิมนต์พระสงฆ์ ๗ รูป หรือ ๙ รูป (พิธีทางราชการ ๑๐ รูป) มาสวดพระพุทธมนต์เย็น ถวายอาหารบิณฑบาตในเช้าของวันรุ่งขึ้น แล้วจะมีสดับปกรณ์ (สวดมาติกาพร้อมบังสุกุล) แสดงพระธรรมเทศนาต่อก็ได้ หรือทำในตอนเช้าและหรือตอนเพลโดยไม่ต้องสวดมนต์เย็นก็ได้

ลำดับพิธีทำบุญ ๗ วัน
(ทำบุญตอนเพล)

การทำบุญ ๗ วัน ถ้าทำวันเดียว ตายวันศุกร์ ให้ทำวันศุกร์ในสัปดาห์ต่อไป

๑๐.๐๐ น. - พระสงฆ์ประจำอาสนะ
- เจ้าภาพจุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย กราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง แล้วไปจุดเทียนธูปที่เบื้องหน้าศพเคารพศพแล้ว และกลับมานั่งที่เดิม
- อาราธนาศีล รับศีล อาราธนาพระปริตร แล้วฟังพระสงฆ์สวดพร้อมกัน(ถ้ามีพิธีเทศน์และพิธีสวดมนต์ติดต่อกันไป ให้อาราธนาพระปริตรต่อทันที ส่วนศีลนั้น ให้อาราธนาและรับศีลตอนมีเทศน์)

๑๑.๐๐ น. - ถวายภัตตาหารเพลพระสงฆ์ที่สวดพระพุทธมนต์

๑๒.๐๐ น. - พระสงฆ์ฉันเสร็จ นำเครื่องไทยธรรมเทียบแล้ว เชิญเจ้าภาพถวายไทยธรรม
- เก็บไทยธรรมแล้ว ชักผ้าภูษาโยง ฯ
- เจ้าภาพทอดผ้าบังสุกุล (ถ้ามี)
- พระสงฆ์ชักผ้าบังสุกุลแล้ว อนุโมทนา
- เจ้าภาพกรวดน้ำ

๑๓.๓๐ น. - เจ้าภาพจุดเทียนธูปที่โต๊ะบูชาก่อน แล้วจุดเทียนประจำกัณฑ์เทศน์ (เทียนส่องธรรม หรือเทียนส่องดูหนังสือเทศน์)
- พระเทศน์ขึ้นสู่ธรรมาสน์
- อาราธนาศีล อาราธนาธรรม
- เมื่อพระสงฆ์เริ่มเทศน์ด้วยการบอกศักราชก่อน

ระหว่างนี้ เจ้าภาพจุดเครื่องห้า (เครื่องทองน้อย) ของศพก่อน แล้วจุดเครื่องห้าของเจ้าภาพ หรือจะจุดติดต่อจากจุดเทียนประจำกัณฑ์เทศน์ หรือจุดระหว่างอาราธนาธรรมก็ได้

- พระสงฆ์แสดงธรรมจบ เจ้าภาพไปจุดเทียนธูป ณ ที่เบื้องหน้าพระสงฆ์สวดรับเทศน์ พระสงฆ์ ๔ รูป (ถ้ามี) สวดธรรมคาถาต่อจนจบ
- เจ้าภาพถวายไทยธรรม เจ้าหน้าที่เก็บไทยธรรมแล้วชักผ้าภูษาโยง
- เจ้าภาพทอดผ้าบังสุกุล (ถ้ามี)
- พระสงฆ์ชักผ้าบังสุกุล
- พระสงฆ์อนุโมทนา
- เจ้าภาพกรวดน้ำ
- เจ้าภาพกราบพระรัตนตรัย
- พระสงฆ์เดินทางกลับ

- เสร็จพิธี ฯ -

หมายเหตุ กรณีจัดพิธีในภาคเช้า โดยมีพิธีเทศน์ และสวดมนต์ก่อนถวายภัตตาหารเพล และมีการสวดมาติกาบังสุกุล ให้อาราธนาศีล - รับศีลตอนพระสงฆ์เทศน์ เมื่อจบการเทศน์ ให้อาราธนาพระปริตร เพื่อพระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ต่อไปทันที

การทำบุญ ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน

พิธีทำบุญ ๕๐ วัน หรือ ๑๐๐ วัน ก็ทำเช่นเดียวกับพิธีทำบุญ ๗ วัน ดังกล่าวมาแล้ว

การบรรจุศพ

เมื่อเจ้าภาพได้บำเพ็ญกุศลศพครบ ๓ วัน ๗ วัน ๕๐ วัน หรือ ๑๐๐ วัน แล้วยังไม่ทำฌาปนกิจ จะต้องเก็บไว้เพื่อรอญาติ หรือรอโอกาสอันเหมาะสม จะเก็บศพไว้ที่บ้านหรือที่วัด ก็สุดแต่จะสะดวก ถ้าเก็บไว้ที่วัด ก็นิยมการบรรจุศพ พิธีบรรจุศพนั้น เมื่อเจ้าภาพบำเพ็ญกุศลครบ ๓, ๗, ๕๐, ๑๐๐ วัน หรือมากกว่านั้นแล้ว พอได้เวลา (ส่วนมากเป็นเวลา ๑๕.๐๐-๑๗.๐๐ น.) ก็นำศพไปยังสถานที่บรรจุ นำหีบศพเข้าที่เก็บ แต่ยังไม่ปิดที่เก็บ เชิญแขกเข้าเคารพศพ โดยเจ้าภาพจัดหาดินเหนียวก้อนเล็ก ๆ ห่อกระดาษดำและกระดาษขาวใส่ถาดไว้เพื่อแจกแขกคนละก้อน จะมีดอกไม้ด้วยก็ได้ เมื่อแขกนำดินเหนียวและดอกไม้ไปวางเคารพศพแล้ว เจ้าภาพก็ทอดผ้าบังสุกุลที่ปากหีบศพ และนิมนต์พระสงฆ์ชักผ้าบังสุกุล (หรือทอดผ้าบังสุกุลก่อนเชิญแขกเข้าเคารพศพก็ได้) พระสงฆ์ชักผ้าบังสุกุลแล้วก็เก็บศพ เป็นอันเสร็จพิธี ฯ ผู้จัดการฌาปนสถานก็จัดการปิดที่เก็บหีบศพต่อไป

การฌาปนกิจศพ

การฌาปนกิจศพหรือการเผาศพ เมื่อถึงเวลาที่เจ้าภาพกำหนดแล้ว ก็ติดต่อเจ้าหน้าที่ฌาปนสถาน และออกบัตรเชิญ โดยกำหนดวันและเวลาให้ผู้เคารพนับถือทราบทั่วกัน

เมื่อชักศพขึ้นตั้งอย่างที่ทำคราวถึงแก่กรรมแล้ว จะมีพระสงฆ์สวดพระอภิธรรมก่อนการฌาปนกิจสัก ๓ วัน ๗ วันอีกก็ได้ หรือจะทำเพียงวันเดียวก็ได้ แต่ทำกันอยู่ทั่ว ๆ ไปก็นิยมตั้งศพทำบุญในตอนเช้าของวันฌาปนกิจเลย เพื่อตัดภาระ

ลำดับพิธีฌาปนกิจศพ
(ตัวอย่างชนิดทำวันเดียว)

๐๙.๐๐ น. - เชิญศพขึ้นตั้งบนศาลาบำเพ็ญกุศล
๑๐.๑๕ น. - นิมนต์พระสงฆ์ประจำที่อาสน์สงฆ์
๑๐.๒๐ น. - เจ้าภาพจุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย กราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง
๑๐.๒๕ น. - อาราธนาพระปริตร (กรณีจัดพิธีสวดพระพุทธมนต์ตอนภาคเช้า)
๑๐.๓๐ น. - พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์
๑๑.๐๐ น. - ถวายภัตตาหารเพล
- ถวายเครื่องไทยธรรม
- พระสงฆ์อนุโมทนา
- เจ้าภาพ ฯ กรวดน้ำ
๑๒.๐๐ น. - เลี้ยงอาหารกลางวันญาติมิตรและแขกที่มาในงาน
๑๔.๐๐ น. - นิมนต์พระเทศน์ขึ้นพักบนอาสน์สงฆ์
๑๔.๐๕ น. - เจ้าภาพจุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย จุดเทียนกัณฑ์เทศน์ และเทียนธูปหน้าที่ตั้งศพ
๑๔.๑๐ น. - อาราธนาศีล อาราธนาธรรม (เทศน์ธรรมดาหรือเทศน์แจงก็ได้)
- พระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนาจบแล้ว ถวายกัณฑ์เทศน์
๑๕.๐๐ น. - นิมนต์พระสงฆ์ ๑๐ รูป (หรือจำนวนตามแต่นิมนต์) ขึ้นอาสน์สงฆ์พร้อมกัน
- มาติกาบังสุกุล
๑๕.๓๐ น. - เคลื่อนศพเวียนเมรุ ๓ รอบ (พระสงฆ์นำศพ ๑ รูป)
๑๕.๔๕ น. - เชิญศพขึ้นสู่เมรุ

๑๖.๐๐ น. - แถวกองเกียรติยศเข้าที่พร้อมหน้าเมรุ (ถ้าเป็นศพที่ต้องจัดกองเกียรติยศ)

- อ่านคำไว้อาลัย (ถ้ามี) (ท้ายคำไว้อาลัยมียืนไว้อาลัย (ศพที่มีกองเกียรติยศไม่ต้องเชิญยืนไว้อาลัย)
- เจ้าภาพเชิญแขกผู้ใหญ่ทอดผ้าบังสุกุลโดยจัดลำดับจากผู้มีอาวุโสน้อยไปหาผู้มีอาวุโสมากขึ้นไปตามลำดับ
- ประธานในพิธี ฯ ทอดผ้าบังสุกุลหน้าหีบศพ
- ประธาน ฯ (กรณีพระราชทานเพลิงศพ ให้ถวายคำนับยังทิศที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับ ฯ ในวันนั้น ๑ ครั้ง) วางกระทงข้าวตอกและกระทง-ดอกไม้ (เครื่องขมา) ที่ฐานพื้นหน้าหีบศพ แล้วทำความเคารพศพ ๑ ครั้ง
- เป่าแตรนอน ๑ จบ (กรณีจัดกองเกียรติยศ)
- เจ้าหน้าที่เพลิงหลวงเชิญธูปเทียนและดอกไม้-จันทน์พระราชทานให้ประธาน ฯ (ทำในเขตกรุงเทพ ฯ)
- ประธาน ฯ จุดดอกไม้จันทน์ ฯ ที่เพลิงหลวงแล้ววางลงที่กลางฐานที่ตั้งศพ และรับดอกไม้จันทน์ของประธาน ฯ วางลงที่กลางฐานที่ตั้งศพนั้น (ไม่วางทับหรือเทียบเทียมดอกไม้จันทน์ ฯ พระราชทาน)
- เป่าแตรคำนับ ๑ จบ (กรณีจัดกองเกียรติยศ)
- ประธาน ฯ ถวายคำนับยังทิศที่พระบาทสมเด็จ-พระเจ้าอยู่หัวประทับ ฯ ในวันนั้นอีก ๑ ครั้ง (กรณีพระราชทานเพลิง) ลงจากเมรุ
- เจ้าภาพเชิญแขกขึ้นประชุมเพลิง

- เสร็จพิธี ฯ -

หมายเหตุ - กรณีมีการอ่านหมายรับสั่งอ่านสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณและประวัติผู้วายชนม์ สายวิทยาการ อศจ. ทบ. อ่านตามลำดับ ดังนี้

๑. อ่านหมายรับสั่ง

๒. อ่านสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

๓. อ่านประวัติผู้วายชนม์

- ตามตัวอย่างนี้ เป็นศพทหารซึ่งต้องมีกองเกียรติยศ ถ้าเป็นศพไม่มีกองเกียรติยศ ก็ต้องตัดรายการเกี่ยวกับกองเกียรติยศออก
- ศพที่มีกองเกียรติยศ ไม่ต้องเชิญยืนไว้อาลัยหลังจากอ่านคำไว้อาลัย
- รายการนี้สมมติขึ้นเต็มอัตราซึ่งยังย่อส่วนได้อีกเพื่อการประหยัด เช่น ตัดพิธีสวดมนต์เลี้ยงพระสงฆ์ตอนเช้าออกได้ คงเหลือพิธีเทศน์สวดมาติกา และบังสุกุลตอนบ่าย และตัวอย่างนี้ ตั้งศพทำบุญที่วัด ถ้าตั้งศพทำบุญที่บ้านก่อน แล้วเคลื่อนศพมาที่วัดในวันนั้น ก็เดินเวียนเมรุ แล้วนำศพขึ้นเมรุต่อไป
- เวลาประกอบพิธี ฯ เปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม
- หากมีผ้าทอดบังสุกุลจำนวนหลายผืน จะเชิญญาติและแขกผู้ใหญ่ทอดบังสุกุลก่อนอ่านคำไว้อาลัยก็ได้ โดยเตรียมไว้สำหรับประธาน ฯ ๑ ผืน หรือ ๑ ไตร

การเก็บอัฐิ

เมื่อจัดการฌาปนกิจเสร็จแล้ว การเก็บอัฐิ บางรายเก็บในตอนเย็นของวันเผาเลย ทั้งนี้ เพื่อจะทำบุญอัฐิให้เสร็จในคราวเดียวกัน โดยเก็บอัฐิในเวลาประมาณ ๑๙.๐๐ น. แล้วนำไปตั้งบำเพ็ญกุศลเช่นเดียวกับพิธีก่อนเผาในคืนวันนั้น เวลาประมาณ ๒๐.๐๐ น. นิมนต์พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ รุ่งขึ้นถวายภัตตาหารเช้า แล้วนำอัฐิไปบรรจุหรือนำกลับไปไว้ที่บ้าน ก็เป็นเสร็จพิธี ฯ แต่ส่วนมากจะเก็บอัฐิในวันรุ่งขึ้นเช่นเดียวกับพิธีทางราชการ

สำหรับชนบทบางท้องที่ นิยมเก็บในวันที่ ๗ จากวันเผา แล้วนำไปบำเพ็ญกุศลดังกล่าวมา

การเดินสามหาบ

การเดินสามหาบ ก็คือพิธีเก็บอัฐินั่นเอง แต่เป็นพิธีเก็บอัฐิแบบเต็มหรือแบบพิเศษซึ่งก็มีอยู่หลายแบบ ที่จะกล่าวต่อไปนี้ คือ

รุ่งขึ้นเช้า เจ้าภาพไปเก็บอัฐิ เตรียมเครื่องบูชาและเครื่องสามหาบไปด้วย คือ เครื่องทองน้อย (ธูป ๑ เทียน ๑ ใส่เชิงเทียนเล็ก และดอกไม้ทำเป็น ๓ พุ่ม) ๑ ที่, สุหร่าย (ขวดโปรยน้ำ) ใส่น้ำอบไทย ๑ ขวด พานใส่เงิน (เศษสตางค์) ๑ พาน และที่ที่จะใส่อัฐิ ของเหล่านี้ วางไว้ตรงข้างศีรษะอัฐิ (อัฐิแปรรูปตามที่จะกล่าวในหน้า ๔๙)

เมื่อพร้อมกันแล้ว ก็ตั้งต้นเดินสามหาบ คือมีของไปถวายและเลี้ยงพระสงฆ์ ๓ ชุด ชุดที่หนึ่ง มีไตรครอง เป็นประเภทเครื่องนุ่งห่ม ชุดที่สองมีสำรับคาว ๑ หวาน ๑ (เป็นเครื่องกิน) ชุดที่สาม มีหม้อข้าว เตาไฟและเครื่องใช้

หรือจะจัดสามหาบอีกแบบหนึ่งก็ได้ คือจัดให้มีหม้อข้าว เชิงกรานพริก หอม กระเทียม ฯลฯ อยู่ในสาแหรกข้างหนึ่ง สาแหรกอีกข้างหนึ่งมีของคาวและหวาน และจัดเหมือนกันอย่างนี้ทั้งสามหาบ จัดให้บุตรและหลานหรือเครือญาติ ๓ คน เป็นผู้หาบคนละหาบ

หรือสามหาบอีกแบบหนึ่ง จัดคนขึ้น ๙ คน แบ่งเข้าชุดละ ๓ คน รวม ๓ ชุด ชุดหนึ่ง ๆ มีดังนี้ คือ ถือไตร ๑ คน, ถือจาน ช้อนซ่อมและแก้วน้ำ ๑ คน, หาบสำรับคาวและหวาน ๑ คน เดินเวียนเมรุคนละหรือชุดละ ๓ รอบ เวลาเดิน ให้ใช้เสียงกู่กันตามวิธีที่ชาวป่า เรียกกันว่า "*วู้ ๆ ๆ*" คนละ ๓ ครั้ง แล้วจึงนำเครื่องสามหาบขึ้นตั้งยังอาสน์สงฆ์

เมื่อเดินสามหาบแล้ว ก็ขึ้นไปเก็บอัฐิ จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย แล้ววางไตร ๓ ไตรบนผ้าคลุมอัฐินั้น นิมนต์พระสงฆ์ขึ้นไปชักผ้าบังสุกุลนั้น จากนั้น จึงเปิดผ้าคลุมออก พรมน้ำอบและเก็บอัฐิใส่ที่ที่เตรียมไว้ แล้ววางอัฐิที่เก็บแล้วบนพาน ส่วนเถ้าถ่านคืออังคาร ให้รวบรวมใส่ผ้าขาวที่รองนั้น รวบชายขึ้นแล้วห่อใส่ในที่ใส่อังคารที่เตรียมไป แล้วเชิญอัฐิและอังคารกลับลงมาตั้งยังที่ทำบุญ เลี้ยงพระสามหาบ และบังสุกุลแล้ว ก็เป็นอันเสร็จงาน ฯ หรือถ้าไม่มี ๓ หาบ ก็เก็บอัฐิและอังคารแล้วบังสุกุล ณ ที่นั้น เป็นอันเสร็จพิธี ฯ ตอนที่ลงจากเมรุแล้ว เมื่อกลับไปขึ้นบันไดที่บ้าน เจ้าภาพจะโปรยเศษสตางค์เป็นการให้ทานด้วย

แปรธาตุ

ประเพณีเกี่ยวกับการเก็บอัฐิมีอยู่ว่า เมื่อถึงเวลาเก็บอัฐิ จะเป็นในวันเผาหรือในวันรุ่งขึ้น หรือ ๓ วัน ๗ วันหลังจากเผาเสร็จก็ตาม ครั้งแรกให้ทำกองกระดูกให้เป็นรูปคนนอนหงาย หันศีรษะไปทางทิศตะวันตก สมมติว่าตายแล้วนิมนต์พระสงฆ์มาพิจารณาบังสุกุล ตอนนี้เรียกว่า ***“บังสุกุลตาย”*** จะมีผ้าทอดก็ได้ หรือไม่มีก็ได้ พระสงฆ์จะพิจารณาว่า ***“อะนิจจา วะตะ สังขารา อุปปาทะวะยะธัมมิโน อุปปัชชิตตะวา นิรุชฌันติ เตสัง วูปะสะโม สุโข”*** เมื่อพระสงฆ์พิจารณาบังสุกุลจบแล้ว ก็ให้ทำรูปอัฐินั้นใหม่ เป็นรูปคนหันศีรษะไปทางทิศตะวันออก สมมติว่าเกิด จากนั้น เจ้าภาพก็ใช้น้ำหอมประพรมและโปรยด้วยดอกไม้และเงินทอง นิมนต์พระสงฆ์พิจารณาบังสุกุลอีกครั้งหนึ่ง คราวนี้เรียกว่า ***“บังสุกุลเป็น”*** พระสงฆ์จะพิจารณาบังสุกุล ว่า ***“อะจิรัง วะตะยัง กาโย ปะฐะวิง อะธิเสสสะติ ฉุฑโฑ อะเปตะวิญญาโณ นิรัตถัง วะ กะลิงคะรัง”*** แล้วทำการเก็บอัฐิ

เมื่อเก็บอัฐิตามต้องการแล้ว อัฐิที่เหลือ รวมทั้งเถ้าถ่านให้รวบรวมไปบรรจุ, ลอยแม่น้ำ หรือฝังในที่เหมาะสมต่อไป

ทำบุญอัฐิ (ออกทุกข์)

เมื่อเก็บอัฐิเสร็จตอนเช้า และนำอัฐิไปถึงบ้านแล้ว จะทำบุญในวันนั้น-ทีเดียว หรือจะพัก ๓ วัน หรือ ๗ วันจึงทำบุญอัฐิก็ได้ รายการในพิธี ฯ ก็มีสวดมนต์เลี้ยงพระสงฆ์ บังสุกุล เทศน์ มีตั้งบาตรน้ำมนต์ เดินสายสิญจน์ เพราะเป็นการทำบุญเรือนให้เป็นสิริมงคลแก่ผู้อยู่ข้างหลัง ในการทำบุญอัฐิ (ออกทุกข์) เจ้าภาพแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีต่าง ๆ จากสีขาว-ดำได้

หลักเกณฑ์การจัดกองทหารเกียรติยศ สำหรับศพทหารซึ่งเสียชีวิตในขณะประจำการ

หลักฐานอ้างอิง : การปฏิบัติของประธาน ฯ และผู้ร่วมพิธี ฯ ในพิธีต่าง ๆ และระเบียบปฏิบัติราชการบางเรื่อง กรมกำลังพลกองทัพบก รวบรวมเมื่อพฤษภาคม ๒๕๓๘

๑. โอกาสในการจัดกองทหารเกียรติยศ

สำหรับศพทหารซึ่งเสียชีวิตในขณะประจำการนั้น ให้จัดกอง-ทหารเกียรติยศเมื่อเวลาเผาหรือฝังตามลัทธิศาสนาของผู้เสียชีวิต แต่ให้งดจัดสำหรับศพทหารซึ่งเสียชีวิตเนื่องจากตนเองกระทำความผิดหรือประพฤติชั่ว

หลักฐานอ้างอิง

- ข้อบังคับ กห. ว่าด้วยการจัดกองทหารเกียรติยศ พ.ศ. ๒๕๒๘ (ข้อ ๕)

๒. การจัดกำลังของกองทหารเกียรติยศ กรณีศพทหาร เมื่อเวลาเผาหรือฝัง ให้จัดกำลังดังนี้

๒.๑ ศพทหารชั้นนายพันขึ้นไป ให้จัดกำลัง ๑ กองร้อย (๓ หมวด) ถือปืนเล็กล้วน มีแตรเดี่ยวและแตรวง (ถ้ามี)

๒.๒ ศพทหารชั้นนายร้อย ให้จัดกำลังกึ่งกองร้อย (๒ หมวด) ถือปืนเล็กล้วน มีแตรเดี่ยว

๒.๓ ศพนายทหารประทวน และศพนักเรียนทหารซึ่งเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจะได้เป็นนายทหารสัญญาบัตร ให้จัดกำลัง ๑ หมวด (๒ หมู่) ถือปืนเล็กล้วน มีแตรเดี่ยว

๒.๔ ศพพลทหาร และศพนักเรียนทหารซึ่งเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจะได้เป็นนายทหารประทวน ให้จัดกำลัง ๑ หมู่ (๑๐ คน) ถือปืนเล็กล้วน มีแตรเดี่ยว

กรณีการจัดกองทหารเกียรติยศสำหรับศพทหารนั้น ถ้ามีหลายศพในที่เดียวและเวลาเดียวกัน ซึ่งจะต้องทำการเคารพศพพร้อมกัน ให้จัดกำลังตามอัตราของศพที่มียศสูงแต่เพียงรายเดียว นอกจากนั้น การจัดกองทหารเกียรติยศสำหรับศพทหาร ให้พยายามจัดทหารจากหน่วยหรือเหล่าเดียวกับผู้เสียชีวิต หรือจัดจากหน่วยที่ผู้เสียชีวิตเคยบังคับบัญชา หรือเคยประจำมาแต่ก่อน

หลักฐานอ้างอิง

- ข้อบังคับ กห. ว่าด้วยการจัดกองทหารเกียรติยศ พ.ศ. ๒๕๒๘ (ข้อ ๗, ข้อ ๘ และข้อ ๑๒)

๓. การแต่งเครื่องแบบของกองทหารเกียรติยศสำหรับศพทหาร ให้แต่งเครื่องแบบฝึก สวมถุงมือ สำหรับนายทหารชั้นจ่านายสิบขึ้นไป ให้คาดกระบี่ โดยมีรายละเอียดของเครื่องแต่งกายเช่นเดียวกับกองทหารเกียรติยศในการต้อนรับและส่งผู้บังคับบัญชาของทหาร (ตามข้อ ๓.๑ ในผนวก ก) ดังนี้

๓.๑ รองในหมวกเหล็กสีกากีแกมเขียว มีสายรัดคางหนังสีขาว

๓.๒ เสื้อคอเปิดสีกากีแกมเขียว และผ้าพันคอสีน้ำเงินอ่อน ยกเว้นทหารซึ่งจัดเป็นกองทหารเกียรติยศที่สังกัด รร.จปร. ใช้ผ้าพันคอสีบานเย็น

๓.๓ กางเกงขายาวสีกากีแกมเขียวแบบฝึก

๓.๔ เข็มขัดหนังสีขาว หัวเข็มขัดทำด้วยโลหะสีทองเป็นรูป-

สี่เหลี่ยมผืนผ้าทางนอน ปลายมน พื้นเกลี้ยง มีรูปเครื่องหมายกองทัพบก-ดุนนูนอยู่กึ่งกลางหัวเข็มขัด

๓.๕ รองเท้าสูงครึ่งน่อง หนังสีดำ ชนิดผูกเชือก

๓.๖ สายนกหวีดทำด้วยด้ายถักหรือไนลอนถักสีขาว ลักษณะเป็นสายถัก ๔ สาย และสายเกลี้ยง ๑ สาย โดยสายถัก ๒ สาย เป็นบ่วงคล้องใต้แขนซ้าย ส่วนสายถักอีก ๒ สาย ทำเป็นบ่วงขนาดใหญ่และเล็กห่างกันพองาม พาดต้นแขนซ้าย ปลายสายเกลี้ยง ให้ติดตุ้มโลหะสีทอง ๑ ตุ้ม เมื่อใช้สายนกหวีดนี้ ไม่ใช้สายยงยศอย่างอื่นอีก

๓.๗ ซองกระบี่ หรือซองดาบทำด้วยหนังสีขาว

๓.๘ ถุงมือสีขาว

๓.๙ สายสะพายปืนทำด้วยหนังสีขาว

สำหรับกองทหารเกียรติยศสำหรับศพทหาร ให้ประดับเครื่องราช-อิสริยาภรณ์ด้วย

หลักฐานอ้างอิง

๑. ข้อบังคับ กห. ว่าด้วยการจัดกองทหารเกียรติยศ พ.ศ. ๒๕๒๘ (ข้อ ๑๐)

๒. กฎกระทรวง (พ.ศ. ๒๕๓๖) ออกตามความในพระราชบัญญัติเครื่องแบบทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๗ ว่าด้วยเครื่องแบบทหารบก ฉบับที่ ๗๙

๔. การปฏิบัติของกองทหารเกียรติยศสำหรับศพทหารในงาน-พระราชทานเพลิงศพ หรืองานฝังศพทหาร

๔.๑ การแสดงความเคารพของกองทหารเกียรติยศ

กองทหารเกียรติยศซึ่งจัดไปเคารพศพ ให้แสดงการเคารพศพในเวลาเผาหรือฝัง โดยให้แตรเดี่ยวเป่าเพลงนอน ๑ จบ แล้วให้หน่วยทหารเคารพศพโดยกระทำวันทยาวุธ แตรวงหรือแตรเดี่ยวบรรเลงเพลงเคารพ

เมื่อจบแล้ว ให้ทำเรียบอาวุธ และคงอยู่ในท่าตรง ถ้ามีแตรวง ให้บรรเลงเพลงโศก ๑ จบ จึงเสร็จการปฏิบัติ

หลักฐานอ้างอิง

๑. ข้อบังคับ กห. ว่าด้วยการเคารพ ลง ๑๒ มี.ค. ๗๘

๒. ข้อบังคับ กห. ว่าด้วยการเคารพ (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๒๖ (ข้อ ๒)

๔.๒ การปฏิบัติของกองทหารเกียรติยศและผู้ที่ได้รับเชิญให้เป็นประธานในงานพระราชทานเพลิงศพทหาร

ผบ.กองทหารเกียรติยศ นำกองทหารเกียรติยศเข้าประจำที่ แล้วสั่งแถวเรียบอาวุธ และสั่งให้กองทหารเกียรติยศหันเข้าหาศพ เสร็จแล้ว ผบ.กองทหารเกียรติยศสั่งติดดาบและยืนรอเวลาจนกว่าพิธีกรจะอ่านประกาศเกียรติคุณ (ประวัติโดยย่อ) ของผู้ที่ได้รับพระราชทานเพลิงศพ

เจ้าภาพจะเชิญผู้บังคับบัญชา หรือผู้เป็นประธานในพิธี ฯ ของงานพระราชทานเพลิงศพให้ขึ้นเมรุ เพื่อจะทอดผ้าบังสุกุล เมื่อประธานในพิธี ฯ ได้ทอดผ้าบังสุกุล พระสงฆ์ขึ้นพิจารณาชักผ้าบังสุกุล และลงจากเมรุแล้ว ประธานในพิธี ฯ ต้องหันหน้าไปทางทิศที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับ ฯ ณ วันนั้น ถวายคำนับ แล้วรับเครื่องขมาศพ (กระทงข้าวตอก และกระทงดอกไม้) จากพนักงานพระราชพิธีของสำนักพระราชวัง โดยนำไปวางที่ฐานพื้นหน้าหีบศพ

ขณะที่ประธาน ฯ วางกระทงข้าวตอกและกระทงดอกไม้ ผบ.กองทหารเกียรติยศจะสั่งให้กองทหารเกียรติยศแถวตรง แตรเดี่ยวเป่าเพลงนอน ๑ จบ

จากนั้น ประธาน ฯ หยิบเทียนธูปดอกไม้จันทน์พระราชทานจุดเข้าที่เพลิงพระราชทานจากโคมไฟที่เจ้าพนักงานพระราชพิธีของสำนัก-พระราชวังถือเชิญแล้วนำไปสอดวางลงที่ใต้พื้นรองศพ ผบ.กองทหารเกียรติยศ

จะสั่งให้กองทหารเกียรติยศแสดงความเคารพ โดยใช้คำบอกคำสั่งว่า "ตรงหน้า ระวัง วันทยาวุธ" แตรเดี่ยวเป่าเพลงเคารพ ๑ จบ ประธานในพิธี ฯ แสดงความเคารพศพอีก ๑ ครั้ง แล้วหันไปยังทิศทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับ ฯ อยู่ ณ วันนั้น ยืนตรงและถวายคำนับอีก ๑ ครั้ง แล้วจึงเดินลงจากเมรุ

จากนั้น ผบ.กองทหารเกียรติยศ จะสั่งเรียบอาวุธ ปลดดาบ และสั่งให้กองทหารเกียรติยศทำซ้ายหรือขวาหันแบกอาวุธ แล้วเดินออกจากพื้นที่ วงดุริยางค์ (ถ้ามี) จะบรรเลงเพลงโศก ๑ จบ จึงเสร็จการปฏิบัติ

หลักฐานอ้างอิง

กำหนดการพระราชทานเพลิงศพ ของสำนักพระราชวัง

๔.๓ การปฏิบัติของกองทหารเกียรติยศและผู้ที่ได้รับเชิญให้เป็นประธานในงานเผาศพทหาร

การปฏิบัติของกองทหารเกียรติยศ ในงานเผาศพทหาร จะมีขั้นตอนคล้ายคลึงกับการปฏิบัติในงานพระราชทานเพลิงศพทหาร ในข้อ ๔.๒ ทั้งในส่วนของประธานในพิธี ฯ และของกองทหารเกียรติยศ ยกเว้นประธานในพิธีของงาน ไม่ต้องถวายคำนับ และรับเครื่องขมาศพจากพนักงานพระราชพิธีของสำนักงานพระราชวัง ไปวางที่ฐานพื้นหน้าหีบศพ

นอกจากทหารซึ่งเสียชีวิตในขณะประจำการ หรือในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ราชการจะได้รับการจัดกองทหารเกียรติยศสำหรับศพทหารในเวลาเผาศพหรือฝังศพแล้ว เมื่อเวลาประกอบพิธีบำเพ็ญกุศลทางศาสนา กห. ยังได้จัดให้มียามเกียรติยศศพทหาร แก่ทหารซึ่งเสียชีวิตในการรบ หรือเนื่องจากการรบ หรือซึ่งเสียชีวิตในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ราชการในกรณีอื่น ซึ่งทางราชการพิจารณาเห็นว่าเป็นผู้ประกอบคุณงามความดี สมควรยกย่องเชิดชูเกียรตินั้น โดยจัดให้มียามคู่ ๑ คู่ หรือ ๒ คู่ ยืนเป็นผลัดประจำตลอดเวลาที่บำเพ็ญกุศล และให้เริ่มก่อนพิธี ฯ ประมาณ ๓๐ นาที และเลิกเมื่อการบำเพ็ญกุศลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ทั้งนี้ เพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้ตายที่ได้เสียสละอย่างสูง และให้ประชาชนทั่วไปได้ทราบด้วย

การแต่งกายของยามเกียรติยศศพทหารนี้ ให้แต่งกายด้วยเครื่องแบบฝึก สวมรองในหมวกเหล็ก ถืออาวุธประจำกายในท่าสำรวม และแสดงความอาลัย โดยตั้งพานท้ายปืนขึ้นข้างบน มือทั้งสองประสานวางบนพานท้ายปืน ก้มหน้ามองพื้นในทิศทางตรงหน้า หันหน้าไปทางที่ตั้งศพ

อนึ่ง ทหารที่เสียชีวิตเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการ และการเสียชีวิตนั้นมิได้เกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเกิดจากความผิดของตนเองแล้ว ยังได้รับเกียรติให้ใช้ธงชาติคลุมศพในพิธีรับพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ หรือพิธีรดน้ำศพ หรือได้รับเกียรติให้ใช้ธงชาติคลุมหีบศพเมื่อจะเชิญศพไปทำพิธีรับพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ หรือพิธีรดน้ำศพ หรือในระหว่างการทำพิธีบำเพ็ญกุศลทางศาสนาของแต่ละศาสนา และการเชิญศพไปฝังอีกด้วย

หลักฐานอ้างอิง

๑. ระเบียบ กห. ว่าด้วยการจัดยามเกียรติยศทหาร พ.ศ. ๒๕๑๑

๒. ประกาศ กห. เรื่องชี้แจงการใช้ธงชาติคลุมศพ หีบศพ หรือที่เก็บอัฐิผู้เสียชีวิตเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ลง ๒๒ พ.ค. ๒๗

กรณีการจัดการกองทหารเกียรติยศสำหรับศพนายทหารนอกประจำการ

ตามข้อบังคับ กห. ว่าด้วยการจัดกองทหารเกียรติยศ พ.ศ. ๒๕๒๘ กำหนดให้จัดกองทหารเกียรติยศสำหรับศพทหารซึ่งเสียชีวิตในขณะประจำการ (ทั้งนายทหารสัญญาบัตร นายทหารประทวน และพลทหาร) แต่ไม่ได้กำหนดถึงการจัดกองทหารเกียรติยศสำหรับศพทหารนอกประจำการเอาไว้ด้วย แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ทบ. ได้กำหนดให้จัดกองทหารเกียรติยศสำหรับศพนายทหารนอกประจำการไว้ด้วย ซึ่งมีวิธีการปฏิบัติและการจัดกำลังของกองทหารเกียรติยศ รวมทั้งการแต่งกายของกองทหารเกียรติยศเช่นเดียวกับการจัด

กองทหารเกียรติยศสำหรับศพทหารซึ่งเสียชีวิตในขณะประจำการ โดย ทบ. ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า หน่วยหรือทายาทของนายทหารนอกประจำการที่เสียชีวิตจะรายงานขอกองทหารเกียรติยศได้นั้น ผู้เสียชีวิตจะต้องอยู่ในหลักเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่งดังนี้คือ การขอกองทหาร-เกียรติยศของนายทหารนอกประจำการ ที่มียศต่ำกว่า พล.ต. จะต้องมีคุณสมบัติเข้าหลักเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

๑. ผู้ที่ได้รับพระราชทานโกศบรรจุศพ

๒. ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ชั้น ป.ม. ขึ้นไป

๓. ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี

๔. ผู้ที่ได้รับพระราชทานเหรียญกล้าหาญ หรือเหรียญดุษฎีมาลาเข็มกล้าหาญ

๕. ผู้ที่ได้รับพระราชทานเหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้นที่ ๑ จะต้องขอล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน

หลักฐานอ้างอิง

- ระเบียบ ทบ. ว่าด้วยการจัดกองทหารเกียรติยศสำหรับศพทหารนอกประจำการ พ.ศ. ๒๕๓๘ ลง ๒๗ ก.พ. ๓๘

ระเบียบงานศพ (ว่าด้วย การขอพระราชทานต่าง ๆ)

ตั้งแต่โบราณกาลมา พระบรมวงศานุวงศ์ พระราชาคณะ ข้าราชการ เมื่อสิ้นพระชนม์... มรณภาพ หรือถึงแก่กรรม จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานน้ำหลวงอาบศพ และเครื่องประกอบเกียรติยศศพ เชน โกศ หีบ เป็นต้น เมื่อถึงเวลาที่จะทำการฌาปนกิจศพ ก็พระราชทานดอกไม้เทียนธูปและไฟหลวงไปพระราชทานเพลิงศพ เป็นการพระราชทานเกียรติยศ ในปัจจุบันนี้ได้วางระเบียบไว้ว่า ผู้ที่จะได้รับพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ เครื่องประกอบเกียรติยศศพ และพระราชทานเพลิงศพมีดังนี้ :-

การขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ-การขอพระราชทานเพลิงศพและหีบศพ

หลักเกณฑ์ในการขอพระราชทานเพลิงศพ

ผู้มีสิทธิได้รับพระราชทานน้ำหลวง เพลิงหลวง และหีบเพลิง ต้องมีตำแหน่งชั้น และยศ ดังต่อไปนี้

๑. พระสมณศักดิ์ ตั้งแต่ชั้น "พระครูสัญญาบัตร" ขึ้นไป

๒. พระราชวงศ์ ตั้งแต่ชั้น "หม่อมเจ้า" ขึ้นไป

๓. ผู้ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์

๔. ข้าราชการพลเรือนสามัญตั้งแต่ระดับ ๓ ขึ้นไป

๕. ข้าราชการฝ่ายทหาร ตำรวจ ยศชั้นร้อยตรีขึ้นไป

๖. พนักงานเทศบาลตั้งแต่ระดับ ๓ ขึ้นไป

๗. ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตั้งแต่ "เบญจมดิเรกคุณาภรณ์" (บ.ภ.) และ "เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย (บ.ม.) ขึ้นไป

๘. ผู้มีเกียรติที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ "จุลจอมเกล้า (จ.จ.) หรือ "ตราสืบตระกูล" (ต.จ.) ขึ้นไป

๙. ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เหรียญ "รัตนาภรณ์" รัชกาลปัจจุบัน

๑๐. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาล ที่ถึงแก่กรรมในขณะดำรงตำแหน่ง

๑๑. รัฐมนตรี ถึงแก่อนิจกรรม

๑๒. ผู้ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ เป็นกรณีพิเศษ

การขอพระราชทานเพลิงศพกรณีพิเศษ

ผู้ที่สมควรได้รับการพิจารณา ในการขอพระราชทานเพลิงศพกรณีพิเศษควรอยู่ในหลักเกณฑ์ดังนี้

๑. ผู้ที่อยู่ในราชสกุล ชั้นหม่อมราชวงศ์และหม่อมหลวง

๒. พระสงฆ์ที่พระราชาคณะพิจารณาขอพระราชทานให้

๓. พนักงานรัฐวิสาหกิจระดับสูง

๔. ผู้ที่ได้รับพระราชทานเหรียญราชรุจิ เหรียญกล้าหาญ และเหรียญชัยสมรภูมิ

๕. ผู้ที่ทำประโยชน์ให้กับประเทศชาติ เช่น ศิลปินแห่งชาติ นักกีฬา-ระดับชาติ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อดีตสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ อดีตสมาชิกสภาจังหวัด หรืออดีตสมาชิกสภาเทศบาล

๖. ผู้ทำคุณประโยชน์ เช่น บริจาคเพื่อการกุศลคิดเป็นมูลค่า ไม่น้อยกว่า ๓๐๑,๐๐๐.- บาท บริจาคร่างกายหรืออวัยวะ

๗. บิดามารดาของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ระดับ ๖ ขึ้นไป หรือเทียบเท่าขึ้นไป

๘. บิดามารดาของผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ "ตริตาภรณ์ช้างเผือก" (ต.ช.) ขึ้นไป

๙. บิดามารดาของพระสมณศักดิ์ ตั้งแต่ชั้น "พระครูสัญญาบัตร" ขึ้นไป

๑๐. บิดามารดาของข้าราชการทหาร ตำรวจ ตั้งแต่ระดับพันโท นาวาโท นาวาอากาศโท และพันตำรวจโท ขึ้นไป

ในการที่จะขอพระราชทานเครื่องเกียรติยศศพได้ ผู้ถึงแก่กรรมจะต้องถึงแก่กรรมโดยไม่ใช่อัตวินิบาตกรรม

ผู้จะขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ และเครื่องประกอบเกียรติยศศพ จะได้รับพระราชทาน เมื่อการศพนั้นจัดในกรุงเทพมหานคร

ขั้นตอนการขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ

ผู้ที่ประสงค์จะขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพและเครื่องประกอบเกียรติยศ จะต้องปฏิบัติดังนี้

นำดอกไม้ธูปเทียน (พระสงฆ์สมณศักดิ์ ไม่ต้องมีดอกไม้ธูปเทียน เป็นหน้าที่ของกรมการศาสนาแจ้งการมรณภาพ และขอพระราชทาน) พร้อมทั้งหนังสือกราบถวายบังคมลาและใบมรณบัตรไปยังสำนักพระราชวัง สำนักพระราชวังได้จัดที่ประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์ไว้ (ภาพถ่ายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นต้น ราชาศัพท์ว่า **"พระบรมฉายาลักษณ์"** ส่วนภาพเขียน ราชาศัพท์ว่า **"พระบรมฉายาสาทิสลักษณ์"** หรือ **"พระบรมสาทิสลักษณ์"** ก็ได้) ดอกไม้ธูปเทียนที่ใช้ในการนี้ ประกอบด้วยธูปไม้ระกำ ๑ ดอก, เทียนขี้ผึ้ง ๑ เล่ม และดอกไม้ ๑ กระทง วางบนพาน และมีคำกราบบังคมทูลตามแบบต่อไปนี้

ตัวอย่างหนังสือกราบบังคมทูลลา

วันที่..........เดือน....................พ.ศ. ....

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ดอกไม้ธูปเทียนของข้าพระพุทธเจ้า..............(ชื่อผู้ถึงแก่กรรม)................ เครื่องราชอิสริยาภรณ์....................อายุ............ปี ข้าราชการ............ชั้น .... สังกัด..............................

ขอพระราชทานกราบถวายบังคมลา....................ด้วยโรค.................. ที่..............อำเภอ..............จังหวัด..............เมื่อวันที่..............เดือน.................. พ.ศ.................. เวลา ....น.

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ขอเดชะ

(**หมายเหตุ** - หนังสือกราบบังคมทูลลานี้ ไม่ต้องลงนามท้ายหนังสือ)

ให้ผู้นำไปได้นำหนังสือกราบถวายบังคมลานี้ขึ้นวางบนพานเบื้องหน้าพระบรมฉายาลักษณ์ พร้อมกับดอกไม้ธูปเทียนแล้วถวายความเคารพ เสร็จแล้วเจ้าหน้าที่จะสอบถามรายการต่าง ๆ และกรอกลงในแบบพิมพ์ ในการถึงแก่กรรมนี้ จะไม่ขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพและเครื่องประกอบเกียรติยศศพ แต่จะขอพระราชทานในตอนฌาปนกิจศพก็ได้

ถ้าจะตั้งศพที่วัด การติดต่อวัดและการติดต่อเทศบาล ฯ เป็นหน้าที่ของเจ้าภาพดำเนินการเอง

ในการขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพและเครื่องประกอบเกียรติยศศพนั้น เข้าใจกันว่าจะต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก ซึ่งเป็นการเข้าใจผิด คำว่า **"พระราชทาน"** ก็เป็นที่ควรเข้าใจแล้วว่าย่อมไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ ค่าใช้จ่ายส่วนที่เจ้าภาพจะต้องจ่ายก็เป็นส่วนนอกออกไปจากที่ได้รับพระราชทาน เช่น ค่าซื้อหีบลองใน ค่าผ้าขาว ด้ายดิบ ค่าตั้งศพที่วัด ส่วนเครื่องประกอบเกียรติยศ ตลอดจนเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังที่ไปปฏิบัติพิธี ฯ นั้น เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมใด ๆ ทั้งสิ้น ถึงแม้จะเก็บศพไว้นานวัน ถ้าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องขอรับหีบหรือโกศลองนอกไปประกอบศพอื่นดังได้กล่าวข้างต้นแล้ว สำนักพระราชวังก็ไม่มาถอนหีบหรือโกศลองนอกออกไปและไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมหีบหรือโกศแต่ประการใดเลย

เมื่อไปกราบถวายบังคมลาและแจ้งรายการแก่เจ้าหน้าที่แล้ว เจ้าภาพก็นำศพไปยังที่อาบน้ำศพ (รดน้ำศพ) เมื่อนำศพไปไว้บนเตียงอาบน้ำ (รดน้ำ) แล้ว ก็เปิดโอกาสให้ผู้ที่ประสงค์จะอาบน้ำศพ (รดน้ำศพ) เข้าอาบน้ำศพ (รดน้ำศพ) ได้จนถึงก่อนเวลาที่จะรับพระราชทานน้ำหลวงอาบศพซึ่งเป็นลำดับสุดท้าย ต่อจากนั้น เจ้าหน้าที่ก็จะได้ทำสุกำศพ (แต่งกายศพด้วยเครื่องแต่งกายขาว)

ใกล้เวลาพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ เจ้าหน้าที่จากกองพระราชพิธี สำนักพระราชวังก็จะเชิญน้ำหลวงพระราชทานไป ซึ่งประกอบด้วยน้ำ น้ำหอม และน้ำขมิ้น

เมื่อถึงเวลาจะรับพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ เจ้าภาพก็เชิญผู้มีอาวุโสซึ่งอยู่ในขณะนั้น หรือผู้ที่เจ้าภาพกำหนดตัวไว้เข้าไปที่ศพ เจ้าหน้าที่จะยกศพขึ้นเฉพาะส่วนบน (ด้านศีรษะ) เพื่อรับพระราชทานน้ำ เป็นที่นิยมกันว่าก่อนที่ผู้เป็นประธาน ฯ จะอาบน้ำศพ ให้บ่ายหน้าไปทางทิศทางซึ่งเป็นที่ประทับแรมของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ วันนั้น ถวายคำนับ แล้วจึงปฏิบัติการต่อไป เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังจะส่งสิ่งของให้ผู้เป็นประธาน ฯ ตามลำดับ คือ น้ำ น้ำหอม น้ำขมิ้น ผู้เป็นประธาน ฯ อาบ (รด) น้ำนั้น ๆ ที่ศพโดยเริ่มจากบ่าขวาเฉียงลงมาตามอก ไม่ต้องอาบ (รด) จนหมดก็ได้ เมื่ออาบ (รด) น้ำขมิ้นแล้ว ให้บ่ายหน้าไปถวายคำนับอีกครั้งหนึ่ง เจ้าหน้าที่จะวางศพลงในท่านอนตามเดิม ต่อจากนั้น ทายาท ฯ ของผู้ถึงแก่กรรมก็เข้าไปหวีผมให้ศพ การหวีผม ตามประเพณี ก็หวีลงแล้วหวีขึ้น แต่จะหวีอย่างธรรมดาก็ได้แล้วหักหวีที่ใช้นั้น ต่อจากนั้น เจ้าหน้าที่จะสุกำศพ

เมื่อทำสุกำศพเสร็จแล้ว เจ้าหน้าที่จะยกหีบหรือโกศขึ้นตั้ง ผู้ที่อยู่ ณ ที่นั้น ควรยืนแสดงการเคารพ แล้วตั้งแต่งเครื่องประดับและเครื่องประกอบเกียรติยศศพต่อไป

ที่ตั้งศพนั้น ไม่ควรจัดดอกไม้วางไว้บนฝาหีบศพ และไม่ควรจัดดอกไม้ประดับที่หีบศพ เพราะเป็นหีบเกียรติยศอยู่แล้ว ที่หน้าหีบศพ ไม่ต้องตั้งชั้นลดหรือวางหมอนสำหรับกราบศพ (รวมทั้งไม่ตั้งชั้นลด (ที่รองกราบ) หน้าโต๊ะพระพุทธรูปด้วย) ถ้าจะจัดเป็นที่กราบ ก็ควรปูพรมผืนเล็ก ๆ ไว้บนพรมใหญ่อีกชั้นหนึ่ง และไม่ต้องตั้งกระถางธูปเพื่อปักธูปสำหรับผู้ไปเคารพศพ หากศพนั้นเป็นศพเกียรติยศ ได้รับพระราชทานพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมด้วย ก็จะสวดพระอภิธรรมเสียจบหนึ่งก่อนแล้วจึงบังสุกุลหรือสดับปกรณ์ส่วนของเจ้าภาพ

การสวดพระอภิธรรม

ศพที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตั้งแต่ชั้นประถมาภรณ์ช้างเผือกขึ้นไป นอกจากเครื่องประกอบเกียรติยศศพดังได้กล่าวข้างต้นแล้ว ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้มีพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมด้วย จะพระราชทานให้มีสวดกี่คืน สุดแล้วแต่ระดับเกียรติยศศพของผู้ถึงแก่กรรม

พระสงฆ์ที่จะสวดพระอภิธรรมมี ๔ รูป การที่กำหนด ๔ รูปนั้นเป็นจำนวนน้อยที่สุดของพระสงฆ์ พระภิกษุ ๔ รูปจึงจะเป็นองค์สงฆ์ โดยที่เป็นธรรมเนียมนิมนต์พระสวดพระอภิธรรมจะต้องเป็น ๔ รูป งานต่าง ๆ จึงไม่นิยมนิมนต์พระสงฆ์ ๔ รูป ความจริง ไม่ใช่ข้อห้ามหรือกฎเกณฑ์อะไร งานใด ๆ จะนิมนต์พระเพียง ๔ รูปก็ได้ ที่นิยมนิมนต์พระสงฆ์ ๕ รูปขึ้นไป ก็เป็นเพียงการเลี่ยงไม่ให้เหมือนพิธีสวดพระอภิธรรมศพเท่านั้น

การสวดพระอภิธรรม แต่ก่อนนี้ มีถวายภัตตาหารเช้าในวันรุ่งขึ้นด้วย แต่ปัจจุบันนี้ ไม่มีถวายภัตตาหาร คงถวายปัจจัยแทน ศพที่ได้รับพระราชทานพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม ก็ได้รับพระราชทานเงินสำหรับถวายด้วย พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่จะจัดเครื่องใช้สำหรับพระสงฆ์ไปด้วยคือ กระโถน ขันน้ำ พาน ฯ และจะจัดเครื่องสักการะสำหรับเจ้าภาพจุดบูชาพระธรรมในการสวดพระอภิธรรมด้วย ทั้งนี้ เป็นการพระราชทาน เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น

การบำเพ็ญกุศล

ตามประเพณีไทย ก่อนที่จะทำการฌาปนกิจศพ จะมีการบำเพ็ญกุศลในวันที่ถึงแก่กรรมครบ ๕๐ วัน และ ๑๐๐ วัน ต่อจากนั้น ก็มีงานบำเพ็ญกุศลออกเมรุและฌาปนกิจศพ แต่ปัจจุบันนี้ นิยมทำงานเพียง ๗ วันเท่านั้น ศพที่อยู่ในขั้นได้รับพระราชทานจัดงานบำเพ็ญกุศล ๗ วัน เมื่อถึงกำหนด เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังก็ไปดำเนินการให้ทุกอย่าง รวมทั้งภัตตาหารและจตุปัจจัยไทยธรรม เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใดเลย

การขอพระราชทานเพลิงศพ

เมื่อได้กำหนดวันฌาปนกิจศพ โดยติดต่อกับทางวัดเรียบร้อย ศพที่ได้เกียรติยศขอพระราชทานเพลิงศพได้ เจ้าภาพจะต้องขอรับพระราชทานเพลิง วันฌาปนกิจศพนั้น ประเพณีไทยไม่นิยมทำในวันศุกร์ และยังมีกำหนดพิเศษอีกที่กล่าวกันทั่วไปว่า ข้างขึ้นเผาคู่ ข้างแรมเผาคี่ หมายถึงให้พิจารณาวันทางจันทรคติ ซึ่งนอกจากไม่เป็นวันศุกร์แล้ว ถ้าจะเผาศพในวันข้างขึ้น ก็เผาในวันขึ้นค่ำที่เป็นเลขคู่ เช่น ขึ้น ๒ ค่ำ ๔ ค่ำ ๖ ค่ำ ฯลฯ ถ้าเป็นวันข้างแรม ก็เผาวันที่เป็นเลขคี่ เช่น ๑ ค่ำ ๓ ค่ำ ๕ ค่ำ แต่เรื่องวันคู่-คี่นี้ไม่ถือเคร่งครัดกันแล้ว

การขอรับพระราชทานเพลิงศพข้าราชการกระทรวงใด เจ้าภาพจะต้องแสดงความจำนงไปยังกระทรวงเจ้าสังกัด เว้นแต่ข้าราชการสำนักพระราชวัง ซึ่งจะแสดงความจำนงโดยตรง ในหนังสือแสดงความจำนง จะต้องระบุว่าถึงแก่กรรมด้วยโรคอะไร เมื่อใด จะประกอบฌาปนกิจที่ใด วันและเวลาใด

สำหรับสถานที่รับพระราชทานเพลิงศพ เจ้าภาพจะต้องติดต่อทางวัดเอง

การขอรับพระราชทานเพลิงศพ ถ้าเป็นศพที่อยู่ต่างจังหวัด และการกำหนดกระชั้นเจ้าภาพมีหนังสือแสดงความจำนงขอรับพระราชทานเพลิงศพไปทางเจ้าสังกัดของผู้ถึงแก่กรรม เช่น อธิบดีผู้พิพากษาภาค ผู้บังคับการจังหวัดทหารบก ผู้บัญชาการมณฑลทหารบก หรือแม่ทัพภาค และทางจังหวัดก็คือผู้ว่าราชการจังหวัด

เมื่อกระทรวงต้นสังกัด หรือผู้บังคับบัญชาส่วนจังหวัด ได้รับแจ้งความจำนงแล้ว ก็จะมีหนังสือแจ้งความจำนงไปยังสำนักพระราชวัง ซึ่งสำนักพระราชวังจะได้ส่งเจ้าหน้าที่ให้ปฏิบัติตามความประสงค์ เมื่อได้ทำหนังสือแจ้งสำนักพระราชวังแล้ว ก็ถือว่าได้รับพระราชทานเพลิงศพตามที่กำหนดขึ้น เจ้าภาพดำเนินการด้านอื่นต่อไปได้ ค่าใช้จ่ายในการรับพระราชทานเพลิงศพมีดังนี้ :-

๑. ค่าใช้จ่ายทางสุสาน เจ้าภาพจ่ายเองตามที่ตกลงกับทางวัด

๒. ค่าใช้จ่ายค่าสิ่งของที่สำนักพระราชวังจะต้องใช้ เจ้าภาพ จะต้องจ่ายค่าใช้จ่ายให้สำนักพระราชวัง

๓. ค่าใช้จ่ายในการจัดเจ้าหน้าที่และสิ่งของเครื่องใช้อันเป็นเครื่องประกอบเกียรติยศศพ เป็นของพระราชทาน เจ้าภาพไม่ต้องจ่ายค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น

สิ่งของเครื่องใช้ที่สำนักพระราชวังจัด จะเป็นสิ่งใดบ้าง และมากน้อยเพียงใด สุดแต่ระดับเกียรติยศศพของผู้ถึงแก่กรรม

เพลิงหลวงที่พระราชทานไปเผาศพมี ๒ แบบคือ ในกรุงเทพ-มหานครหรือจังหวัดใกล้เคียงที่เจ้าหน้าที่ไป-กลับได้ในวันเดียว (รัศมี ๕๐ กิโลเมตร) เจ้าพนักงานจะได้เชิญเครื่องขมาและไฟหลวงไปเมื่อใกล้กำหนด โดยเชิญเพลิงหลวงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจุดพระราชทานไว้ เพลิงหลวงประกอบด้วย ข้าวตอก ดอกไม้สดอย่างละ ๑ กระทง ดอกไม้จันทน์ ๑ ช่อ และถ้าเป็นงานพระราชทานเพลิงศพในต่างจังหวัด จะมอบเป็นหีบเพลิงให้รับไปมอบให้ผู้เป็นประธาน ฯ จุด หีบเพลิงประกอบด้วย ธูปไม้ระกำ ๒ ดอก เทียน ๒ เล่ม ดอกไม้จันทน์ ๑ ช่อ และไม้ขีดไฟ ๑ กลักบรรจุหีบ มีถุงแพรต่วนสีดำหุ้มห่อ

ศพที่อยู่ในเกณฑ์เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเพลิง หรือศพไม่อยู่ในเกณฑ์ แต่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ เสด็จพระราชดำเนินเป็นกรณีพิเศษ การพระราชทานเพลิงมี ๒ แบบ ตามเกณฑ์เกียรติยศศพคือ เสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปพระราชทานเพลิงบนเมรุ และพระราชทานเพลิงโดยทรงจุดฝักแค

ถ้าเสด็จพระราชดำเนินขึ้นเมรุ การสวดมาติกาและบังสุกุลก่อนพระราชทานเพลิง ก็ทำบนพลับพลา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทอดผ้าไตร พระสงฆ์สดับปกรณ์แล้วถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก เมื่อพระสงฆ์ลงจากพลับพลาแล้วก็เสด็จ ฯ ขึ้นเมรุ

ถ้าพระราชทานเพลิงโดยทรงจุดฝักแค ก็จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานผ้าไตรให้ผู้สืบสกุลหรือทายาทไปทอดบนเมรุ วิธีปฏิบัติตอนนี้คือ จะมีเจ้าพนักงานและพนักงานเชิญผ้าไตรไปพร้อมกับทายาท ไปยืนหน้าพลับพลาเฉพาะพระพักตร์ ฯ ถวายคำนับพร้อมกันแล้ว เจ้าพนักงานกราบบังคมทูลพระกรุณาว่า

ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ในการพระราชทานเพลิงศพ ...(ชื่อผู้ถึงแก่กรรม)... ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานผ้าไตร ๕ ไตร และของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ อีก ๕ ไตร มาบำเพ็ญพระราชกุศลบังสุกุลพระราชทานนั้น ...(ชื่อผู้สืบสกุลหรือทายาท)... จะได้รับพระราชทานเชิญไปทอดถวายพระสงฆ์บังสุกุลตามพระบรมราชูทิศ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

จบคำกราบบังคมทูล ถวายคำนับพร้อมกัน แล้วพนักงานจะเชิญผ้าไตรนำทายาทขึ้นสู่เมรุ เมื่อจะทอดผ้าไตรที่เบื้องหน้าหีบศพ ฯ ทายาทถวายคำนับ ฯ ก่อน เมื่อทอดผ้าไตร และพระสงฆ์บังสุกุลเสร็จแล้ว ทายาทลงจากเมรุไปถวายคำนับหน้าที่ประทับ และพนักงานพระราชพิธีจะเชิญพานเครื่องขมาศพไปวางเครื่องขมาที่หน้าศพ ต่อจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงจุดฝักแคพระราชทานเพลิงศพตามลำดับ ถ้าเจ้าภาพจะทูลเกล้า ฯ ถวายหนังสือ ก็ขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายหลังจากพระราชทานเพลิงแล้ว

งานเก็บอัฐิ

การเก็บอัฐิ ถ้าเป็นหีบศพ จะเก็บในวันพระราชทานเพลิงก็ได้ ถ้าเป็นโกศศพ ก็เก็บในวันรุ่งขึ้น งานเก็บอัฐินี้ เป็นงานของเจ้าภาพ หลังจาก

เก็บอัฐิแล้ว จะมีถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ที่นิมนต์บังสุกุลด้วย เรียกว่า ***ถวายภัตตาหารสามหาบ*** จะถวายให้ฉัน ณ ที่นั้นก็ได้ หรือจะถวายเป็นสำรับหรือปิ่นโตเพื่อนำไปฉันที่วัดก็ได้ แต่เดิม สำรับพระสงฆ์นี้มีคนหาบมาจึงเรียกว่า ***สามหาบ***

สิ่งของที่ใช้ในการเก็บอัฐิ มี

โกศสำหรับบรรจุอัฐิ

ขันพานรองพร้อม ๑ ชุด

น้ำอบไทยขวดใหญ่ ๑ ขวด

เครื่องทองน้อยสำหรับสักการะอัฐิ ๑ ชุด

ลุ้งใส่อังคาร ๑ ลุ้ง (ลุ้งคือ ภาชนะใส่ของอย่างหนึ่ง รูปคล้ายถังเตี้ย ๆ มีฝาปิด)

เงินปลีก

พนักงานพิธีจะแปรอังคารและอัฐิให้เป็นรูปคน คลุมผ้าไว้ เมื่อถึงเวลา เจ้าภาพจุดเทียนธูปเครื่องทองน้อย แล้วทอดผ้าบังสุกุลบนผ้าที่คลุมอัฐิ พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลครั้งละรูปจนครบ ๓ รูป แล้วเปิดผ้าคลุมอัฐิ เจ้าภาพพรมน้ำหอมบนอัฐิแล้วโปรยเงินปลีก ต่อจากนั้นก็เก็บอัฐิส่วนที่ต้องการชุบลงในน้ำหอมแล้วบรรจุโกศ อัฐิที่เหลือ พนักงานพิธี ฯ จะได้ประมวลรวมกับอังคารบรรจุลุ้งต่อไป แล้วเชิญโกศอัฐิและลุ้งอังคารไปตั้งบนที่ที่จัดไว้ ต่อจากนั้นก็ประเคนภัตตาหาร ภายหลังก็เชิญโกศอัฐิไปบรรจุหรือเก็บรักษาไว้ อังคารให้นำไปบรรจุหรือลอยน้ำตามความประสงค์

การตั้งศพตั้งแต่วันที่ถึงแก่กรรมจนรับพระราชทานเพลิง ถ้าเจ้าภาพจะไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง ในพระบรมมหาราชวัง เจ้าหน้าที่จะชี้แจงรายละเอียดตลอดจนแนะนำอำนวยความสะดวกให้ทุกประการ

อนึ่ง สำนักพระราชวังจะไม่ปฏิบัติการศพทุกกรณี ในวันที่ตรงกับวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันคล้ายวันเถลิงถวัลยราชสมบัติ และวันศุกร์

แบบขอรับพระราชทานเพลิง

เขียนที่..

วันที่................เดือน.......................................พ.ศ. ....

เรื่อง ขอพระราชทานเพลิงศพ...

เรียน ....

ด้วย...ตำแหน่ง...

สังกัด...ได้ถึงแก่กรรมด้วยโรค..

ที่............................เมื่อวันที่......................เดือน.................................พ.ศ. ....

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับคือ...

บัดนี้ เจ้าภาพได้กำหนดงานศพ...

ณ เมรุวัด..จังหวัด..

ในวันที่................เดือน...................................พ.ศ. ....เวลา..............................

ในงานนี้เจ้าภาพ มี/ไม่มี ความประสงค์จะขอรับพระราชทานเครื่องเกียรติยศประกอบคือ...

ฉะนั้น จึงเรียนเพื่อกรุณาดำเนินการขอพระราชทานเพลิงศพเพื่อเป็นเกียรติแด่...ผู้วายชนม์ต่อไป.

....

(ลงชื่อ) ....

(...)

(ตำแหน่ง) ....

ข้อแนะนำการปฏิบัติเกี่ยวกับ

พิธีรดน้ำศพและสวดพระอภิธรรม

(สำหรับศพที่พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์)

๑. เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังจะนำเครื่องพระราชทานไปดำเนินการเองทั้งสิ้น ซึ่งมี

๑. น้ำหลวงอาบศพ

๒. ตู้พระธรรมพร้อมพัดยศ (พัดยศสมณศักดิ์พระราชาคณะชั้นสามัญ) และพัดพิธีธรรม

๓. เครื่องทองน้อย

๔. ผ้าทอดบังสุกุล

๕. หีบหรือโกศศพตามชั้น ฯ

๖. ฉัตร

๗. เครื่องสุกำ

๒. ฝ่ายเจ้าภาพจัดเตรียมสถานที่ ซึ่งมี

๑. โต๊ะวางศพสำหรับอาบ (รด) น้ำศพ

๒. พานหรือขันรองรับน้ำ (ใต้มือขวาของศพ)

๓. น้ำอบไทยผสมน้ำแล้วลอยดอกมะลิหรือกลีบกุหลาบใส่ขันไว้พร้อมจอกลอยสำหรับส่งน้ำ

๔. ธูป ๑ ดอก และเทียน ๑ เล่ม ตั้งบนโต๊ะเหนือศีรษะของศพ

๕. โต๊ะหมู่บูชาพร้อมเครื่องตั้ง

๖. อาสน์สงฆ์ (พระสงฆ์ ๔ รูป)

๗. โต๊ะสำหรับตั้งตู้พระธรรมพร้อมเครื่องบูชา (หน้าอาสน์สงฆ์)

๘. จัดหาโต๊ะปูผ้าขาวระบายริมไว้ให้สำนักพระราชวังตั้งน้ำอาบศพพระราชทาน ๑ ที่

๓. ลำดับพิธี เมื่อได้เวลาตามกำหนด ฝ่ายเจ้าภาพดำเนินการตามพิธี (ของราษฎร์) ไปได้ก่อน (ของหลวงไว้สุดท้าย เพราะเมื่ออาบน้ำพระราชทานศพแล้ว ใครจะรดน้ำศพอีกไม่ได้) ลำดับพิธีมีดังนี้ :-

- ฝ่ายเจ้าภาพเชิญประธาน ฯ วางหรีด (ถ้ามี) เคารพศพ (กรณีมีหรีดพวงมาลาพระราชทานหน้าหีบ ฯ โกศศพ ประธาน ฯ (พิธีราษฎร์) วางหรีดเคารพศพต่อจากพิธีหลวง) แล้วจุดเทียนธูปเหนือศีรษะของศพ (ที่โต๊ะหมู่บูชานั้น ผู้แทนพระองค์ ฯ จะเป็นผู้จุดเมื่อพระสงฆ์จะสวดพระอภิธรรม)
- ส่งน้ำให้ประธาน ฯ
- ประธาน ฯ รดน้ำศพแล้วออกไป (ขณะประธาน ฯ เข้าไปจุดเทียนธูป เจ้าหน้าที่เปิดผ้าคลุมเฉพาะที่หน้าศพ เปิดมาไว้แค่คอ ถ้าเป็นศพข้าราชการ ให้แต่งเครื่องแบบชุดขาวเต็มยศ ไม่ต้องมีผ้าคลุมใด ๆ ทั้งสิ้น)
- เชิญแขกที่มาในงานเข้ารดน้ำศพตามลำดับเรื่อยไปจนหมดแขก

๔. พิธีอาบน้ำศพพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ เจ้าหน้าที่ของสำนักพระราชวังดำเนินการเองทั้งสิ้น ดังนี้ :-

- เชิญผู้แทนพระองค์ ฯ อาบน้ำศพ
- เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังจัดการศพเข้าหีบหรือโกศ (ตามชั้นที่พระราชทาน)
- เชิญเครื่องทองน้อยไปตั้งหน้าหีบศพ
- ตั้งตู้พระธรรมหน้าอาสน์สงฆ์ (พระสงฆ์ ๔ รูปเข้านั่งพร้อม)
- ผู้แทนพระองค์ ฯ จุดเทียนธูปที่โต๊ะหมู่บูชา, ตู้พระธรรมและเครื่องทองน้อย
- พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพระอภิธรรม (ถ้าในชนบทอาจสวดมาติกา) ๑ จบ
- ทอดผ้าบังสุกุล
- พระสงฆ์อนุโมทนา

- ผู้แทนพระองค์ ฯ กรวดน้ำ เสร็จพิธี ฯ (ในข้อ ๔ นี้ เจ้าหน้าที่ของสำนักพระราชวังเป็นพิธีกรเองทั้งสิ้น ฝ่ายเจ้าภาพเพียงอำนวยความสะดวก)

๕. การสวดพระอภิธรรมคืนต่อ ๆ ไป เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังปฏิบัติพิธี ฯ ทั้งสิ้น ถ้าเป็นศพอยู่ต่างจังหวัด ก็เป็นหน้าที่ของพิธีกร ซึ่งต้องปฏิบัติ ดังนี้ :-

๕.๑ เมื่อได้เวลาตามกำหนด (พระสงฆ์, ประธาน ฯ และแขกผู้ร่วมพิธี ฯ พร้อมแล้ว) เริ่มพิธีโดย :-

- เจ้าหน้าที่หรือพิธีกร เข้าไปหมุน (หัน) เครื่องทองน้อยหน้าหีบศพ หันดอกไม้ออกไปทางพระสงฆ์ โค้งคำนับแล้วถอยออกมา จากนั้นหันหลังกลับ

- ไม่ต้องจุดเทียนธูป ณ ที่ใด ๆ ทั้งสิ้น และไม่ต้องอาราธนาใด ๆ ไม่มีรับศีล ไม่มีอาราธนาธรรม

- ขณะเจ้าหน้าที่เข้าไปหมุนเครื่องทองน้อย พระสงฆ์เริ่มตั้งพัด เมื่อเจ้าหน้าที่กลับมาถึงที่นั่งแล้ว พระสงฆ์เริ่มสวด (จะสวด ๓ จบ หรือ ๔ จบ (ตามธรรมเนียมท้องถิ่น) ก็แล้วแต่ พิธีกรต้องเรียนถวายพระสงฆ์ให้ทราบก่อนเสมอ

๕.๒ สวดจบแล้ว เจ้าหน้าที่เก็บตู้พระธรรม และลาดผ้าภูษาโยง

- ประธาน ฯ ทอดผ้าบังสุกุล
- พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล และอนุโมทนา
- ประธาน ฯ กรวดน้ำ เป็นเสร็จพิธี ฯ

(พิธีดังกล่าวนี้ มักจะไม่มีเครื่องไทยธรรมถวายพระสงฆ์ แต่ถ้ามี ก็ถวายโดยเชิญประธาน ฯ เป็นผู้ถวาย)

หมายเหตุ ปฏิบัติตามข้อ ๕ นี้ทุกคืน จนกว่าจะสิ้นวันในพระบรมราชานุเคราะห์ ๓ วัน หรือ ๗ วันก็แล้วแต่ ต่อจากนั้น จึงเป็นพิธีราษฎร์ (จุดเทียนธูปได้ตามพิธี ฯ)

ข้อแนะนำการปฏิบัติเกี่ยวกับการพระราชทานหีบเพลิง ไปพระราชทานเพลิงศพยังต่างจังหวัด

(ระยะทางห่างจากสำนักพระราชวังเกิน ๕๐ กิโลเมตร)

ตามระเบียบที่สำนักพระราชวังได้วางไว้ เมื่อกระทรวงเจ้าสังกัด ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือเจ้าภาพ แล้วแต่กรณี ได้มีหนังสือแจ้งมายังสำนักพระราชวัง เพื่อขอพระราชทานเพลิงศพ หากศพนั้นอยู่ในเกณฑ์ที่จะได้รับพระราชทานเพลิง สำนักพระราชวังจะได้มีหมายรับสั่งแจ้งให้เจ้าภาพเพื่อทราบ จากนั้น เจ้าภาพหรือเจ้าหน้าที่ของจังหวัดแล้วแต่กรณี ไปขอรับหีบเพลิง-พระราชทานได้ที่กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง เมื่อได้รับหีบเพลิง-พระราชทานไปแล้ว ต้องปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนดังนี้

๑. เชิญหีบเพลิงพระราชทานไปวางที่ศาลากลางจังหวัด อำเภอ หน่วยราชการที่สังกัดในท้องที่หรือที่บ้านเจ้าภาพแล้วแต่กรณี โดยตั้งไว้ในที่อันสมควร และควรมีพานรองรับหีบเพลิงพระราชทานนั้นด้วย

๒. เมื่อถึงกำหนดวันที่ขอพระราชทานเพลิงศพ ทางจังหวัด อำเภอ หรือเจ้าภาพแล้วแต่กรณี จะต้องจัดบุคคลที่รับราชการแต่งเครื่องแบบ-ปกติขาวไว้ทุกข์ เพื่อเชิญหีบเพลิงพระราชทานพร้อมด้วยพานรอง (หนึ่งหีบต่อหนึ่งคน) ไปยังเมรุที่จะประกอบพิธี และก่อนที่จะเชิญขึ้นไปตั้งบนเมรุนั้น ควรยกศพขึ้นตั้งเมรุเรียบร้อยเสียก่อนแล้วจึงเชิญพานหีบเพลิงพระราชทานขึ้นไปตั้งไว้บนโต๊ะทางด้านศีรษะศพ (บนโต๊ะที่ตั้งหีบเพลิงพระราชทานนั้นจะต้องมีผ้าปูให้เรียบร้อยและห้ามมิให้นำสิ่งหนึ่งสิ่งใดวางร่วมอยู่ด้วยเป็นอันขาด) เมื่อเชิญพานหีบเพลิงพระราชทานวางเรียบร้อยแล้ว ให้ผู้เชิญคำนับเคารพศพหนึ่งครั้ง แล้วจึงลงจากเมรุ

๓. ขณะที่เชิญพานหีบเพลิงพระราชทานไปนั้น ผู้เชิญจะต้องระมัดระวังกิริยา โดยอยู่ในอาการสำรวม ไม่พูดคุยกับผู้ใด ไม่ต้องทำความเคารพผู้ใดและไม่เชิญหีบเพลิงพระราชทานเดินตามหลังผู้หนึ่งผู้ใดเป็นอันขาด

๔. ระหว่างที่การเชิญหีบเพลิงพระราชทานไปสู่เมรุนั้นประชาชนที่มาร่วมงานควรนั่งอยู่ในความสงบโดยมิต้องยืนขึ้น ไม่ต้องทำความเคารพ และไม่มีการบรรเลงเพลงอย่างใดทั้งสิ้น เพราะยังไม่ถึงขั้นตอนของพิธีการ ผู้เชิญมิใช่ผู้แทนพระองค์ เป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย

๕. ผู้ที่ตั้งแถวรอรับการเชิญหีบเพลิงพระราชทานไปสู่เมรุ ควรเป็นเจ้าภาพงาน การแต่งกายควรแต่งกายไว้ทุกข์ตามประเพณีนิยม ในกรณีที่เป็นข้าราชการ แต่งกายเครื่องแบบปกติไว้ทุกข์

ผู้ที่ไปร่วมงานพระราชทานเพลิงศพ ทั้งประชาชน และข้าราชการ รวมทั้งพนักงาน ลูกจ้าง รัฐวิสาหกิจ ควรแต่งกายไว้ทุกข์ตามประเพณีนิยม ส่วนบุตรหลาน หรือญาติ รวมทั้งผู้ที่เคารพนับถือผู้วายชนม์ที่รับราชการ จะแต่งกายเครื่องแบบปกติขาวไว้ทุกข์ ก็จะเป็นเกียรติแก่ผู้วายชนม์ และยังนับว่าเป็นการถวายพระเกียรติ

๖. เมื่อถึงกำหนดเวลาพระราชทานเพลิง ให้เจ้าภาพเชิญแขกผู้มีอาวุโสสูงสุดในที่นั้นขึ้นเป็นประธานประกอบพิธีพระราชทานเพลิง (ผู้มีอาวุโสสูงสุดนั้น หมายถึง อาวุโสทั้งด้านคุณวุฒิและด้านวัยวุฒิ ทั้งนี้ หากมีพระราชวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไปหรือราชสกุลที่มีเกียรติในราชการซึ่งผู้วายชนม์หรือทายาทอยู่ใต้บังคับบัญชา หรือเป็นผู้ที่เคารพนับถือ สมควรเชิญบุคคลนั้นเป็นประธาน)

๗. ในระยะเวลาก่อนเจ้าภาพเชิญผู้มีอาวุโสสูงสุดขึ้นเป็นประธาน-ประกอบพิธีพระราชทานเพลิงนั้น ให้ผู้ที่เชิญหีบเพลิงพระราชทานขึ้นไปรออยู่ ณ โต๊ะวางหีบเพลิงพระราชทานบนเมรุก่อน เมื่อผู้เป็นประธานทอดผ้าไตร-บังสุกุล และพระภิกษุได้ชักผ้าบังสุกุลแล้วให้ผู้ที่เชิญหีบเพลิงพระราชทานแก้ห่อหีบเพลิงพระราชทานออก **จากนั้น ผู้เป็นประธานปฏิบัติตามขั้นตอนต่อไปนี้**

- เปิดฝาหีบเพลิงพระราชทาน

- หยิบเทียนชนวนในหีบเพลิงพระราชทาน มอบให้ผู้ที่เชิญหีบเพลิงพระราชทานถือไว้

- หยิบกลักไม้ขีดในหีบเพลิงพระราชทานจุดไฟต่อเทียนชนวนที่ผู้ที่เชิญหีบเพลิงพระราชทานถือไว้ รอจนเทียนลุกไหม้ดีแล้ว

- ถวายบังคม (ไหว้) หนึ่งครั้ง ก่อนหยิบธูป ดอกไม้จันทน์และเทียนพระราชทาน (จำนวน ๑ ชุด) ในหีบเพลิงพระราชทาน จุดไฟ-หลวงจากเทียนชนวน แล้ววางไว้ใต้กลางฐานที่ตั้งศพ จากนั้นก้าวเท้าถอยหลังหนึ่งก้าว คำนับเคารพศพหนึ่งครั้งแล้วลงจากเมรุ เป็นอันเสร็จพิธี

หมายเหตุ ๑. สำหรับศพที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานผ้าไตรทอดถวายพระบังสุกุลด้วยนั้น ผู้เป็นประธานต้องถวายบังคม (ไหว้) หนึ่งครั้ง ก่อนหยิบผ้าจากเจ้าหน้าที่ผู้เชิญ แล้วทอดผ้าตามพิธีต่อไป

๒. ในกรณีที่เจ้าภาพประสงค์ให้มีการอ่าน **หมายรับสั่ง** เพื่อแสดงถึงการได้รับพระราชทานเพลิงศพ **ประวัติผู้วายชนม์** เพื่อประกาศ-เกียรติคุณ และ**คำสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ**ในงานพระราชทานเพลิงศพนั้น ให้อ่านเรียงลำดับตามที่กล่าวมา ทั้งนี้ หากจะอ่านเพียงอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ หรือไม่อ่านเลยก็ได้ขึ้นอยู่กับความประสงค์และความสะดวกของเจ้าภาพเป็นสำคัญ ส่วนการลงท้ายคำอ่าน สามารถอ่านชื่อบุคคลผู้เป็นทายาททั้งหมด หรือจะออกชื่อแต่เจ้าภาพก็ย่อมกระทำได้

๓. ทางสำนักพระราชวังได้ออกคำสั่ง ห้ามเจ้าหน้าที่ของสำนัก-พระราชวัง เชิญหีบเพลิงไปปฏิบัติ

กำหนดการพิธีพระราชทานเพลิงศพ (โดยสังเขป)

เวลา..........น. - รถยนต์รับพนักงานพระราชพิธี ฯ เชิญเพลิงหลวง-พระราชทานจากพระบรมมหาราชวังไปยังสถานที่พระราช-ทานเพลิงศพ

เวลา..........น. - คณะเจ้าภาพ ฯ ตั้งแถวเตรียมรอรับเพลิงหลวงพระราชทานตามความเหมาะสม

เวลา..........น. - พนักงานพระราชพิธีเชิญเพลิงหลวงพระราชทานและเครื่องขมาศพ ยังด้านหน้าฌาปนสถานในงานนั้น เชิญเพลิงหลวงพระราชทานลงจากรถยนต์ และยืนอยู่กับที่[๑] พร้อมแล้วเชิญเพลิงพระราชทานขึ้นสู่เมรุ

- คณะเจ้าภาพ ฯ เดินตามพนักงานพระราชพิธี และหยุดยืนที่เชิงบันไดเมรุ
- พนักงานพระราชพิธีเชิญเพลิงพระราชทานและเครื่อง-ขมาศพวางที่โต๊ะรองรับการประดิษฐาน ณ ด้านเหนือศีรษะของศพ ฯ และคำนับศพ ฯ แล้วลงจากเมรุ
- พิธีกร[๒] อ่านประกาศเกียรติคุณ (ประวัติโดยย่อ) ของผู้ที่ได้รับพระราชทานเพลิงหลวง (ถ้ามี)[๓] จบแล้ว

---

[๑] หากประสานการปฏิบัติได้เรียบร้อย เมื่อพนักงานพระราชพิธีลงจากรถยนต์และยืนอยู่กับที่ พิธีกรสามารถอ่านหมายรับสั่ง (ถ้ามี) ได้ จบแล้ว พนักงานพระราชพิธีจึงเชิญเพลิงพระราชทานและเครื่องขมาศพขึ้นประดิษฐานบนเมรุ

[๒] ทายาทอ่านสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ (ถ้ามี) ก่อนพิธีกรอ่านประกาศเกียรติคุณ (ประวัติโดยย่อของผู้ได้รับพระราชทานเพลิงหลวง)

[๓] สายวิทยาการ อศว.ทบ. อ่านตามลำดับ (ถ้ามี) คือ อ่านหมายรับสั่ง, สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และประวัติเกียรติคุณ (ประวัติโดยย่อ) ของผู้ที่ได้รับพระราชทานเพลิงหลวง

- พิธีกร เชิญผู้มีเกียรติที่มาในงานพระราชทานเพลิงศพ ยืนสงบนิ่งไว้อาลัย ๑ นาที (กรณีไม่มีกองเกียรติยศ)
- เจ้าภาพ ฯ (โดยพิธีกร) เชิญประธาน ฯ ขึ้นเมรุเพื่อทอดผ้าบังสุกุล
- ประธานในพิธี ฯ ทอดผ้าบังสุกุล
- พระสงฆ์ขึ้นพิจารณาและชักผ้าบังสุกุล ฯ (ผ้าไตรของหลวงพระราชทาน พระสงฆ์ใช้พัดยศตามสมณศักดิ์)
- ประธานในพิธี ฯ หันหน้าไปทางทิศที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับ ฯ ณ วันนั้น ถวายคำนับครั้งหนึ่ง แล้วหยิบกระทงข้าวตอก กระทงดอกไม้ จากพนักงานพระราชพิธี วางที่ฐานฟืนหน้าหีบศพ หยิบดอกไม้จันทน์ จากพนักงานพระราชพิธี จุดเพลิงพระราชทานจากโคมไฟที่เจ้าพนักงานพระราชทานถือเชิญไปวางลงใต้ฐานกลางที่ตั้งศพ คำนับศพ ๑ ครั้ง แล้วหันหน้าไปทางทิศที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับ ฯ ณ วันนั้น ถวายคำนับอีกครั้งหนึ่ง แล้วลงจากเมรุ
- พระสงฆ์ขึ้นเมรุเผาศพก่อน แล้วแขกผู้มีเกียรติกับบรรดาญาติมิตรขึ้นเมรุตามลำดับ
- พนักงานพระราชพิธี สำนักพระราชวังเดินทางกลับ

หมายเหตุ ๑. ให้จัดโต๊ะตัวสูง (เหมาะสม) ๑ ตัว ปูด้วยผ้าขาว ตั้งไว้ด้านศีรษะของศพ สำหรับวางโคมไฟหลวง และเครื่องขมาศพ

๒. จัดโคมไฟสำหรับต่อเพลิงพระราชทานจากพนักงานพระราชพิธี นำไปรักษาไว้เพื่อใช้ในวาระสุดท้ายของพิธีพระราชทานเพลิงศพ

๓. ในกรณีของผู้ที่ได้กองเกียรติยศ ให้เป่าแตรนอน ๑ จบ เมื่อประธาน ฯ วางกระทงข้าวตอก และกระทงดอกไม้ และให้ทำเพลงเคารพศพ เมื่อประธาน ฯ จุดเพลิงและประกอบพิธีพระราชทานเพลิงศพ

๔. ปัจจุบัน ไม่มีการบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีในขณะที่พนักงานพระราชพิธีเชิญเพลิงหลวงและเครื่องขมาศพเดินขึ้นสู่เมรุ มีหลักฐานปรากฏในท้ายหมายเหตุ ดังต่อไปนี้

(สำเนา)

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ กพ.ทบ. (กองการปกครอง โทร. ๒๙๗๗๑๕๕)

ที่ กห ๐๔๐๑/๒๖๕๗๒ วันที่ ๒๕ พ.ย. ๔๑

เรื่อง การบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ในพิธีรับเพลิงพระราชทาน ในงานพระราชทานเพลิงศพ

เรียน ผบ.ทบ. (ผ่าน ผช.ผบ.ทบ. (๑))

อ้างถึง ๑. หนังสือ กพ.ทบ. ที่ ต่อ กห ๐๔๐๑/๒๙๘๔๓ ลง ๑๖ ม.ค. ๓๘

๒. ข้อบังคับ กห. ว่าด้วยการเคารพ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๒๓

สิ่งที่ส่งมาด้วย หนังสือ ดย.ทบ.ที่ กห ๐๔๒๕.๑๑/๑๖๕๔ ลง ๔ พ.ย. ๔๑

๑. ดย.ทบ. ได้รับการประสานจากจากสำนักพระราชวังว่าการบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีในงานพระราชทานเพลิงศพ เมื่อเจ้าหน้าที่เชิญเพลิงพระราชทานมาถึงวัด หรือบรรเลงในขั้นตอนการปฏิบัติอื่น ๆ ของงานเป็นการไม่ถูกต้องและเหมาะสม รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

๒. ข้อเท็จจริง

๒.๑ ทบ. กำหนดการปฏิบัติในเรื่องการบรรเลงเพลงเคารพในพิธีรับเพลิงพระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพ ในอ้างถึง ๑ ตามหนังสือชี้แจงของสำนักพระราชวังว่า "เมื่อพนักงานพระราชพิธีเชิญเพลิง-พระราชทานมาถึง ถ้ามีวงดุริยางค์ให้บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีทุกครั้ง"

๒.๒ ตามข้อบังคับ กห. ที่อ้างถึง ๒ มาตรา ๓ ข้อ ๓ (๑) ก. กำหนดการบรรเลง เพลงเคารพด้วยเพลงสรรเสริญพระบารมี สำหรับผู้ใดหรือสิ่งใดไว้ แต่ไม่ได้ระบุว่าให้บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีสำหรับเพลงพระราชทาน จึงทำให้แนวทางปฏิบัติตามข้อ ๒.๑ ไม่สอดคล้องตามข้อบังคับ กห. ดังกล่าว

๓. กพ.ทบ. พิจารณาแล้วเห็นว่า เมื่อสำนักพระราชวังได้แจ้งให้ทราบว่า การบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี สำหรับเพลิงพระราชทานเป็นการ

ไม่ถูกต้องและเหมาะสม จึงเห็นควรยกเลิกแนวทางปฏิบัติตามหนังสือ กพ.ทบ. ที่อ้างถึง ๑ และแจ้งให้ นขต.ทบ. ทราบและถือปฏิบัติตามคำชี้แจงของสำนักพระราชวัง ตามข้อ ๑ ต่อไปนี้

๔. **ข้อเสนอ** เห็นควรอนุมัติให้ดำเนินการดังนี้

๔.๑ ให้ยกเลิกหนังสือ กพ.ทบ. ที่อ้างถึง ๑

๔.๒ ให้ นขต.ทบ. ทราบและถือปฏิบัติว่า **ไม่ต้องบรรเลง เพลงสรรเสริญพระบารมี เมื่อเจ้าหน้าที่เชิญเพลิงพระราชทานมาถึงวัดหรือในขั้นตอนการปฏิบัติอื่น ๆ ของงานพระราชทานเพลิงศพ**

๔.๓ ให้ สบ.ทบ. สำเนาแจ้ง นขต.ทบ. ทราบ

จึงเรียนมาเพื่อกรุณาพิจารณา หากเห็นเป็นการสมควร กรุณาอนุมัติตามเสนอในข้อ ๔ ทั้งนี้ อยู่ในอำนาจของ ผบ.ทบ. ซึ่งมอบให้ ผช.ผบ.ทบ. (๑) อนุมัติ ตามคำสั่ง ทบ.ที่ ๕๗๗/๒๕๓๙ ลง ๑๑ พ.ย. ๓๙

(ลงชื่อ) พล.ต.เถกิง นิรัติศัย
(เถกิง นิรัติศัย)
จก.กพ.ทบ.

เรียน ผบ.ทบ. (ผ่าน ผช.ผบ.ทบ. (๑))
- เห็นควรอนุมัติตามที่ กพ.ทบ. เสนอในข้อ ๔

(ลงชื่อ) พล.ท.สินาด รัตนพฤกษ์
ผช.เสธ.ทบ.ฝกพ.
๒๖ พ.ย. ๔๑

(ลงชื่อ) พล.ท.พัทฒะนะ พุธานานนท์
รอง เสธ.ทบ.(๒)
๒๗ พ.ย. ๔๑

- อนุมัติในข้อ ๔
รับคำสั่ง ผบ.ทบ.
(ลงชื่อ) พล.อ.เรวัต บุญทับ
ผช.ผบ.ทบ.(๑)
๓๐ พ.ย. ๔๑

สำเนาถูกต้อง
เสนอ..............................
พ.อ. [signature]
(ฤกษ์ชัย กุลแพทย์)
ผอ.กอง สบ.ทบ.
๑๑ ธ.ค. ๔๑

(สำเนา)

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ แผนกศาสนพิธี กอศจ.กร.ทบ. (โทร. ๘๙๑๔๒)

ที่ กห ๐๔๖๑.๕/พิธี ๔๙ **วันที่ ๑๐ พ.ย. ๔๑**

เรื่อง การบรรเลง เพลงสรรเสริญพระบารมี ในงานพระราชทานเพลิงศพ

เรียน ผอ.กอศจ.กร.ทบ.

สิ่งที่ส่งมาด้วย หนังสือสำนักพระราชวังที่ พว.๐๐๐๑/๕๖๗๑ ลง ๙ ต.ค. ๔๑

๑. ตามสิ่งที่ส่งมาด้วย สำนักพระราชวัง ได้มีหนังสือถึงอธิบดีกรมการศาสนาขอความร่วมมือช่วยเผยแพร่ให้วัดที่มีเมรุได้ทราบโดยทั่วกันว่า "ในการจัดงานพระราชทานเพลิงศพบางราย ได้มีการบรรเลง เพลงสรรเสริญพระบารมี เมื่อเจ้าหน้าที่เชิญเพลิงพระราชทานไปถึงวัด เป็นการไม่ถูกต้องและเหมาะสม"

๒. เห็นควรสำเนาเรื่องแจ้งให้ อศจ.ทบ. ทราบและถือปฏิบัติ

จึงเรียนมาเพื่อกรุณาอนุมัติในข้อ ๒ เพื่อดำเนินการต่อไป

- อนุมัติในข้อ ๒

(ลงชื่อ) **พ.อ.สมพร สุธีพันธุ์วัตร**

ผอ.กอศจ.กร.ทบ.

๑๐ พ.ย. ๔๑

(ลงชื่อ) **พ.ท.บุญชู ศรีเคลือบ**

(บุญชู ศรีเคลือบ)

หน.ศาสนพิธี กอศจ.กร.ทบ.

(ลงชื่อ) **พ.อ.ชอบ อินทฤทธิ์**

รอง ผอ.กอศจ.กร.ทบ.

๑๐ พ.ย. ๔๑

สำเนาถูกต้อง

เสนอ ....

พ.ท.

(สวัสดิ์ ทองประสาน)

หน.ศาสนพิธี กอศจ.ยศ.ทบ.

๑๐ ต.ค. ๔๕

(สำเนา)

ที่ พว ๐๐๐๑/๕๖๗๑

สำนักพระราชวัง
พระบรมมหาราชวัง
กท. ๑๐๒๐๐

๙ ตุลาคม ๒๕๔๑

เรื่อง การบรรเลง เพลงสรรเสริญพระบารมี ในงานพระราชทานเพลิงศพ

เรียน อธิบดีกรมการศาสนา

ด้วยในการจัดงานพระราชทานเพลิงศพบางราย ได้มีการบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี เมื่อเจ้าหน้าที่เชิญเพลิงพระราชทานไปถึงวัด หรือบรรเลงในขั้นตอนการปฏิบัติอื่น ๆ ของงาน ซึ่งในการนี้เป็นการไม่ถูกต้องและเหมาะสม

สำนักพระราชวังจึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ และขอความร่วมมือได้โปรดช่วยเผยแพร่ให้วัดที่มีเมรุได้ทราบโดยทั่วกันต่อไปด้วยจะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) แก้วขวัญ วัชโรทัย
(นายแก้วขวัญ วัชโรทัย)
เลขาธิการพระราชวัง

สำนักงานเลขานุการ
โทร. ๒๒๔๓๒๗๓
โทรสาร ๒๒๖๔๙๔๙

สำเนาถูกต้อง
เสนอ ....
พ.ท.
(สวัสดิ์ ทองประสาน)
หน.ศาสนพิธี กอศจ.ยศ.ทบ.
๑๐ ต.ค. ๔๕

(สำเนา)

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ กพ.ทบ. (กองการปกครอง โทร. ๒๙๗๗๑๕๕)

ที่ ต่อ กห ๐๔๐๑/๒๙๘๔๓ **วันที่** ๑๖ ม.ค. ๓๘

เรื่อง การบรรเลงเพลงเคารพในพิธีรับเพลิงหลวงพระราชทาน ในงานพระราชทานเพลิงศพ

เรียน ผบ.ทบ.

สิ่งที่ส่งมาด้วย หนังสือ สบ.ทบ.ที่ ต่อ สบ.ทบ. ๓๑๗๓๒/๓๗ ลง ๒๔ ธ.ค. ๓๗

๑. ตามสิ่งที่ส่งมาด้วย สบ.ทบ. แจ้งให้ทราบว่า ดย.ทบ. ได้หารือไปยังสำนักพระราชวังในเรื่องการบรรเลงเพลงเคารพในพิธีรับเพลิงหลวงพระราชทาน ซึ่งในข้อบังคับกระทรวงกลาโหม และประกาศสำนักพระราชวังไม่ได้ระบุว่า ต้องบรรเลงเพลงเคารพแก่เพลิงหลวงหรือไม่ ทั้งนี้ เพราะสำนักพระราชวังได้ออกกำหนดการพระราชทานเพลิงศพ ระบุว่า “เมื่อพนักงานพระราชพิธีเชิญเพลิงพระราชทานมาถึง ถ้ามีวงดุริยางค์ อนุโลมให้บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี”

๒. สำนักพระราชวัง โดยเลขาธิการพระราชวัง ได้แจ้งตอบว่า ตามปกติไม่ต้องบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี เมื่อพนักงานพระราชพิธีเชิญเพลิงพระราชทานมาถึง แต่ถ้าเจ้าภาพมีความประสงค์จะถวายพระเกียรติ และเป็นเกียรติสำหรับศพที่ได้รับพระราชทานเพลิงก็สามารถทำได้

๓. กพ.ทบ.พิจารณาแล้ว เพื่อให้การปฏิบัติในเรื่องการบรรเลงเพลงเคารพ ในพิธีรับเพลิงหลวงพระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพ เป็นไปในแนวทางเดียวกัน จึงเห็นควรให้มีการบรรเลง เพลงสรรเสริญพระบารมี ในพิธีรับเพลิงหลวงพระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพทุกครั้ง โดยให้ยึดถือปฏิบัติตามหนังสือชี้แจงของสำนักพระราชวังดังนี้คือ “เมื่อพนักงานพระราชพิธีเชิญเพลิงพระราชทานมาถึง ถ้ามีวงดุริยางค์ ให้บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี” ทุกครั้ง

๔. ข้อเสนอ เห็นสมควรอนุมัติเป็นหลักการให้ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน ตามความในข้อ ๓ และให้ สบ.ทบ. สำเนาเรื่องให้ นขต.ทบ.ทราบ จนถึงระดับกองพัน

จึงเรียนมาเพื่อกรุณาพิจารณา หากเห็นเป็นการสมควร กรุณาอนุมัติตามเสนอในข้อ ๔ ทั้งนี้ อยู่ในอำนาจของ ผบ.ทบ. ตามคำสั่ง ทบ.ที่ ๖๒๓/๒๕๓๖ ลง ๓๐ ธ.ค. ๓๖

(ลงชื่อ) พล.ต.สินาด รัตนพฤกษ์
(สินาด รัตนพฤกษ์)
จก.กพ.ทบ.

(ลงชื่อ) พล.อ.ไพบูลย์ เอมพันธุ์
รอง ผบ.ทบ.
๑๗ ม.ค. ๓๘

เรียน ผบ.ทบ.
เห็นควรอนุมัติตามที่ กพ.ทบ.
เสนอในข้อ ๔
(ลงชื่อ) พล.ท.ชาญ บุญประเสริฐ
ผช.เสธ.ทบ.ฝกพ.
๑๖ ม.ค. ๓๘

(ลงชื่อ) พล.ท.ชัยณรงค์ หนุนภักดี
รอง เสธ.ทบ.(๒)
๑๖ ม.ค. ๓๘

(ลงชื่อ) พล.อ.สุเทพ สีวะรา
เสธ.ทบ.
๑๗ ม.ค. ๓๘

อนุมัติตามที่ กพ.ทบ. เสนอในข้อ ๔
(ลงชื่อ) พล.อ.วิมล วงศ์วานิช
ผบ.ทบ.
๑๗ ม.ค. ๓๘

สำเนาถูกต้อง
เสนอ ....
พ.ท.
(สวัสดิ์ ทองประสาน)
หน.ศาสนพิธี กอศจ.ยศ.ทบ.
๑๐ ต.ค. ๔๕

พิธีศพภาคปฏิบัติ

๑. การปฏิบัติขั้นต้น

การปฏิบัติต่อศพ

- การตายด้วยโรคธรรมดา ควรใช้ผ้าคลุมศพตั้งแต่ศีรษะตลอดเท้า ถ้าศพอยู่ในห้อง พึงปิดประตูห้อง ถ้าศพอยู่ในห้องโถง พึงกางมุ้งครอบไว้

- ถ้าตายด้วยโรคติดต่ออันตราย หรืออุบัติเหตุ ไม่ควรแตะต้องและเคลื่อนย้ายศพ ควรให้แพทย์หรือตำรวจได้ตรวจหรือชันสูตรศพก่อน

การแจ้งขอมรณบัตร

- ถ้าตายภายในบ้านเจ้าบ้านหรือผู้แทน ฯ หรือผู้พบศพพึงแจ้งต่อนายทะเบียนท้องที่ และขอมรณบัตรภายใน ๒๔ ชั่วโมง คือในเขตเทศบาลแจ้งต่อนายทะเบียนท้องถิ่น นอกเขตเทศบาลแจ้งต่อกำนัน

- ถ้าตายภายนอกบ้าน ผู้ไปกับผู้ตายหรือผู้พบศพต้องแจ้งต่อนายทะเบียนท้องถิ่นที่ผู้นั้นถึงแก่กรรม หรือที่พบศพผู้นั้นภายใน ๒๔ ชั่วโมง ในกรณีนี้ จะแจ้งต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจก็ได้

การขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพและเครื่องประกอบเกียรติยศศพ

- ถ้าผู้ตายอยู่ในเกณฑ์ที่สมควรได้รับพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ พึงแจ้งไปยังต้นสังกัดของผู้นั้น แล้วเดินเรื่องไปยังกองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง เพื่อขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพต่อไป (รายละเอียดมีปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้ ในตอนต้นแล้ว)

การพิมพ์บัตรเชิญร่วมอาบ (รด) น้ำศพ

- ถ้าผู้ตายเป็นผู้ใหญ่ มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักคุ้นเคยและเคารพนับถือของมหาชน ควรพิมพ์บัตร และลงประกาศแจ้งความทางสื่อมวลชนดังนี้ :-

กำหนดการรับพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ

....(นามผู้ถึงแก่กรรมพร้อมด้วยเครื่องราชอิสริยาภรณ์)

ได้ถึงแก่กรรมด้วยโรค..

เมื่อวันที่..............เดือน..............................พ.ศ. ....เวลา..............น.

กำหนดการรับพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ วันที่..............

เดือน..................พ.ศ. ....เวลา..................น. ณ ....

....เจ้าภาพ

- คำว่า "ถึงแก่กรรม" พึงเปลี่ยนตามฐานะของผู้ตายนั้นดังนี้ :-

เจ้าพระยา	ใช้คำว่า	ถึงอสัญกรรม
พระยาพานทอง	"	ถึงอนิจกรรม
หม่อมเจ้า	"	ถึงชีพิตักษัย
เจ้านาย	"	สิ้นพระชนม์ (พระวรวงศ์เธอขึ้นไปถึงเจ้าฟ้า)
สมเด็จพระสังฆราช	"	สิ้นพระชนม์
ภิกษุทั่วไป	"	ถึงแก่มรณภาพ

๒. การจัดสถานที่อาบ (รด) น้ำศพ

- ถ้าเป็นศพท่านผู้ใหญ่ของตระกูล และบ้านนั้นใหญ่โตกว้างขวาง จะจัดสถานที่อาบ (รด) น้ำศพที่บ้านก็ได้

- ถ้าบ้านคับแคบ จะนำศพไปตั้งอาบ (รด) น้ำศพและบำเพ็ญกุศลที่วัดก็ได้โดยไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ฌาปนสถานของวัดสำหรับการจัดสถานที่อาบ (รด) น้ำศพ จัดดังนี้ :-

ที่ตั้งโต๊ะหมู่บูชา

- ตั้งด้านศีรษะของศพ หันหน้าโต๊ะหมู่บูชาไปทางทิศใดทิศหนึ่ง เว้นทิศตะวันตก (ดูความเหมาะสมของสถานที่ประกอบด้วย)
- ตั้งไว้สูงกว่าเตียงรองศพพอสมควร
- จัดเครื่องสักการะบูชาให้ประณีตที่สุดเท่าที่สามารถจะจัดหาสิ่งของมาจัดทำได้

การอาบน้ำศพ

- เป็นเรื่องภายในครอบครัวระหว่างญาติสนิท ไม่ต้องเชิญ-คนภายนอก เป็นการอาบน้ำชำระร่างกายศพจริง ๆ โดยอาบด้วยน้ำอุ่นก่อน แล้วล้างด้วยน้ำเย็น ฟอกสบู่ขัดถูร่างกายศพให้สะอาด
- อาบเสร็จแล้ว ใช้น้ำขมิ้นทาทั่วร่างกายศพ และประพรมน้ำหอม ใช้ผ้าขาวซับรอยหน้า ฝ่ามือทั้งสอง แล้วมอบให้แก่ลูกหลานเก็บไว้บูชา
- อาบน้ำชำระร่างกายศพแล้ว แต่งตัวศพตามฐานะผู้ตาย โดยใช้เสื้อผ้าที่สะอาดและใหม่ที่สุดเท่าที่มีอยู่
- เชิญศพขึ้นนอนบนเตียง รอรับการรดน้ำต่อไป

ที่ตั้งเตียงรองศพสำหรับรดน้ำ

- จัดตั้ง ณ สถานที่กว้าง ๆ ตรงกลางของสถานที่นั้น
- ตั้งไว้ด้านซ้ายของโต๊ะหมู่บูชา
- หันด้านขวามือศพ หรือด้านปลายเท้าศพ ให้อยู่ทางผู้ที่มาแสดงความเคารพศพ
- ไม่ควรเดินผ่านด้านศีรษะศพ
- จัดร่างศพให้นอนหงายเหยียดยาว จัดมือขวาให้เหยียดออกห่างจากตัวศพเล็กน้อย โดยให้วางมือหงายแบเหยียดออกค่อยรับการรดน้ำ

- ใช้ผ้าใหม่ ๆ (โดยมากใช้ผ้าแพรห่มนอน) คลุมตลอดร่างศพ เปิดเฉพาะหน้าและมือขวาของศพเท่านั้น

- จัดเตรียมขันโตก หรือขันน้ำพานรองขนาดใหญ่ ตั้งไว้คอยรองรับน้ำที่รดศพแล้วนั้น พร้อมทั้งเตรียมน้ำอบน้ำหอมและภาชนะเล็ก ๆ สำหรับตักให้แก่ผู้มารดน้ำศพ

- จัดบุคคลผู้ใกล้ชิดกับผู้ตาย หรือลูกหลาน คอยส่งภาชนะสำหรับรดน้ำ

การอาบ (รด) น้ำศพ (พระราชทาน)

- ให้เจ้าภาพเชิญผู้มีอาวุโสสูงสุด ณ ที่นั้น ๆ จุดเครื่องสักการะบูชาพระรัตนตรัย เสร็จแล้วให้ลูกหลาน วงศาคณาญาติ ผู้ใกล้ชิด ทำการรดน้ำศพก่อนถึงเวลาเชิญแขก

- ให้ลูกหลานหรือญาติฝ่ายเจ้าภาพคอยรับรองแขก และเชิญเข้าอาบ (รด) น้ำศพ พร้อมทั้งแนะนำทางเข้า-ออก

- เมื่อแขกอาบ (รด) น้ำศพหมดแล้ว เชิญท่านผู้มีอาวุโสสูงสุดในที่นั้น เป็นผู้แทนอาบ (รด) น้ำศพด้วยน้ำพระราชทาน หรืออาบ (รด) น้ำศพเป็นท่านสุดท้าย

- อาบ (รด) น้ำพระราชทานศพแล้ว ถือว่าเสร็จพิธี ฯ ไม่ให้ผู้ใดผู้หนึ่งอาบ (รด) น้ำศพอีกต่อไป

จัดการศพลงหีบ

- มอบให้เป็นหน้าที่ของสัปเหร่อทำตามประเพณีของท้องถิ่น

- เจ้าภาพเพียงแต่คอยอำนวยความสะดวก

๓. การจัดสถานที่ตั้งศพบำเพ็ญกุศล

สถานที่สำคัญและอุปกรณ์เครื่องใช้ ซึ่งจะต้องเตรียมไว้คือ :-

ที่ตั้งโต๊ะหมู่บูชา

- ตั้งไว้ที่ด้านศีรษะของศพ หันหน้าโต๊ะหมู่บูชาไปทางทิศใดทิศหนึ่ง เว้นทิศตะวันตก (ดูความเหมาะสมของสถานที่ประกอบด้วย)
- ตั้งไว้ทางด้านหัวอาสน์สงฆ์ สูงกว่าอาสน์สงฆ์และที่ตั้งศพพอสมควร
- หากจะยกพระพุทธรูปบูชาประจำตัวของผู้ตายมาตั้งบูชาได้ก็จะเป็นการดียิ่ง ถ้าไม่มี ก็ยกพระพุทธรูปที่มีขนาดพอเหมาะกับโต๊ะหมู่บูชามาตั้ง
- เครื่องบูชาพระรัตนตรัย จะต้องจัดอย่างประณีต

ที่ตั้งอาสน์สงฆ์สวดพระอภิธรรม

- ควรยกขึ้นให้สูงจากพื้นประมาณ ๑ ศอกเป็นพอดี โดยจัดตั้งไว้ด้านซ้ายโต๊ะหมู่บูชา
- จัดตั้งตู้พระอภิธรรมไว้บนอาสน์สงฆ์ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์รูปสวดพระอภิธรรม
- จัดเครื่องสักการะบูชาพระธรรมอีกส่วนหนึ่งโดยเฉพาะ ประกอบด้วย กระถางธูป ๑ ใบ (พร้อมธูป ๓ ดอก) เชิงเทียนและแจกันอย่างละ ๑ คู่ (พร้อมเทียนและดอกไม้) โดยจัดตั้งไว้บนโต๊ะสูงเหนือระดับอาสน์สงฆ์เล็กน้อย โต๊ะรองเครื่องสักการะบูชานั้น ไม่นิยมใช้โต๊ะรองที่สูงมากนัก เพราะจะบังพระสงฆ์ หรือต่ำมากนัก ซึ่งจะดูไม่เหมาะสม นิยมใช้โต๊ะขนาดกลางไม่เล็กหรือใหญ่นัก

ที่ตั้งศพ

- ตั้งหันด้านศีรษะของศพไปทางโต๊ะหมู่บูชา โดยให้ต่ำกว่าโต๊ะหมู่บูชา หรือสูงไล่เรี่ยกัน
- ตั้งให้ห่างจากข้างฝา เป็นต้น ประมาณ ๑ ศอกเป็นอย่างน้อย เพื่อให้เดินได้สะดวก (ไม่ควรเดินด้านศีรษะของศพ)
- หลังที่ตั้งศพ ถ้าข้างฝาไม่สะอาด ให้ใช้ผ้าม่านขึงปิดไว้ เพื่อความเรียบร้อยสวยงาม และให้ใช้แขวนพวงหรีดได้ด้วย

ที่ตั้งเครื่องราชอิสริยาภรณ์

- ถ้ามีเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ให้ติดกับหมอนรอง ใส่พานแล้วตั้งไว้ข้างหน้าที่ตั้งศพ และอยู่ทางด้านศีรษะของศพ โดยใช้โต๊ะเล็ก ๆ รองรับให้สูงพอสมควร
- ถ้าผู้ตายเป็นข้าราชการ ก็ให้นำเครื่องแบบใส่พานไปตั้งไว้ข้างหน้าที่ตั้งศพ เยื้องไปทางด้านเท้าของศพ โดยใช้โต๊ะเล็กรองรับให้สูงพอสมควร

ที่ตั้งรูปถ่าย

- ใช้ขนาดใหญ่พอควรเพื่อเป็นการยกย่อง
- ตั้งไว้ด้านเท้าของศพและอยู่ข้างเครื่องตั้งศพ

เครื่องใช้ในพิธีศพ

- ผ้าภูษาโยง ๒ ผืน
- ด้ายสายสิญจน์ ๒ ม้วน
- เครื่องทองน้อย ๒ ที่ ที่หนึ่งจัดตั้งไว้ที่โต๊ะเครื่องตั้งหน้าศพ อีกที่หนึ่งสำหรับประธานในพิธี ฯ
- ภาชนะสำหรับกรวดน้ำ อย่างน้อย ๒ ที่
- เครื่องสักการะบูชาศพสำหรับประธานในพิธี ฯ ๑ ชุด ประกอบด้วย กระถางธูป ๑ ใบ ปักธูป ๑ ดอก, เชิงเทียน ๑ คู่ พร้อมเทียน ๒ เล่ม และแจกัน ๑ คู่ พร้อมดอกไม้
- กระถางธูปขนาดใหญ่ พร้อมตะเกียงเล็กหรือเทียนชนวน และธูปจำนวนมากสำหรับผู้มาเคารพศพ
- โต๊ะรองกราบ ๑ ที่ สำหรับประธาน ฯ กราบ

๔. การบำเพ็ญกุศล

การบังสุกุลปากโกศศพ หรือปากหีบศพ

- นิมนต์พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูปมาพิจารณาสดับปกรณ์ หรือพิจารณาผ้าบังสุกุลปากโกศศพสำหรับศพพระสงฆ์หรือศพข้าราชการผู้ใหญ่

ซึ่งได้รับพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ และได้รับพระราชทานเครื่องประกอบเกียรติยศศพ

- นิมนต์พระสงฆ์ ๑๐ รูป หรือ ๕ รูป มาพิจารณาผ้าบังสุกุลปากหีบศพ สำหรับศพผู้มีเกียรติทั่วไป

- พระสงฆ์นั่งบนอาสน์สงฆ์พร้อมแล้ว เจ้าภาพเริ่มจุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย และจุดเทียนธูปที่หน้าเครื่องตั้งศพ ถ้ามีเครื่องทองน้อยก็จุดเทียนธูปที่เครื่องทองน้อย แล้วหันด้านที่ตั้งดอกไม้ออก เพื่อให้ผู้ตายได้บูชาพระธรรม

- พิธีต่อจากนี้ไป ทำได้ ๒ วิธีคือ :-

ก. พิธีกรอาราธนาศีล รับศีลจบแล้ว พระสงฆ์สวดมาติกาและบังสุกุล จบแล้วลาดผ้าภูษาโยงหรือทอดสายสิญจน์ (ก่อนลาดผ้าภูษาโยงให้ยกผ้าภูษาโยงลงจากพานที่รองรับ วางไว้ที่พื้นอาสน์สงฆ์ก่อน แล้วจับชายผ้าภูษาโยงดึงลาดผ้าไปตามพื้นอาสน์สงฆ์)

ข. พิธีกร ไม่ต้องอาราธนาศีล และพระสงฆ์ก็ไม่ต้องสวดมาติกา

- เมื่อผ่านขั้นตอนตามข้อ ก หรือ ข แล้ว พิธีกรเชิญผ้าบังสุกุลเข้าไปให้เจ้าภาพหรือประธานในพิธี ฯ ทอดผ้าบังสุกุลต่อไป

- เจ้าภาพหรือประธานในพิธี ฯ รับผ้าบังสุกุลมาทอดครั้งละ ๑ ผืน โดยวางขวางผ้าภูษาโยง หรือด้ายสายสิญจน์เบื้องหน้าพระสงฆ์แต่ละรูป (ถ้าอาสน์สงฆ์แคบ ทอดตามความยาวของภูษาโยง หรือด้ายสายสิญจน์ก็ได้) แล้วกลับไปนั่งที่เดิม

- พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล เจ้าภาพประนมมือและตั้งใจฟัง
- พิธีกรเก็บผ้าภูษาโยง หรือด้ายสายสิญจน์เข้าที่
- พิธีกรนำภาชนะสำหรับกรวดน้ำเข้าไปให้เจ้าภาพ ฯ
- พระสงฆ์อนุโมทนา
- เจ้าภาพเริ่มกรวดน้ำ แล้วประนมมือรับพรต่อไป

การสวดพระอภิธรรมประจำคืน

- เริ่มจัดทำตั้งแต่วันตั้งศพเป็นต้นไปทุกคืน จนครบสัตตมวารที่ ๑ คือครบ ๗ วัน ในระหว่างนี้ ถ้าผู้ตายเป็นข้าราชการผู้ใหญ่ หรือเป็นที่เคารพนับถือของคนทั้งหลาย ก็มักเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้รับจองเป็นเจ้าภาพบำเพ็ญกุศลด้วย

- ส่วนการบำเพ็ญกุศลในวาระที่ครบ ๗-๕๐-๑๐๐ วันนั้น เป็นงานส่วนรวมของคณะเจ้าภาพโดยตรง ไม่นิยมเปิดโอกาสให้ผู้ใดผู้หนึ่งรับเป็นเจ้าภาพโดยเฉพาะ และไม่นิยมพิมพ์บัตรเชิญ ฯ การนับวันบำเพ็ญกุศลสัตตมวาร ปัญญาสมวาร และสตมวารนั้น เริ่มนับตั้งแต่วันถึงแก่กรรมเป็นต้นไป

- เมื่อบำเพ็ญกุศลในสัตตมวารที่ ๑ แล้ว ถ้ามีผู้รับจองเป็นเจ้าภาพต่อไปอีก ก็เปิดโอกาสให้จองเป็นเจ้าภาพในสัตตมวารต่อ ๆ ไปทุก ๆ ๗ วัน (เช่น ตายวันอาทิตย์ ก็เปิดสวดพระอภิธรรมทุก ๆ วันอาทิตย์ เป็นต้น) จนครบ ๑๐๐ วัน หรือจนถึงวันพระราชทานเพลิงศพ หรือฌาปนกิจศพ

๕. การบำเพ็ญกุศลสัตตมวาร (ครบ ๗ วัน)

จัดเป็นงานบำเพ็ญกุศลพิเศษตามกำลังทรัพย์ ซึ่งจัด ๒ วันบ้าง วันเดียวบ้าง

การจัด ๒ วัน

- เริ่มบำเพ็ญกุศลตั้งแต่เย็นวันครบรอบ ๖ วัน (เช่น ตายวันอาทิตย์ ก็เริ่มบำเพ็ญกุศลวันเสาร์ เป็นต้น) และวันรุ่งขึ้นวันที่ครบ ๗ วันด้วย โดยมีรายการบำเพ็ญกุศลดังนี้ :-

วันที่..........เดือน..........พ.ศ..........ตรงกับ..........ค่ำ เดือน..........

เวลา ๑๗.๐๐ น. - พระราชาคณะแสดงพระธรรมเทศนา

- พระสงฆ์ ๔ รูปสวดรับเทศน์

เวลา ๑๘.๐๐ น. พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป สวดพระ-พุทธมนต์

เวลา ๑๙.๐๐ น. พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพระอภิธรรม

รุ่งขึ้นวันที่..............เดือน...........................พ.ศ................ ตรงกับ.........ค่ำ เดือน...............

เวลา ๑๐.๐๐ น. พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป สวดถวาย-พรพระ

เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์

เวลา ๑๓.๐๐ น. พระสงฆ์...........รูป สวดมาติกาบังสุกุล

เวลา ๑๙.๐๐ น. พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพระอภิธรรม

เวลา ๒๑.๐๐ น. ถวายเครื่องไทยธรรม ทอดผ้าบังสุกุล ฯ

- เสร็จพิธี ฯ -

การจัดวันเดียว

- จัดทำในวันที่ครบ ๗ วัน (เช่น ตายวันจันทร์ ทำบุญวันจันทร์ เป็นต้น) โดยมีการบำเพ็ญกุศลดังนี้ :-

วันที่...............เดือน...................... พ.ศ............... ตรงกับ.........ค่ำ เดือน.........................

เวลา ๑๐.๐๐ น. พระราชาคณะแสดงพระธรรมเทศนา

เวลา ๑๐.๓๐ น. พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์

เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์

เวลา ๑๒.๓๐ น. พระสงฆ์............รูป สวดมาติกาและบังสุกุล

เวลา ๑๙.๐๐ น. พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพระอภิธรรม

เวลา ๒๑.๐๐ น. ถวายเครื่องไทยธรรม ทอดผ้าบังสุกุล ฯ

- เสร็จพิธี ฯ -

การปฏิบัติพิธี ฯ

พิธีเทศน์

- เจ้าภาพ ฯ จุดเทียนธูปที่โต๊ะหมู่บูชาพระพุทธรูป นั่งคุกเข่าประนมมือ (กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย) แล้วกราบ ๓ หน เสร็จแล้วจุดเทียนบูชาพระธรรม (ตั้งอยู่หน้าธรรมาสน์) จุดเทียนส่องธรรม (เทียนอ่านหนังสือเทศน์) แล้วมอบให้พิธีกรนำไปตั้งบนธรรมาสน์ ต่อจากนั้น จึงไปจุดเทียนธูปบูชาศพ และจุดเทียนธูปเครื่องทองน้อยที่ตั้งอยู่ข้างหน้าศพ หันด้านดอกไม้ไปทางพระสงฆ์รูปที่แสดงธรรม แล้วกราบ ๑ ครั้ง
- พิธีกรอาราธนาศีล รับศีล แล้วอาราธนาธรรม
- เจ้าภาพ ฯ จุดเทียนธูปเครื่องทองน้อย ซึ่งตั้งอยู่ด้านหน้าทางขวามือ แล้วหันด้านดอกไม้ไปทางพระสงฆ์รูปเทศน์ ประนมมือตั้งใจฟังพระธรรมเทศนา
- พระสงฆ์แสดงธรรมจบแล้ว เจ้าภาพ ฯ จุดเทียนธูปที่โต๊ะบูชาหน้าอาสน์สงฆ์ ซึ่งตั้งอยู่เบื้องหน้าพระสงฆ์รูปสวดรับเทศน์ แล้วน้อมตัวลงยกมือไหว้ จากนั้น กลับไปนั่งที่เดิม ประนมมือตั้งใจฟังพระสงฆ์สวดพระคาถาธรรมบรรยาย
- พระสงฆ์สวดพระคาถาธรรมบรรยายจบ เจ้าภาพ ฯ ถวายเครื่องกัณฑ์เทศน์แด่พระสงฆ์รูปแสดงธรรม และถวายไทยธรรมแด่พระสงฆ์รูปสวดรับเทศน์ แล้วกลับไปนั่งที่เดิม
- พิธีกรทอดผ้าภูษาโยงหรือด้ายสายสิญจน์
- เจ้าภาพ ฯ ทอดผ้าบังสุกุล แล้วกลับไปนั่งที่เดิม ประนมมือตั้งใจฟังพระสงฆ์กล่าวคำพิจารณาผ้าบังสุกุล
- พระสงฆ์อนุโมทนา
- เจ้าภาพกรวดน้ำ

- เสร็จพิธี ฯ -

พิธีสวดพระพุทธมนต์

- พระสงฆ์นั่งบนอาสน์สงฆ์แล้ว
- พิธีกรอาราธนาพระปริตร
- พระสงฆ์สวดจบแล้ว เจ้าภาพ ฯ ทอดผ้าบังสุกุล
- พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล (ยังไม่ให้พร เพราะวันรุ่งขึ้นเจ้าภาพ ฯ จะนิมนต์มาฉันภัตตาหารเพล พระสงฆ์จึงให้พรตอนนั้น)

พิธีสวดพระอภิธรรม

- เจ้าภาพ ฯ จุดเทียนธูปเครื่องสักการะบูชาตามลำดับ ดังนี้ :-

ก. ที่โต๊ะหมู่บูชาพระพุทธรูป

- จุดเทียนธูปแล้วส่งเทียนชนวนคืนพิธีกร
- นั่งคุกเข่าประนมมือ(กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย) แล้วกราบ ๓ หน

ข. ที่โต๊ะบูชาพระธรรม

- จุดเทียนธูปแล้วส่งเทียนชนวนคืนพิธีกร
- น้อมตัวลงยกมือไหว้

(กรณีจัดที่กราบ (ชั้นลด) ให้นั่งคุกเข่า และกราบที่ชั้นลดนั้น)

ค. ที่โต๊ะเครื่องตั้งหน้าศพ

- นั่งคุกเข่า
- จุดเทียน ๑ คู่
- จุดธูป ๑ ดอก ประนมมือและยกธูปขึ้นจบบูชาศพ โดยปลายนิ้วชี้อยู่ระหว่างคิ้ว พร้อมกับกล่าวขอขมาโทษศพ แล้วปักธูปไว้ ณ กระถางธูป กรณีที่มีพิธีกรหรือเจ้าหน้าที่เตรียมเครื่องสักการะบูชา (เทียน ๑ คู่ และธูป ๑ ดอก ไว้แล้ว ให้ผู้จุด (ประธานหรือเจ้าภาพ) รับเทียนชนวนจากพิธีกร จุดเครื่องสักการะบูชานั้น ส่งเทียนชนวนคืนพิธีกร แล้วกราบ ๓ ครั้ง

โดยกราบแบมือ (ศพพระสงฆ์) และกราบ ๑ ครั้ง ไม่แบมือ (ศพฆราวาส))

(ถ้าไม่มีการจุดเทียนธูปเครื่องทองน้อยต่อ กราบ ๑ ครั้ง)

ง. ที่เครื่องทองน้อยหน้าเครื่องตั้งศพ (ถ้ามี)

- จุดเทียนธูปแล้ว ส่งเทียนชนวนคืนพิธีกร แล้วให้หันด้านดอกไม้ออกไปทางพระสงฆ์ที่สวดพระอภิธรรม

- กราบ ๑ ครั้ง แล้วกลับไปนั่งที่เดิม (ศพพระสงฆ์ กราบ ๓ ครั้ง)

- บางท้องถิ่น พิธีกรอาราธนาธรรมก่อนพระสงฆ์เริ่มสวด และเจ้าภาพจุดธูป ฯ บูชาพระธรรมก่อนขึ้นต้นสวดใหม่ทุกจบ พิธีทางราชการไม่มีการอาราธนาธรรม

- พระสงฆ์สวดพระอภิธรรม โดยมากนิยม ๔ จบ พิธีกรเก็บเครื่องสักการะบูชาและตู้พระอภิธรรม แล้วยกเครื่องไทยธรรมตั้งบนอาสน์สงฆ์ที่เบื้องหน้าพระสงฆ์แต่ละรูป

- เจ้าภาพ ฯ หรือวงศ์ญาติช่วยกันถวายไทยธรรม แล้วกลับไปนั่งที่เดิม

- พิธีกรลาดผ้าภูษาโยงหรือทอดด้ายสายสิญจน์
- เจ้าภาพ ฯ ทอดผ้าบังสุกุล
- พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล
- พิธีกรเก็บผ้าภูษาโยงหรือด้ายสายสิญจน์
- พิธีกรเตรียมน้ำกรวดสำหรับเจ้าภาพ ฯ
- พระสงฆ์อนุโมทนา
- เจ้าภาพ ฯ กรวดน้ำ

\- เสร็จพิธี ฯ -

พิธีสวดถวายพรพระ

- รุ่งขึ้นเวลาใกล้เพล พระสงฆ์นั่งบนอาสน์สงฆ์แล้ว

- เจ้าภาพ ฯ จุดเครื่องสักการะบูชาพระรัตนตรัย กราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง และบูชาศพดังกล่าวแล้ว

- พิธีกรอาราธนาศีล ผู้ร่วมพิธี ฯ รับศีล พระสงฆ์สวดถวายพรพระจบแล้ว

- ถวายภัตตาหารเพล ถวายเครื่องไทยธรรม

- พระสงฆ์อนุโมทนา

- เจ้าภาพ ฯ กรวดน้ำ

- เสร็จพิธี ฯ -

พิธีสวดมาติกาบังสุกุล

- พระสงฆ์นั่งบนอาสน์สงฆ์แล้ว

- เจ้าภาพ ฯ จุดเทียนธูปเครื่องสักการะบูชา กราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง

- พระสงฆ์สวดมาติกา จบแล้ว

- ฝ่ายเจ้าภาพ ฯ ช่วยกันถวายไทยธรรม (ถ้ามี)

- พิธีกรลาดผ้าภูษาโยง หรือทอดด้ายสายสิญจน์

- ฝ่ายเจ้าภาพ ฯ ช่วยกันทอดผ้าบังสุกุลที่ผ้าภูษาโยงหรือด้ายสายสิญจน์ (ไม่ต้องยกถวายพระสงฆ์) เสร็จแล้วจะกลับไปนั่งที่เดิม หรือนั่งเบื้องหน้าพระสงฆ์ก็ได้ ประนมมือฟังพระสงฆ์กล่าวคำพิจารณาผ้าบังสุกุล

- พระสงฆ์อนุโมทนา

- เจ้าภาพ ฯ กรวดน้ำ

- ถ้าอาสน์สงฆ์แคบ จะนิมนต์พระสงฆ์ขึ้นพิจารณาผ้าบังสุกุลเป็นชุด ๆ ไปจนกว่าจะครบตามจำนวนที่นิมนต์มาก็ได้

๖. การบำเพ็ญกุศลปัญญาสมวาร (ครบ ๕๐ วัน)

- จัดพิธีการบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ เช่นเดียวกับสัตตมวาร

- จะจัดแบบรวบรัดภายในเวลาเพียงไม่กี่ชั่วโมงก็ได้โดยมีรายการ-บำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ดังนี้ :-

วันที่..........เดือน..................พ.ศ.............ตรงกับวัน.......ค่ำ เดือน..................

เวลา ๑๗.๐๐ น.	-	พระราชาคณะแสดงพระธรรมเทศนา
	-	พระสงฆ์ ๔ รูป สวดรับเทศน์
เวลา ๑๘.๐๐ น.		พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์
เวลา ๑๙.๐๐ น.		พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพระอภิธรรม
เวลา ๒๑.๐๐ น.		ถวายเครื่องไทยธรรม ทอดผ้าบังสุกุล ฯ

- เสร็จพิธี ฯ -

๗. การบำเพ็ญกุศลสตมวาร (ครบ ๑๐๐ วัน)

- จัดทำเป็นพิเศษ เพราะมีเวลาเตรียมการนาน

- หากทุกสิ่งทุกอย่างพร้อม ก็นิยมจัดงานบำเพ็ญกุศลสตมวารนี้ควบคู่กับงานพระราชทานเพลิงศพ หรือฌาปนกิจศพติดต่อกันไปเลย

- หากไม่พร้อม ก็จัดเป็นงานหนึ่งโดยเฉพาะ เช่นเดียวกับสัตตมวารและปัญญาสมวาร ดังกล่าวแล้วก็ได้

๘. งานพระราชทานเพลิงศพ หรือฌาปนกิจศพ

กำหนดงาน

- ประชุมปรึกษาหารือภายในระยะเวลาก่อนบำเพ็ญกุศลปัญญา-สมวาร เพื่อจะได้มีเวลาเตรียมการจัดทำสิ่งของเป็นอนุสรณ์

เตรียมงานเบื้องต้น

- ถ้าเป็นงานพระราชทานเพลิงศพท่านผู้ใหญ่แห่งตระกูล นิยมมี

เครื่องสังเค็ด เช่น ตู้ยา โต๊ะ เตียง ธรรมาสน์เทศน์ ธรรมาสน์ปาติโมกข์เป็นต้น อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างถวายเป็นของสงฆ์

- นิยมจัดพิมพ์หนังสือมีสาระประโยชน์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา หรือวิชาการเป็นต้นเป็นอนุสรณ์อย่างน้อย ๑ เล่ม

- จัดทำของถวายพระสงฆ์ เช่น พัดรอง ย่าม หมอน เป็นต้น อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างเพื่อเป็นอนุสรณ์

การตั้งศพบำเพ็ญกุศล

- จัดพิมพ์บัตรแจกแก่วงศ์ญาติสนิทมิตรสหายและท่านที่มีความเคารพนับถือ

- หรือประกาศทางสื่อมวลชนด้วยเพื่อทราบโดยทั่วกัน

- จะจัดงานสองวันหรือวันเดียวก็ได้

ก. จัดงาน ๒ วัน

- ถ้าจัดทำติดต่อกับงานบำเพ็ญกุศลสตมวาร ก็เริ่มจัดงานเวลาเย็นของวันที่ครบ ๑๐๐ วัน เป็นต้น

- **ตัวอย่างบัตรกำหนดงาน มีดังนี้ :-**

(ด้านหน้าของบัตร)

กำหนดงานพระราชทานเพลิงศพ (หรือฌาปนกิจศพ)

..(ใส่นามผู้ตาย)

ณ เมรุ..

ตำบล.............................อำเภอ.............................จังหวัด.............................

วันที่..........เดือน..................พ.ศ. ....ตรงกับวัน..............ค่ำ เดือน..............ปี............

เวลา..............น.

(ด้านในบัตร)

รายการบำเพ็ญกุศล

วันที่.........เดือน.................พ.ศ...........ตรงกับวัน.......ค่ำ เดือน.........ปี.........

เวลา ๑๖.๐๐ น. เชิญศพขึ้นประดิษฐานบำเพ็ญกุศล ณ ศาลา-การเปรียญ

เวลา ๑๗.๐๐ น. - พระราชาคณะแสดงพระธรรมเทศนา
- พระสงฆ์ ๔ รูป สวดรับเทศน์

เวลา ๑๘.๐๐ น. พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป สวดพระ-พุทธมนต์

เวลา ๑๙.๐๐ น. พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพระอภิธรรม

รุ่งขึ้นวันที่.........เดือน.................พ.ศ........ตรงกับวัน.........ค่ำ เดือน.........ปี.........

เวลา ๑๐.๐๐ น. มีพระธรรมเทศนาอานิสงส์หน้าศพ ๑ กัณฑ์

เวลา ๑๐.๓๐ น. พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป สวดถวาย-พรพระ

เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์สามเณร จำนวน..........รูป

เวลา ๑๓.๐๐ น. พระราชาคณะแสดงพระธรรมเทศนา

เวลา ๑๔.๐๐ น. พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป สวดคาถาศราทธพรต (นิยมเฉพาะงานพระราชทานเพลิงศพ)

เวลา ๑๕.๐๐ น. พระสงฆ์จำนวน..........รูป สวดมาติกาและบังสุกุล

เวลา ๑๘.๐๐ น. เก็บอัฐิ

จึงขอประทานกราบเรียน และเรียนเชิญมาด้วยความเคารพนับถืออย่างสูง

....เจ้าภาพ

ข. จัดงานวันเดียว

- จัดแยกเป็นเอกเทศหนึ่ง ไม่เกี่ยวเนื่องกับงานบำเพ็ญกุศล ๑๐๐ วัน

- ตัวอย่างบัตรกำหนดงาน มีดังนี้ :-

(ด้านหน้าของบัตร)

กำหนดงานฌาปนกิจศพ

....(ใส่นามผู้ตาย)

ณ เมรุ..

ตำบล.........................อำเภอ.........................จังหวัด.........................

วันที่.........เดือน.........พ.ศ. ....ตรงกับวัน.........ค่ำ เดือน.........ปี.........

เวลา...........น.

(ด้านในบัตร)

รายการบำเพ็ญกุศล

วันที่.........เดือน.........พ.ศ. ....ตรงกับวัน.........ค่ำ เดือน.........ปี.........

เวลา ๐๙.๐๐ น. เชิญศพขึ้นประดิษฐานบำเพ็ญกุศล ณ ศาลาการเปรียญ

เวลา ๑๐.๐๐ น. พระราชาคณะแสดงพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์

เวลา ๑๐.๓๐ น. พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์

เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพลแด่พระภิกษุสามเณรทั้งวัด

เวลา ๑๓.๐๐ น. มีพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์

เวลา ๑๔.๐๐ น. พระสงฆ์จำนวน......... รูป สวดมาติกาและบังสุกุล

เวลา ๑๖.๐๐ น. ประชุมเพลิง

เวลา ๑๘.๐๐ น. เก็บอัฐิ

จึงขอประทานกราบเรียน และเรียนเชิญมาด้วยความเคารพอย่างสูง

....เจ้าภาพ

- บัตรนี้เป็นเพียงตัวอย่างเท่านั้น อาจลดหรือเพิ่มได้ตามกำลังศรัทธาและความสามารถ

- บางท้องถิ่นก็ปฏิบัติพิธีแตกต่างกันออกไป พึงพิจารณาจัดงานให้ดำเนินไปตามความเหมาะสมแก่ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น

การเชิญแขกขึ้นทอดผ้าบังสุกุล

ลำดับการเชิญ

- เจ้าภาพต้องเตรียมอุปกรณ์สำหรับประชุมเพลิงศพไว้ให้พร้อมบนเมรุ
- เชิญท่านผู้มีอาวุโสน้อยไปหาท่านผู้มีอาวุโสมากขึ้นไปตามลำดับ
- เชิญประธานในพิธี ฯ ขึ้นทอดผ้าบังสุกุลเป็นอันดับสุดท้าย เมื่อท่านทอดผ้าบังสุกุลแล้ว ก็เชิญท่านประกอบพิธีประชุมเพลิงสืบต่อไปทันที

การปฏิบัติสำหรับผู้เชิญและผู้รับเชิญ

ก. สำหรับผู้เชิญ

- มีภาชนะสำหรับรองรับผ้าบังสุกุล เช่น พานกะไหล่ทอง หรือตะลุ่มมุก เป็นต้น
- ถือภาชนะใส่ผ้าบังสุกุลด้วยมือทั้งสอง ประคองเข้าไปเชิญครั้งละ ๑ ท่าน (เมื่อผู้รับเชิญมีจำนวนน้อยท่าน)
- เดินเข้าไปหาผู้รับเชิญ ทำความเคารพแล้วกล่าวคำเชิญและเดินตามหลังผู้รับเชิญนั้นไป โดยเดินไปทางด้านซ้ายมือของท่าน
- ขึ้นเมรุแล้ว ยืนห่างจากผู้รับเชิญประมาณ ๑ ก้าว มือทั้งสองประคองภาชนะใส่ผ้าบังสุกุลยื่นมอบให้ท่าน
- ลงจากเมรุ เตรียมผ้าบังสุกุลใส่ภาชนะรองรับไปเชิญท่านต่อ ๆ ไป

ข. สำหรับผู้รับเชิญ

- เมื่อได้รับเชิญ พึงลุกขึ้นเดินไปข้างหน้าผู้เชิญโดยยังไม่ต้องรับผ้าบังสุกุล ขึ้นเมรุแล้ว ยืนเบื้องหน้าหีบ, โลง หรือโกศศพ ทำความเคารพตามประเพณีนิยม รับผ้าบังสุกุล แล้ววางทอดไว้ ณ ภาชนะที่เขาเตรียมรองรับ (ถ้าไม่มีที่รองรับ ก็วางบนหีบ-โลงศพ ฯ)

- ขณะที่พระสงฆ์ขึ้นไปบนเมรุ พึงน้อมตัวลงยกมือไหว้ ขณะที่ท่านพิจารณาผ้าบังสุกุล พึงประนมมือ และขณะที่พระสงฆ์ลงจากเมรุ พึงน้อมตัวลงยกมือไหว้อีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงลงจากเมรุ

- ถ้าเป็นประธานในพิธี ฯ ครั้นทอดผ้าบังสุกุล และทำความเคารพพระสงฆ์แล้ว พึงเริ่มประกอบพิธีประชุมเพลิงศพต่อไป

๙. การทำบุญเก็บอัฐิ

เครื่องใช้ในพิธี

- โกศสำหรับใส่อัฐิ
- กล่องโลหะคือลุ้ง โกศกระเบื้อง หรือหีบไม้สำหรับใส่อัฐิที่เหลือและอังคาร
- ผ้าขาวสำหรับห่อกล่องโลหะ
- ผ้าสำหรับทอดบังสุกุลก่อนเก็บอัฐิ
- อาหารคาวและหวานสำหรับถวายพระสงฆ์
- นิมนต์พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลก่อนเก็บอัฐิ

กำหนดเวลาเก็บอัฐิ มี ๒ แบบ คือ :-

ก. ทำพิธีเก็บอัฐิตอนเย็นวันเผา

- ใช้ปฏิบัติในงานพระราชทานเพลิงศพ หรืองานฌาปนกิจศพที่จัดให้มีการบำเพ็ญกุศลอัฐิติดต่อกันไป เพื่อรวบรัดงานบำเพ็ญกุศลให้เสร็จภายในวันนั้น

ข. ทำพิธีเก็บอัฐิตอนเช้าวันรุ่งขึ้น

- ใช้ปฏิบัติในงานเผาศพที่เจ้าภาพ ฯ ประสงค์จะทำบุญอัฐิในวันรุ่งขึ้น หรือยังไม่จัดทำบุญอัฐิก่อน เพราะยังไม่พร้อม วิธีนี้ นิยมจัดอาหาร-คาวและหวานใส่หาบ โดยจัดใส่สำรับคาวสามที่ สำรับหวานสามที่ จัดคนหาบสามคนเดินรอบเชิงตะกอนสามรอบ แล้วนำอาหารนั้นไปถวายพระสงฆ์ที่นิมนต์มาพิจารณาบังสุกุลอัฐิ

วิธีปฏิบัติ

- สัปเหร่อทำพิธีแปรอัฐิ โดยหันศีรษะของศพไปทางทิศตะวันตก แล้วนิมนต์พระสงฆ์พิจารณาบังสุกุลตาย เสร็จแล้วหันศีรษะของศพไปทางทิศตะวันออก แล้วนิมนต์พระสงฆ์พิจารณาบังสุกุลเป็น
- เจ้าภาพเก็บอัฐิใส่โกศ โดยเลือกเก็บอัฐิจากร่างกาย ๖ แห่ง คือ กะโหลกศีรษะ ๑ ชิ้น, แขนทั้งสอง ๒ ชิ้น และขาทั้งสอง ๒ ชิ้น, ซี่โครงหน้าอก ๑ ชิ้น
- อัฐิที่เหลือรวมทั้งอังคารทั้งหมด ประมวลรวมเก็บใส่กล่องโลหะคือ ลุ้ง, โกศกระเบื้อง หรือหีบไม้ แล้วใช้ผ้าขาวห่อเก็บไว้สำหรับนำไปบรรจุในเจดีย์ หรือนำไปลอยในกระแสน้ำไหลต่อไป
- เก็บอัฐิเสร็จแล้ว นำอาหารคาวและหวานไปถวายพระสงฆ์ที่นิมนต์มาพิจารณาบังสุกุล

- เสร็จพิธี ฯ -

๑๐. พิธีบรรจุอัฐิ

เจ้าภาพ

- เปิดโกศอัฐิ โรยดอกมะลิลงบนอัฐิ พรมน้ำหอม
- จุดเครื่องทองน้อย หรือเทียนธูป
- ทอดผ้าบังสุกุล (พระสงฆ์พิจารณาและชักผ้าบังสุกุล)

- ถวายจตุปัจจัยไทยธรรม
- กรวดน้ำ-รับพร (เมื่อพระสงฆ์ ยถา....สัพพี.....)
- เก็บอัฐิใส่โกศ
- ปิดโกศ-นำอัฐิลงบรรจุในเจดีย์หรือที่ที่เตรียมไว้
- ปิดผนึกให้เรียบร้อย
- ปักธูปที่กระถางธูปหน้าที่บรรจุ (ถ้ามี)

๑๑. พิธีลอยอังคาร

ของใช้ในพิธี ฯ - ห่ออังคารหรือลุ้งที่จะนำไปลอยอังคาร

- ธูป ๑ ดอก (หรือแจกผู้ร่วมพิธีคนละ ๑ ดอกก็ได้)

ลำดับพิธี ฯ โดยสังเขป - นำห่ออังคารหรือลุ้งไปที่แม่น้ำหรือทะเล นำลงเรือห่างจากฝั่งพอสมควร (ถ้าเป็นพิธีทางราชการ ก็บรรทุกเครื่องบินไปหย่อนลงทะเล)

- จุดธูป แก้ห่ออังคารหรือเปิดลุ้ง อธิษฐานว่า "สังขารร่างกายของคนเรา ย่อมแตกดับสลายไปเป็นธรรมดา แต่เกียรติคุณความดีจะคงอยู่กับโลกตลอดไป ขอคุณงามความดีของท่าน ได้โปรดส่งเสริมดวงวิญญาณของท่าน ให้ได้ไปสถิตยังสุคติภพ ประสบสุขไพบูลย์เพิ่มพูนในสัมปรายภพยิ่ง ๆ ขึ้นไปเทอญ" แล้วโปรยลงน้ำพร้อมหย่อนธูปลงไปด้วย

หมายเหตุ เพื่อได้ทราบถึงวิธีการปฏิบัติตามกรรมวิธีที่กองทัพเรือปฏิบัติประกอบหนังสือ "ศาสนพิธี" เล่มนี้อีกโสดหนึ่ง จะขอนำการปฏิบัติบางตอนเรื่อง "พิธีกรรมในกองทัพเรือ" ซึ่งจัดพิมพ์ในคราวถวายผ้าพระกฐินพระราชทานกองทัพเรือ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาเสนอไว้ด้วยโดยสังเขป ดังนี้

เครื่องใช้ประกอบพิธี ฯ

๑. สำหรับบูชาแม่ย่านางเรือ

- ดอกไม้สด ๑ กำ หรือพวงมาลัย ๑ พวง
- ธูป ๗ ดอก เทียนหนัก ๑ บาท ๑ เล่ม
- พานเล็ก ๑ ใบ (ใส่ดอกไม้ ธูป เทียน ขณะบูชาแม่ย่านางเรือ)
- เชือก ๑ เส้น (สำหรับมัดธูป - ดอกไม้ที่เสาหัวเรือ)

๒. สำหรับไหว้อังคาร

- ลุ้งใส่อังคาร (ควรเป็นลุ้งดิน หรือห่อด้วยผ้าขาว) ๑ ลุ้ง
- พวงมาลัย ๑ พวง
- ดอกมะลิ กลีบกุหลาบ หรือดอกไม้อื่น ๆ (สำหรับผู้ร่วมพิธี ฯ โรยบนอังคาร)
- น้ำอบไทย ๑ ขวด
- ดอกกุหลาบเท่าจำนวนผู้ร่วมพิธี ฯ
- ธูปเทียนเครื่องทองน้อย ๑ ชุด (หรือธูป ๑ ดอก เทียนหนัก ๑ บาท ๑ เล่ม พร้อมกระถางธูป เชิงเทียน ๑ ชุด)
- สายสิญจน์ ๑ ม้วน
- ผ้าขาว (กว้าง - ยาว ๑/๒ เมตร) ๑ ผืน
- พานโตก (ขนาดกลาง) รองลุ้งอังคาร ๑ ใบ
- พานก้นลึก (ขนาดเล็ก) ใส่ดอกไม้ต่าง ๆ ๑ ใบ
- พานก้นตื้น (ใส่เงินเหรียญ) ๑ ใบ

ลำดับการปฏิบัติ

๑. การบูชาแม่ย่านางเรือ

- คณะญาติมิตรนำอังคารไปสู่ท่าเทียบเรือ
- พิธีกรนำประธานในพิธี ฯ (ญาติอาวุโส) ลงเรือก่อน นอกนั้นรอบนท่าเทียบเรือ

- ประธาน ฯ นำดอกไม้ ธูป เทียน (ใส่รวมในพาน) จุดบูชาแม่ย่านางเรือที่หัวเรือ
- กล่าวบูชาและขออนุญาตแม่ย่านางเรือ โดยประธาน ฯ กล่าวเองหรือพิธีกรกล่าวนำ

คำกล่าวบูชา/ขออนุญาตแม่ย่านางเรือ

(ตั้งนะโม ๓ จบ)

นะมัตถุ, นาวานิวาสินิยา, เทวะตายะ, อิมินา สักกาเรนะ, นาวานิวาสินิง, เทวะตัง, ปูเชมิ.

ข้าพเจ้า ขอน้อมไหว้บูชา แม่ย่านางเรือ ผู้คุ้มครองรักษาเรือลำนี้ ด้วยเครื่องสักการะนี้

ด้วยข้าพเจ้า พร้อมด้วยญาติมิตร ขออนุญาตนำอัฐิและอังคารของ .... ลงเรือลำนี้ ไปลอยในทะเล ขอแม่ย่านางเรือได้โปรดอนุญาต ให้นำอัฐิและอังคารลงเรือได้ และได้โปรดคุ้มครองรักษาให้ข้าพเจ้าและญาติมิตร กระทำพิธีลอยอัฐิและอังคาร ด้วยความสะดวกและปลอดภัย โดยประการทั้งปวงเทอญ.

- คณะญาติมิตรนำอังคารลงเรือ
- ออกเรือไปยังจุดที่จะลอยอังคาร

๒. การไหว้อังคาร สามารถทำการไหว้อังคารได้ในคราวเดียวกับการบำเพ็ญกุศลก่อนนำอังคารลงเรือ หรือจะทำการไหว้อังคารบนเรือ ก่อนทำพิธีลอยลงน้ำก็ได้ ดังนี้

๒.๑ ไหว้อังคารพร้อมการบำเพ็ญกุศลก่อนนำลงเรือ

- นำอังคารสู่วัด หรือสถานที่ประกอบพิธี ฯ
- ประธานในพิธี ฯ จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย จุดเทียน-ธูปไหว้อังคาร ประพรมด้วยน้ำอบไทย โรยดอกมะลิ กลีบกุหลาบ หรือดอกไม้อื่น ๆ

- พิธีกรห่อลุ้งอังคารด้วยผ้าขาว (ยาว - กว้าง ๑/๒ เมตร) รวบมัดด้วยสายสิญจน์ ทำเป็นจุกไว้ข้างบนเพื่อสอดสวมพวงมาลัยในวันลอย
- (พิธีกรอาราธนาศีล)
- พระสงฆ์ให้ศีล ทุกคนรับศีลพร้อมกัน
- ประธาน ฯ ทอดผ้าบังสุกุล
- พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลแล้วอนุโมทนา
- ประธาน ฯ กรวดน้ำ

- เป็นเสร็จพิธีสงฆ์และการไหว้อังคาร -

๒.๒ ไหว้อังคารบนเรือก่อนทำพิธีลอยลงน้ำ

- เมื่อเรือแล่นถึงจุดหมายแล้ว ให้หยุดเรือลอยลำ
- พิธีกรเปิดลุ้งอังคาร จัดเครื่องไหว้อังคารให้ประธาน ฯ
- ประธาน ฯ จุดเทียนธูปไหว้อังคาร ประพรมด้วยน้ำอบไทย โรยดอกมะลิ กลีบกุหลาบ (หรือ) ดอกไม้อื่น ๆ
- ญาติมิตรทุกคนไหว้อังคาร (และปฏิบัติเช่นเดียวกับประธาน ฯ)
- เมื่อทุกคนไหว้อังคารเสร็จแล้ว พิธีกรห่อลุ้งอังคารด้วยผ้าขาว ฯ นั้น

๓. การบูชาเจ้าแม่นที – ท้าวสีทันดร

- พิธีกรจัดเครื่องบูชาเจ้าแม่นที - ท้าวสีทันดรให้ประธาน ฯ
- ประธาน ฯ จุดเทียน ๑ เล่ม และธูป ๗ ดอกที่กระทงดอกไม้ ๗ สี
- กล่าวบูชา/กล่าวฝากอังคารกับเจ้าแม่นที - ท้าวสีทันดร โดยประธาน ฯ กล่าวเอง หรือพิธีกรกล่าวนำ

คำกล่าวบูชา/กล่าวฝากอังคารกับเจ้าแม่นที – ท้าวสีทันดร

(ตั้ง นะโม ๓ จบ)

นะมัตถุ, อิมิสสัง, มะหานะทิยา, อธิวัตถานัง, สุรักขันตานัง, สัพพะเทวานัง, อิมินา สักกาเรนะ, สัพพะเทเว, ปูเชมะ.

ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมไหว้บูชา เจ้าแม่นที ท้าวสีทันดร และเทพยดาทั้งหลายผู้สถิตคุ้มครองรักษาอยู่ ในทะเลนี้ ด้วยเครื่องสักการะนี้

ด้วยข้าพเจ้าทั้งหลาย ได้ประกอบกุศลกิจ อุทิศส่วนบุญ แก่................................ ผู้วายชนม์ และ ณ บัดนี้ จักได้ประกอบพิธีลอยอัฐิ และอังคาร ของ.....................พร้อมกับขอฝากไว้ ในความอภิบาล ของเจ้าแม่นที ท้าวสีทันดร เจ้าแห่งทะเล และเหล่าทวยเทพทั้งปวง

ขอเจ้าแม่นที ท้าวสีทันดร แม่ย่านางเรือ และเทพยดาทั้งหลาย ได้โปรดอนุโมทนา ดลบันดาล ให้ดวงวิญญาณของ .... จงเข้าถึงสุคติ ในสัมปรายภพเทอญ.

- ประธาน ฯ โรยเงินเหรียญ (ตามสมควร) ลงทะเล เพื่อซื้อที่ตามธรรมเนียม แล้วลงบันไดเรือทางกราบซ้าย ลอยกระทงดอกไม้ ๗ สี โดยใช้มือประคองค่อย ๆ วางบนผิวน้ำ ต่อจากนั้น อุ้มประคองห่อลุ้งอังคารค่อย ๆ วางบนผิวน้ำ โดยให้ผู้ร่วมพิธี ฯ ทุกคนถือสายสิญจน์ด้วย
- หากกราบเรือสูงจากผิวน้ำมากเกินไป และไม่มีบันไดลงเรือ ให้ใช้สายสิญจน์ทำเป็นสาแหรก ๔ สาย จำนวน ๒ สาแหรก คือใส่กระทงดอกไม้ ๗ สี ๑ สาแหรก และใส่ห่อลุ้งอังคาร ๑ สาแหรก หย่อนลอยลงไป (ห้ามโยนลง)
- เมื่อห่อลุ้งอังคารลงสู่ผิวน้ำแล้ว ให้โรยดอกกุหลาบ ธูปเทียนตามลงไป และสิ่งของสำหรับไห้วบูชาที่เหลือทั้งหมดก็ให้โรยตามลงไปด้วย
- เรือวนรอบบริเวณลุ้งอังคารทางซ้าย ๓ รอบ

\- เสร็จพิธีลอยอังคาร -

(คำว่า “เทียนธูป” หนังสือ ฯ ดังกล่าวเรียบเรียงว่า “ธูปเทียน”)

ระเบียบปฏิบัติการไปงานศพ

๑. งานรดน้ำศพ

- แต่งกายไว้ทุกข์ตามประเพณีนิยมของท้องถิ่น พร้อมเตรียมภาชนะใส่น้ำอบไทยไปด้วย

- วิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับการอาบ (รด) น้ำศพ มีดังนี้ :-

ก. ศพคฤหัสถ์

๑. ศพมีอาวุโสสูงกว่าตน พึงนั่งคุกเข่าน้อมตัวลงยกมือไหว้พร้อมกับนึกขอขมาต่อศพนั้นว่า ***"กายะกัมมัง วะจีกัมมัง มะโนกัมมัง อะโหสิกัมมัง โหตุ"***

๒. ถือภาชนะสำหรับอาบ (รด) น้ำศพด้วยมือทั้งสอง เทน้ำลงที่ฝ่ามือขวาของศพ พร้อมกับนึกในใจว่า ***"อิทัง มะตะกะสะรีรัง อาสิญจิโตทะกัง วิยะ อะโหสิกัมมัง"***

๓. อาบ (รด) น้ำศพเสร็จแล้ว น้อมตัวลงยกมือไหว้พร้อมกับนึกอธิษฐานว่า ***"ขอจงไปสู่สุคติ ๆ เถิด"***

ข. ศพพระสงฆ์

๑. สุภาพบุรุษนั่งคุกเข่า ตั้งปลายเท้าลงจรดพื้น สุภาพสตรีนั่งคุกเข่าราบไปกับพื้น กราบ ๓ ครั้ง พร้อมกับนึกขอขมาโทษดังกล่าวในศพคฤหัสถ์

๒. ถือภาชนะสำหรับอาบ (รด) น้ำด้วยมือทั้งสอง เทน้ำลงที่ฝ่ามือขวาของศพ พร้อมกับนึกในใจดังกล่าวแล้วในศพคฤหัสถ์

๓. กราบ ๓ ครั้ง พร้อมกับนึกอธิษฐานดังกล่าวแล้วในศพคฤหัสถ์

๒. งานตั้งศพบำเพ็ญกุศล

- แต่งกายไว้ทุกข์ตามประเพณีนิยมของท้องถิ่น

- นำพวงหรีดหรือกระเช้าดอกไม้ แจกันดอกไม้ หรือพวงดอกไม้อย่างใดอย่างหนึ่งไปแสดงความเคารพศพด้วย

- วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการแสดงความเคารพ มีดังนี้ :-

ก. ศพคฤหัสถ์

๑. ถ้านำพวงหรีดไปด้วย วางพวงหรีดข้างหน้าที่ตั้งศพ แล้วแสดงความเคารพ เป็นเสร็จพิธี ฯ

๒. ถ้านำกระเช้าดอกไม้ แจกันดอกไม้ หรือพวงดอกไม้ ไปเคารพศพ เมื่อวางกระเช้าดอกไม้เป็นต้นไว้ข้างหน้าที่ตั้งศพแล้ว

- นั่งคุกเข่าราบทั้งเพศชายและเพศหญิง

- จุดธูป ๑ ดอก ประนมมือยกธูปขึ้นจบ ให้ปลายนิ้วชี้อยู่ระหว่างคิ้ว ตั้งจิตขอขมาดังกล่าว

- ปักธูปไว้แล้ว หมอบกราบด้วยกระพุ่มมือ (นั่งพับเพียบตะแคงตัวข้างใดข้างหนึ่ง หันหน้าไปทางศพ หากนั่งพับเพียบตะแคงตัวไปทางขวา ให้วางมือขวาลงก่อน แล้ววางมือซ้ายลงแนบกับมือขวาประนมมือตั้งอยู่กับพื้นพร้อมกับหมอบให้หน้าผากจรดสันมือ หากนั่งพับเพียบตะแคงตัวไปทางซ้าย ให้วางมือซ้ายลงก่อน แล้ววางมือขวาลงแนบกับมือซ้ายประนมมือตั้งอยู่กับพื้น พร้อมกับหมอบให้หน้าผากจรดสันมือ) พร้อมกับตั้งจิตอธิษฐานดังกล่าวแล้วลุกขึ้น เป็นเสร็จพิธี ฯ

ข. ศพพระสงฆ์

๑. วางเครื่องสักการะที่หน้าเครื่องตั้งศพแล้ว

๒. นั่งคุกเข่าตามเพศ จุดธูป ๓ ดอก ประนมมือยกธูปขึ้นจบให้ปลายนิ้วหัวแม่มืออยู่ระหว่างคิ้ว พร้อมกับตั้งจิตขอขมาดังกล่าว

๓. ปักธูปแล้ว กราบ ๓ ครั้ง พร้อมกับตั้งจิตอธิษฐาน-ดังกล่าวแล้วลุกขึ้น (หรือกราบเพียง ๓ ครั้ง พร้อมกับตั้งจิตอธิษฐานดังกล่าวโดยมิต้องจุดธูปก็ได้)

- เสร็จพิธี ฯ -

๓. การทอดผ้าบังสุกุลบนหน้าอาสน์สงฆ์

- ทอดผ้าบังสุกุลโดยวิธีวางขวางไว้บนผ้าภูษาโยง หรือด้ายสายสิญจน์ที่เบื้องหน้าพระสงฆ์แต่ละรูป ถ้าอาสน์สงฆ์มีที่ว่างเหลือน้อย จะวางทอดผ้าบังสุกุลไปตามความยาวของผ้าภูษาโยงหรือด้ายสายสิญจน์ก็ได้

- วางผ้าทอดไว้เบื้องหน้าพระสงฆ์เท่านั้น ไม่ต้องยกประเคน

- ถ้าผู้ทอดผ้าบังสุกุลเป็นประธานในพิธี ฯ พึงทอดผ้าบังสุกุลผู้เดียว แต่ถ้าเป็นการบำเพ็ญกุศลระหว่างหมู่ญาติ พึงให้วงศาคณาญาติช่วยกันทอด

- ทอดผ้าแล้ว นั่งอยู่เบื้องหน้าพระสงฆ์ ประนมมือคอยรับฟังคำพระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล แล้วตั้งจิตอุทิศส่วนกุศลและรับพรต่อไป

๔. งานเผาศพ

- แต่งกายไว้ทุกข์

- เตรียมเครื่องขอขมาศพ คือ ธูปไม้ระกำ เทียน และดอกไม้จันทน์ ไปด้วย

- ลำดับการขึ้นเมรุเผาศพมีดังนี้ :-

ก. ถ้าเป็นงานพระราชทานเพลิงศพ ขึ้นบนเมรุเผาศพตามลำดับอาวุโสทางคุณวุฒิ

ข. ถ้าเป็นงานฌาปนกิจศพ ขึ้นตามลำดับวัยวุฒิ

- วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการเผา

๑. ยืนห่างจากศพประมาณ ๑ ก้าว

๒. น้อมตัวลงวางธูป เทียน และดอกไม้จันทน์ที่เชิงตะกอน พร้อมกับพิจารณาตนเองถึงความตายอันจะมาถึงตนเช่นกันว่า *"อะยัมปิ โข เม กาโย เอวังธัมโม เอวังภาวี เอวังอะนะตีโต"*

๓. ทำความเคารพศพอีกครั้งหนึ่ง พร้อมกับนึกอธิษฐานในใจ *"ขอจงไปสู่สุคติ ๆ เถิด"*

- เมื่อแขกที่ได้รับเชิญขึ้นไปทำความเคารพศพและวางธูปเทียนและดอกไม้จันทน์หมดแล้ว ให้วงศาคณาญาติผู้สนิทมิตรสหายซึ่งใกล้ชิดกับผู้ตายขึ้นไปทำการเผาศพเป็นวาระสุดท้ายอีกครั้งหนึ่ง

ตัวอย่าง คำไว้อาลัย

เรียน ท่านประธานในพิธี ฯ ที่เคารพ

ก่อนที่จะถึงเวลาประชุมเพลิงศพ..กระผมขอนำเกียรติประวัติอันควรแก่การยกย่องของกำลังพลท่านนี้ มาเรียนให้ท่านผู้เป็นประธาน ฯ ได้กรุณาทราบ โดยสรุปดังนี้

.... เป็นบุตรของ.................................... และ.................................... เกิดเมื่อวันที่........... เดือน.................... พ.ศ. .... ณ บ้าน.................................... หมู่ที่.............. ตำบล.................................... อำเภอ.................................... จังหวัด.................................... เมื่อสำเร็จการศึกษาชั้น.................................... จาก.................................... อำเภอ.............................. จังหวัด.............................. แล้ว ก็ได้สมัครเข้าเป็นนักเรียนนายสิบทหารบก จบการศึกษาออกมารับราชการครั้งแรกในตำแหน่งลูกแถว เมื่อปีพุทธศักราช.................................... และตำแหน่งสุดท้ายก่อนเสียชีวิต เป็น..
เมื่อปี พ.ศ. ....

การปฏิบัติราชการพิเศษ...
ได้ไปปฏิบัติราชการสงคราม ณ (...) ระหว่างปี
พ.ศ. .... ถึงปี พ.ศ. ....

ชีวิตรับราชการ หลังจากสำเร็จการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. ....
(ชื่อ) .... ได้รับการประดับยศเป็น สิบตรี และเจริญก้าวหน้าในอาชีพราชการมาโดยลำดับ จนได้เลื่อนยศเป็นจ่าสิบเอก เมื่อปี พ.ศ. ....

ในด้านครอบครัว......................ได้ทำการสมรสกับ............................
เมื่อปี พ.ศ. .... โดยมีบุตรด้วยกันจำนวน........ คน เป็นชาย..............คน หญิง.............คน

........................ได้ถึงแก่กรรมด้วยโรคระบบการทำงานภายในร่างกายล้มเหลว เมื่อวันที่........ เดือน................... พ.ศ. .... รวมอายุได้..............ปี ....เดือน ....วัน

ตลอดชีวิตรับราชการ...............................ได้ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ในความรับผิดชอบด้วยความขยันหมั่นเพียร จึงเป็นที่รักใคร่ของผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ตลอดทั้งญาติมิตรทุกคน

การจากไปอย่างไม่มีวันกลับของ................................... ในครั้งนี้ นอกจากจะก่อให้เกิดความเศร้าโศกเสียใจ แก่ภรรยาและบุตรธิดา ตลอดทั้งญาติมิตรแล้ว ยังก่อให้เกิดความสลดใจแก่ผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงานที่ต้องมาสูญเสียสมาชิกที่ดีไปอีกหนึ่งนาย

อันความตายนั้น คนเราจะต้องประสบด้วยกันทุกคน ไม่มีใครหนีพ้น แต่ผู้ที่ทำความดีเอาไว้ เมื่ออยู่ในโลกนี้ ก็ย่อมอยู่อย่างเป็นสุข ครั้นตายจากโลกนี้ไป ก็ย่อมไปเสวยสุขในโลกหน้า ชื่อว่าประสบสุขในโลกทั้งสอง เพราะอำนาจแห่งคุณความดีที่ได้กระทำเอาไว้

วัวควายตาย เหลือไว้ แต่เขาหนัง
ช้างตายยัง เหลืองา เป็นศักดิ์ศรี
คนเราตาย เหลือไว้ แต่ชั่วดี
บรรดามี ประดับไว้ ในโลกา

ด้วยคุณความดีที่..........................ได้สร้างสมเอาไว้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ และด้วยอำนาจบุญกุศลที่ภรรยา บุตร ธิดา ญาติมิตร ตลอดทั้งผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานได้กระทำอุทิศไปให้ ขอจงเป็นพลวปัจจัยหนุนส่งให้ดวงวิญญาณของ................. ได้ประสบสุขในสัมปรายภพ อย่าได้หม่นหมองโศกาดูรด้วยประการใดเลย

เราทั้งหลายขอขมาคารวะ ขอกระทำฌาปนกิจพิธีแก่เรือนร่างของท่านตามประเพณี ด้วยความรักและอาลัยสุดประมาณ ณ กาลบัดนี้ (กรณีนี้ใช้ในพิธีประชุมเพลิงศพที่ไม่มีการยืนไว้อาลัยหลังการอ่านประวัติ ฯ)

ประวัติและคำไว้อาลัย
แด่

....

เรียน ท่านประธานในพิธี ฯ ที่เคารพ

กระผม....................... อนุศาสนาจารย์......................... ได้รับเกียรติจากท่านเจ้าภาพ ให้เป็นผู้อ่านประวัติและคำไว้อาลัยต่อผู้วายชนม์ เพื่อเป็นการประกาศเกียรติคุณและรำลึกถึงเป็นวาระสุดท้าย ก่อนที่ร่างศพจะถูกเผาไหม้เป็นจุณต่อไป

ท่านประธาน ฯ และท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ ร่างที่ปราศจากวิญญาณและนอนสงบนิ่งบนจิตกาธาน ปรากฏ ณ เบื้องหน้าของท่านทั้งหลายนั้นเป็นร่างของ.................................... ผู้ซึ่งได้จากโลกนี้ไปอย่างปัจจุบันทันด่วน

และไม่มีวันที่จะหวนกลับคืนมาอีกในภาพเดิม ท่ามกลางบรรยากาศที่มีแต่ความเศร้าโศกเสียใจ และอาลัยอาวรณ์ยิ่งนัก ของบิดา มารดา ภรรยา บุตร ธิดา ญาติ มิตร และความรู้สึกสลดใจยิ่งนักของผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน

การเกิด

.... เกิดเมื่อวันที่........... เดือน..................... พ.ศ. ....
ณ บ้านเลขที่........... หมู่ที่.............ตำบล...................... อำเภอ......................
จังหวัด...........................เป็นบุตรคนที่..........ในจำนวนบุตรธิดา.............คน
ของ.....................................

การศึกษา

- สำเร็จการศึกษาจาก....................... เมื่อ พ.ศ. ....
- สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียน................. เมื่อ พ.ศ. ....
- สำเร็จหลักสูตร........................ จาก........ เมื่อ พ.ศ. ....

รับราชการ

- รับการบรรจุเข้าเป็นนักเรียนนายสิบทหารบก เมื่อ พ.ศ. ....
- รับการเลื่อนยศเป็นสิบตรี เมื่อ พ.ศ. ....
- รับการเลื่อนยศเป็นสิบโท เมื่อ พ.ศ. ....
- รับการเลื่อนยศเป็นสิบเอก เมื่อ พ.ศ. ....
- รับการเลื่อนยศเป็นจ่าสิบตรี เมื่อ พ.ศ. ....
- รับการเลื่อนยศเป็นจ่าสิบโท เมื่อ พ.ศ. ....
- รับการเลื่อนยศเป็นจ่าสิบเอก เมื่อ พ.ศ. ....

การปฏิบัติราชการ

- บรรจุเข้ารับราชการ............ เมื่อ พ.ศ. ....
- เป็น..................... เมื่อ พ.ศ. ....
- เป็น.................. เมื่อ พ.ศ. ....
- รับพระราช.................. เมื่อ พ.ศ. ....

สถานภาพครอบครัว

.... ได้สมรสกับ ....

ธิดาสาวของนาย.......................................กับนาง..

เมื่อ พ.ศ. .... มีบุตรธิดาจำนวน............คน คือ ....

๑. ....

๒. ....

๓. ฯลฯ

คำสดุดี

.... ขณะที่ยังมีชีวิตอยู่นั้น ได้ปฏิบัติราชการด้วยความเข้มแข็ง ขยัน อดทน มีความสามารถ และซื่อสัตย์สุจริต เป็นที่ไว้วางใจของผู้บังคับบัญชา เป็นที่เคารพของผู้ใต้บังคับบัญชา และเป็นที่รักของเพื่อนร่วมงานเป็นอย่างยิ่ง ทั้งเป็นผู้เอาใจใส่ดูแลและเลี้ยงดูบิดามารดา ภรรยาและบุตรธิดาด้วยความรักและความห่วงใย ตลอดถึงเป็นผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระบวรพุทธศาสนาอย่างยิ่ง กอปรกับกิริยาอัธยาศัยของผู้วายชนม์เป็นผู้มีความอ่อนโยนและมีความร่าเริงอยู่เสมอ เป็นที่เมตตาของผู้บังคับบัญชาและเป็นที่รักใคร่นับถือของญาติมิตรโดยทั่วหน้าในวาระสุดท้าย...............................ได้..........................และเสียชีวิตด้วยอาการอันสงบ เมื่อวันที่ .... เดือน .... พ.ศ. .... เวลา............. นาฬิกา รวมสิริอายุขัยได้...............ปี

บทปลง

อันความตายนั้น เป็นสภาพที่ทุกคนจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ สรรพสัตว์ที่เกิดมาบนผืนปฐพีนี้ จำต้องมีการพลัดพรากจากโลกนี้ เพื่อไปสู่สัมปรายภพในเบื้องหน้า บัณฑิตท่านอุปมาชีวิตไว้ว่า **หยาดน้ำค้างที่อยู่บนยอดหญ้าเมื่อแสงอาทิตย์ส่องมา ย่อมเหือดแห้งหายไปได้โดยเร็ว ไม่ตั้งอยู่ได้นานฉันใด ชีวิตของมนุษย์ก็เปรียบเหมือนหยาดน้ำค้างฉันนั้น**

ชีวิตของมนุษย์นั้นสั้นนิดเดียว แต่ว่ามีทุกข์มาก ดังนั้น บุคคลที่กระทำคุณงามความดีไว้ เมื่ออยู่ในโลกนี้ ย่อมบันเทิงใจ และเมื่อละจากโลกนี้ไปแล้ว ก็ย่อมบันเทิงใจ ได้ชื่อว่า ย่อมบันเทิงใจในโลกทั้งสอง เพราะได้เห็นการกระทำอันบริสุทธิ์ของตนแล้ว .... เมื่อยังมีชีวิตอยู่ ได้สร้างคุณงามความดีไว้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติและศาสนา โดยสมควรแก่อัตภาพ เมื่อมาประสบมรณกรรม เช่นนี้ จึงเชื่อว่า คุณงามความดีที่ได้ประกอบไว้นั้น ย่อมส่งผลให้บันเทิงใจในโลกหน้า

ด้วยอำนาจบุญกุศลที่ท่านเจ้าภาพได้บำเพ็ญมา ด้วยความตั้งใจที่จะอุทิศกัลปนาผลทักษิณานุประทาน จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของผู้วายชนม์ได้รับทราบเป็นปัตตานุโมทนามัย เพื่อสำเร็จหิตานุหิตประโยชน์ โดยสมควรแก่คติในสัมปรายภพ นั้นเทอญ

(อ่านด้วยเสียงแผ่วเบา)

“ขอให้ดวงวิญญาณของผู้วายชนม์ ไม่ว่าจะสถิต ณ พิมานใด จงล่วงรู้ถึงการบำเพ็ญกุศลที่ผู้บังคับบัญชา บิดา มารดา ภรรยา บุตรธิดา ญาติมิตรเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา ได้อุทิศส่วนกุศลไปให้ และด้วยอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและคุณงามความดีที่ผู้วายชนม์ได้ประกอบไว้แล้วเองอย่างดีตลอดถึงกุศลทักษิณาทานอุทิศทั้งมวล ดังกล่าวมาจงส่งผลดลบันดาล ประทานพรให้ดวงวิญญาณของ........................จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพนั้นเทอญ.

๖. พิธีวางศิลาฤกษ์

คำจำกัดความ : พิธีวางศิลาฤกษ์ คือพิธีวางแผ่นศิลาจารึกดวงฤกษ์ที่คำนวณว่าเป็นฤกษ์ดีที่สุดในระยะนั้น

ประวัติย่อ : เป็นความเชื่อถือที่ปฏิบัติกันมาจนเป็นประเพณี

สิ่งที่ใช้ในพิธี ฯ :

ก. เครื่องใช้ในพิธีสงฆ์

(๑) โต๊ะหมู่บูชา พร้อมทั้งพระพุทธรูป เครื่องตั้งและเครื่องสักการะบูชา (ดอกไม้ ธูป และเทียน)

(๒) ครอบน้ำมนต์และหญ้าคาพรมน้ำมนต์ ๑ กำ

(๓) ด้ายสายสิญจน์

(๔) อาสน์สงฆ์และเครื่องรับรองพระสงฆ์ (น้ำ)

(๕) ไทยธรรมสำหรับถวายพระสงฆ์ในพิธี ฯ

ข. เครื่องวางศิลาฤกษ์

(๑) แผ่นศิลาฤกษ์ (ทำเตรียมไว้ตามที่โหราจารย์กำหนดให้)

(๒) ไม้เข็มมงคล ๙ ต้น (ชัยพฤกษ์, ราชพฤกษ์, สักทอง, ไผ่สีสุก, พะยูง, ทองหลาง, กันเกรา, ทรงบันดาลหรือทรงบาดาล, ขนุน) ซึ่งพระอาจารย์ลงอักขระไว้แล้ว

(๓) ทรายเสก (ทรายที่เสกด้วยพระปริตรหรือพระพุทธมนต์)

(๔) เครื่องเจิม

(๕) ทองคำเปลวประมาณ ๑๕ แผ่น พร้อมทั้งสื่อปิดทอง

(๖) อิฐทอง-นาก-เงิน (อิฐทาบรอนซ์สีทอง, สีเงิน, และเทา) อย่างละ ๓ แผ่น (ถ้าใช้ ๙ แผ่น) วิธีวางอิฐตาม ผนวก ค (ท้ายพิธีวางศิลาฤกษ์นี้)

(๗) ตลับนพรัตน์, ลูกกันพิษกันภัย, เศษทอง, นาก, เงิน สำหรับลงก้นหลุม

(๘) ข้าวตอก ดอกไม้ เมล็ดถั่ว, งาดำ

(๙) ค้อน, เกรียง, ปูนซิเมนต์ผสมเสร็จแล้ว

ค. เครื่องบูชาฤกษ์ (เทวดาประจำฤกษ์)

(๑) บายศรีปากชาม

(๒) เครื่องมัจฉมังสะ ๖ (คือ กุ้ง, ปู, ปลา, หัวหมู, เป็ด, ไก่)

(๓) ขนม นม และเนยมี :-

- ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว
- ขนมหูช้าง
- ขนมเล็บมือนาง
- มะพร้าวอ่อน
- กล้วยน้ำไท (ถ้าหาไม่ได้ จะใช้กล้วยน้ำว้าแทนก็ได้)
- ผลไม้ต่าง ๆ
- นม เนย
- ขนมทองหยิบ ขนมทองหยอด ขนมฝอยทอง ฯลฯ

(๔) เครื่องต้อนรับเทวดา

- น้ำ ๑ ที่
- หมากและพลู ๑ พาน

วิธีปฏิบัติ

ก. ขั้นเตรียมการ

(๑) เตรียมเครื่องพิธีสงฆ์ เครื่องวางศิลาฤกษ์ และเครื่องบูชาฤกษ์ให้พร้อม

(๒) เตรียมหลุมและราชวัติฉัตรธง ดังนี้ :-

- ขุดหลุมตามทิศทางที่โหราจารย์กำหนดให้ (ดูทิศการขุดหลุม)

- ขุดหลุมรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง ๒ เมตร ยาว ๓ เมตร ลึก ๗๕-๘๐ ซม. และขุดหลุมเล็กสี่เหลี่ยมจัตุรัสกลางหลุมสี่เหลี่ยมผืนผ้านี้ กว้าง - ยาว ๔๕ ซม. ลึก ๓๐ ซม. และโรยทรายที่ก้นหลุมหนา ๒๐ ซม. และตกแต่งความเป็นระเบียบอย่างเรียบร้อย (หลุมจม) หรือ

- ก่ออิฐถือปูนเป็นแท่นสี่เหลี่ยมบนพื้นดินที่ขุดฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าอันมีขนาดกว้าง ๒ เมตร ยาว ๓ เมตร ลึก ๔๕-๖๐ ซม. ให้มีขนาดกว้างประมาณ ๖๐ ซม. สูงประมาณ ๗๕-๘๐ ซม. สำหรับวางอิฐทอง-นาก-เงิน และแผ่นศิลาฤกษ์ไว้กลางหลุม (หลุมลอย)

- จัดทำราชวัติฉัตรธงล้อมบริเวณหลุมคือ ฉัตรใหญ่ ๔, ฉัตรเล็ก ๘, ธง ๘, ต้นกล้วย ๘ ต้น, ต้นอ้อย ๘ ต้น

- วงสายสิญจน์รอบบริเวณ โดยใช้สายสิญจน์โยงจากฐานพระพุทธรูปไปยังเครื่องวางศิลาฤกษ์ แล้วโยงเข้าสู่ปะรำพิธี

ข. ขั้นปฏิบัติการ

(๑) ก่อนฤกษ์ประมาณ ๓๐-๔๕ นาที

- พิธีกรอาราธนาพระสงฆ์ประจำที่อาสน์สงฆ์

- ประธาน ฯ จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย กราบพระ-รัตนตรัย ๓ ครั้ง น้อมไหว้พระสงฆ์ และนั่งประจำที่ ฯ

- พิธีกรอาราธนาศีล ประธาน ฯ และผู้เข้าร่วมพิธี ฯ รับศีล

- พิธีกรอาราธนาพระปริตร ประธาน ฯ และผู้เข้าร่วมพิธี ฯ ตั้งใจฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์

(จวนได้เวลาฤกษ์ พระสงฆ์พักการเจริญพระพุทธมนต์)

(๒) ก่อนปฐมฤกษ์ประมาณ ๕-๑๐ นาที ประธาน ฯ กราบพระรัตนตรัย แล้วออกไปจุดเครื่องบูชาฤกษ์ คือจุดเทียนใหญ่ ๑ คู่ จุดธูปบูชา-ฤกษ์ ๙ ดอก และจุดธูปเล็ก ๑ กำ เพื่อปักบูชาที่เครื่องบูชาฤกษ์

(๓) พิธีกรบูชาฤกษ์ (ดูบทบูชาฤกษ์)

(๔) ประธาน ฯ ตั้งจิตอธิษฐานนำใบเงิน ใบทอง ใบนาก ๙ ใบ และเหรียญเงินพร้อมเหรียญทองโปรยลงก้นหลุม (สมมติว่าเป็นการซื้อที่)

(๕) ประธาน ฯ ปิดทองและเจิมแผ่นศิลาฤกษ์ (รอระยะจนได้ปฐมฤกษ์)

(๖) ได้ปฐมฤกษ์ ประธาน ฯ ยืนหันหน้าไปทางทิศที่เป็นศรีของวัน (ผนวก ข ของพิธี ฯ นี้)

- ประธาน ฯ ตอกเข็มมงคล ๙ ต้น ตามลำดับเป็นประทักษิณ (ดูลำดับการตอกไม้มงคลในหน้าต่อไป)

- พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา ดนตรีบรรเลงเพลงมหาฤกษ์

(๗) ประธาน ฯ วางแผ่นอิฐทอง-นาก-เงินตามลำดับแล้วถือปูนที่ผสมน้ำมนต์และทรายเสกไว้ด้วยเกรียง (อุปกรณ์ฉาบปูน)

(๘) ประธาน ฯ วางตลับนพรัตน์ลงในช่องอิฐที่ก่อไว้ แล้ววางศิลาฤกษ์ทับ

(๙) ประธาน ฯ โปรยข้าวตอกดอกไม้ เหรียญเงิน และเหรียญ-ทองลงในหลุมศิลาฤกษ์ แล้วเชิญแขกผู้มีเกียรติอื่น ๆ โปรยตาม

(๑๐) พระสงฆ์รูปหนึ่งออกมาประพรมน้ำพระพุทธมนต์และอีกรูปหนึ่งโปรยทรายเสก

(๑๑) พระสงฆ์รับถวายไทยธรรม แล้วอนุโมทนา ประธาน ฯ กรวดน้ำและรับพร เป็นเสร็จพิธี ฯ

(๑๒) จัดพาหนะส่งพระสงฆ์

หมายเหตุ

- คำบูชาฤกษ์ที่แนบไว้ผนวกท้ายนี้ พิธีกรพึงเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเวลา บทที่ขาดไม่ได้คือ

๑. บทนมัสการพระพุทธเจ้า (นะโม ๓ จบ)

๒. บทชุมนุมเทวดา (สัคเค ฯลฯ)

๓. คาถาบูชาพระเกตุ (เกตุเทวะ ฯลฯ)

๔. คาถาบูชาฤกษ์

๕. คาถาให้พรเจ้าภาพ

- เสร็จพิธีบวงสรวงสังเวยแล้ว เมื่อจะลาเครื่องสังเวย พึงกล่าวคำลาว่า "เสสัง มังคะลัง ยาจามิ ข้าพเจ้าขอมงคลที่เหลือ" แล้วจึงยกเครื่องสังเวยนั้นไป

การตอกไม้มงคล

- ประธาน ฯ ยืนหรือนั่งแล้วหันหน้าไปทางทิศตะวันออก เริ่มตอกเข็มไม้มงคลตามตัวเลขที่ปรากฏตามผังดังนี้

	ทิศตะวันออก	
๘	๑	๒
๗	๙	๓
๖	๕	๔
	ประธานฯ	

๑. ไม้ชัยพฤกษ์ ๖. ไม้ทองหลาง

๒. ไม้ราชพฤกษ์ ๗. ไม้กันเกรา

๓. ไม้สักทอง ๘. ไม้ทรงบันดาล

๔. ไม้ไผ่สีสุก ๙. ไม้ขนุน

๕. ไม้พะยูง (บางแห่งตอกไม้พะยูงตรงกลาง (๙))

ผนวก ก

คำบูชาฤกษ์ บูชาเทวดา

๑. บทนมัสการพระพุทธเจ้า (นะโม ๓ จบ)

๒. บทชุมนุมเทวดา

สัคเค กาเม จะ รูเป คิริสิขะระตะเฏ จันตะลิกเข วิมาเน,
ทีเป รัฏเฐ จะ คาเม ตะรุวะนะคะหะเน เคหะวัตถุมหิ เขตเต,
ภุมมาจายันตุ เทวา ชะละถะละวิสะเม ยักขะคันธัพพะนาคา,
ติฏฐันตา สันติเก ยัง มุนิวะระวะจะนัง สาธะโว เม สุณันตุ
ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมภะทันตา
ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมภะทันตา
ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมภะทันตา ฯ

๓. คาถาบูชาเทวดาอัฏฐะทิศ

◎ วันทิต(ตะ)วา อาจะริยะปาทัง เมสสะการิยะ สัมพินทะยายัง สัพพะโทสัง วินัสสะตูติ สิริเทพพะเยยยาวิโย ทะยามัง มะเหสะรัง ปะทะวะสัง วิสุทธะเทวะสะ สะมุโพทิพ(พะ)ยะ สังเคมันตุ มาระสิทธิ ฯ

◎ โอมพระภูมิ พระธรณี กรุงพาลี ตังเปยยะปะริวารา เอหิ สัตถายะ อาคัจฉันตุ ปะริภุญชันตุ สะวาหายะ ฯ

◎ นะมามิ สิระสา นาโค ปะฐะวิยัง ปะริหาระโก
สัคคะสัมปัตติ สัพพะทา ฯ

◎ ปุริมะทิสัง ธะตะรัฏโฐ มะหาราชา ทิสาภาเค
เตปิ ตุมเห อะนุรักขันตุ อาโรคะเยนะ สุเขนะ จะ

◎ อาคะเนยยัส(สะ)(ห)มิง คันธัพโพ จะ มะหาราชา ทิสาภาเค
เตปิ ตุมเห อะนุรักขันตุ อาโรคะเยนะ สุเขนะ จะ

◎ ทักขิณัส(สะ)(ห)มิง วิรุฬหะโก จะ มะหาราชา ทิสาภาเค เตปิ ตุมเห อะนุรักขันตุ อาโรคะเยนะ สุเขนะ จะ

◎ หะระติส(สะ)(ห)มิง เทวา จะ มะหาราชา ทิสาภาเค เตปิ ตุมเห อะนุรักขันตุ อาโรคะเยนะ สุเขนะ จะ

◎ ปัจฉิมัส(สะ)(ห)มิง วิรูปักโข จะ มะหาราชา ทิสาภาเค เตปิ ตุมเห อะนุรักขันตุ อาโรคะเยนะ สุเขนะ จะ

◎ พายัพพัส(สะ)(ห)มิง นาโค จะ มะหาราชา ทิสาภาเค เตปิ ตุมเห อะนุรักขันตุ อาโรคะเยนะ สุเขนะ จะ

◎ อุตตะรัส(สะ)(ห)มิง กุเวโร จะ มะหาราชา ทิสาภาเค เตปิ ตุมเห อะนุรักขันตุ อาโรคะเยนะ สุเขนะ จะ

◎ อีสานัส(สะ)(ห)มิง ยักขา จะ มะหาราชา ทิสาภาเค เตปิ ตุมเห อนุรักขันตุ อาโรคะเยนะ สุเขนะ จะ

◎ สูปพะยัญชะนะสัมปันนัง ปะริภุญชันตุ ฯ

◎ โอม นะโม พุทธะระตะนัง สะระณัง คัจฉามิ

◎ โอม นะโม ธัมมะระตะนัง สะระณัง คัจฉามิ

◎ โอม นะโม สังฆะระตะนัง สะระณัง คัจฉามิ

◎ อุปะริมัส(สะ)(ห)มิง ทิสาภาเค จัตตาโร เทวา มะหาเทวา จันโท จะ สุริโย จะ อินโท จะ พรัห(ม)มาโณ จะ เสยยะถีทัง หิโต จะ สุรักโข จะ เทวะเสฏโฐ จะ เทวะปุญญะโก จะ เอเต จัตตาโร เทวา มะหาเทวา พุทธะปะสันนา ธัมมะปะสันนา สังฆะปะสันนา พุทธะคาระวา สะมาคันตะวา อาคัจฉันตุ ปริภุญชันตุ หิโต จะ สุรักโข จะ เทวะเสฏโฐ จะ เทวะปุญญะโก จะ จะรัง วา ฐิตัง วา ติฏฐัง วา นิสินนัง วา สะยานัง วา รัตติง วา ทิวัง วา สัพพะทา รักขันตุ มะหาเทวา ฯ

๔. คาถาบูชาพระเกตุ

◎ เกตุ เทวะ นะโม ตะยัตถุ นาคะพาหะนะยายิโน
โย โส เกตุมะหาเทโว โสวัณณาภะระณะภูสิโต
สะหะโส ปะริวาเรนะ อิธาคัจฉะตุ มัณฑะเล
ทัสสะนีเย มะนุญญัมหิ เทวาระเห สุสัชชิเต
ทีปะธูเป จะ ปุปผานิ เทวาภิมานะเน อิเม
มานุสัง ขัชชะโภชชัญจะ เทวะสัง เวสะนัง อิมัง
สาธุ โน เกตุเทโว โส ปะฏิคคัณหาตุ สาธุกัง
ยัง ยัญจะ กุสะลัง กัมมัง สัญจิตัง โน ยะถาพะลัง
ตัส(สะ)(ห)มิมปิ ปุญญะพีชัมหิ ปัตติโก อะนุโมทะตุ
อิจเจวัง เกตุเทโว โส ธัมมามิเสหิ มานิโต
สัมมา ตัง อะนุปาเลตุ อาโรคะเยนะ สุเขนะ จะ
อิมายะ เทวะปูชายะ อัมหัง ขะมันตุ เทวะตา
เทวาภิรําธะนัตถายะ พะลิสักการะวาหะสา
(เอ่ยนามเจ้าของบ้าน) เมตตัง กะโรนตุ เทวะตา
เกตุเทวานุภาเวนะ สัพพะโสตถี ภะวันตุ เต ฯ

๕. คาถาบูชาฤกษ์

◎ นะโม นะมัสสิต(ตะ)วา ข้าแต่พระศรีตรีพิธ พิสิษฐสุทธน-วางศาธิคุณ อดุลยเทพ มหิทธิมเหศราธิบดี บรมปรเมศร์ สุรสรรพวรสฤษฎ์-ดำรงศักดิ์ แลเอกอัครวชิรหัตถ์วัชรินทร์ ปิ่นสุทัศน์ทิพยเทวราช และอมรนิวาสน์สัปตาพิธีฤกษ์ในภูมิโลกนี้ กาลบัดนี้ ข้าพระพุทธเจ้าจะกระทำพลีกรรมบูชา-ยาคพิธี ตามคติประเพณีบรรพวิสัยจารีตโบราณ ขอเดชานุภาพอภินิหารสรรพอำนาจธรรมสุจริต มหิทธิเทพทุกองค์จงประสาทประสิทธิกิจพิธีโดยอิสรานุภาพ ขอพรท้าวสหัสนัยเทวราชบรมราชอิสรโกศา ขอพรบรมอิศร-

มเหศวรศุลีศรีบรมมหิศราธิปไตยไกรลาศ ขอพรท้าวจตุเทวราชโลกปาลาธิปวรวิสิษฐ์ ขอพรเทพเรืองฤทธิ์สถิตทิพยสถานทั่วอมรขันธ์ สรรพอนันต์จักรวาฬภูมิภพไกวัล สรรพเกาะละเมาะฝั่งอรัญรุกขลัดดาวารีสิงขรชลถลาดำเนินหนหาวสถานพิมานมาศอมรทิพย์เทวสำนัก ขอพรเทพสุรารักษ์อันศักดิ์สิทธิ์ สรรพเดชา จงทรงเทวกรุณาเชิญช่วยอภิบาลบำรุงรักษา (ชื่อเจ้าของบ้านหรือเจ้าภาพ) ให้เกษมสุขสำราญหฤทัยทุกอิริยาบถทุกเมื่อเทอญ ฯ

◎ ชยยะธะโร หะริเทวัง ชยยะ พรัห(ม)มาธะตะรัฏฐัง
สุริยะจันทิมา อาโป จะ เทวาปะฐะวี จะ เตโช ตะโย จาคะมา
วารุณา เทวา โสโม จะ ยัสสา สะหะเมตตา กะรุณา
กายิกา อารักขะเทวะ ยะสัสสิโน นะมัสสามะ สุวัตถิ โหตุ ฯ

๖. คาถาให้พรเจ้าภาพหรือเจ้าการ

◎ สัพพะทุกขัง วินัสสะติ สัพพะภะยัง วินัสสะติ สัพพะโรคา วินัสสันตุ พุทธะเตเชนะ ธัมมะเตเชนะ สังฆะเตเชนะ อินทะเตเชนะ พรัห(ม)มะเตเชนะ เทวะเตเชนะ ฯ

◎ ทิวา ตะปะติ อาทิจโจ รัตติมาภาติ จันทิมา
สันนัทโธ ขัตติโย ตะปะติ ฌายี ตะปะติ พราห(ม)มะโณ
อะถะ สัพพะมะโหรัตตัง พุทโธ ตะปะติ เตชะสา
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ สุวัตถิ โหตุ สัพพะทา ฯ

◎ สิทธิกิจจัง กิจอันใดควรชอบ ได้ประกอบก่อสร้าง อย่ารู้ร้างลุได้ดังประสงค์ เทอญนา

◎ สิทธิกัมมัง การใดดังใจผดุง บำรุงจงอย่าช้า อย่าเลิกอย่าโรยรา สิทธิได้พลันพลัน เทอญนา

◎ สิทธิการิยะ ตะถาคะโต สัพพัญญูตรัสรู้จบ มารสยบหลีกแล้ว ขออุปัทวันตรายแคล้ว คลาดพ้นพูนเกษม แลนา

◎ สิทธิเตโช ชะโย นิจจัง เดชเรื้องปรากฏ ผู้ทรยศปองร้าย จงครรไลแตกพ่าย ผ่องพ้นภัยพาล เทอญนา

◎ สิทธิลาโภ นิรันตะรัง ลาภสิ่งอันใดใด จงหลั่งไหลหล่อล้น ดังหนึ่งท่อธารท้น อย่ารู้สิ้นสูญ เลยนา

◎ สัพพะสิทธิ ภะวันตุ เต พรสรรพจงประสิทธิ์ แด่ (เอ่ยนามเจ้าภาพ) อย่าช้า ให้เสร็จสมดังข้า พร้องพร่ำให้ฉะนี้ เทอญนา ฯ

เป็นอันเสร็จบูชาบวงสรวงเทวดา พระภูมิเจ้าที่เพียงเท่านี้.

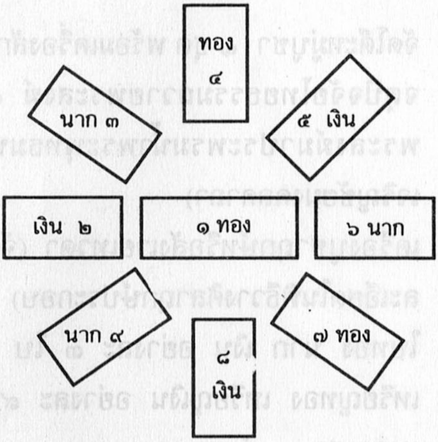
ผนวก ข
ทิศที่เป็นศรีของวัน

วันประกอบพิธี	ทิศที่เป็นศรี
อาทิตย์	ใต้
จันทร์	ตะวันตกเฉียงใต้
อังคาร	ตะวันตก
พุธ	ตะวันตกเฉียงเหนือ
พฤหัสบดี	อีสาน
ศุกร์	ตะวันออกเฉียงใต้
เสาร์	เหนือ
พุธ (กลางคืน)	ตะวันออก

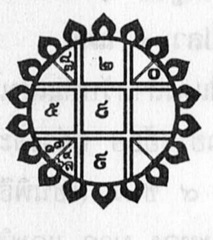
ผนวก ค

การวางอิฐทอง-นาก-เงิน ๙ แผ่น

ทิศบูรพา

ตัวอย่าง

พลโท วีระชัย เอี่ยมสอาด เจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก ประธานพิธีวางศิลาฤกษ์

ซ่อมสร้างอาคารหอวิวัฒนาการ กรมยุทธศึกษาทหารบก วันอังคาร ที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๔๕

ปฐมฤกษ์เวลา ๐๘.๔๙ นาฬิกา ปัจฉิมฤกษ์เวลา ๐๙.๓๙ นาฬิกา

สัคนาสถิตราศีกันย์ จตุตถนวางค์ ๓ ทุติยตรียางค์ ๗ ภูมิปาโล ฤกษ์

คำนวณโดย พ.ท.สวัสดิ ทองประสาน

๗. พิธียกเสาเอก

ของใช้ในพิธี ฯ :

- จัดโต๊ะหมู่บูชา ๑ ชุด พร้อมเครื่องสักการะ (ถ้าประสงค์)
- จตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์ ๑ ชุด (กรณีนิมนต์พระสงฆ์มาประพรมน้ำพระพุทธมนต์ที่หลุมพิธี ฯ และเจริญชัยมงคลคาถา)
- เครื่องบูชาฤกษ์หรือสังเวยเทวดา (จัดย่อส่วนก็ได้ ดูรายละเอียดในพิธีวางศิลาฤกษ์ประกอบ)
- ใบทอง นาก เงิน อย่างละ ๓ ใบ
- เหรียญทอง เหรียญเงิน อย่างละ ๙ เหรียญ
- ทรายเสก ๑ ขัน
- น้ำมนต์ ๑ ขัน (พร้อมกำหญ้าคา ๑ กำ)
- ด้ายสายสิญจน์ ๑ ม้วนเล็ก
- ทองคำเปลว ๓ แผ่น
- ผ้าแพรสีแดงสำหรับห่มเสาเอก หรือผ้าขาวม้า ๑ ผืน
- หน่อกล้วย อ้อย อย่างละ ๑ หน่อ
- ไม้มงคล ๙ ชนิด (เช่นพิธีวางศิลาฤกษ์-ถ้าประสงค์)
- แผ่นโลหะทอง นาก และเงิน อย่างละ๑ แผ่น
- ข้าวตอกและดอกไม้ ๑ ขัน

ลำดับพิธี ฯ :

- วงสายสิญจน์ เริ่มจากโต๊ะบูชาไปยังโต๊ะเครื่องสังเวยโดยเวียนขวารอบบริเวณสถานที่ก่อสร้างเข้าสู่เสาเอก (ก่อนเวลาฤกษ์พอสมควร)

เจ้าภาพ	-	จุดเทียนธูปที่โต๊ะบูชา อธิษฐานเพื่อเกิดสิริมงคล กราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง
	-	จุดเทียนธูปที่โต๊ะสังเวย บูชาเทวดาให้คุ้มครอง
พิธีกร	-	กล่าวคำบวงสรวงเทวดา
เจ้าภาพ	-	ตอกไม้มงคล ๙ ชนิด (ถ้ามี)
	-	วางแผ่นโลหะทอง นาก และเงินในหลุมเสาเอก (ถ้ามี)
	-	นำใบทอง นาก เงิน และเหรียญทอง เงินลงก้นหลุม แล้วนิมนต์พระสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์และโปรยทรายเสกที่หลุมเสาเอก
	-	ปิดทองเสาเอกและเจิม
	-	ผูกหน่อกล้วย อ้อย และผ้าสีแดงหรือผ้าขาวม้าที่เสาเอก
	-	ถือด้ายสายสิญจน์พร้อมกับญาติมิตรผู้ร่วมพิธี ฯ
ช่าง	-	ช่วยกันยกเสาเอกจนตั้งเรียบร้อยดี (ขณะยกเสานั้น พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา) (ถ้ามี)
เจ้าภาพ	-	โปรยข้าวตอกและดอกไม้ลงหลุมเสาเอก ร่วมกับญาติมิตร-ผู้ร่วมพิธี ฯ

- เสร็จพิธี ฯ -

หมายเหตุ	-	ถ้ายกเสาเอกในเดือนอ้าย ยี่ สาม เสาเอกอยู่ทิศอีสาน
	-	ถ้ายกเสาเอกในเดือน ๔-๕-๖ เสาเอกอยู่ทิศอาคเนย์
	-	ถ้ายกเสาเอกในเดือน ๗-๘-๙ เสาเอกอยู่ทิศหรดี
	-	ถ้ายกเสาเอกในเดือน ๑๐-๑๑-๑๒ เสาเอกอยู่ทิศพายัพ
	-	เมื่อไฟธูปที่โต๊ะเครื่องสังเวยดับหมดดอก ให้ลาเครื่องสังเวยโดยคำลาว่า **"เสสัง มังคะลัง ยาจามิ"**

- เมื่อช่างนำหน่อกล้วย อ้อย ลงจากเสาแล้ว ให้นำไปปลูกไว้ในที่ต้องการ เพื่อเสี่ยงทายว่าจะงอกงามเพียงใด
- ถ้าจัดโต๊ะเครื่องสังเวยไม่ได้ จะจัดเป็นสำรับบูชาพระภูมิเจ้าที่ธรรมดาก็ได้ และสิ่งประกอบอื่น ๆ ก็ให้เลือกเท่าที่จำเป็นและหาได้ง่าย

๘. พิธีเปิดป้ายอาคารสถานที่

ของใช้ในพิธี ฯ :

- โต๊ะหมู่บูชา พร้อมเครื่องตั้ง เครื่องสักการะ
- แป้งเจิม ๑ ที่
- ทองคำเปลว ๓ แผ่น พร้อมสื่อทาปิดทอง
- ผ้าคลุมป้ายมีสายชัก หรือที่กดปุ่ม
- ของรับรองพระสงฆ์ และจตุปัจจัยไทยธรรม
- ภัตตาหาร (ถ้ามีการทำบุญเลี้ยงพระสงฆ์)

ลำดับพิธี ฯ :

<u>แบบที่ ๑</u> - (กรณีมีรับศีลอย่างเดียว)

ประธาน ฯ - จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย กราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง รับศีล

เจ้าภาพ - กล่าวรายงาน และเชิญประธาน ฯ กระทำพิธีเปิดป้าย

ประธาน ฯ - กดปุ่มหรือชักผ้าคลุมเปิดป้าย (ขณะนั้น พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา และเจ้าหน้าที่บรรเลงเพลงมหาฤกษ์ ถ้ามี)

พระสงฆ์ - ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ เจิมป้าย (กรณีป้ายอยู่สูงเกินไปก่อนจะนำป้ายมาติด ก็ให้นำไปที่วัดและนิมนต์พระสงฆ์กระทำพิธีเจิม ฯ ให้ก่อนเป็นต้น)

ประธาน ฯ - ร่วมกับเจ้าภาพ ประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์
- กรวดน้ำ รับพร (เมื่อพระสงฆ์อนุโมทนา)
- รับประพรมน้ำพระพุทธมนต์จากพระสงฆ์พร้อมด้วยผู้ร่วมพิธี ฯ
- กราบพระรัตนตรัย

- เสร็จพิธี ฯ -

<u>แบบที่ ๒</u> - (กรณีมีเจริญพระพุทธมนต์และฉันภัตตาหารติดต่อกัน)

ประธาน ฯ	-	จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย กราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง รับศีล ฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ (จบแล้ว)
	-	ประเคนภัตตาหารพระสงฆ์ร่วมกับเจ้าภาพและผู้ร่วมพิธี ฯ และเมื่อพระสงฆ์ฉันภัตตาหารแล้ว
	-	ประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม
	-	กรวดน้ำ รับพร (เมื่อพระสงฆ์อนุโมทนา)
เจ้าภาพ	-	กล่าวรายงาน และเชิญประธาน ฯ เปิดป้าย)
ประธาน ฯ	-	กดปุ่มหรือชักสายผ้าคลุมเปิดป้าย (ขณะนั้น พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา และเจ้าหน้าที่บรรเลงเพลงมหาฤกษ์ ถ้ามี)
	-	รับประพรมน้ำพระพุทธมนต์จากพระสงฆ์

- เสร็จพิธี ฯ -

<u>*แบบที่ ๓*</u>	-	(กรณีมีเจริญพระพุทธมนต์ ประกอบพิธีเปิดป้าย ฯ ก่อนแล้วฉันภัตตาหารภายหลัง)
ประธาน ฯ	-	จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย กราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง รับศีล ฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ (จบแล้ว)
เจ้าภาพ	-	กล่าวรายงาน และเชิญประธาน ฯ ทำพิธีเปิดป้าย ฯ
ประธาน ฯ	-	กดปุ่มหรือชักสายผ้าคลุมเปิดป้าย ฯ (ขณะนั้น พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา และเจ้าหน้าที่บรรเลงเพลงมหาฤกษ์ ถ้ามี)
พระสงฆ์	-	เจิมป้ายและประพรมน้ำพระพุทธมนต์ที่ป้าย ฯ(ถ้าป้ายไม่อยู่สูงเกินไป)
ประธาน ฯ	-	ประเคนภัตตาหารแด่พระสงฆ์พร้อมด้วยเจ้าภาพและผู้ร่วมพิธี ฯ (พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จ)
	-	ประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม
	-	กรวดน้ำ รับพร (เมื่อพระสงฆ์อนุโมทนา)
	-	รับประพรมน้ำพระพุทธมนต์จากพระสงฆ์
	-	กราบพระรัตนตรัย

- เสร็จพิธี ฯ -

๙. พิธียกช่อฟ้า

๑. ของใช้ในพิธี ฯ :

- โต๊ะหมู่บูชาพร้อมเครื่องบูชา
- เครื่องใช้ในพิธีสงฆ์ (อาสนะ, พรม, หมอน, กระโถน, ด้ายสายสิญจน์, น้ำมนต์, หญ้าคา, ที่กรวดน้ำ)
- เครื่องเจิม พวงมาลัย ๒ ชาย ๑ พวง
- ผ้าแพรมงคล ๓ ผืน (สามสี) ทองคำเปลว ๓ แผ่น พร้อมสื่อทาปิดทอง
- เครื่องไทยธรรม ๙ ชุด (พิธีทางราชการ ๑๐ ชุด)

๒. จำนวนพระสงฆ์ ๙ รูป (พิธีทางราชการ จำนวนพระสงฆ์ ๑๐ รูป)

๓. ลำดับพิธี ฯ :

- ประธาน ฯ จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย กราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง
- พิธีกรอาราธนาศีล ประธาน ฯ และที่ประชุม ฯ รับศีล
- เจ้าหน้าที่อ่านรายงาน (ประธาน ฯ อาจกล่าวตอบ)
- ประธาน ฯ ไปยังแท่นที่จัดไว้ ปิดทอง เจิมช่อฟ้า คล้องพวงมาลัย ผูกผ้าแพรมงคล ๓ สี ที่ช่อฟ้า
- ประธาน ฯ ยืนถือสายสิญจน์ (สายสูตร) ช่างชักรอกช่อฟ้าขึ้น พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา
- ประธาน ฯ ถวายเครื่องไทยธรรมแด่พระสงฆ์
- พระสงฆ์อนุโมทนา
- ประธาน ฯ กรวดน้ำ
- ประธาน ฯ กราบพระรัตนตรัย

- เสร็จพิธี ฯ -

๑๐. พิธีฝังลูกนิมิตและผูกพัทธสีมา

ความหมายของคำว่า "สีมา"

- คำว่า "สีมา" คือ เขตแดนที่พระสงฆ์กำหนดขึ้นเพื่อเป็นที่ทำสังฆกรรม เช่น สวดพระปาติโมกข์ การให้อุปสมบท, การปวารณาออกพรรษา และการกรานกฐิน เป็นต้น

พุทธประสงค์

- เพื่อให้พระสงฆ์มีความพร้อมเพรียงกันในการทำสังฆกิจทุกๆ อย่าง

ประเภทของสีมา มี ๒ ประเภท คือ

๑. ขัณฑสีมา คือ สีมาเล็ก (สีมารอบโบสถ์)

๒. มหาสีมา คือ สีมาใหญ่ (สีมารอบกำแพงวัด)

ขอบเขตของสีมา

๑. ขนาดเล็ก จุพระสงฆ์ได้ ๒๑ รูป นั่งในระยะห่างกันพอสมควร

๒. ขนาดใหญ่ต้องไม่เกิน ๓ โยชน์ (ปัจจุบันไม่มี)

ชนิดของสีมา มี ๒ ชนิด คือ

๑. พัทธสีมา สีมาที่ผูกแล้ว

๒. อพัทธสีมา สีมาที่ไม่ได้ผูก

ก. คำว่า "สีมาที่ผูกแล้ว" หมายถึงสีมาที่ได้ทำกรรมวิธีตามลำดับ คือ

- ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตที่ดินที่จะผูกเป็นสีมานั้นให้เป็นสิทธิแด่พระสงฆ์ ซึ่งเรียกว่า "วิสุงคามสีมา" ก่อน

- ประกอบพิธีสงฆ์มีสวดถอน, ฝังลูกนิมิตเป็นเครื่องหมายเขตลงไว้, ทักนิมิต, และสวดสมมติแล้วสวดญัตติ

ข. คำว่า **"สีมาที่ไม่ได้ผูก"** มีการกำหนดไว้ ๒ แบบ คือ

- กำหนดตามที่ได้รับพระบรมราชานุญาตซึ่งเรียกว่า **"วิสุงคามสีมา"** คือเขตที่แยกจากบ้าน ไม่ใช่เขตบ้าน
- กำหนดเอาตามเขตบ้านที่ภิกษุเข้าไปอาศัยอยู่ ซึ่งเรียกว่า **"คามสีมา"** คือ เขตบ้าน

ลูกนิมิต - วัตถุที่ใช้เป็นเครื่องหมายแนวเขต เรียกว่า **"นิมิต"** ในบาลีระบุไว้ ๘ ชนิด คือ ภูเขา ศิลา ป่าไม้ ต้นไม้ จอมปลวก หนทาง แม่น้ำ และน้ำ (น้ำในหนอง น้ำในบึง ฯ) ส่วนที่ใช้ในปัจจุบัน คือ **"ศิลา"** (ก้อนหิน) เป็นพื้น โดยเอาศิลามาสกัดให้เป็นก้อนกลม ๆ เรียกว่า **"ลูกนิมิต"**

สมานสังวาสหรือพัทธสีมา

- สีมาที่คณะสงฆ์ได้รับพระบรมราชานุญาตเขตกำหนดให้เป็น **"วิสุงคามสีมา"** แล้วมากำหนดสวดถอน ทักนิมิต สวดประกาศ โดยมีลูกนิมิตเป็นเครื่องหมายสมบูรณ์นี้ เรียกว่า **"สมานสังวาสสีมา"** แปลว่า **"แดนมีสังวาสเสมอกัน"** ก็ได้ เรียกว่า **"พัทธสีมา"** แปลว่า **"แดนที่ผูกแล้ว"** ก็ได้
- ภิกษุผู้อยู่ในเขตนี้มีสิทธิในอันที่จะเข้าอุโบสถเพื่อทำสังฆกิจ เช่น ปวารณาและสังฆกรรมอื่น ๆ ร่วมกันเข้าประชุมเป็นสงฆ์ เรียกว่า **"สงฆ์ผู้พร้อมเพรียง"** มีอำนาจทำสังฆกรรมต่าง ๆ ได้โดยสมบูรณ์

วิธีฝังลูกนิมิตและผูกพัทธสีมาในปัจจุบัน สรุปได้ดังนี้

๑. เขตที่จะผูกเป็นพัทธสีมานั้น จะต้องได้รับอนุญาตจากทางบ้านเมืองดังกล่าวแล้วก่อน

๒. เมื่อได้รับพระบรมราชานุญาตแล้ว ที่ตรงนั้นก็เป็น **"วิสุงคามสีมา"** พระสงฆ์มีสิทธิเต็มที่ในที่นั้น ในอันที่จะทำสังฆกรรมต่าง ๆ ส่วนการที่ปลูกฝังเป็นโรงขึ้นก็เพื่อกันแดดกันฝน จะสร้างด้วยไม้หรือก่ออิฐถือปูน หรือทำให้วิจิตรสวยงามอย่างไร สุดแล้วแต่ทุนทรัพย์และความสามารถของเจ้าภาพผู้สร้าง

๓. เมื่อได้ก่อสร้างเป็นโบสถ์หรือพระอุโบสถ (พระอารามหลวงเรียกว่าพระอุโบสถ) เสร็จแล้ว ขั้นต่อมาก็คือมีพิธี **"ฝังลูกนิมิตและผูกพัทธสีมา"** สิ่งที่จะต้องเตรียมออกหน้าออกตาก็คือ **"ลูกนิมิต"** และหลุมที่จะฝัง พร้อมด้วยการเชิญบุคคลผู้ใหญ่ที่จะเป็นผู้ตัดลูกนิมิต

๔. เมื่อเตรียมทุกอย่างเรียบร้อยแล้ว ก็นิมนต์พระสงฆ์มาประกอบพิธีสวดถอน, ทักนิมิต สวดสมมติ สวดประกาศสีมา เป็นต้น ซึ่งเป็นกิจของสงฆ์โดยเฉพาะ ส่วนคฤหัสถ์เป็นผู้ให้การสนับสนุนและอุปถัมภ์บำรุง

๕. งานพิธีดังกล่าวนี้ ส่วนมาก วันแรกมักจะเป็นพิธีเปิดงานโดยเชิญท่านผู้มีเกียรติเป็นประธานเปิดงาน ฯ นิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์หรือเจริญชัยมงคลคาถา ต่อจากนั้น บางวัดก็มีงาน ๓ วัน ๓ คืนบ้าง ๗ วัน ๗ คืนบ้าง เพื่อเปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนปิดทองลูกนิมิต, และหย่อนหลุมลูกนิมิต กลางคืนมีมหรสพสมโภช

อนึ่ง ลูกหินที่เรียกว่า **"ลูกนิมิต"** นั้น นอกจากจะฝังรอบโบสถ์หรือพระอุโบสถแล้ว มักฝังที่กลางโบสถ์หรือพระอุโบสถด้วย เพื่อแสดงให้เห็นว่าเมื่อพระสงฆ์สวดทักลูกนิมิตตามทิศต่าง ๆ เสร็จแล้ว พระสงฆ์ได้มาประชุมกันสวดประกาศบอกเขตสีมาในที่นั้น

ส่วนวันสุดท้ายของงาน มักจะเป็นวัน **"พิธีตัดลูก-นิมิต"** โดยเชิญท่านผู้มีเกียรติเป็นประธานฯ มักจะเชิญ ๙ ท่านให้ประจำลูกนิมิตท่านละลูกโดยมีวิธีปฏิบัติโดยสังเขปดังพิธีในลำดับต่อไป

๑๑. พิธีตัดลูกนิมิต

ของใช้ในพิธี ฯ : (จำนวนพระสงฆ์ตามต้องการ)

- โต๊ะหมู่บูชาพร้อมเครื่องตั้งเครื่องสักการะ เครื่องพิธีสงฆ์ (เหมือนทำบุญมงคลทั่วไป)
- เครื่องดื่มรับรองพระสงฆ์
- ทองปิดลูกนิมิตลูกละ ๓ แผ่นพร้อมสื่อทาปิดทอง
- มีดตัดหวายลูกนิมิต (ตามจำนวนลูกนิมิต)
- จตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์ ตามจำนวนพระสงฆ์ในพิธี ฯ

ลำดับพิธี ฯ : (ได้กำหนดเวลา)

ประธาน ฯ - จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย กราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง

พิธีกร - อาราธนาศีล ประธาน ฯ และผู้ร่วมพิธี ฯ ทุกคนรับศีลจากพระสงฆ์

เจ้าหน้าที่ - กล่าวรายงาน และอ่านพระบรมราชโองการพระราชทานวิสุงคามสีมา

ประธาน ฯ - ปิดทองลูกนิมิต และปักดอกไม้ธูปเทียนที่สาแหรกลูกนิมิต

เจ้าหน้าที่ - (ได้เวลาฤกษ์) ลั่นฆ้อง

ประธาน ฯ - ตัดหวายลูกนิมิตกลาง พร้อมกับเจ้าภาพลูกนิมิตทั้งแปดทิศตัดลูกนิมิตในทิศนั้น ๆ (ขณะนั้น พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา)

- ประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม เสร็จแล้วกรวดน้ำ-รับพร (เมื่อพระสงฆ์อนุโมทนา) เป็นเสร็จพิธี ฯ ส่วนลูกนิมิตนั้นภายหลังเมื่อพิธีต่าง ๆ เสร็จสิ้นแล้ว จึงกลบ (หรือฝัง) แล้วก่อฐานหรือซุ้มตั้งลูกนิมิตหรือใบสีมาไว้บนนั้น

หมายเหตุ - อาจเพิ่มเติมขั้นตอนพิธี ฯ ได้ตามเหมาะสม

๑๒. พิธีทำบุญครบรอบอายุ ๖๐ ปี (๕ รอบ)

คำจำกัดความ : คือการทำบุญครบรอบปีที่ ๖๐ ตามสุริยคติกาล

ประวัติย่อ : ทำสืบ ๆ กันมาจนเป็นประเพณีนิยม

สิ่งของที่ใช้ในพิธี ฯ :

ก. เครื่องพิธีสงฆ์ (ดูข้างต้น)

ข. เครื่องบูชาเทวดา

(๑) บายศรีปากชาม

(๒) เครื่องมัจฉมังสะ คือ กุ้ง, ปู, ปลา, หัวหมู, เป็ด, ไก่

(๓) ขนม นม และเนย คือขนมต้มแดง ขนมต้มขาว, ขนมหูช้าง, ขนมเล็บมือนาง, มะพร้าวอ่อน, กล้วยน้ำไทย (กล้วยน้ำว้าก็ได้), ผลไม้ต่าง ๆ เช่น ทับทิม นม เนย ขนมทองหยิบ ขนมทองหยอด และขนมฝอยทอง

(๔) เครื่องรับเทวดา คือ ภาชนะใส่น้ำ ๑ ที่ หมากและพลู

(๕) ธงใหญ่ ธงประจำเทวดานพเคราะห์ ธงเล็ก (ธงสีต่าง ๆ) ตามกำลังวัน (ธงใหญ่ ๙ ธง, ธงเล็ก ๑๐๘ ธง) พร้อมทั้งกระทงบัตรพลี เครื่องบูชาเทวดาเหล่านี้ตั้งไว้บนโต๊ะที่ปูผ้าขาวแล้ว

ค. ธูปเทียนสำหรับพิธี ฯ คือเทียนชัย เทียนมงคล อย่างละ ๑ เล่ม ธูปเทียนสำหรับบูชาเทวดานพเคราะห์อย่างละ ๑๐๘

ง. ขันสาครขนาดใหญ่ ๑ ขัน

จ. เครื่องไทยธรรมถวายพระสงฆ์

ทำเพื่อ : สวัสดิมงคล

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพิธี ฯ :

- ผู้ทำพิธี ฯ คือพระสงฆ์จำนวนตามความประสงค์
- เจ้าภาพ คือผู้ทำบุญวันเกิด

- ผู้เข้าพิธี ฯ คือเจ้าภาพ แขกผู้รับเชิญ และพิธีกร
- พิธีกร คือผู้รู้พิธี ฯ นี้ (โหราจารย์ พราหมณ์ หรืออนุศาสนาจารย์)
- ผู้ควรรับเชิญ คือญาติมิตร บุคคลที่คุ้นเคย เพื่อนบ้านใกล้เคียง

กาลที่ควรจัดทำ : เมื่อครบรอบปีที่ ๖๐ ตามสุริยคติกาล

สถานที่จัดทำ : ที่บ้าน ที่วัด หรือที่สมาคมทางพระพุทธศาสนา

วิธีทำ :

ก. ขั้นเตรียมการ

(๑) เตรียมหาฤกษ์ นิมนต์พระสงฆ์ เชิญพิธีกร

(๒) เตรียมของที่จะใช้ในพิธี ฯ ให้พร้อม

(๓) เตรียมวงด้ายสายสิญจน์ (วงจากฐานพระพุทธรูปบนโต๊ะหมู่บูชา (เวียนประทักษิณ) ไปยังเครื่องบูชาเทวดา)

(๔) เครื่องไทยธรรม

(๕) เตรียมสัตว์ที่จะปล่อยไว้ เช่น นก ปลา เป็นต้น

ข. ขั้นปฏิบัติการ

(๑) เจ้าภาพจุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย กราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง

(๒) พิธีกรอาราธนาศีล พระสงฆ์ให้ศีล, เจ้าภาพและผู้ร่วมพิธี ฯ รับศีล

(๓) เจ้าภาพจุดเทียนธูปบูชาเทวดานพเคราะห์

(๔) พิธีกรกล่าวชุมนุมเทวดา (สัคเค กาเม ฯลฯ) จบแล้วอาราธนาพระปริตร

(๕) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ จนถึงบทสรณคมน์ (พุทธัง......)

(๖) เจ้าภาพจุดเทียนชัยและเทียนมงคล

(๗) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์สลับกับโหรบูชานพเคราะห์ดังนี้

โหรบูชาพระอาทิตย์	พระสงฆ์สวดโมรปริตร
โหรบูชาพระจันทร์	พระสงฆ์สวดอภยปริตร
โหรบูชาพระอังคาร	พระสงฆ์สวดกรณียเมตตสูตร
โหรบูชาพระพุธ	พระสงฆ์สวดขันธปริตร
โหรบูชาพระเสาร์	พระสงฆ์สวดอังคุลิมาลปริตร
โหรบูชาพระพฤหัสบดี	พระสงฆ์สวดรตนสูตร
โหรบูชาพระศุกร์	พระสงฆ์สวดอาฏานาฏิยปริตร
โหรบูชาพระราหู	พระสงฆ์สวด ดังนี้ - กลางคืน สวดจันทปริตร - กลางวันสวด สุริยปริตร
โหรบูชาพระเกตุ	พระสงฆ์สวดชยปริตร

เมื่อพระสงฆ์สวดพระปริตรประจำนพเคราะห์องค์ใด เจ้าภาพหรือผู้แทนฯ จุดเทียนธูปเท่ากำลังพระเคราะห์องค์นั้น และเมื่อพระสงฆ์ขัดตำนานบทรตนสูตร เจ้าภาพจุดเทียนน้ำมนต์

(๘) ถวายภัตตาหารเช้าหรือเพลตามแต่โอกาสที่ทำ

(๙) ถวายเครื่องไทยธรรม

(๑๐) พระสงฆ์อนุโมทนา

(๑๑) เจ้าภาพกรวดน้ำและรับพรโดยลำดับ

(๑๒) นำน้ำพระพุทธมนต์เติมลงในน้ำเทพมนต์ (มนต์ที่โหราจารย์บูชา) อย่านำน้ำเทพมนต์เติมลงในน้ำพระพุทธมนต์

(๑๓) ได้ฤกษ์หลั่งน้ำพระพุทธมนต์ นิมนต์พระสงฆ์รูปที่เป็นประธาน ฯ หลั่งน้ำมนต์ พระสงฆ์นอกนั้น สวดชัยมงคลคาถา เริ่มที่บทว่า ชะยันโต..... ท่านผู้มีเกียรติทยอยเข้าไปหลั่งน้ำพระพุทธมนต์แก่เจ้าภาพ (ผู้มีอายุมากกว่าเจ้าภาพหลั่งน้ำพระพุทธมนต์ที่ตัวหรือศีรษะ ผู้มีอายุน้อยกว่าหลั่งน้ำพระพุทธมนต์บนฝ่ามือ)

(๑๔) บรรเลงเพลงมหาฤกษ์ขณะที่กำลังหลั่งน้ำพระพุทธมนต์ (ถ้ามีเครื่องบรรเลง)

(๑๕) ปล่อย นก ปลาที่เตรียมไว้ ก่อนปล่อย ให้นำน้ำกรวดให้สัตว์เหล่านั้นเสียก่อน

- ส่งพระสงฆ์กลับ

- เสร็จพิธี ฯ -

หมายเหตุ

๑. เทียนชัย สูงเท่าตัวเจ้าภาพ ใช้ขี้ผึ้งบริสุทธิ์ หนัก ๘๐ บาท ไส้เทียนเท่าอายุ บวก ๑ (๖๑ เส้น) (อายุมากกว่านี้ ให้จัดไส้เทียนเท่าอายุนั้น ๆ และบวก ๑ เส้นเสมอ)

๒. เทียนมงคล สูงเท่ากับขนาดความยาวที่วัดโดยรอบศีรษะเจ้าภาพ ใช้ขี้ผึ้งบริสุทธิ์หนัก ๓๒ บาท ไส้เทียนเท่าอายุ (อายุ ๖๐ ก็จัด ๖๐ เส้น) ตั้งอยู่ในขันสาครใส่น้ำ

๓. เทียนกำลังนพเคราะห์ ใช้ขี้ผึ้งหนักเล่มละ ๑ สลึง ยาวขนาดนิ้วชี้-โดยประมาณ จำนวน ๑๐๘ เล่ม

๔. เทียนหนักเล่มละ ๑ บาทอีก ๒๐ เล่มสำหรับปักที่บัตรพลี ๙ เล่ม, เทียนน้ำมนต์ ๒ เล่ม, เทียนชนวน ๒ เล่ม (เหลือจากนั้น มีไว้เป็นเทียนอะไหล่)

๕. สำหรับเทียนนพเคราะห์ ๑๐๘ เล่มนั้น ใช้จุดและปักที่ขอบขันสาครเป็นน้ำเทพมนต์ ทุกครั้งที่พิธีกรสวดบูชานพเคราะห์ จะใช้กี่เล่มจุดบูชาก็สุดแต่กำลังวัน เช่น บูชาพระอาทิตย์ ก็จุด ๖ เล่ม, บูชาพระจันทร์ จุด ๑๕ เล่ม ฯลฯ ปักที่ขันสาครเรื่อยไปจนกว่าจะจบ

๖. กำลังวันนั้นมีดังนี้ พระอาทิตย์ ๖, พระจันทร์ ๑๕, พระอังคาร ๘, พระพุธ ๑๗, พระพฤหัสบดี ๑๙, พระศุกร์ ๒๑, พระเสาร์ ๑๐, พระราหู ๑๒, พระเกตุ ๙

ผนวก ก
คำบูชาฤกษ์ บูชาเทวดา
(เช่นเดียวกับพิธีวางศิลาฤกษ์)

๑๓. พิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่

(เปิดสำนักงานใหม่ เปิดป้าย)

คำจำกัดความ : คือ การทำบุญในคราวที่ขึ้นบ้านใหม่ หรือย้ายไปอยู่ที่ใหม่

ประวัติย่อ : ทำสืบ ๆ กันมาจนเป็นประเพณีนิยม

สิ่งของที่ใช้ในพิธี ฯ :

ก. เครื่องพิธีสงฆ์ (ดูข้างต้น)

ข. เครื่องเจิม

ค. ทรายเสก

ทำเพื่อ : บำรุงขวัญและเป็นสวัสดิมงคล

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพิธี ฯ :

- ผู้ทำพิธี ฯ คือพระสงฆ์ จำนวน ๖, ๗, ๙ รูป ตามความเหมาะสม (พิธีทางราชการ จำนวนพระสงฆ์ ๑๐ รูป)
- เจ้าภาพ คือเจ้าของอาคารหรือผู้แทน ฯ
- ผู้เข้าพิธี ฯ คือเจ้าภาพ แขกผู้รับเชิญ และพิธีกร
- พิธีกร คือผู้รู้พิธี ฯ นี้
- ผู้ควรรับเชิญ คือญาติมิตร บุคคลที่คุ้นเคย เพื่อนบ้านใกล้เคียง

กาลที่ควรจัดทำ : ตามฤกษ์หรือโอกาสที่เจ้าภาพกำหนดขึ้น

สถานที่จัดทำ : บ้านหรือสำนักงานที่สร้างใหม่ หรือย้ายไปอยู่ใหม่

วิธีทำ :

ก. ขั้นเตรียมการ

(๑) เตรียมหาฤกษ์หรือกำหนดกะวันและเวลาไว้ นิมนต์พระสงฆ์ เชิญพิธีกร

(๒) เตรียมสิ่งที่จะใช้ในพิธี ฯ ให้พร้อม

(๓) วงสายสิญจน์จากฐานพระพุทธรูป (เวียนประทักษิณ) ไปรอบอาคารหรือรั้วบ้าน

(๔) เตรียมเครื่องไทยธรรม

ข. ขั้นปฏิบัติการ

(๑) เจ้าภาพจุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย กราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง

(๒) พิธีกรอาราธนาศีล ประธานสงฆ์ให้ศีล ประธาน ฯ และผู้ร่วมพิธี ฯ รับศีล

(๓) พิธีกรอาราธนาพระปริตร พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์

(๔) เจ้าภาพหรือผู้แทน ฯ ถวายภัตตาหารเช้าหรือเพลตามโอกาสที่จัดทำ

(๕) เจ้าภาพหรือผู้แทน ฯ ถวายเครื่องไทยธรรม

(๖) พระสงฆ์อนุโมทนา

(๗) เจ้าภาพ ฯ กรวดน้ำและรับพรตามลำดับ

(๘) นิมนต์พระสงฆ์รูปเป็นประธาน ฯ ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ พระสงฆ์นอกนั้นเจริญชัยมงคลคาถา (บทชะยันโต.....) ต่อด้วยการเจิมประตูบ้าน ประตูเรือน ประตูห้องนอน ตามฤกษ์ที่กำหนด หรือความประสงค์ของเจ้าภาพ และประพรมน้ำพระพุทธมนต์ ณ ที่นั้น ๆ และโปรยทรายเสกรอบบริเวณบ้าน (บ้านที่สร้างใหม่) ถ้าเป็นบ้านเก่าเคยโปรยทรายแล้ว ไม่ต้องโปรยซ้ำ

(๙) บรรเลงเพลงมหาฤกษ์ (ถ้ามีเครื่องบรรเลง)

- เสร็จพิธี ฯ -

หมายเหตุ

ในกรณีเปิดอาคารหรือเปิดป้าย ให้เตรียมป้าย แพรคลุมป้าย และกรรไกรสำหรับตัดหรือเชือกสำหรับชัก

๑๔. พิธีตั้งศาลพระภูมิ

(หาฤกษ์ - เตรียมพื้นที่ก่อน)

ของใช้ในพิธี ฯ :

-	ศาลพระภูมิ	๑ หลัง
-	เจว็ด (เทวรูป)	๑ ชุด
-	ตุ๊กตาชาย - หญิง อย่างละ	๑ ชุด
-	ตุ๊กตาช้าง - ม้า อย่างละ	๑ ชุด
-	แจกันดอกไม้	๑ คู่ (ดอกไม้ ๒ กำ)
-	เชิงเทียน	๑ คู่ (เทียน ๒ เล่ม) ใช้กับโต๊ะเครื่องสังเวยก่อน
-	กระถางธูป	๑ ชุด
-	ทองคำเปลว	๓ แผ่น (พร้อมสื่อทาปิดทอง)
-	แป้งเจิม	๑ ที่
-	ผ้าแพรสีแดง	๑ ผืน (ใช้ ๓ ผืนก็ได้ สีผ้าเป็นสีตามวันยกและวันเกิดเจ้าบ้านทั้ง ๒)
-	น้ำมนต์	๑ ขัน (พิธีกรนำไป)
-	ทรายเสก	๑ ขัน (พิธีกรนำไป)
-	ธูปจีน	๑ แหนบ
-	โต๊ะหมู่บูชา	๑ ชุด (พร้อมพระพุทธรูป และเครื่องบูชา ตั้งไว้ด้านหนึ่งบริเวณประกอบพิธี ฯ)

เครื่องสังเวยเทวดา ฯ :

- โต๊ะปูผ้าขาว ๑ ชุด พร้อมเครื่องสังเวยมี :-
  - บายศรีปากชาม ๑ ที่
  - ไข่ต้มปอกเปลือก (เสียบบนยอดบายศรี) ๑ ฟอง
  - หัวหมูต้ม ๑ หัว
  - ไก่ต้ม ๑ ตัว
  - เป็ดต้ม ๑ ตัว
  - ปลาแป๊ะซะ ๑ ตัว

  (ไข่ต้ม หัวหมูต้ม ไก่ต้ม เป็ดต้ม ปลาแป๊ะซะ: ซื้อตามที่มีขายอยู่แล้ว)
  - มะพร้าวอ่อนเฉือนเปลือก ๑ ลูก
  - กล้วยน้ำว้าสุก ๑ หวี
  - ขนมต้มขาว - ขนมต้มแดง ๒ ที่
  - ผลไม้ตามสะดวก ๑ ที่
  - ข้าวสุก ๑ จาน
  - น้ำบริสุทธิ์ ๑ แก้ว
  - แจกัน เชิงเทียน กระถางธูปพร้อมดอกไม้ธูปเทียนครบชุด
  - ธูปหาง เท่าจำนวนเครื่องสังเวย
- ผ้าขาว (๓ เมตร และ ๒.๕ เมตร) ๒ ผืน
- ดินสอดำ ๑ แท่ง (มอบให้พิธีกร)
- ปัจจัยบูชาครู ๙ บาท (มอบให้พิธีกร)

ลำดับการปฏิบัติพิธี ฯ (เมื่อได้เวลาฤกษ์) :

พิธีกร - ลงยันต์ที่เจว็ด - เจิมเจว็ด
- เจิมตุ๊กตาชาย - หญิง ช้าง - ม้า

- ลงยันต์ที่เสาและศาลพระภูมิที่ผนังด้านใน แล้วเจิมและปิดทอง (ดูผนวก ก ของพิธี ฯ นี้)

เจ้าภาพ - จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัยที่โต๊ะบูชา (ที่ตั้งไว้ด้านหนึ่งบริเวณที่ประกอบพิธี ฯ อธิษฐานจิตเพื่อความเป็นสิริมงคลและกราบ ๓ ครั้ง)

พิธีกร - โปรยทรายเสก และประพรมน้ำพระพุทธมนต์ที่หลุมเสาศาล

คนงาน - ช่วยยกเสาวางศาลพระภูมิ (ตั้งเสาให้แน่นหนามั่นคง ให้หน้าศาลเชิดนิดหน่อย)

พิธีกร - วางเจว็ดพร้อมทั้งตุ๊กตาต่าง ๆ ในศาลพระภูมิ

- เชิญเทวดาขึ้นศาลพระภูมิ

เจ้าภาพ - ผูกผ้าแพรสีที่เสาศาล

- จุดเทียนธูปที่โต๊ะสังเวยบูชา จุดธูปหางปักที่เครื่องสังเวย ถวายเครื่องสังเวยเทวดา อธิษฐานจิตเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขสวัสดิมงคล

พิธีกร - กล่าวคำบวงสรวงและสังเวยเทวดา

- เสร็จพิธี ฯ -

หมายเหตุ - แจกันดอกไม้ เชิงเทียน กระถางธูป ที่ใช้กับโต๊ะสังเวยนั้นเมื่อเสร็จพิธี ฯ แล้ว ให้นำไปตั้งไว้บูชาประจำศาลพระภูมิต่อไป

- ถ้ามีการนิมนต์พระสงฆ์มาในพิธี ฯ พระสงฆ์เป็นผู้โปรยทรายประพรมน้ำพระพุทธมนต์และแผ่เมตตาให้

คำกล่าวอัญเชิญเทวดาขึ้นศาล

เทวะตา อะภิปูเชมิ เทวะตา จะ นะมามิหัง
เอตตาวะตา จะ อัมเหหิ สัมภะตัง ปุญญะสัมปะทัง
สัพเพ เทวานุโมทันตุ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
อิมิสสัง จิตตะสาลายัง ติฏฐันตุ สัพพะเทวะตา
อัมเห จะ อะนุรักขันตุ สะทา โสตถี ภะวันตุ โน ฯ

ข้าพเจ้าขอบูชายิ่ง ซึ่งเทวดาทั้งหลาย และขอนอบน้อมด้วยความเคารพ วันนี้ ท่านเจ้าภาพพร้อมด้วยญาติมิตรและบริวาร ได้จัดสร้างศาลและบุญสมบัติมีประมาณเท่านี้ เพื่ออุทิศเป็นเทวตาพลีแล้ว ขอเทพทั้งปวงได้โปรดอนุโมทนา เพื่อความสำเร็จแห่งสมบัติทุกประการ

ขอภุมมเทวดาทั้งหลายได้โปรดสถิตยังศาลอันวิจิตรงดงามนี้เป็นที่เกษมสำราญ แล้วโปรดอภิบาลตามคุ้มครองรักษาข้าพเจ้าทั้งหลาย มีท่านเจ้าภาพผู้สร้างศาลและบริวารทุกคน ให้ได้ประสบแต่สิ่งอันเป็นศุภมงคลและความสุขสวัสดิ์ ตลอดกาลทุกเมื่อ เทอญ ฯ

คำบวงสรวงเทวดา

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (๓ จบ)

สัคเค กาเม จะ รูเป คิริสิขะระตะเฏ จันตะลิกเข วิมาเน,
ทีเป รัฏเฐ จะ คาเม ตะรุวะนะคะหะเน เคหะวัตถุมหิ เขตเต,
ภุมมา จายันตุ เทวา ชะละถะละวิสะเม ยักขะคันธัพพะนาคา,
ติฏฐันตา สันติเก ยัง มุนิวะระวะจะนัง สาธะโว ตัง สุณันตุ,

อายาจะนะกาโล อะยัมภะทันตา
อายาจะนะกาโล อะยัมภะทันตา
อายาจะนะกาโล อะยัมภะทันตา ฯ

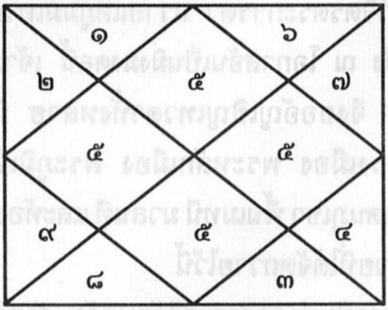
ข้าพเจ้าขอนอบน้อมสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงไว้ซึ่งพระปัญญาคุณ พระวิสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พร้อมด้วยพระธรรมและพระสงฆ์ผู้เป็นมงคลในโลก

ด้วยวันนี้ เป็นศุภวารดิถีอันเป็นมงคล เจ้าภาพได้ดำเนินการจัดสร้างคฤหาสน์อันสวยงามวิจิตรตระการตา ถวายแด่ภูมมเทวดาผู้สิงสถิต ณ สถานที่อาณาบริเวณแห่งนี้ จึง ณ โอกาสอันเป็นมิ่งมงคลนี้ เจ้าภาพได้จัดเครื่องสังเวยเป็นเทวตาพลีไว้แล้ว จึงขออัญเชิญเทวดาทั้งหลาย มีพระสยามเทวาธิราช พระเสื้อเมือง พระทรงเมือง พระหลักเมือง พระภูมิเจ้าที่ ตลอดถึงเทวดาผู้สิงสถิตทั่วแว่นแคว้นแดนภูเขา พื้นเมทนี มวลนที และท้องนภากาศทุกแห่งหน ได้โปรดมารับเครื่องสังเวยที่ได้จัดถวายไว้นี้

ด้วยเดชะบารมีแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย อันเป็นมิ่งมงคลของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย และพลานุภาพแห่งบุญกุศลที่เจ้าภาพได้บำเพ็ญมา จึงขอเทวดาทั้งหลายดังที่ได้เอ่ยนามมานี้ ได้โปรดอภิบาลรักษา และอำนวยอวยชัยให้ (ออกชื่อและนามสกุลเจ้าภาพ) พร้อมทั้งบริวาร ให้มีความสุขเกษมศานต์ประสบแต่สิ่งอันเป็นสรรพมิ่งมงคล ตลอดกาลทุกเมื่อ เทอญฯ

หมายเหตุ - คำกล่าวบวงสรวงนี้ เป็นเพียงแนวทางหนึ่งเท่านั้น ผู้ทรงความรู้อาจกล่าวได้ลึกซึ้งแตกต่างกันไป

ผนวก ก
ยันต์ตรีนิสิงเห
(สำหรับลงที่ศาลพระภูมิ)

เวลาลง ให้ท่องหัวใจพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ และหัวใจพระไตรปิฎก ดังนี้

พุทธคุณ - อะ สัม วิ สุ โล ปุ สัต พุ ภะ

ธรรมคุณ - สะ สัน อะ เอ โอ ปะ

สังฆคุณ - สุ อุ ญา สา อา ปา ทัก อัญ ปุ

หัวใจพระไตรปิฎก ดังนี้

- อา ปา มะ จุ ปะ
- ที มะ สัง อัง ขุ
- สัง วิ ธา ปุ กะ ยะ ปะ

ยันต์จตุโร

(สำหรับลงแผ่น ทอง นาก เงิน)

๔	๙	๒
๓	๕	๗
๘	๑	๖

เวลาลง ให้ท่องโดยอัญเชิญอานุภาพแห่งคุณพระรัตนตรัย ดังนี้ :-

อิติปิ โส .... ภะคะวาติ

สะวากขาโต.................................. วิญญูหีติ

สุปะฏิปันโน.................................. โลกัสสาติ

และอานุภาพเทวดา ดังนี้ :-

ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง รักขันตุ สัพพะเทวะตา

เอตาสัง อานุภาเวนะ สะทา โสตถี ภะวันตุ เต ฯ

๑๕. พิธีบวงสรวงศาลพระภูมิ

๑. เตรียมโต๊ะปูผ้าขาวให้เรียบร้อยสำหรับตั้งเครื่องสังเวย

๒. นำผ้าแดงหนึ่งผืนไปแขวนไว้หน้าศาลพระภูมิ

๓. จุดเทียนธูปอย่างละ ๙ ดอก/เล่ม ปักบริเวณศาลพระภูมิ

๔. นำเครื่องสังเวยขึ้นตั้งบนโต๊ะที่จัดเตรียมไว้

๕. กล่าวคำถวายเครื่องสังเวยพระภูมิเจ้าที่

๖. เมื่อกล่าวคำถวายเครื่องสังเวยเสร็จ ได้เวลาพอสมควรแล้วจึงกล่าวลาเครื่องสังเวย

๗. กล่าวคำขอพรจากแม่พระธรณี พระภูมิเจ้าที่

- เสร็จพิธี ฯ -

หมายเหตุ

ก. คำถวายเครื่องสังเวยพระภูมิเจ้าที่

อิมัส(สะ)(ห)มิง ทิสาภาเค, สันติ ภุมมา มะหิทธิกา, เตปิ อัมเห อะนุรักขันตุ, อาโรคะเยนะ สุเขนะ จะ, สูปะพะยัญชะนะสัมปันนัง, โภชะนัง ปะริภุญชันตุ, ชัยยะมังคะละเทวา, สัพพะโทสัง ขะมันตุ เม ฯ

ข. คำกล่าวลาเครื่องสังเวย **“เสสัง มังคะลัง ยาจามิ”**

ค. คำขอพรจากแม่พระธรณีและพระภูมิเจ้าที่

อายันตุ โภนโต อิธะ ทานะสีลา
เนกขัมมะปัญญา สะวิรียะขันติ
สัจจาธิฏฐานา สะหะ เมตตุเปกขา
ยุทธายะ โว คัณ- หะถะ อาวุธานีติ ฯ

ง. ทิศทางที่พระภูมิบรรทมและทรงนอนหันพระเศียรไป

วันอาทิตย์	พระเศียรหันไปทางทิศบูรพา	พระบาทหันทางทิศประจิม
วันจันทร์	พระเศียรหันไปทางทิศอาคเนย์	พระบาทหันทางทิศพายัพ
วันอังคาร	พระเศียรหันไปทางทิศทักษิณ	พระบาทหันทางทิศอุดร
วันพุธ	พระเศียรหันไปทางทิศหรดี	พระบาทหันทางทิศอีสาน
วันพฤหัสบดี	พระเศียรหันไปทางทิศประจิม	พระบาทหันทางทิศบูรพา
วันศุกร์	พระเศียรหันไปทางทิศอุดร	พระบาทหันทางทิศทักษิณ
วันเสาร์	พระเศียรหันไปทางทิศพายัพ	พระบาทหันทางทิศอาคเนย์

เมื่อจะกราบไหว้ หรือนำเครื่องสังเวยเข้าไปบูชาพระภูมิ ขอให้เข้าด้านปลายเท้าเสมอ ถือว่าเป็นมงคล

จ. ใช้ธูป ๙ ดอก เพื่อบูชาพระภูมิเจ้าที่ทั้ง ๙ พระองค์ คือ :-

๑. พระชัยมงคล ผู้ครอบครองเคหสถานบ้านเรือน โรงร้านต่าง ๆ

๒. พระนครราช ผู้ครอบครองประตูป้อม ประตูค่าย ประตูหอรบและบันได

๓. พระเทเพน ผู้ครอบครองคอกสัตว์ต่าง ๆ

๔. พระชัยศพณ์ ผู้ครอบครองคลังเสบียง ยุ้ง ฉาง

๕. พระคนธรรพ์ ผู้ครอบครองโรงพิธีแต่งงานและเรือนหอ

๖. พระธรรมโหรา ผู้ครอบครองเรือก สวน ไร่ และนา

๗. พระเทวเถร ผู้ครอบครองวัด อาราม และปูชนียสถาน

๘. พระธรรมิกราช ผู้ครอบครองพืชพันธุ์ธัญญาหารต่าง ๆ

๙. พระทาษธารา ผู้ครอบครองห้วย หนอง คลอง บึง บ่อ และลำธาร

๑๖. พิธีบำเพ็ญกุศลของหน่วย

๑. จำนวนพระสงฆ์

- จำนวนพระสงฆ์ ๙ รูป ในพิธีราษฎร์ธรรมดา
- จำนวนพระสงฆ์ ๑๐ รูป ในพิธีหลวง และพิธีทางราชการ

๒. สิ่งของที่ต้องเตรียม

- เครื่องใช้ในพิธีสงฆ์ครบชุด มีโต๊ะหมู่บูชาเครื่องตั้งพร้อมที่รองกราบ อาสนะ พรมนั่ง หมอนอิง ที่ปักตาลปัตรพร้อมตาลปัตร พานหมากและพลู กระโถน บาตรน้ำมนต์ เทียนน้ำมนต์ หญ้าคา ด้ายสายสิญจน์พร้อมพานรองผ้าภูษาโยงและผ้าขาวปูรองพร้อมพานรอง ที่กรวดน้ำ (โต๊ะประดิษฐานพระบรมรูป ฯ เครื่องทองน้อย ที่กราบ (ชั้นลด) พานส่งผ้า)
- ธูปเทียนบูชาและดอกไม้
- เครื่องไทยธรรมและดอกไม้ธูปเทียนถวายพระสงฆ์
- ผ้าบังสุกุล
- จตุปัจจัย (จัดเป็นใบปวารณา)
- รายชื่อข้าราชการที่เสียชีวิต (ใส่พาน)

๓. ลำดับพิธี ฯ :

๓.๑ แบบธรรมดา

- ก่อนเวลาเล็กน้อย พระสงฆ์และผู้ร่วมพิธี ฯ พร้อม
- ถึงเวลา ประธาน ฯ จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย แล้วกราบ ๓ ครั้ง น้อมไหว้พระสงฆ์ และนั่งยังที่ประธาน ฯ
- พิธีกรอาราธนาศีล ทุกคนรับศีล
- พิธีกรอาราธนาพระปริตร พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ประธาน ฯ จุดเทียนน้ำมนต์ (ตอนพระสงฆ์เจริญ

พระพุทธมนต์ถึงบทมงคลสูตร ตอน อะเสวะนา จะ พาลานัง...) แล้วยกบาตร-น้ำมนต์ประเคนถวายพระสงฆ์

- พิธีกรนำข้าวบูชาพระพุทธเข้าไปเทียบหน้าโต๊ะหมู่บูชา (ตอนพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ถึงบทพาหุง...)

- พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์จบแล้ว เชิญประธาน ฯ กล่าวคำบูชาข้าวพระพุทธก่อน แล้วจึงถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ (หรือพิธีกรจะกล่าวคำบูชาแทนประธาน ฯ ก็ได้ หากได้รับอนุญาตจากประธาน ฯ)

- พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว ประธาน ฯ และผู้ร่วมพิธี ฯ ถวายเครื่องไทยธรรม

- พิธีกรลาดผ้าภูษาโยง หรือทอดสายสิญจน์

- ประธาน ฯ และผู้เข้าร่วมพิธี ฯ ทอดผ้าบังสุกุล

- พระสงฆ์บังสุกุลรายชื่อผู้เสียชีวิตจบแล้ว ประธาน ฯ เผารายชื่อผู้เสียชีวิต

- พระสงฆ์อนุโมทนา ประธาน ฯ กรวดน้ำ (กรวดลงบนกระดาษรายชื่อที่เผาแล้ว)

- ประธานสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ให้ประธาน ฯ และผู้มาร่วมงาน ฯ พระสงฆ์ที่เหลือเจริญชัยมงคลคาถา

- ประธาน ฯ กราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง แล้วน้อมไหว้พระสงฆ์

- พระสงฆ์กลับ

- ประธาน ฯ ส่งพระสงฆ์ ณ ห้องพิธี ฯ

- เสร็จพิธี ฯ -

๓.๒ แบบพิธีหลวง และพิธีทางราชการ

- ประธาน ฯ จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย และกราบ ๓ ครั้ง น้อมไหว้พระสงฆ์แล้วจุดเทียนธูปเครื่องทองน้อย ณ เบื้องพระพักตร์พระบรมรูป ฯ ถวายคำนับแล้วนั่งยังที่ประธาน ฯ

- พิธีกรอาราธนาศีล
- ประธานสงฆ์ให้ศีล
- ประธาน ฯ และผู้ร่วมพิธี ฯ สมาทานศีล
- พิธีกรลาดผ้าขาวรองผ้าภูษาโยง และผ้าภูษาโยง
- ประธาน ฯ ทอดผ้าไตร ๑๐ ไตร หรือประธาน ฯ ทอดผ้าไตร ๑ ไตร และผู้ร่วมพิธี ฯ ๙ ท่าน ทอดผ้าไตร ๙ ไตรตามลำดับ
- พระสงฆ์สดับปกรณ์
- พิธีกรหรือเจ้าหน้าที่เก็บผ้าภูษาโยง และผ้าขาวรองผ้าภูษาโยง
- พระสงฆ์อนุโมทนา
- ประธาน ฯ กรวดน้ำ
- พิธีกรอาราธนาพระปริตร
- พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- เจ้าภาพ (ผู้บังคับหน่วย) จุดเทียนน้ำมนต์ เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ถึงบทมงคลสูตร (อะเสวะนา จะ พาลานัง...)
- พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์จบแล้ว
- เจ้าหน้าที่เทียบภัตตาหารพระพุทธและพระสงฆ์
- ประธาน ฯ กล่าวคำบูชาและถวายข้าวพระพุทธ
- ประธาน ฯ และผู้ร่วมพิธี ฯ อีก ๙ ท่าน ประเคนภัตตาหารแด่พระสงฆ์ตามลำดับ
- พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จ พิธีกรขออนุญาตประธาน ฯ ลาข้าวพระพุทธ ถอนภัตตาหารพระพุทธและพระสงฆ์กลับแล้วเทียบเครื่องไทยธรรม
- ประธาน ฯ ถวายเครื่องไทยธรรมแด่ประธานสงฆ์
- ผู้ร่วมพิธี ฯ ๙ ท่าน ถวายเครื่องไทยธรรมตามลำดับ
- พระสงฆ์อนุโมทนา

- ประธาน ฯ กรวดน้ำ

- ประธานสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ พระสงฆ์นอกนั้นเจริญชัยมงคลคาถา

- ประธาน ฯ กราบพระรัตนตรัย และน้อมไหว้พระสงฆ์

- พระสงฆ์กลับ

- ประธาน ฯ ส่งพระสงฆ์ ณ ห้องพิธี ฯ

- เสร็จพิธี ฯ -

หมายเหตุ

- ถ้าเป็นงานบำเพ็ญกุศลคล้ายวันสวรรคต หรือวันสถาปนาหน่วยที่เนื่องด้วยพระราชดำริในพระองค์ ฯ เมื่อพิธีกรลาดผ้าภูษาโยงแล้ว ประธาน ฯ จะจุดเทียนธูปที่โต๊ะหมู่บูชา, แล้วกราบ ๓ ครั้ง, จุดเทียนธูปเครื่องทองน้อยและกราบ ๑ ครั้งก่อนจึงทอดผ้า ฯ

- ในงานบำเพ็ญกุศลคล้ายวันสวรรคต ไม่ต้องตั้งบาตรน้ำมนต์ และไม่มีด้ายสายสิญจน์ในการสวดพระพุทธมนต์

- ถ้าในหน่วยมีอนุสาวรีย์ พระบรมราชานุสาวรีย์ ศาลพระภูมิ ควรจัดให้มีพิธีบวงสรวงสักการะบูชาให้เสร็จก่อนเริ่มพิธีสงฆ์

- พิธีราษฎร์ธรรมดา มักนิยมนิมนต์พระสงฆ์ ๙ รูป สำหรับการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่เสียชีวิตไปแล้วด้วย

- พิธีหลวง พิธีทางราชการ นิมนต์พระสงฆ์ ๑๐ รูป สำหรับหน่วยที่มีความเกี่ยวข้องด้วยอดีตพระมหากษัตริย์ เช่น รร.จปร. ที่มีการสดับปกรณ์อุทิศส่วนกุศลถวายแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทุกครั้ง หรือหน่วยทั่วไป โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จ ฯ เป็นองค์ประธาน ฯ หรือผู้ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นผู้แทนพระองค์ไปเป็นประธาน ฯ

- คำลาข้าวพระพุทธ **“เสสัง มังคะลัง ยาจามิ”**

๑๗. พิธีถวายสังฆทาน

๑. **จำนวนพระสงฆ์ :** ไม่จำกัดจำนวน

๒. **เครื่องสังฆทาน :**

๒.๑ อาหารคาวหวานและของใช้อื่น ๆ ตามสมควร

๒.๒ ดอกไม้ธูปเทียนและปัจจัยใส่ซอง (ใช้ใบปวารณา) จัดเป็นชุดวางไว้เบื้องหน้าพระสงฆ์แต่ละรูป

๓. **วันเวลาถวาย :** ควรถวายในเวลาก่อนเที่ยง

๔. **ลำดับพิธี ฯ :**

- จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย แล้วกราบ ๓ ครั้ง
- อาราธนาศีล และรับศีล
- ว่าบทนะโม ๓ จบ แล้วกล่าวคำถวายสังฆทาน
- ประเคนเครื่องสังฆทาน
- พระสงฆ์อนุโมทนา เจ้าภาพกรวดน้ำ
- กราบ ๓ ครั้ง

- เสร็จพิธี ฯ -

หมายเหตุ

- คำถวายสังฆทาน

อิมานิ มะยัง ภันเต, ภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, ภัตตานิ, สะปะริวรานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายภัตตาหาร, พร้อมด้วยเครื่องบริวารทั้งหลายเหล่านี้, แด่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์,

จงรับภัตตาหาร, พร้อมด้วยเครื่องบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้า-ทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์, เพื่อความสุข, แก่ข้าพเจ้า ทั้งหลาย, ตลอด-กาลนานเทอญ ฯ

หมายเหตุ

- บางที่มีเพียงการกล่าวคำถวายเป็นภาษาบาลี ไม่มีคำแปลเป็นภาษาไทย เป็นหน้าที่ของพิธีกรที่จะต้องหาข้อมูลให้พร้อมก่อนการปฏิบัติพิธี ฯ

๑๘. พิธีทอดผ้าป่า

๑. จำนวนพระสงฆ์รับผ้าป่า : ไม่จำกัดจำนวน

๒. เครื่องผ้าป่า :

๒.๑ ไทยวัตถุสำหรับจัดเป็นองค์ผ้าป่า

๒.๑.๑ ผ้าไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่ง เช่น สบง จีวร สังฆาฏิ หรือทั้งหมด ผ้าผืนใดผืนหนึ่งนี้จะขาดไม่ได้

๒.๑.๒ เครื่องอุปโภคบริโภคทุกชนิดที่ควรแก่พระสงฆ์ตามกำลังศรัทธา

๒.๑.๓ เครื่องอุปโภคบริโภคตามข้อ ๒.๑.๒ ให้บรรจุรวมกันในภาชนะ เช่น ถังตักน้ำหรือกระจาด มีกิ่งไม้ปักพอเป็นสังเขปและพาดผ้าไตรจีวร ฯ ที่กิ่งไม้นั้น

๒.๒ ไทยธรรมถวายพระสงฆ์แต่ละรูปตามกำลังศรัทธาคือ :-

๒.๒.๑ ดอกไม้ธูปเทียน

๒.๒.๒ จตุปัจจัยตามศรัทธา

๒.๒.๓ ของใช้ของฉันจัดเป็นห่อ (ไม่มีก็ได้)

๓. ระยะเวลาในการทอดผ้าป่า : ไม่จำกัดเวลา จะถวายเวลาใดก็ได้ แต่ถ้าจะถวายร่วมกับการถวายผ้ากฐิน ให้ถวายผ้ากฐินก่อน

๔. ลำดับพิธีในการทอดผ้าป่า :

- ประธาน ฯ จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย กราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง น้อมไหว้พระสงฆ์แล้วนั่งยังที่ประธาน ฯ
- พิธีกรอาราธนาศีล
- ประธานสงฆ์ให้ศีล

- ประธาน ฯ และผู้ร่วมพิธี ฯ รับศีล

- ประธาน ฯ และผู้ร่วมพิธี ฯ ว่าบทนะโม ๓ จบพร้อมกัน แล้วประธาน ฯ หรือพิธีกรนำกล่าวคำถวายผ้าป่า (ท้ายเล่ม)

- พระสงฆ์พิจารณาผ้าป่า

- พิธีกรประกาศยอดเงินถวายวัด

- ประธาน ฯ และผู้ร่วมพิธี ฯ ถวายไทยธรรม (ถ้ามี)

- พระสงฆ์อนุโมทนา

- ประธาน ฯ กรวดน้ำ

- ประธาน ฯ กราบพระรัตนตรัย

- เสร็จพิธี ฯ -

๑๙. พิธีทำบุญตักบาตร

๑. โอกาสที่เหมาะแก่การทำบุญตักบาตร : เป็นเทศกาลต่าง ๆ เช่นวันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันเฉลิมพระชนมพรรษา และวันสถาปนาหน่วย เป็นต้น

๒. ประเภทของการทำบุญตักบาตร :

๒.๑ ทำบุญตักบาตรด้วยอาหารสด

๒.๒ ทำบุญตักบาตรด้วยอาหารแห้ง

๓. จำนวนพระสงฆ์ : ไม่จำกัดจำนวน แล้วแต่ศรัทธา

๔. การเตรียมการเบื้องต้น :

๔.๑ โต๊ะหมู่บูชา พร้อมพระพุทธรูป และดอกไม้ธูปเทียน

๔.๒ ที่นั่งพระสงฆ์

๔.๓ โต๊ะวางอาหารสำหรับตักบาตร

๔.๔ ภาชนะสำหรับถ่ายอาหารจากบาตรพระสงฆ์

๔.๕ เจ้าหน้าที่บริการพระสงฆ์

๔.๖ อาหารถวายพระสงฆ์ก่อนออกบิณฑบาต

๔.๗ อาหารสำหรับตักบาตร

๕. ลำดับพิธี ฯ :

- ได้เวลา ประธาน ฯ จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย กราบ-๓ ครั้ง น้อมไหว้พระสงฆ์ แล้วนั่งยังที่ประธาน ฯ

- พิธีกรอาราธนาศีล
- ประธานสงฆ์ให้ศีล
- ประธาน ฯ และผู้ร่วมทำบุญรับศีล

- ประธานสงฆ์กล่าวสัมโมทนียกถา
- พระสงฆ์อนุโมทนา
- ประธาน ฯ กรวดน้ำ
- พระสงฆ์ออกไปรับบิณฑบาต
- ส่งพระสงฆ์กลับ

- เสร็จพิธี ฯ -

๖. ข้อควรคำนึง

๖.๑ ต้องประกาศให้ทราบทั่วกันว่าจะตักบาตรด้วยอาหารแห้ง หรืออาหารสด มิฉะนั้น ของจะปนกันและเสียได้

๖.๒ อาหารสำหรับตักบาตร

๖.๒.๑ ถ้าเป็นอาหารสด นิยมใช้ข้าวสุก กับข้าวบรรจุ-ใส่ถุงมัดให้เรียบร้อย ของหวานต่าง ๆ และผลไม้ชนิดต่าง ๆ บรรจุใส่ถุง

๖.๒.๒ ถ้าเป็นอาหารแห้ง นิยมใช้ข้าวสารใส่ถุง ผักกาด-กระป๋อง ผลไม้กระป๋อง น้ำปลาขวดเล็ก น้ำตาลทรายใส่ถุง ปลากระป๋อง อาหารสำเร็จรูปห่อ และผลไม้ชนิดต่าง ๆ

๖.๓ ในการจัดพระสงฆ์ออกรับบิณฑบาต ควรแบ่งออกเป็นสาย ๆ ดูจำนวนให้พอเหมาะกับผู้มาร่วมทำบุญ

๖.๔ กำชับลูกศิษย์วัดที่มากับพระสงฆ์ให้แต่งกายให้เรียบร้อย และนำภาชนะถ่ายอาหารมาด้วย ถ้าไม่พอ ต้องใช้ของหน่วย แล้วจัดส่งให้ถึงวัด

๖.๕ การตักบาตรด้วยอาหารแห้ง ได้ประโยชน์ในส่วนที่เก็บไว้ได้นาน แต่โอกาสที่พระสงฆ์จะต้องอาบัติมีมากกว่าการตักบาตรด้วยอาหารสด เพราะพระสงฆ์เก็บสะสมของแห้งดังกล่าวไว้มิได้

หมายเหตุ - ลำดับพิธีเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

๒๐. พิธีโกนผมไฟ - โกนจุก

๑. วัตถุประสงค์ : เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ลูกหลาน เพื่อให้ลูกหลานนั้นมีอายุมั่นขวัญยืน มีสุขภาพอนามัยดีด้วยอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและบุญกุศลช่วยปกป้องคุ้มครอง

๒. การเตรียมงาน : นิยมปฏิบัติเช่นเดียวกับงานมงคลอื่น ๆ ดังกล่าวมาแล้ว เช่น งานทำบุญบ้าน เป็นต้น

๓. อุปกรณ์ที่ใช้ :

๓.๑ กรรไกร ๑ เล่ม

๓.๒ มีดโกน ๑ เล่ม (บางที่นิยมใช้มีดโกนหนวด)

๓.๓ ใบบอนหรือใบบัว ๑ ใบ

๓.๔ แป้งหอมพร้อมด้วยน้ำมันจันทน์สำหรับเจิมหน้า

๓.๕ ด้ายสายสิญจน์สำหรับทำด้ายมงคลผูกข้อมือ

๔. วิธีปฏิบัติ :

๔.๑ นำเด็กมาร่วมในพิธี ฯ ตั้งแต่พระสงฆ์เริ่มเจริญพระพุทธมนต์เป็นต้นไป

๔.๒ เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ถึงบทพระพุทธคุณ (อิติปิโส) พึงนำเด็กเข้าใกล้พระเถระรูปประธานสงฆ์ โดยมีบิดาหรือผู้ปกครอง (ชาย) ของเด็กเป็นผู้อุ้ม แล้วนำด้ายสายสิญจน์วงล้อมตัวบิดาหรือผู้ปกครอง (ชาย) ของเด็ก (ถ้าเด็กนั้นเป็นชาย พระเถระรูปประธานสงฆ์เป็นผู้ใช้กรรไกรตัดผมไฟก่อน ถ้าเป็นเด็กหญิง นิยมให้ปู่หรือตาของเด็กเป็นผู้ใช้กรรไกรตัดผมไฟก่อน)

๔.๓ เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ถึงคำว่า **"ชะยันโต"** หรือ

บางท่านนิยมถึงบทว่า "อัคคัปปัตโต" จึงเริ่มใช้กรรไกรตัดผม ๓ ครั้ง คือตัดผม-ตรงกลาง ตรงข้างขวา และข้างซ้าย และประพรมน้ำพระพุทธมนต์ ต่อจากนั้นจึงให้ญาติผู้ใหญ่ตัดผมไฟเพื่อความเป็นสิริมงคล แล้วมอบให้ผู้ชำนาญโกนด้วยมีดโกนต่อจนเสร็จเรียบร้อย

๔.๔ เมื่อพระสงฆ์ฉันภัตตาหารและอนุโมทนาเสร็จเรียบร้อยแล้ว พึงนำเด็กเข้าไปหาพระเถระรูปประธานสงฆ์ นิมนต์ให้ท่านเจิม ผูกข้อมือ และประพรมน้ำพระพุทธมนต์ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่เด็กสืบไป

หมายเหตุ

ในพิธีโกนจุกหรือโกนแกละ ก็นิยมปฏิบัติเช่นเดียวกับการทำบุญ-โกนผมไฟนี้เหมือนกัน มีอุปกรณ์เครื่องใช้ในพิธี ฯ ต่างกันบ้างเล็กน้อย คือ นิยมนำหญ้าแพรกมาทำเป็นวง ๑ วง สวมจุกหรือแกละก่อนทำพิธีตัดจุกหรือแกละนั้น นอกจากนี้เหมือนกัน

๒๑. พิธีทำบุญวันสงกรานต์

ของใช้ในพิธี ฯ (กรณีทำบุญเลี้ยงพระร่วมกัน) :

- โต๊ะหมู่บูชาพร้อมเครื่องตั้ง (เหมือนทำบุญเลี้ยงพระทั่ว ๆ ไป)
- ที่พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- โต๊ะวางอัฐิบรรพชน
- เครื่องดื่มรับรองพระสงฆ์และภัตตาหารถวายพระสงฆ์
- โต๊ะพักอาหารที่ผู้ร่วมพิธี ฯ นำมา
- จตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์
- ด้ายสายสิญจน์พิเศษ ๑ ม้วน สำหรับพระสงฆ์ชักบังสุกุลอัฐิรวมญาติ
- น้ำหอมสรงน้ำพระพุทธรูป-พระสงฆ์ และรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ ฯลฯ
- อัฐิบรรพชนเพื่อบังสุกุลรวมญาติ (ถ้าประสงค์)

ลำดับพิธี ฯ (ถึงกำหนดเวลา) :

- ประธาน ฯ จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย กราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง และนั่งยังที่ประธาน ฯ
- พิธีกรอาราธนาศีล
- ประธานสงฆ์ให้ศีล
- ประธาน ฯ และผู้ร่วมพิธี ฯ รับศีล
- พิธีกรอาราธนาพระปริตร
- พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ประธาน ฯ จุดเทียนน้ำมนต์ เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ถึงบทมงคลสูตร (ตอน อะเสวะนา จะ พลานัง...) และยก

บาตรน้ำมนต์ประเคนถวายประธานสงฆ์ และเมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์จบแล้ว

- พิธีกรและผู้ร่วมพิธี ฯ เทียบภัตตาหารพระพุทธและพระสงฆ์
- ประธาน ฯ กล่าวคำบูชา และถวายข้าวพระพุทธ
- ประธาน ฯ และผู้ร่วมพิธี ฯ ประเคนภัตตาหารพระสงฆ์ (พระสงฆ์ฉันเสร็จ)
- ประธาน ฯ และผู้ร่วมพิธี ฯ ทอดผ้าบังสุกุล (หรือประเคนด้ายสายสิญจน์ต่อพระสงฆ์ ถ้าไม่มีผ้าบังสุกุล) (พระสงฆ์ชักบังสุกุลเสร็จ)
- ประธาน ฯ และผู้ร่วมพิธี ฯ ร่วมกันประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมพระสงฆ์
- พระสงฆ์อนุโมทนา
- ประธาน ฯ กรวดน้ำ-รับพร
- ประธานสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์
- ประธาน ฯ หรือพิธีกรนำผู้ร่วมพิธี ฯ กล่าวคำขอขมาพระรัตนตรัย (ตามตัวอย่างข้างท้าย)
- ประธาน ฯ และผู้ร่วมพิธี ฯ สรงน้ำพระพุทธรูป-พระสงฆ์
- รดน้ำดำหัว-ขอพรผู้ใหญ่
- เล่นสาดน้ำกันตามประเพณีอันดีงาม
- ปล่อยนกปล่อยปลา (ถ้ามี)

หมายเหตุ

- ถ้าจัดงาน ๒ วัน อาจมีพิธีแห่พระพุทธรูปในวันที่ ๑๒ เมษายนของปี ตั้งพระพุทธรูปให้คนสรงน้ำ จัดมหรสพฉลอง และอาจมีการประกวดนางสงกรานต์ด้วยในตอนค่ำ (หรือเวลาใดแล้วแต่สะดวก)

- บางแห่งอาจมีเพียงทำบุญตักบาตรในเช้าวันที่ ๑๓ เมษายนของปี (รับศีลก่อนตักบาตร) ตักบาตรเสร็จแล้ว นิมนต์พระสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ให้ แล้วรดน้ำดำหัวขอพรผู้ใหญ่ (ถ้าประสงค์)

(ตัวอย่าง)

ลำดับพิธี การประกอบพิธีสงกรานต์ ประจำปี ๒๕๔๐
ณ ห้องประชุมพระพุทธสิงห์ชัยมงคล กอศจ. ยศ.ทบ.
ใน ๙ เม.ย. ๔๑,๑๓.๓๐

เวลา ๑๓๓๐	-	พระสงฆ์ ๒ รูป และผู้ร่วมพิธี ฯ พร้อม ณ ห้องประชุม กอศจ.ยศ.ทบ.
เวลา ๑๓๔๐	-	จก.ยศ.ทบ. ประธานในพิธี ฯ จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย
	-	อศจ. นำกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย อาราธนาศีล
	-	พระสงฆ์ให้ศีล
	-	ประธาน ฯ และผู้ร่วมพิธี ฯ รับศีล
	-	อศจ. นำกล่าวคำขอขมาพระรัตนตรัย (คำขอขมามีในหน้าถัดไป)
	-	ประธาน ฯ ถวายพวงมาลัยพระพุทธสิงห์ชัยมงคล สรงน้ำพระพุทธ และพระสงฆ์ เสร็จแล้วเข้านั่งประจำที่ ฯ
	-	รอง จก.ยศ.ทบ. ถวายพวงมาลัย สรงน้ำพระพุทธและพระสงฆ์ รดน้ำขอพร จก.ยศ.ทบ. เสร็จแล้วเข้านั่งประจำที่ ฯ
	-	เสธ.ยศ.ทบ. ถวายพวงมาลัย สรงน้ำพระพุทธและพระสงฆ์ รดน้ำขอพร จก.ยศ.ทบ. และ รอง จก.ยศ.ทบ. เสร็จแล้วเข้านั่งประจำที่ ฯ

- คณะข้าราชการ และลูกจ้าง ยศ.ทบ. และหน่วยในพื้นที่ ยศ.ทบ. สรงน้ำพระพุทธและพระสงฆ์ และรดน้ำขอพร จก.ยศ.ทบ., รอง จก.ยศ.ทบ. และ เสธ.ยศ.ทบ. ตามลำดับ เสร็จแล้วเข้านั่งประจำที่ ฯ
- ประธาน ฯ ถวายผ้าไตร และดอกไม้ธูปเทียนแด่พระสงฆ์
- พระสงฆ์กล่าวสัมโมทนียกถา ๑๐ นาที (อาจตัดออกได้)
- พระสงฆ์อนุโมทนา
- ประธาน ฯ กรวดน้ำ รับพร กราบพระรัตนตรัย และน้อมไหวพระสงฆ์
- พระสงฆ์กลับ
- ประธาน ฯ ส่งพระสงฆ์ ณ ห้องประชุมพระพุทธสิงห์ชัยมงคล ฯ

- เสร็จพิธี ฯ -

คำบูชาพระรัตนตรัย

อิมินา สักกาเรนะ พุทธัง ปูเชมิ

อิมินา สักกาเรนะ ธัมมัง ปูเชมิ

อิมินา สักกาเรนะ สังฆัง ปูเชมิ

คำกราบพระรัตนตรัย

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ

สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม ธัมมัง นะมัสสามิ

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ สังฆัง นะมามิ

คำขอขมาพระรัตนตรัย

ว่าบท นะโม ฯ ๓ จบ พร้อมกัน

โย โทโส, โมหะจิตเตนะ, พุทธัส(สะ)(ห)มิง, ปะกะโต มะยา,
ขะมะถะ เม, กะตัง โทสัง, สัพพะปาปัง, วินัสสะตุ.
โย โทโส, โมหะจิตเตนะ, ธัมมัส(สะ)(ห)มิง, ปะกะโต มะยา,
ขะมะถะ เม, กะตัง โทสัง, สัพพะปาปัง, วินัสสะตุ
โย โทโส, โมหะจิตเตนะ สังฆัส(สะ)(ห)มิง, ปะกะโต มะยา
ขะมะถะ เม, กะตัง โทสัง สัพพะปาปัง, วินัสสะตุ ฯ

หากข้าพเจ้า, ได้ประพฤติล่วงเกิน, ต่อพระรัตนตรัย, ด้วยอำนาจแห่งโมหะ, หรือด้วยความพลั้งเผลอ, ข้าพเจ้าขอกราบขมา, ต่อพระรัตนตรัย, และจะสำรวมระวังต่อไป, ขอพระรัตนตรัย, ได้โปรดงดโทษ, และอำนวยพรให้ข้าพเจ้า, ประสบแต่สรรพมิ่งมงคลตลอดไป. ฯ

๒๒. พิธีพุทธาภิเษก (มังคลาภิเษก)

๑. ของใช้ในพิธี ฯ :

๑.๑ โต๊ะหมู่บูชาพร้อมเครื่องตั้ง และดอกไม้ธูปเทียน

๑.๒ เครื่องใช้สำหรับพระสงฆ์ (จัดเช่นเดียวกับงานมงคลทั่วไป)

๑.๒.๑ ที่นั่งสำหรับพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ (๙ รูป) (พิธีหลวง พิธีทางราชการ ๑๐ รูป)

๑.๒.๒ พระพิธีธรรม ๔ รูป (ใช้สถานที่เดียวกับที่พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์)

๑.๒.๓ พระนั่งปรกจำนวนตามต้องการ จัดให้นั่งรอบวัตถุมงคลที่จะปลุกเสก

๑.๓ เครื่องประกอบพิธีพุทธาภิเษก (มังคลาภิเษก)

๑.๓.๑ เทียนชัยไส้ ๑๐๘ เส้น หนัก ๘๐ บาท สูงเท่ากับเจ้าของพิธี ฯ ๑ เล่ม (ปักในตู้เพื่อกันลม)

๑.๓.๒ เทียนมงคล ขนาดครึ่งหนึ่งของเทียนชัย

๑.๓.๓ เทียนพุทธาภิเษก (มังคลาภิเษก) หนัก ๓๒ บาท ๑ คู่

๑.๓.๔ เทียนวิปัสสี ไส้เกินอายุผู้จุด ๑ เส้น

๑.๓.๕ เทียนนวหรคุณ หนัก ๑ บาท ๙ เล่ม

๑.๓.๖ เทียนเงิน เทียนทอง หนัก ๔ บาท ๘ เล่ม หนัก ๒ บาท จำนวนเท่ากำลังวัน

๑.๓.๗ เทียน ๑๐๘ จุดที่ขอบกระถางเทียนมงคล

๑.๓.๘ กระถางใส่น้ำมนต์ ๓ ใบ

๑.๓.๙ ทราย ๒ กระถาง

๑.๓.๑๐ สายสิญจน์รอบปริมณฑล ขึงเป็นตาข่ายห่างกัน ๑ ช่วงแขน

๑.๓.๑๑ ฉัตรขาว ๕ ชั้น ๖ ต้น มีขนาดความสูงตามความเหมาะสม ปัก ๔ มุม และซุ้มประตูทางเข้า

๑.๓.๑๒ ราชวัติ ๔ มุม (๘ ข้าง ยาวข้างละ ๑ เมตร)

๑.๓.๑๓ โต๊ะวางวัตถุมงคลพร้อมปูผ้าขาว ขนาดโต๊ะสูงกว่าที่นั่งพระสงฆ์ตามสมควร

๑.๓.๑๔ พลู ๗ ใบ ซ้อนกันสำหรับดับเทียนชัย

๑.๓.๑๕ ธูปประมาณเพียงพอที่จะจุดตลอดพิธี ฯ

๑.๓.๑๖ บาตรใส่น้ำมนต์สำหรับพระสงฆ์นั่งปรกครบทุกรูป

๑.๔ เครื่องไทยธรรมถวายพระสงฆ์ในพิธี ฯ ทั้งหมด

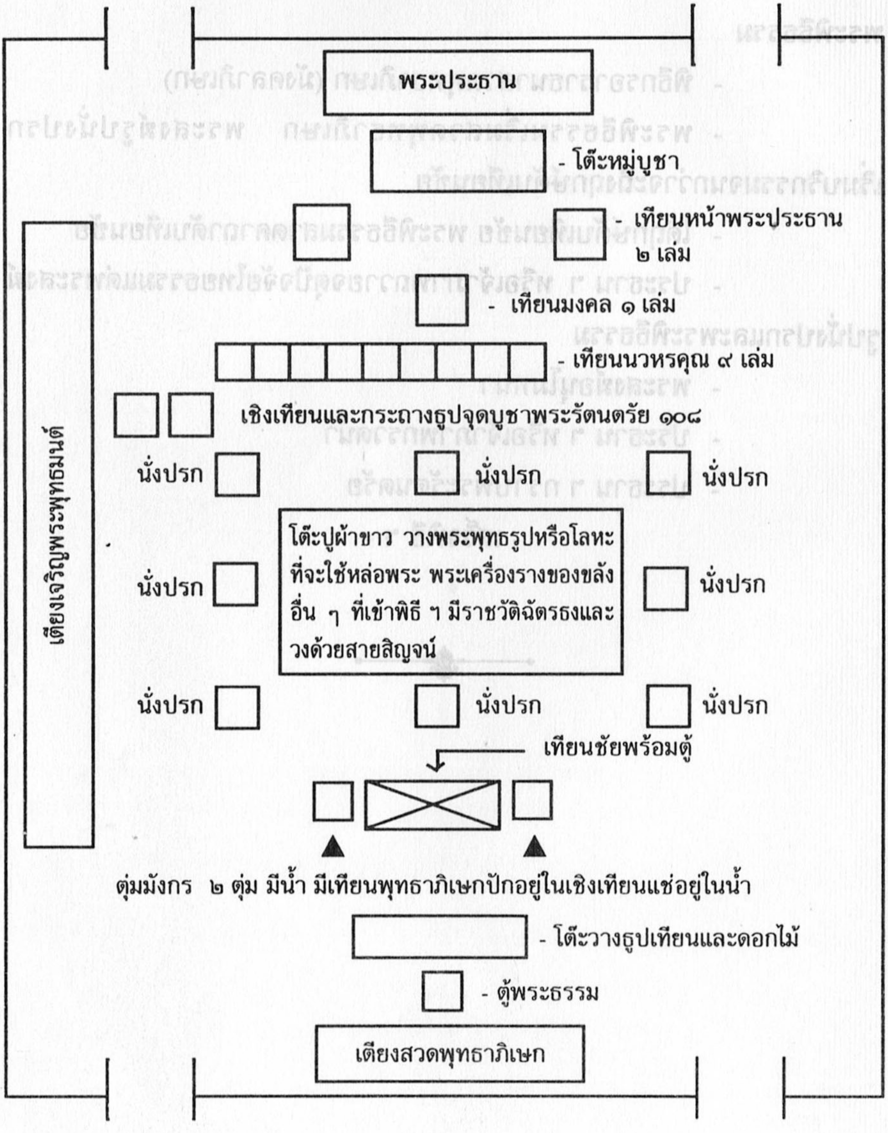
๒. ลำดับพิธี ฯ :

- ประธาน ฯ จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย กราบ ๓ ครั้งแล้วนั่งยังที่ประธาน ฯ
- พิธีกรอาราธนาศีล
- ประธานสงฆ์ให้ศีล
- พิธีกรอาราธนาพระปริตร
- พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ จบแล้ว
- ประธาน ฯ ถวายจตุปัจจัยไทยธรรม
- พระสงฆ์อนุโมทนา
- ประธาน ฯ กรวดน้ำ
- พระสงฆ์กลับ
- ประธาน ฯ ส่งพระสงฆ์ ณ มณฑลพิธี ฯ
- พระพิธีธรรม ๔ รูปนั่งประจำที่

- ได้ฤกษ์ ประธาน ฯ เจิมเทียนชัย จุดเทียนชัย
- พระพิธีธรรมสวดคาถาจุดเทียนชัย
- ประธาน ฯ จุดเทียนอื่น ๆ ทั้งหมด จุดเทียนธูปเบื้องหน้าพระพิธีธรรม
- พิธีกรอาราธนาสวดพุทธาภิเษก (มังคลาภิเษก)
- พระพิธีธรรมเริ่มสวดพุทธาภิเษก พระสงฆ์รูปนั่งปรกเริ่มบริกรรมจนกว่าจะถึงฤกษ์ดับเทียนชัย
- ได้ฤกษ์ดับเทียนชัย พระพิธีธรรมสวดคาถาดับเทียนชัย
- ประธาน ฯ หรือเจ้าภาพถวายจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์รูปนั่งปรกและพระพิธีธรรม
- พระสงฆ์อนุโมทนา
- ประธาน ฯ หรือเจ้าภาพกรวดน้ำ
- ประธาน ฯ กราบพระรัตนตรัย

- เสร็จพิธี ฯ -

แผนผังการจัดสถานที่
พิธีพุทธาภิเษกในอุโบสถ

๒๓. พิธีหล่อพระพุทธรูป ฯ (แบบย่อ)

ของใช้ในพิธี ฯ :

- โต๊ะหมู่บูชาพร้อมเครื่องตั้ง เครื่องสักการะ ๑ ชุด
- จตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ (พิธีหลวง พิธีทางราชการ จำนวนพระสงฆ์ ๑๐ รูป)
- โต๊ะบูชาฤกษ์ - สังเวยเทวดา (ตั้งนอกเต็นท์พิธี ฯ ตามที่บัณฑิตแนะนำ)
- โต๊ะบูชา ๔ (แจกันดอกไม้ ๔, เชิงเทียน ๔, ตั้งอยู่บนโต๊ะเดียวกันที่นอกเต็นท์พิธีสงฆ์ จัดบูชาเทวดา เพื่อขออานุภาพศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้การหล่อพระพระพุทธรูปสำเร็จเรียบร้อย งดงามโดยสวัสดี)
- แท่นประธาน ฯ ยืนเททอง (ข้างหน้าเตาเผาหุ่นพระ)
- เตาหุ่นพระพุทธรูป ฯ มีด้ายสายสิญจน์วงรอบ (ช่างหล่อเป็นผู้ดำเนินการ)

ลำดับพิธี ฯ (เมื่อพระสงฆ์พร้อมบนอาสนะแล้ว) :

- ประธาน ฯ จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย กราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง รับศีล และฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- จุดเทียนน้ำมนต์ที่บาตรน้ำมนต์ (เมื่อพระสงฆ์ขึ้นบทพระพุทธมนต์ว่า "อะเสวะนา...") แล้วประเคนบาตรน้ำมนต์แด่ประธานสงฆ์
- จุดเทียนธูปที่โต๊ะตั้งเครื่องสังเวยเทวดา (เจ้าของพิธี ฯ กล่าวคำบวงสรวงเครื่องสังเวยเทวดา)

- (เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์จบ) ประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม ปิ่นโตภัตตาหารแด่พระสงฆ์ (ถ้าไม่มีการฉันในพิธี ฯ)
- กรวดน้ำ และรับพร (เมื่อพระสงฆ์อนุโมทนา)
- จุดเครื่องบูชา ๔ ที่โต๊ะซึ่งจัดไว้นอกเต็นท์พิธี ฯ แล้วอธิษฐานขออานุภาพบุญกุศลและเทวานุภาพเพื่อบันดาลให้การหล่อพระพุทธรูป ฯ ครั้งนี้สำเร็จเรียบร้อยงดงามตามประสงค์ (เมื่อพระสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ที่หุ่นพระพุทธรูป ฯ และช่างหล่อพระพุทธรูปเสร็จแล้ว)
- ยืนบนแท่น รับและหย่อนแผ่นทอง เงิน นาก ชิ้นทอง ชิ้นเงิน ลงบนช้อนคันยาวที่ช่างหล่อพระพุทธรูปยื่นให้
- ถือด้ามช้อนพร้อมด้วยด้ายสายสิญจน์ที่โยงมา เทแผ่นทอง เงิน นาก ชิ้นทอง ชิ้นเงิน ลงในเบ้าหล่อพระพุทธรูป ฯ โดยมีญาติและผู้ร่วมพิธี ฯ พนมมือถือด้ายสายสิญจน์ด้วย (ขณะนั้น พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา จนเททองเสร็จ)

- เสร็จพิธี ฯ -

หมายเหตุ - ถ้ามีการเลี้ยงพระสงฆ์ในพิธี ฯ ด้วย ก็ประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม กรวดน้ำ รับพร หลังจากพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว

๒๔. พิธีหล่อพระพุทธรูป ฯ (แบบพิสดาร)

ของใช้ในพิธี ฯ :

- รั้วก่าย
- ราชวัติฉัตรธง
- ต้นกล้วย ต้นอ้อย อย่างละ ๘ ต้น
- ด้ายสายสิญจน์ สำหรับวงบริเวณพิธี ฯ และโยงไปที่พิธีสงฆ์
- พิธีมณฑล ตั้งห่างจากบริเวณเผาหุ่นเททอง
- โลหะต่าง ๆ ที่จะใช้หล่อพระพุทธรูป ฯ
- จตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์
- เครื่องใช้สำหรับพิธีสงฆ์ เช่น โต๊ะหมู่บูชา เครื่องตั้ง เครื่องสักการะ เป็นต้น
- ธูปเทียนตามจำนวนที่กำหนด

ลำดับพิธี ฯ (ก่อนฤกษ์เททองประมาณ ๒ ชั่วโมง) :

เจ้าภาพ - จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัยในปะรำพิธี ฯ : กราบพระรัตนตรัย น้อมไหว้พระสงฆ์ และนั่งยังที่ประธาน ฯ

พิธีกร - อาราธนาศีล

ประธานสงฆ์ - ให้ศีล

เจ้าภาพ - รับศีลพร้อมกับผู้ร่วมพิธี ฯ

เจ้าภาพ - จุดเทียนบูชาเทวดานพเคราะห์

พิธีกร - กล่าวชุมนุมเทวดา (สัคเค กาเม.....ฯลฯ)

- อาราธนาพระปริตร

พระสงฆ์	-	เจริญพระพุทธมนต์จบบท **ไตรสรณคมน์**
เจ้าภาพ	-	จุดเทียนชัยและเทียนมงคล
พระสงฆ์	-	เจริญพระพุทธมนต์ สลับไปกับโหราจารย์บูชานพเคราะห์ (ขณะนั้น พระสงฆ์สวดพระปริตรประจำนพเคราะห์)
เจ้าภาพ	-	จุดเทียนธูปเท่ากำลังพระเคราะห์นั้น ๆ และเมื่อจวนถึงเวลาเททอง
	-	จุดเทียน ๔๐ เล่ม ธูป ๔๐ ดอก ที่โต๊ะหน้าเตาหุ่น อธิษฐานให้พระพุทธรูปที่จะหล่อนั้นสวยงามและทรงมหิทธานุภาพขจัดทุกข์ภัย และอำนวยชัยให้เกิดสุขทุกประการ
	-	(เมื่อถึงเวลาฤกษ์) เข้าประจำที่ ถือสายสิญจน์ซึ่งปลาย-ข้างหนึ่งผูกกับด้ามคีมที่ช่างใช้จับเบ้าเททอง หันหน้าสู่ทิศอันเป็นมงคล พนมมืออธิษฐาน
พระสงฆ์	-	เจริญชัยมงคลคาถา ต่อด้วย **โส อัตถะลัทโธ...., สักกัต (ตะ) วา...., นัตถิ เม...., ยังกิญจิ....ฯ และ ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง...** (เททองเสร็จ)
เจ้าภาพ	-	กลับเข้าสู่ปะรำพิธี ฯ ประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์
	-	กรวดน้ำ รับพร (เมื่อพระสงฆ์อนุโมทนา)
	-	กราบพระรัตนตรัย

หมายเหตุ	-	การจัดงานอาจจัดเป็น ๒ วันก็ได้ โดยวันแรก มีการเจริญพระพุทธมนต์ประจำนพเคราะห์ให้เสร็จสิ้นไปตอนหนึ่งก่อน พร้อมกับให้มีการสวดพุทธาภิเษกและนั่งปรกด้วย
	-	เมื่อหล่อพระพุทธรูป ฯ เสร็จแล้วถ้าเป็นพระพุทธรูปประจำวัน เจ้าภาพมักจัดพิธีบรรจุเพิ่มขึ้นอีก (พิธีบรรจุพระพุทธรูป ฯ ปรากฏในหน้าต่อไป)

พิธีบรรจุพระพุทธรูป ฯ

ของใช้ในพิธี ฯ :

- โต๊ะหมู่บูชา พร้อมเครื่องตั้ง
- ที่พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ๑๐ รูป
- จตุปัจจัยไทยธรรมถวายพระสงฆ์
- แจกันดอกไม้ ๒ คู่
- ธูป ๕ ดอก
- เทียนทอง เทียนเงินอย่างละ ๑ เล่ม (หนักเล่มละ ๖.- บาท)
- ข้าวตอก ๕ กระทง
- ดอกไม้ ๕ กระทง (ใช้ดอกไม้ ๙ สี)
- เทียนขี้ผึ้ง ๗ เล่ม (หนักเล่มละ ๖ สลึง ทำไส้ ๙ เส้น)
- ธูปจีน ๘ ดอก
- แผ่นโลหะทองหรือแผ่นโลหะเงินหนัก ๑.- บาท ๑ แผ่น ตัดเป็นวงกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๒ นิ้ว
- เหล็กจาร
- ชาดหรคุณ
- คีมหรือกุญแจขันนอต พร้อมตะปูเกลียว
- น้ำมันหอม
- กระดาษเช็ดน้ำมันหอม
- แป้งกระแจะเจิม
- เครื่องสังเวยเทวดา ๑ โต๊ะ

ลำดับพิธี ฯ :

เจ้าภาพ ฯ - จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย โดยจุดเทียนทอง เงินที่เบื้องหน้าพระพุทธรูป ฯ จุดเทียนน้ำหนัก ๖ สลึง ๕ เล่มก่อน รำลึกถึงคุณพระรัตนตรัย และคุณมารดาบิดารวมทั้งผู้มีพระคุณอื่น ๆ

- จุดเทียนอีก ๒ เล่มที่เหลือตั้งไว้ข้างเครื่องสังเวย
- จุดธูปจีน ๘ ดอก ปักไว้ที่เครื่องสังเวยแล้วอธิษฐานขอพรเทวดาเพื่อสิริมงคล

ประธานสงฆ์ - ใช้เหล็กจารเขียนดวงชะตาเจ้าภาพลงในแผ่นโลหะพร้อมทั้ง วัน เดือน ปีเกิด ชื่อ นามสกุลมารดาบิดา เสร็จแล้วทาด้วยน้ำมันหอม ชาดหรคุณ แล้วเจิมดวงชะตา

- ใช้เหล็กจารลงยันต์ใต้ฐานพระพุทธรูป

พระสงฆ์ - เจริญชัยมงคลคาถา (จบแล้ว)

ประธานสงฆ์ - นำดวงชะตาเข้าบรรจุใต้ฐานพระพุทธรูป ปิดด้วยแผ่นโลหะขันนอต

- เจิมฐานพระพุทธรูป ฯ ด้านหน้า และเจิมที่ฝาปิด

เจ้าภาพ ฯ - ประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์

- กรวดน้ำ รับพร (เมื่อพระสงฆ์อนุโมทนา)
- กราบพระรัตนตรัย

- เสร็จพิธี ฯ -

๒๕. พิธีเบิกพระเนตร

การเตรียมการ :

- สำลีอบควันหอม
- น้ำพระพุทธมนต์
- แป้งเจิม

การปฏิบัติ :

ประธาน ฯ - จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย กราบพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง น้อมไหว้พระสงฆ์ และนั่งยังที่ประธาน ฯ

พิธีกร - อาราธนาศีล

- ประธาน ฯ และผู้ร่วมพิธี ฯ รับศีล

ประธานสงฆ์ - ทำพิธีเบิกพระเนตร โดยมีขั้นตอนปฏิบัติดังนี้ :-

- บริกรรมคาถาบทที่ ๑ ดังนี้ "พุทโธ โลกัง วิทูกะระณัง อะระหัง พุทโธ พุทธัสสะ โลกะวิทู"
- ใช้สำลีอบควันหอมหรือชุบน้ำพระพุทธมนต์ปาดจากต้นพระเนตรไปทางหางพระเนตร
- บริกรรมคาถาที่ ๒ ดังนี้

"สะหัสสะสีเสปิ เจ โปโส สีเส สีเส สะตังมุขา
มุเข มุเข สะตังชิวหา ชีวะกัปโป มะหิทธิโก
นะ สักโกติ จะ วัณเณตุง นิสเสสัง สัตถุโน คุณันติ
จักขุง อุทะปาทิ ญาณัง อุทะปาทิ ปัญญา อุทะปาทิ
วิชชา อุทะปาทิ อาโลโก อุทะปาทิ"

- ทำพิธีเจิมผ้าทิพย์ ๓ จุด (เจิมจุดแรก พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา)

- บริกรรมคาถาว่า "ปะฏิมายะ พุทโธ อิทธิอิทธิ พุทธะนิมิต-ตัดตัง อุปปันนัง โหตุ มะ อะ อุ อุ อะ มะ"
- ถ้าเจิม ๕ จุด ให้บริกรรมต่อว่า "นะโม พุทธายะ" แล้วบริกรรมคาถาต่อไปว่า

สะหัสสะเนตโต เทวินโท ทิพพะจักขุง วิโสธะยิ
ปาปะคะระหี อะยัง ปาโล อาชีวัง ปะริโสธะยิ
สะหัสสะเนตโต เทวินโท ทิพพะจักขุง วิโสธะยิ
ธัมมะคะรุโก อะยัง ปาโล นิสินโน สาสะเน ระโต
สะหัสสะเนตโต เทวินโท เทวะรัชชะสิรีธะโร
ตังขะเณนะ อาคันตะวา จักขุปาลัง อุปาคะมิ
สะหัสสะเนตโต เทวินโท เทวะรัชชะสิรีธะโร
สังขิปิต(ตะ)วานะ ตัง มัคคัง ขิปปัง สาวัตถิมาคะมิ

- เสร็จพิธี ฯ -

(พิธีเบิกพระเนตรนี้ เป็นเพียงแนวทางหนึ่งในหลายแนวทางที่โบราณบัณฑิตใช้กันมา)

ภาคผนวก
พิธีวิสาขบูชา-มาฆบูชา-อาสาฬหบูชา

ก. พิธีวิสาขบูชาและมาฆบูชา

พิธีวิสาขบูชาและมาฆบูชา เป็นพิธีซึ่งทางราชการทหารได้ปฏิบัติเป็นประจำทุกปี มีลำดับพิธีโดยย่อดังนี้ :-

๑. จัดทหารเข้าประจำที่ก่อนเวลาประกอบพิธี ฯ สักเล็กน้อย

๒. เมื่อถึงเวลา หัวหน้าหมู่หรือผู้แทนอาราธนาพระสงฆ์ให้โอวาท

๓. เวลาพระสงฆ์ให้โอวาท บอกทุกคนยืนประนมมือฟังโอวาทด้วยอาการสงบ

๔. ฟังโอวาทจบแล้ว หัวหน้าหมู่หรือผู้แทนบอกให้ทุกคนจุดเทียนธูปที่ถืออยู่ในมือของแต่ละคน

๕. เมื่อทุกคนจุดเทียนธูปเสร็จแล้ว หัวหน้าหมู่หรือผู้แทน ฯ บอกทุกคนประนมมือกล่าวคำบูชา ให้ทุกคนว่าตาม

๖. ว่าคำบูชาจบแล้ว ให้หัวหน้าเดินนำประทักษิณ ๓ รอบ โดยให้เจริญบทพระพุทธคุณ หรือบริกรรมว่า พุทโธ ตลอดรอบที่ ๑ เจริญบทพระธรรมคุณ หรือบริกรรมว่า ธัมโม ตลอดรอบที่ ๒ และเจริญบทพระสังฆคุณ หรือบริกรรมว่า สังโฆ ตลอดรอบที่ ๓ โดยไม่ให้มีเสียงพูดคุยสนทนากันหรือเล่นกันตลอด ๓ รอบ

๗. เวียนครบ ๓ รอบแล้ว บอกให้ทุกคนนำเครื่องสักการะไปวางไว้ ณ ที่ที่ทางวัดจัดเตรียมไว้

๘. เมื่อวางเสร็จหมดทุกคนแล้ว ให้กลับมายังที่เดิม

๙. เมื่อทุกคนเข้าที่เดิมแล้ว ให้หัวหน้าหรือผู้แทน ฯ นำไหว้พระสวดมนต์ตามแบบธรรมเนียมทหาร ให้สวดถึงบทแผ่เมตตา

๑๐. แผ่เมตตาแล้ว ให้ทุกคนตั้งใจถวายพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จ-พระเจ้าอยู่หัว และอุทิศให้แก่ท่านผู้มีพระคุณ

- เสร็จพิธี ฯ -

ส่วนรายละเอียดในการปฏิบัติ มีปรากฏตามคำแนะนำ ว่าด้วยการทำวิสาขบูชาและมาฆบูชา ซึ่งกระทรวงกลาโหมได้กำหนดไว้ เพื่อให้บรรดาข้าราชการกลาโหมและทหารได้กระทำพุทธบูชาโดยสม่ำเสมอดังนี้ :-

คำแนะนำ
ว่าด้วยการทำวิสาขบูชาและมาฆบูชา

วันวิสาขบูชาและมาฆบูชา เป็นวันสำคัญของพุทธศาสนิกชน ในทางพระพุทธศาสนา เพราะเป็นวันเกี่ยวกับประวัติกาลสำคัญเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นที่พึ่งอย่างประเสริฐสุดของเรา วันวิสาขบูชา เป็นวันตรงกับวันที่พระพุทธเจ้าของเราได้ประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน วันมาฆบูชา เป็นวันตรงกับวันที่พระองค์ทรงแสดงพระโอวาทที่เป็นหลักสำคัญในพระพุทธศาสนา ณ ท่ามกลางพระอรหันต์ ๑,๒๕๐ องค์ และตรงกับวันทรงปลงพระชนมายุสังขาร วันสองวันนั้นเกี่ยวกับประวัติกาลอันสำคัญของพระพุทธเจ้าของเราดังนี้ เมื่อเวียนมาถึง พุทธศาสนิกชนชาวไทยย่อมทำพุทธบูชาเป็นการใหญ่ สมควรที่จะได้มีคำแนะนำในเรื่องนี้ไว้ เพื่อให้ทหารได้ทำโดยสม่ำเสมอทั่วถึงกัน

ข้อ ๑ เมื่อใกล้จะถึงวันวิสาขบูชาหรือมาฆบูชา ให้หัวหน้า-หน่วยทหารส่งผู้แทนไปนมัสการเจ้าอาวาสในวัดที่จะนำทหารไปทำวิสาขบูชาหรือมาฆบูชา ขอความกรุณาให้ท่านกำหนดเวลาให้ทหารได้ทำให้เสร็จก่อนสัปบุรุษทำ และเผดียงท่านให้โอวาทประมาณ ๒๐ นาที ท่านจะให้โอวาทเองหรือให้พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่งเป็นผู้แทนให้โอวาท ก็แล้วแต่ท่านจะกรุณา และเผดียงให้ท่านจบโอวาทด้วยคำเป็นเครื่องหมายว่าจบ เช่น *“เทอญ”* เป็นต้น เพื่อทหารจะได้ถวายสาธุการพร้อมกัน

ข้อ ๒ ถึงวันวิสาขบูชาหรือมาฆบูชา ให้หัวหน้าหน่วยจัดนายทหารคุมแถวทหารไปยังวัด ส่วนนายทหารจะให้ไปพร้อมกับพลทหาร หรือให้ต่างคนต่างไปกับครอบครัวของตน ก็แล้วแต่จะกำหนด ทหารทุกคนต้องมีดอกไม้ธูปเทียนตามที่จะหาได้โดยสะดวกไปสักการะบูชาด้วย เมื่อทหารไปถึงวัดและจัดเข้าที่เรียบร้อยแล้ว ให้หัวหน้าหน่วยหรือผู้แทนประนมมืออาราธนาด้วยคำว่า ***"ที่ชุมนุมนี้คอยรับโอวาทของพระคุณเจ้าพร้อมแล้ว"*** ลำดับนั้นทั้งหมดประนมมือตั้งใจรับโอวาทโดยเคารพ ตลอดเวลาที่ท่านให้โอวาท เมื่อจบโอวาท ให้ถวายสาธุการว่า ***"สาธุ"*** พร้อมกัน

ข้อ ๓ ฟังโอวาทแล้ว ให้ทหารทุกคนจุดเทียนธูปถือประนมมือ หัวหน้าหน่วยหรือผู้แทนนำว่าคำบูชาตามแบบท้ายระเบียบนี้ ทุกคนว่าตาม และให้อยู่ในอาการสงบ ตั้งใจว่าด้วยความเคารพ

ข้อ ๔ เมื่อว่าคำบูชาจบแล้ว ให้หัวหน้าหน่วยนำทหารเดินประทักษิณปูชนียวัตถุตามธรรมเนียมของวัดนั้น ๓ รอบ เวลาเดินประทักษิณ ให้ถือดอกไม้ธูปเทียนประนมมือตามไปด้วยอาการสงบและเป็นระเบียบ ไม่เล่นกัน ไม่คุยกัน ไม่เดินเร็วหรือช้าไป ตั้งใจระลึกถึงคุณพระรัตนตรัยเป็นอารมณ์คือ

ในรอบที่หนึ่ง *ระลึกถึงพระพุทธคุณเป็นอารมณ์*

ในรอบที่สอง *ระลึกถึงพระธรรมคุณเป็นอารมณ์*

ในรอบที่สาม *ระลึกถึงพระสังฆคุณเป็นอารมณ์*

แม้ธูปเทียนจะหมดไปในระหว่างนั้น ก็ให้ประนมมือระลึกถึงพระคุณพระรัตนตรัยจนครบ ๓ รอบ และนำเครื่องสักการะบูชาไปวางไว้ตามที่ที่จัดไว้เสร็จแล้วกลับไปยืนที่เดิมเพื่อไหว้พระสวดมนต์ต่อไป

ข้อ ๕ เมื่อทหารกลับไปยืนที่เดิมแล้ว ให้หัวหน้าหน่วยนำทหารไหว้พระสวดมนต์ตามระเบียบไหว้พระสวดมนต์ของทหาร เว้นบทปลงใจ เพลงชาติ และบทสรรเสริญพระบารมี ซึ่งไม่เกี่ยวกับการนี้

ข้อ ๖ ไหว้พระสวดมนต์จบแล้ว ให้หัวหน้าหน่วยหรือผู้แทนบอกให้ทหารรวบรวมบุญกุศลอุทิศถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์เอกอัครศาสนูปถัมภก และแผ่ให้แก่ท่านผู้มีพระคุณทั่วไปด้วยคำว่า *"ต่อไปนี้ ตั้งใจอุทิศส่วนกุศลถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และแผ่ให้แก่ท่านผู้มีพระคุณทั่วไป"*

แล้วต่างคนก็ประนมมือสำรวมใจรวบรวมบุญกุศลอุทิศส่วนกุศลให้โดยใจความว่า

"ขออุทิศส่วนบุญกุศลที่ได้บำเพ็ญด้วยกาย วาจา ใจ นี้ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์พระประมุขของชาวไทย ซึ่งเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก และให้แก่ท่านผู้มีพระคุณ มีบิดา มารดา ครู อาจารย์ และท่านที่ได้ทะนุบำรุงประเทศชาติ ศาสนา เป็นต้น"

ข้อ ๗ ทหารที่ไม่สามารถจะไปประกอบพิธีวิสาขบูชาหรือมาฆบูชาในวัดเป็นส่วนรวมได้ให้ผู้บังคับบัญชาแนะนำให้ทำเป็นส่วนเฉพาะตน คือให้บูชากราบไหว้ ระลึกถึงพระรัตนตรัยตามความสามารถของตน ฯ

คำบูชาในวันวิสาขบูชา

เราทั้งหลาย, นับถือพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด, ว่าเป็นที่พึ่งที่ระลึก, พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด, เป็นศาสดาของเราทั้งหลาย, พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น, เป็นพระอรหันต์, ตรัสรู้เองโดยชอบแล้ว, ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ, ทรงดำเนินดีแล้ว, ทรงรู้แจ้งซึ่งโลก, เป็นสารถี, ผู้ฝึกคนที่ควรฝึก, เป็นศาสดา, ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย, เป็นผู้เบิกบานแล้ว, เป็นผู้จำแนกแจกพระธรรม

อนึ่ง, พระธรรม, พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น, ตรัสไว้ดีแล้ว, เป็นธรรมที่เห็นได้ด้วยตนเอง, มีผลไม่จำกัดเวลา, เป็นของจริง, ที่จะเรียกกันมาดูได้, เป็นความดี, ที่จะน้อมนำเข้ามาในตนได้, อันวิญญูชนทั้งหลาย, รู้แจ้งได้จำเพาะตน

อนึ่ง, พระสงฆ์, สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น, เป็นผู้ปฏิบัติดี, ปฏิบัติตรง, ปฏิบัติเป็นธรรม, ปฏิบัติน่านับถือ, นี้คือพระอริยบุคคลสี่คู่, นับเรียงองค์เป็นแปด, มีพระโสดาบัน เป็นต้น

ก็แล, ปูชนียวัตถุนี้, สร้างอุทิศ, พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น, เพื่อได้เห็นแล้ว, ระลึกถึงพระองค์, ได้ความเลื่อมใส, และสังเวช

บัดนี้, เราทั้งหลาย, มาถึงกาลวิสาขปุณณมีนี้ ซึ่งตรงกับวันประสูติ, วันตรัสรู้, และวันปรินิพพาน, แห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น, จึงมาพร้อมกัน ณ ที่นี้, ถือเครื่องสักการะ, มีประทีป ธูป เทียน เป็นต้น, กระทำกายของตน ๆ, ให้เป็นภาชนะ, รับรองเครื่องสักการะ, จักระลึกถึง, คุณพระรัตนตรัยเป็นอารมณ์ กระทำประทักษิณ, ปูชนียวัตถุนี้, ๓ รอบ, ทำการบูชา, ด้วยเครื่องสักการะ, ที่ถือไว้นี้, ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น, แม้เสด็จปรินิพพานนานแล้ว, แต่ยังดำรงอยู่, โดยพระคุณทั้งหลาย, อันบัณฑิตพึงรู้ได้, จงทรงรับ, เครื่องสักการะ, ที่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ถือไว้แล้วนี้, เพื่อประโยชน์เกื้อกูล, เพื่อความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ. (ที่ใส่เครื่องหมายจุลภาค (,) ไว้ด้วยนั้น เพื่อสะดวกในการนำว่าคำบูชานี้ ไม่มีเครื่องหมายในคำแนะนำเดิมของพิธีทั้ง ๓ นี้)

คำบูชาในวันมาฆบูชา

เราทั้งหลาย, นับถือพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด, ว่าเป็นที่พึ่งที่ระลึก, พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด, เป็นศาสดาของเราทั้งหลาย, พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น, เป็นพระอรหันต์, ตรัสรู้เองโดยชอบแล้ว, ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ, ทรงดำเนินดีแล้ว, รู้แจ้งซึ่งโลก, เป็นสารถี, ผู้ฝึกคนที่ควรฝึก, เป็นศาสดา, ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย, เป็นผู้เบิกบานแล้ว, เป็นผู้จำแนกแจกพระธรรม

อนึ่ง, พระธรรม, พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น, ตรัสไว้ดีแล้ว, เป็นธรรมที่จะเห็นได้ด้วยตนเอง, มีผลไม่จำกัดเวลา, เป็นของจริง, ที่จะเรียกกันมาดูได้, เป็นความดี, ที่จะน้อมนำเข้ามาในตนได้, อันวิญญูชนทั้งหลาย, รู้แจ้งได้จำเพาะตน

อนึ่ง, พระสงฆ์, สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น, เป็นผู้ปฏิบัติดี, ปฏิบัติตรง, ปฏิบัติเป็นธรรม, ปฏิบัติน่านับถือ, นี้คือพระอริยบุคคลสี่คู่, นับเรียงองค์เป็นแปด, มีพระโสดาบัน เป็นต้น

ก็แล, ปูชนียวัตถุนี้, สร้างอุทิศ, พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น, เพื่อได้เห็นแล้ว, ระลึกถึงพระองค์, ได้ความเลื่อมใส และสังเวช

บัดนี้, เราทั้งหลาย, มาถึงกาลมาฆปุณณมีนี้, ซึ่งตรงกับวันทรงแสดง, โอวาทปาติโมกข์, ในที่ชุมนุมสงฆ์สาวก, ประกอบด้วยองค์ ๔ ประการ, จึงมาพร้อมกัน ณ ที่นี้, ถือเครื่องสักการะ, มีประทีป ธูป เทียน เป็นต้น กระทำกายของตน ๆ, ให้เป็นภาชนะ, รองรับเครื่องสักการะ, จักระลึกถึง, คุณพระรัตนตรัยเป็นอารมณ์ กระทำประทักษิณ, ปูชนียวัตถุนี้, ๓ รอบ, ทำการบูชา, ด้วยเครื่องสักการะ, ที่ถือไว้นี้, ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น, กับพระสงฆ์สาวก, แม้เสด็จปรินิพพานนานแล้ว, แต่ยังดำรงอยู่, โดยพระคุณทั้งหลาย, อันบัณฑิตพึงรู้ได้, จงทรงรับ, เครื่องสักการะ, ที่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ถือไว้แล้วนี้, เพื่อประโยชน์เกื้อกูล, เพื่อความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.

ข. พิธีอาสาฬหบูชา

พิธีอาสาฬหบูชา ซึ่งเป็นวันตรงกับวันที่พระบรมศาสดาได้ทรงแสดงพระธัมมจักกัปปวัตตนสูตรปฐมเทศนา และเป็นวันที่พระอริยสงฆ์สาวกได้อุบัติขึ้นในโลกเป็นครั้งแรก คือ พระอัญญาโกณฑัญญะ จึงเป็นวันบังเกิดพระรัตนตรัยครบถ้วนทั้ง ๓ คือ พระพุทธรัตนะ พระธรรมรัตนะ พระสังฆรัตนะ นับเป็นวันสำคัญทางพระศาสนาวันหนึ่ง ทางราชการจึงประกาศกำหนดเป็นวันสำคัญทางพระศาสนาขึ้น เมื่อปี ๒๕๐๑

ในการประกอบศาสนกิจของพุทธศาสนิก โดยเฉพาะทหาร คงให้ถือระเบียบปฏิบัติเช่นเดียวกับพิธีวิสาขบูชาและมาฆบูชา เว้นแต่คำบูชาเท่านั้น คือ :-

คำบูชาในวันอาสาฬหบูชา

เราทั้งหลาย, นับถือพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด, ว่าเป็นที่พึ่งที่ระลึก, พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์ใด, เป็นศาสดาของเราทั้งหลาย, พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น, เป็นพระอรหันต์, ตรัสรู้เองโดยชอบแล้ว, ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ, ทรงดำเนินดีแล้ว, รู้แจ้งซึ่งโลก, เป็นสารถี, ผู้ฝึกคนที่ควรฝึก, เป็นศาสดา, ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย, เป็นผู้เบิกบานแล้ว, เป็นผู้จำแนกแจกพระธรรม

อนึ่ง, พระธรรม, พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น, ตรัสไว้ดีแล้ว, เป็นธรรมที่จะเห็นได้ด้วยตนเอง, มีผลไม่จำกัดเวลา, เป็นของจริง, ที่จะเรียกกันมาดูได้, เป็นความดี, ที่จะน้อมนำเข้ามาในตนได้, อันวิญญูชนทั้งหลาย, รู้แจ้งได้จำเพาะตน

อนึ่ง, พระสงฆ์, สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น, เป็นผู้ปฏิบัติดี, ปฏิบัติตรง, ปฏิบัติเป็นธรรม, ปฏิบัติน่านับถือ, นี้คือพระอริยบุคคลสี่คู่, นับเรียงองค์เป็นแปด, มีพระโสดาบัน เป็นต้น

ก็แล, ปูชนียวัตถุนี้, สร้างอุทิศ, พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น, เพื่อได้เห็นแล้ว, ระลึกถึงพระองค์, ได้ความเลื่อมใส, และสังเวช

บัดนี้, เราทั้งหลาย, มาถึงกาลอาสาฬหปุณณมีนี้, คล้ายวันที่, พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น, ทรงเริ่มประกาศพระศาสนาขึ้นในโลก, ทรงแสดงพระธรรมจักร, อันประเสริฐ, แก่พระเบญจวัคคีย์, และวันนั้น, ได้มีพระอริยสงฆ์องค์แรก, อุบัติขึ้นในโลก, เป็นวันที่พระรัตนตรัย, สมบูรณ์ครบทั้ง ๓ ประการ, จึงมาพร้อมกัน ณ ที่นี้, ถือเครื่องสักการะ, มีประทีป ธูป เทียน เป็นต้น, กระทำกายของตน ๆ, ให้เป็นภาชนะ, รองรับเครื่องสักการะ, จักระลึกถึง, คุณพระรัตนตรัยเป็นอารมณ์ กระทำประทักษิณ, ปูชนียวัตถุนี้, ๓ รอบ, ทำการบูชา, ด้วยเครื่องสักการะ, ที่ถือไว้นี้, ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น, กับพระสงฆ์สาวก, แม้เสด็จปรินิพพานนานแล้ว, แต่ยังดำรงอยู่, โดยพระคุณทั้งหลาย, อันบัณฑิตพึงรู้ได้, จงทรงรับ, เครื่องสักการะ, ที่ถือไว้แล้วนี้, เพื่อประโยชน์เกื้อกูล, เพื่อความสุข, แด่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, สิ้นกาลนานเทอญ.

พิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล

วัตถุประสงค์ :

พิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า**พิธีสาบานธง หรือพิธีสาบานตน**นั้น เป็นพิธีสำคัญยิ่งประการหนึ่งของวงการทหารไทย และเป็นประเพณีทหารสืบมาช้านานแล้ว ผู้ที่เข้ามาเป็นทหารใหม่ ๆ ทุกคนและทุกชั้นยศ จะต้องกระทำพิธี ฯ นี้ ไม่มีข้อยกเว้น เพราะว่าเป็นการให้คำมั่นสัญญาแก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์และธงชัยของตนว่า จะรักษาและปฏิบัติหน้าที่ของทหารอย่างซื่อสัตย์สุจริตตลอดไป

การจัดที่บูชาในกระโจมพิธี ฯ

๑. กางกระโจมพิธี ฯ ให้อาสน์สงฆ์หันหน้าไปทางแถวทหารเสมอ

๒. ตั้งโต๊ะหมู่บูชาพร้อมทั้งเครื่องสักการะพระพุทธรูป ธงชาติ และพระบรมฉายาลักษณ์

๓. จัดบาตรน้ำมนต์ สายสิญจน์ หญ้าคา สัปทน

จำนวนพระสงฆ์ในพิธี ฯ

มีจำนวน ๑๐ รูป และใช้พัดยศ

ลำดับพิธี ฯ

พิธีสาบานธงของทหารนี้ มีจัดทำขึ้นทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่มีหน่วยทหารตั้งอยู่เป็นประจำ ส่วนภูมิภาคก็ยึดเอาแบบที่ทำในส่วนกลางเป็นหลักปฏิบัติ เช่นตัวอย่างในส่วนกลาง ดังนี้ :-

ลำดับพิธีสงฆ์
ในพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณต่อธงชัยเฉลิมพล
ประจำปี ๒๕๒๕
ใน ๒๕ ม.ค. ๒๖

เวลา ๑๓๒๕	พระสงฆ์พร้อมที่กระโจมพิธี ฯ - ยิงพลุสัญญาณเปิดงาน และการแสดงของทหาร ๓ เหล่าทัพ
เวลา ๑๕๐๐	หน่วยทหารต่าง ๆ นำกำลังพลเข้าประจำที่ตามแผนผัง
เวลา ๑๕๑๕	ประธานในพิธี ฯ ตรวจพล
เวลา ๑๕๒๐	หน่วยต่าง ๆ เชิญธงชัยเฉลิมพลสู่กระโจมพิธี ฯ - ผบ.กองผสม บอกคำสั่งถอดหมวก แล้วเริ่มพิธีสงฆ์
เวลา ๑๕๓๕	ประธาน ฯ จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย - สมเด็จพระสังฆราชประทานศีล - พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ - ประธาน ฯ ถวายไทยธรรม - พระสงฆ์อนุโมทนา - ประธาน ฯ กรวดน้ำ
เวลา ๑๕๕๐	เชิญธงชัยเฉลิมพลออกจากกระโจมพิธี ฯ ไปประจำบนแท่น
เวลา ๑๕๕๕	ประธาน ฯ นำกล่าวปฏิญาณตน และให้โอวาท
เวลา ๑๖๒๕	เตรียมการสวนสนาม ประธาน ฯ และนายทหาร-ผู้ใหญ่ขึ้นประจำที่

- อศจ. นิมนต์พระสงฆ์ขึ้นแท่นประพรมน้ำพระพุทธมนต์
- ทหารออกเดินสวนสนาม
- เสร็จแล้วเชิญธงลงจากยอดเสา
- พระสงฆ์กลับ
- ประธานองคมนตรีกลับ

ฯลฯ

- เสร็จพิธี ฯ -

หมายเหตุ

๑. เมื่อหน่วยต่าง ๆ เชิญธงชัยเฉลิมพลเข้าสู่กระโจมพิธี ฯ แล้ว อศจ. นำด้ายสายสิญจน์พันคันธงชัยเฉลิมพลทันที เมื่อพระสงฆ์อนุโมทนาและเสร็จพิธีสงฆ์แล้ว ปลดด้ายสายสิญจน์ออกจากคันธงชัยเฉลิมพล

๒. พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ประมาณ ๑๕ นาที ตามบทสวดมนต์ที่กำหนดไว้ และอนุโมทนา ยถา-สัพพีติโย ฯลฯ ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง ฯลฯ

๓. บทเจริญพระพุทธมนต์

๓.๑ บุพกิจ
- สมาทานศีล
- อาราธนาพระปริตร

๓.๒ ชุมนุมเทวดา (ตัด สะรัชชัง สะเสนัง เริ่ม สัคเค กาเม...)

๓.๓ นะโม ๓ จบ

๓.๔ ไตรสรณคมน์

๓.๕ นะโม ๘ บท (จบแล้วจุดเทียนน้ำมนต์)

๓.๖ ธะชัคคะสูตร สวดเฉพาะบทพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ (หยดเทียนทำน้ำพระพุทธมนต์ในตอนเริ่มสวดบทพระพุทธคุณ)

๓.๗ ทุกขัปปัตตา (เว้นบท สัพเพ พุทธา..........)

๓.๘ ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง...ฯ เปฯ

๓.๙ ปัจฉิมกิจ

- ถวายไทยธรรม
- พระสงฆ์อนุโมทนา (สัพพี.....หนเดียว) จบลงด้วยคาถา ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง.... ฯลฯ

(ใช้เวลาทั้งหมดประมาณ ๑๕ นาที)

๔. การใช้พัดยศของพระสงฆ์

พิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล ตั้งแต่ ๘ พ.ค. ๐๔ เป็นต้นมา สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (สังฆนายก) อนุมัติให้พระสงฆ์ใช้พัดยศ เพราะเป็นงานที่ให้ข้าราชการแต่งเต็มยศประดับเหรียญตรา และในพิธี ฯ มีพระบรมฉายาลักษณ์สถิตร่วมอยู่กับธงชาติ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งสถาบันชาติ และพระพุทธรูป ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งสถาบันพระพุทธศาสนาด้วย ซึ่งเรื่องนี้ อศจ.ทบ. ได้แจ้งให้ อศจ. หน่วยต่าง ๆ ทราบ และปฏิบัติแล้ว

ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับพระบรมราชานุสาวรีย์

โดย เศวต ธนประดิษฐ์
ที่ปรึกษาสำนักพระราชวัง

คำว่า "**อนุสาวรีย์**" หมายถึง สิ่งที่ควรระลึกถึง หรือวัตถุที่สร้างไว้เป็นที่ระลึก "**พระบรมราชานุสาวรีย์**" จึงหมายถึง สิ่งที่สร้างไว้เพื่อเป็นที่ระลึกถึงพระราชา ซึ่งตามลักษณะทั่ว ๆ ไป จะสร้างเป็นพระบรมรูปของพระมหากษัตริย์ การที่ต้องมีพระบรมราชานุสาวรีย์ก็เพื่อให้เป็นที่ระลึกถึงพระราชกรณียกิจและพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์ที่ได้ทรงปฏิบัติอันเป็นคุณประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติ ซึ่งสมควรถือเป็นแนวปฏิบัติและเป็นแบบอย่างที่ดีอีกโสดหนึ่งด้วย

อนุสาวรีย์ที่สร้างไว้จะเป็นประโยชน์ ก็ต่อเมื่อทุกคนถือเป็นปูชนียวัตถุอันควรสักการะบูชา เพื่อน้อมใจระลึกถึงพระองค์ผู้เป็นปฐมเหตุแห่งพระบรมราชานุสาวรีย์นั้น ๆ วิธีการปฏิบัติอาจทำได้ดังนี้ :-

๑. ถวายเครื่องสักการะที่พระบรมราชานุสาวรีย์ *เครื่องสักการะ คือ เครื่องที่นำมาแสดงความเคารพบูชา* ประกอบด้วยพวงดอกไม้ หรือพุ่มดอกไม้ และถือเป็นธรรมเนียมว่า ถ้ามิใช่เป็นวันสวรรคตแห่งองค์พระบรมราชานุสาวรีย์ ควรสักการะด้วยพุ่มดอกไม้สดหรือพวงดอกไม้สด แต่ไม่ใช้แถบแพรหรือผ้าผูกโบดำ เช่น วันที่ ๖ เมษายน ซึ่งเป็นวันที่ระลึกมหาจักรีบรมราชวงศ์ การใช้แถบแพรหรือโบสีดำ ใช้เฉพาะวันสวรรคตแห่งองค์พระบรมราชานุสาวรีย์เท่านั้น เช่น วันที่ ๒๓ ตุลาคม เป็นต้น

๒. ในกรณีที่ไม่มีพระบรมราชานุสาวรีย์ และใช้พระบรมรูปหล่อหรือพระบรมฉายาลักษณ์ประดิษฐานในห้องประชุม ควรมีโต๊ะหมู่บูชา ดอกไม้ที่ใช้ประดับ อาจจัดเป็นพุ่มหรือจัดเป็นแจกันตามความเหมาะสมของท้องถิ่น

ถ้ามีเครื่องทองน้อยก็จัดไว้บนโต๊ะสูงตัวกลาง หรือมีเครื่องทองน้อยแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องมีดอกไม้ก็ได้ ไม่จำเป็นต้องแยกเอาเครื่องทองน้อยไปไว้อีกแห่งหนึ่ง

การวางพวงมาลา ปฏิบัติเช่นเดียวกัน ทั้งที่พระบรมราชานุสาวรีย์และพระบรมฉายาลักษณ์ (หรือพระบรมรูปหล่อ) คือผู้เป็นประธานงานมาถึงที่ประดิษฐานพระบรมราชานุสาวรีย์ ถวายความเคารพพร้อมด้วยคณะ (ควรสวมหมวกทำวันทยหัตถ์) แล้วประธาน ฯ รับพวงมาลาขึ้นไปวางที่ขาหยั่งวางแล้วถวายความเคารพ คณะที่ยืนแถวอยู่ทำตามประธาน ฯ ประธาน ฯ จุดธูปเทียนเครื่องสักการะ (ทองน้อย) กราบที่แท่นกราบ (กราบไม่แบมือ) ๑ ครั้ง แล้วไปอยู่หน้าแถวคณะทำความเคารพพร้อมกัน เป็นเสร็จการ

ส่วนที่พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ตำบลดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสิน-มหาราช วงเวียนใหญ่ กรุงเทพมหานคร เป็นงานรัฐพิธี พระบาทสมเด็จ-พระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปทรงวางพวงมาลา จุดเทียนธูปถวายราชสักการะ

สำนักพระราชวังมีคำแนะนำเกี่ยวกับระเบียบการวางพวงดอกไม้ถวายบังคมพระบรมราชานุสาวรีย์รัชกาลที่ ๕ ในวันปิยมหาราช และคำแนะนี้อนุโลมใช้สำหรับพระบรมราชานุสาวรีย์ทุกแห่งที่สำนักพระราชวังออกหมายกำหนดการ ดังนี้ :-

๑. โปรดแจ้งขนาดความสูงของขาหยั่ง (ขาหยั่งควรให้มีส่วนสูงจากยอดพวงดอกไม้ถึงพื้นขนาด ๒ เมตร, ๓ เมตร, ๔ เมตร และไม่เกิน ๖ เมตร)

๒. ถ้ามีไฟฟ้าประกอบพวงดอกไม้ โปรดแจ้งจำนวนดวงโคมและขนาดแรงไฟที่จะใช้

๓. ขออย่าให้มีเครื่องหมายเสียบที่พวงดอกไม้ และอย่าให้มีข้อความหรือจัดทำรูปร่างเป็นการโฆษณาทุกกรณี

๔. ให้นำขาหยั่งไปตั้งในวันที่ ๒๒ ตุลาคม ระหว่างเวลา ๐๘.๐๐ น.

ถึง ๑๘.๐๐ น. โดยติดต่อแจ้งให้เจ้าหน้าที่กองอำนวยการ ซึ่งประจำอยู่ที่บริเวณพระลานพระบรมรูปก่อน เจ้าหน้าที่จะได้ออกบัตรรับขาหยั่งพร้อมทั้งกำหนดที่ตั้งให้ ซึ่งที่ตั้งขาหยั่งนี้ สำนักพระราชวังอาจโยกย้ายเพื่อความงดงามเหมาะสมได้ สำหรับพวงดอกไม้ที่มีไฟฟ้าประกอบ โปรดติดต่อในเรื่องกระแสไฟฟ้ากับเจ้าหน้าที่ในบริเวณนั้นด้วย และขาหยั่งต้องมีความมั่นคงแข็งแรงไม่ล้มง่าย ซึ่งจะทำให้เกิดความเสียหายแก่ขาหยั่งอื่น ๆ

๕. ขาหยั่งที่นำไปตั้งก่อนกำหนดวันและเวลาดังกล่าวแล้ว หรือตั้งโดยที่เจ้าหน้าที่ยังไม่ได้ออกบัตรให้ เจ้าหน้าที่จะได้รื้อย้ายขาหยั่งนั้นออกนอกบริเวณพระลาน

๖. ผู้ที่ไปถวายสักการะเป็นหมวดหมู่ ขอให้จัดแถวให้เรียบร้อย-ภายนอกบริเวณแถวนั้น ควรให้ส่วนกว้างไม่เกินครึ่งหนึ่งของแนวรั้วเหล็ก แล้วเดินแถวเข้าไปในบริเวณรั้วเหล็กด้านหน้า เมื่อถวายสักการะแล้ว ให้เดินแถวเข้าไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ ๒ ข้าง ไปออกด้านหลังพระบรมรูป

๗. ในกรณีที่ขาหยั่งอยู่ด้านข้างหรือด้านหลัง ขอได้โปรดทำพิธีวางพวงดอกไม้ที่ขาหยั่งสำรอง ซึ่งสำนักพระราชวังจัดไว้ด้านหน้าก่อน แล้วนำพวงดอกไม้ไปตั้งตามที่ พร้อมทั้งเดินแถวออกด้วย ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้คับคั่งเกินสมควร

๘. ผู้ที่เข้าไปถ่ายภาพในบริเวณรั้วเหล็ก ไม่ว่าในเวลาใด จะอนุญาตให้เฉพาะช่างภาพหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ หรือสำนักงานข่าวสารที่ได้รับอนุญาตจากกรมประชาสัมพันธ์ โดยมีปลอกแขนและหนังสือรับรองกำกับส่วนช่างภาพของโรงเรียนหรือองค์การ อนุญาตให้เข้าไปถ่ายภาพพวงดอกไม้ของโรงเรียนหรือขององค์การของตนได้ โดยต้องเข้าและออกพร้อมกับโรงเรียนหรือองค์การนั้น

๙. ขอให้ไปรับพวงดอกไม้คืนในวันที่ ๒๕ ตุลาคม ระหว่างเวลา ๐๘.๓๐ น. ถึง ๑๒.๐๐ น. โดยนำบัตรขาหยั่งไปแสดงด้วย พ้นกำหนดนี้แล้วสำนักพระราชวังจะไม่รับผิดชอบ

ระเบียบการไหว้พระสวดมนต์ของทหาร

การไหว้พระสวดมนต์นี้ เป็นการสงบใจได้ดี ทำให้จิตใจมั่นคง เป็นสุข เป็นสิริมงคลแก่ตัวเอง เพราะการไหว้พระ คือ**การไหว้พระรัตนตรัย** แสดงความเคารพอ่อนน้อมด้วยดวงใจที่เต็มไปด้วยความเคารพนับถือ การเคารพบูชาคนดีเป็นการฝึกจิตใจให้รักความดี พยายามเจริญรอยตามคนดี แม้จะยังทำไม่ได้ก็ยกย่องนับถือบูชาคนดี เป็นการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น ส่วนการสวดมนต์ คือ การกล่าวข้อธรรมะ เป็นการควบคุมจิตใจให้ระลึกถึงพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และฝึกจิตใจให้มีความรักใคร่เมตตาในคนและสัตว์ทุกชนิด เป็นอุบายทำใจให้สงบสุข

สำหรับระเบียบการไหว้พระสวดมนต์ของทหาร มีข้อปฏิบัติที่ควรทราบดังต่อไปนี้ :-

๑. เมื่อสิบเวรเป่านกหวีดให้รวมทหารเพื่อไหว้พระสวดมนต์ซึ่งจะเริ่มในเวลา ๒๐๓๐ แล้ว ทหารทั้งหมดนั่งเข้าแถวอย่างเป็นระเบียบต่อหน้าที่บูชาประจำกองร้อย (เมื่อสถานที่อำนวย)

๒. ทหารผู้เป็นหัวหน้านำสวดมนต์ ออกไปจุดเทียนธูป โดยจุดเทียนทั้ง ๒ เล่มก่อน จึงจุดธูป ๓ ดอก ขณะหัวหน้าจุดเทียนธูปบูชา ให้ทหารทั้งหมดนั่งคุกเข่าประนมมือ แต่ในกรณีที่ห้องสวดมนต์คับแคบ หรือทหารนั่งเก้าอี้ทหารไม่สามารถนั่งคุกเข่าประนมมือได้ ให้ทหารทั้งหมดยืนประนมมือ เมื่อถึงตอนที่ต้องกราบ ให้ใช้วิธีนบไหว้แทน

๓. เมื่อจุดเทียนธูปเสร็จแล้ว หัวหน้าสวดมนต์ถอยออกมานั่งคุกเข่าประนมมือ หรือยืนประนมมือแล้วแต่กรณี แล้วกล่าวเชิญชวนไหว้พระสวดมนต์ด้วยคำว่า "**เตรียมตัวไหว้พระสวดมนต์**" แล้วกล่าวนำสวดบทกราบพระต่อไป เมื่อกล่าวนำสวดบทกราบพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์จบแต่ละครั้ง ให้บอกกราบ เพื่อให้การกราบพร้อมเพรียง ถูกต้องและสวยงาม

๔. เมื่อหัวหน้ากล่าวนำสวดบทกราบพระรัตนตรัยจบแล้ว ให้บอกให้ทหารทั้งหมดยืนขึ้น โดยกล่าวคำเชิญชวนว่า **"ยืนประนมมือ"** โดยให้ยืนตรงส้นเท้าชิดปลายเท้าทั้ง ๒ แยกจากกัน ๑ ฝ่ามือ แล้วสวดนำบท นะโม ขึ้นก่อนเพียงวรรคต้นว่า **"นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต....."** โดยทอดเสียง **"โต....."** ยาว ๆ ทหารทั้งหมดรับพร้อมกันตั้งแต่ **"อะระหะโต....."** เป็นต้นไปด้วยทำนองสังโยคจนครบ ๓ จบ

๕. เมื่อสวดบท นะโม ครบ ๓ จบแล้ว ให้หัวหน้านำสวดบทเจริญพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ ซึ่งเป็นภาษาบาลี และบทระลึกถึงพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณซึ่งเป็นภาษาไทยไปตามลำดับ สำหรับบทสวดภาษาบาลี เมื่อหัวหน้าสวดนำขึ้นก่อนว่า **"อิติปิ โส..... สวากขาโต..... สุปะฏิปันโน....."** ก็ให้ทหารทั้งหมดสวดพร้อมกันต่อไปอย่าให้ชะงัก ส่วนภาษาไทยที่เรียกว่า บทระลึกถึงพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ นั้น ให้หัวหน้านำว่าเบา ๆ เป็นวรรค ๆ ไป แล้วให้ทหารทั้งหมดว่าตาม

๖. เมื่อสวดบทระลึกถึงพระสังฆคุณจบแล้ว ให้หัวหน้าบอกให้ทหารลดมือลงประสานกันข้างหน้า สำรวมใจแผ่เมตตาจิต โดยกล่าวเชิญชวนว่า "ลดมือลงประสานกันข้างหน้า เตรียมกล่าวคำแผ่เมตตา" ต่อจากนั้น หัวหน้าและทหารทั้งหมดลดมือลงประสานกันข้างหน้าใต้ระดับหัวเข็มขัด โดยฝ่ามือขวาทับหลังมือซ้าย ในลักษณะเดียวกันกับพระพุทธรูปบูชาประจำวันเกิด (วันอาทิตย์) "ปางถวายเนตร" และพร้อมกันนั้น ก็ทอดสายตาลงต่ำมองห่างจากปลายเท้าตนออกไปข้างหน้าชั่วแอก (ประมาณ ๔ ศอก) สำรวมจิตให้มั่นแล้วหัวหน้านำว่าคำแผ่เมตตาเบา ๆ เป็นวรรค ๆ ไป

๗. เมื่อแผ่เมตตาจิตจบแล้ว ให้หัวหน้าบอกให้ทหารทั้งหมดนั่งคุกเข่า (กรณียืนสวดมนต์ตามระเบียบ ๆ) และประนมมือ โดยกล่าวเชิญชวนว่า "นั่งคุกเข่าประนมมือ" เมื่อทั้งหมดนั่งคุกเข่าประนมมือเรียบร้อยแล้ว ให้หัวหน้าบอกกราบ ๓ ครั้ง เสร็จแล้ว หัวหน้าออกคำสั่งให้ฟังได้ชัดเจนหนักแน่นว่า "ทั้งหมด.....ตรง"

สำหรับในกรณีที่ยืนสวดมนต์เนื่องจากสถานที่ไม่อำนวย เมื่อแผ่เมตตาจบ หัวหน้าไม่ต้องสั่งทหารให้นั่งลงกราบ ๓ ครั้ง แต่ให้ออกคำสั่ง "ทั้งหมด.....ตรง" ต่อจากการแผ่เมตตานั้นต่อไป

๘. เมื่อหัวหน้าสั่งให้ทหารอยู่ในท่าตรงแล้ว ให้หัวหน้านำกล่าวบทปลงใจเป็นวรรค ๆ ไป ด้วยเสียงชัดเจนหนักแน่นทุกวรรค ไม่เร็วเกินไปจนฟังไม่รู้เรื่อง และไม่ช้าเกินไปจนขาดความเร้าใจ

๙. จบบทปลงใจแล้ว ให้หัวหน้านำร้องเพลงชาติ และบทเพลงสรรเสริญพระบารมีต่อไปตามลำดับ โดยร้องนำขึ้นก่อนเพียงวรรคต้น และทั้งหมดร้องพร้อมกันต่อไป

๑๐. เมื่อร้องบทเพลงสรรเสริญพระบารมีจบแล้ว ให้หัวหน้านำกล่าวคำแสดงความมั่นใจ โดยทหารทุกนายที่ร่วมสวดมนต์กล่าวตามด้วยเสียงดังชัดเจน ๓ ครั้ง ว่า **"ตายในสนามรบ เป็นเกียรติของทหาร"** จากนั้น หัวหน้าสั่งให้ทหารนั่งลง โดยออกคำสั่งให้ได้ยินชัดเจนว่า "นั่ง" แล้วทหารทุกนายนั่ง-ลงพร้อมกัน เพื่อรับฟังคำชี้แจงจากสิบเวร

อนึ่ง เมื่อจะทำการไหว้พระสวดมนต์ ทหารที่มิได้นับถือศาสนาพุทธให้นั่งอยู่แถวหลังสุด ถ้ามีจำนวนมาก ก็ให้เข้าแถวอยู่ด้านหลังต่อจากแถวของทหารที่นับถือศาสนาพุทธ ไม่ต้องประนมมือ ไม่ต้องว่าคำไหว้พระสวดมนต์ตามทหารที่นับถือศาสนาพุทธ ให้นั่งในอาการสงบ ระลึกถึงคำสอนที่มีในศาสนาของตน ต่อเมื่อหัวหน้านำสวดมนต์ออกคำสั่งให้ทั้งหมดตรงเพื่อกล่าวบทปลงใจร้องเพลงชาติ และบทเพลงสรรเสริญพระบารมี จึงค่อยปฏิบัติตาม เช่นเดียวกับทหารที่นับถือศาสนาพุทธ

ในที่สุดนี้ ขอให้พี่น้องทหารทุกคนพึงตระหนักว่า การไหว้พระสวดมนต์-กล่าวคำแผ่เมตตา-กล่าวบทปลงใจ-ร้องเพลงชาติ และบทเพลงสรรเสริญ-พระบารมี ทหารพึงปฏิบัติด้วยความศรัทธาและภักดี กับให้มีความตั้งใจ มีความจริงใจ เพื่อให้เกิดพลังสามัคคี พึงสวดและร้องเพลงตามระเบียบ ๆ ด้วยให้เสียงอันไพเราะ ถูกต้อง ชัดเจน และพร้อมเพรียงอย่างน่าประทับใจทุกครั้ง

สำหรับผู้นำสวดมนต์นั้น ก็พึงใช้เสียงกล่าวนำสวดมนต์และเสียงร้องเพลงที่ผู้อื่นส่วนมากสามารถสวดตามและร้องตามได้โดยสะดวก คือไม่ควรขึ้นเสียงสูงเกินไป หรือเสียงต่ำจนเกินไป ดังตัวอย่างการไหว้พระสวดมนต์ ซึ่งมีขั้นตอนการสวดและทำนองที่ ถูกต้องดังต่อไปนี้ :-

ระเบียบไหว้พระสวดมนต์

บทกราบพระ

(นั่งคุกเข่าประนมมือว่า)

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา,
พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ. (กราบ)
สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม,
ธัมมัง นะมัสสามิ. (กราบ)
สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ,
สังฆัง นะมามิ. (กราบ)

บทนะโม (บทไหว้พระ)

(ยืนประนมมือสวดจนจบพระสังฆคุณ)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ ฯ

บทเจริญพระพุทธคุณ

อิติปิ โส, ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ วิชชาจะระณะสัมปันโน สุคะโต โลกะวิทู อะนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ สัตถา เทวะมะนุสสานัง พุทโธ ภะคะวาติ ฯ

บทระลึกถึงพระพุทธคุณ

พระพุทธเจ้า, ทรงรู้ดีรู้ชอบได้เอง, ทรงบริสุทธิ์สิ้นเชิง ทรงสงสาร-สั่งสอนผู้อื่น, ให้รู้ดีรู้ชอบด้วย, ข้าพเจ้า, ถึงพระพุทธเจ้า, เป็นที่พึ่งตลอดชีวิต, ไม่มีที่พึ่งอื่นจะยิ่งกว่า ฯ

บทเจริญพระธรรมคุณ

สวากขาโต, ภะคะวะตา ธัมโม สันทิฏฐิโก อะกาลิโก เอหิปัสสิโก โอปะนะยิโก ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิติ ฯ

บทระลึกถึงพระธรรมคุณ

พระธรรม, คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า, ย่อมคุ้มครองรักษาผู้ปฏิบัติตาม, ไม่ให้ตกไปในที่ชั่ว, ข้าพเจ้า, ถึงพระธรรม(มะ)เจ้า, เป็นที่พึ่งตลอดชีวิต, ไม่มีที่พึ่งอื่นจะยิ่งกว่า ฯ

บทเจริญพระสังฆคุณ

สุปะฏิปันโน, ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ อุชุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ญายะปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ สามีจิปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ยะทิทัง จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา เอสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ อาหุเนยโย ปาหุเนยโย ทักขิเณยโย อัญชะลี-กะระณีโย อะนุตตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสาติ ฯ

บทระลึกถึงพระสังฆคุณ

พระสงฆ์ สาวกของพระพุทธเจ้า, เป็นผู้ปฏิบัติดี, ปฏิบัติตรง, ปฏิบัติควร, ปฏิบัติชอบ, เป็นพยานในพระธรรม, คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า, ว่าปฏิบัติ-ตามได้จริง, และมีผลประเสริฐจริง, ข้าพเจ้า, ถึงพระสงฆ(ะ)เจ้า, เป็นที่พึ่งตลอดชีวิต, ไม่มีที่พึ่งอื่นจะยิ่งกว่า ฯ

บทแผ่เมตตา

(ลดมือลงประสานกันไว้ข้างหน้า สำรวมใจแผ่เมตตา)

สัตว์ทั้งหลาย,

ที่เป็นเพื่อนทุกข์, เกิด แก่ เจ็บ ตาย, ด้วยกันหมดทั้งสิ้น,

จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด, อย่าได้มีเวรแก่กันและกันเลย,

จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด, อย่าได้เบียดเบียนซึ่งกันและกันเลย,

จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด, อย่าได้มีความทุกข์กายทุกข์ใจเลย,

จงมีความสุขกายสุขใจ รักษาตน, ให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งสิ้นเถิด ฯ

บทปลงใจ

(ลุกขึ้นยืนท่าตรง กล่าวด้วยเสียงดัง หนักแน่น ชัดเจน)

ชาติของเรา, เป็นไทยอยู่ได้, จนถึงตัวเราคนหนึ่งนี้, เพราะบรรพบุรุษของเรา, เอาเลือด, เอาเนื้อ, เอาชีวิต, และความลำบากยากเข็ญเข้าแลกไว้, เราต้องรักษาชาติ, เราต้องบำรุงชาติ, เราต้องสละชีพเพื่อชาติ ฯ

เพลงชาติ

ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย

เป็นประชารัฐ ไผทของไทยทุกส่วน

อยู่ดำรงคงไว้ได้ทั้งมวล

ด้วยไทยล้วนหมายรักสามัคคี

ไทยนี้รักสงบ แต่ถึงรบไม่ขลาด

เอกราช จะไม่ให้ใครข่มขี่

สละเลือดทุกหยาดเป็นชาติพลี

เถลิงประเทศชาติไทยทวีมีชัย ชโย ฯ

บทสรรเสริญพระบารมี

ข้าวรพุทธเจ้า เอามโนและศิระกราน
นบพระภูมิบาล บุญดิเรก เอกบรมจักริน
พระสยามินทร์ พระยศยิ่งยง
เย็นศิระเพราะพระบริบาล ผลพระคุณ ธ รักษา
ปวงประชาเป็นสุขศานต์ ขอบันดาล
ธ ประสงค์ใด จงสฤษดิ์ดัง
หวังวรหฤทัย ดุจถวายชัย ชโย ฯ

การปฏิบัติเบ็ดเตล็ด

๑. การจุดเทียนธูป

๑.๑ จุดเทียนก่อนธูป

๑.๒ จุดเทียนด้านซ้ายมือก่อนด้านขวามือ (ของผู้จุด) เสร็จแล้วนั่งคุกเข่าประนมมือ กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัยว่า อิมินา สักกาเรนะ ฯลฯ และกล่าวคำกราบพระว่า อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา ฯลฯ จบแต่ละตอนแล้วจึงกราบตามลำดับ

๑.๓ ในงานศพ จุดเทียนธูปที่โต๊ะบูชาพระพุทธรูปก่อน ต่อมาจุดที่หน้าเครื่องบูชาพระธรรม แล้วจึงจุดที่หน้าที่ตั้งศพ

๑.๔ เทียนน้ำมนต์ เมื่อจุดแล้วต้องยกบาตรหรือครอบน้ำมนต์ประเคนพระสงฆ์ด้วย

๒. การกรวดน้ำ

๒.๑ เริ่มกรวดน้ำ เมื่อพระสงฆ์เริ่มบทอนุโมทนา เพื่ออุทิศว่า "ยะถา วาริวะหา....................................."

๒.๒ เมื่อพระสงฆ์ขึ้นบทอนุโมทนาว่า "สัพพีติโย...................." ให้รินน้ำจนหมดแล้วประนมมือรับพร

๒.๓ ในขณะกรวดน้ำ ให้นึกแผ่ส่วนกุศลเป็นคำไทย หรือจะภาวนาคำกรวดน้ำย่อ ๆ ว่า "อิทัง เม ญาตีนัง โหตุ, สุขิตา โหนตุ ญาตะโย" ให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้วก็ได้

๒.๔ ในขณะกรวดน้ำ ให้รินน้ำตามธรรมดา ไม่ต้องใช้นิ้วมือรอง (เว้นภาชนะปากกว้าง เช่น ขันหรือแก้ว ให้ใช้นิ้วที่สะอาด (นิ้วชี้) รองแล้วรินน้ำ)

๒.๕ พระสงฆ์ให้พรจบ นำน้ำกรวดไปเทลงที่ผืนดินกลางแจ้งหรือโคนต้นไม้ ไม่ควรเทลงในภาชนะที่ไม่สะอาด เช่น กระโถน เป็นต้น

๓. การรับศีล ควรทำพร้อมด้วยไตรทวาร คือ

๓.๑ ทางกาย นั่งเรียบร้อยและประนมมือถูกต้องสวยงาม

๓.๒ ทางวาจา ออกเสียงดังพอให้พระสงฆ์ได้ยิน (เว้นการรับศีลเบื้องหน้าพระที่นั่ง ฯ ไม่ต้องออกเสียง)

๓.๓ ทางใจ ตั้งใจรับด้วยอาการสงบ ระวังจิตอย่าให้คิดฟุ้งซ่าน

๔. การประเคน

๔.๑ ของที่จะประเคน ต้องไม่ใหญ่เกินไป ควรเป็นขนาดที่คนปานกลางยกได้

๔.๒ ผู้ประเคนต้องอยู่ห่างพระสงฆ์ไม่เกิน ๒ ศอก

๔.๓ ถ้าผู้ชายประเคน ต้องประเคนให้ถึงมือพระสงฆ์

๔.๔ ถ้าผู้หญิงหรือผู้หญิงกับผู้ชายร่วมกันประเคน ให้วางลงบนผ้าที่พระสงฆ์วางทอดไว้

๔.๕ ห้ามถูกต้องภัตตาหารที่ประเคนแล้ว

๔.๖ การประเคนภัตตาหาร ให้ประเคนทีละอย่าง ห้ามวางต่อกันหรือยกโต๊ะประเคนทีเดียวทั้งหมด

๔.๗ ถ้าประสงค์จะประเคนของขนาดใหญ่ ให้ใช้สายสิญจน์ผูกโยงนำสายสิญจน์ส่วนที่เหลือใส่พานแล้วประเคนก็ได้

๔.๘ ไม่ต้องประเคนอาหารทั้งสดและแห้งหลังเวลาเที่ยงวันไปแล้ว

๔.๙ เครื่องดื่ม ยารักษาโรค น้ำตาล น้ำผึ้ง น้ำอ้อย และของที่มิใช่ของขบฉัน ประเคนได้ตลอดเวลา

๕. การถวายจตุปัจจัย

๕.๑ ไม่ถวายเป็นเงินสดต่อมือพระสงฆ์

๕.๒ ให้ใช้ใบปวารณา ส่วนเงินสดมอบไว้กับไวยาวัจกร

๕.๓ ถ้าไม่มีใบปวารณา ให้ปวารณาด้วยปากเปล่าว่า

"ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ เจ้าภาพขอถวายปัจจัยสี่แด่พระคุณเจ้าเป็นมูลค่ารูปละ ....บาท ได้มอบจตุปัจจัยดังกล่าวไว้กับไวยาวัจกรของพระคุณเจ้านั้นแล้ว หากพระคุณเจ้าประสงค์สิ่งหนึ่ง-สิ่งใด อันสมควรแก่สมณบริโภคแล้วไซร้ โปรดเรียกจากไวยาวัจกรของพระคุณเจ้านั้น เทอญ."

๖. การจัดอาหาร (ข้าว) บูชาพระพุทธ

๖.๑ จัดโต๊ะอาหารบูชาพระพุทธให้เป็นสัดส่วนเรียบร้อย

๖.๒ ภาชนะใส่อาหาร ให้จัดให้ดีเป็นพิเศษ (ไม่ควรจัดภาชนะเล็กดุจเครื่องเซ่นไหว้)

๖.๓ ปริมาณอาหาร ให้จัดอาหารคาวและหวานมีปริมาณที่บุคคลผู้หนึ่งจะรับประทานได้อิ่มใน ๑ มื้อ

๗. การเจิม

๗.๑ การเจิมหน้าผาก นิยมเจิมเป็น ๓ จุด โดยใช้นิ้วชี้ของมือขวาเจิม

๗.๒ คำภาวนาเวลาเจิมว่าดังนี้ :-

๗.๒.๑ จุดที่ ๑ บริกรรมว่า **"อิ" (อิติปิ โส ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ)**

๗.๒.๒ จุดที่ ๒ บริกรรมว่า **"สฺวา" (สฺวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม) (สฺวากขาโต บทนี้ เขียนตามคำภาษาบาลี)**

๗.๒.๓ จุดที่ ๓ บริกรรมว่า **"สุ" (สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ)** (หรือ จุดที่ ๑ บริกรรมว่า "อะ" (อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา), จุดที่ ๒ บริกรรมว่า "อุ" (อุตตะมัง ธัมมะมัชฌะคา) และจุดที่ ๓ บริกรรมว่า "มะ" (มะหาสังฆัง ปะโพเธสิ" ก็ได้)

๘. การกราบพระรัตนตรัย

๘.๑ การกราบพระรัตนตรัย ถึงแม้จะกราบบนที่รองกราบ

(ชั้นลด) ก็ควรปฏิบัติเช่นเดียวกับการกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ คือ กราบแบมือ เว้นระยะห่างของมือให้หน้าผากจรดลงถึงที่รองกราบทุกครั้ง

๘.๒ ขณะกราบแต่ละครั้ง ให้บริกรรมในใจดังนี้ :-

๘.๒.๑ กราบครั้งที่ ๑ บริกรรมว่า **อะระหัง สัมมา สัมพุทโธ ภะคะวา, พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ.**

๘.๒.๒ กราบครั้งที่ ๒ บริกรรมว่า **สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม, ธัมมัง นะมัสสามิ.**

๘.๒.๓ กราบครั้งที่ ๓ บริกรรมว่า **สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สังฆัง นะมามิ.**

๘.๓ สำหรับผู้ร่วมพิธี ฯ ไม่ว่าจะเป็นพิธีทางราชการหรือพิธีชาวบ้านทั่ว ๆ ไปก็ตาม ให้ประนมมือตั้งแต่ประธาน ฯ เริ่มจุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย โดยนึกบริกรรมเช่นเดียวกับในข้อ ๘.๒ และลดมือลงพร้อมกันเมื่อประธาน ฯ กราบพระรัตนตรัยเสร็จแล้ว

๙. การอาราธนา ก่อนอาราธนาศีล อาราธนาธรรม ถ้าเป็นพิธีทางราชการ พิธีกรไม่ต้องนำกล่าวคำบูชา คำกราบพระ และคำไหว้พระ ให้อาราธนาศีลเป็นลำดับแรก (เว้นพิธีของชาวบ้านทั่ว ๆ ไป)

๑๐. การจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชา

การจัดโต๊ะหมู่บูชา เป็นวัฒนธรรมประจำชาติไทยมานาน แต่ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่ามีมาแต่สมัยใด ปัจจุบัน ในพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ในพระราชพิธี รัฐพิธี หรือราษฎร์พิธี เป็นงานมงคลหรืองานอวยพรก็ตาม นิยมตั้งโต๊ะหมู่บูชาทั้งสิ้น โดยมีจุดประสงค์เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปพร้อมเครื่องบูชาตามคตินิยมของชาวพุทธ เท่าที่ปรากฏในสมัยพระพุทธกาลพุทธบริษัทมีความประสงค์จะบำเพ็ญกุศลอย่างใดอย่างหนึ่ง นิยมนิมนต์พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขในงานกุศลนั้น ๆ เพื่อต้องการให้พระรัตนตรัย คือ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ พร้อมบริบูรณ์

ดังนั้น ศาสนพิธีต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาจึงกำหนดตั้งพระพุทธรูปเป็นนิมิตแทนองค์พระพุทธเจ้า โดยประดิษฐานไว้ในพิธี ฯ ด้วย เพื่อให้พระรัตนตรัยครบบริบูรณ์ดังกล่าวแล้ว แต่การตั้งพระพุทธรูปนั้น ให้ทำสถานที่ประดิษฐานให้เหมาะสม ในขั้นแรก สันนิษฐานว่า อาจใช้โต๊ะธรรมดาเป็นที่ประดิษฐาน ต่อมา ได้มีวิวัฒนาการเป็นโต๊ะหมู่บูชาขึ้น ดังปรากฏในปัจจุบันนี้ และมีหลายรูปแบบ ในปัจจุบัน ถือเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยพร้อมทั้งเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญ และได้กลายเป็นมรดกของชาติส่วนหนึ่ง

ปัจจุบัน การตั้งโต๊ะหมู่บูชานิยม ตั้งใน ๒ กรณี คือ :-

๑. ในพิธีทางพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญ ฟังเทศน์ เป็นต้น

๒. ในพิธีถวายพระพร หรือตั้งรับเสด็จ ฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและหรือพระบรมราชินีนาถ

ส่วนเครื่องบูชาที่ใช้ในการตั้งโต๊ะหมู่บูชา ก็คือ พานพุ่ม หรือพานดอกไม้ แจกันดอกไม้ กระถางธูป เชิงเทียน โดยมีปริมาณที่มากน้อยแตกต่างกันไปตามจำนวนของโต๊ะหมู่ที่ใช้ สำหรับโต๊ะหมู่ ก็มีจำนวนที่แตกต่างกัน คือ หมู่ ๔, หมู่ ๕, หมู่ ๖, หมู่ ๗, หมู่ ๙ โดยปัจจุบัน นิยมใช้เฉพาะ หมู่ ๕, หมู่ ๗, หมู่ ๙ โดยหมู่ ๕ นิยมใช้ในพิธีที่มีพื้นที่จำกัด ส่วนหมู่ ๗ และหมู่ ๙ มักจะใช้ในพิธีที่สำคัญและมีพื้นที่กว้างพอสมควร

การจัดเครื่องบูชาบนโต๊ะหมู่ ถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ผู้จัดจึงมักทำด้วยความประณีตบรรจง เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความเคารพต่อพระรัตนตรัย และเพื่อแสดงถึงศิลปะในการจัดเครื่องบูชา นอกจากนี้ หลักเกณฑ์และวิธีจัด ก็ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก ผู้จัดโต๊ะหมู่บูชาควรทราบหลักเกณฑ์และวิธีจัดโต๊ะหมู่บูชาแบบต่าง ๆ ไว้ เพื่อจะจัดได้อย่างถูกต้อง โดยมีหลักเกณฑ์การจัด คือการตั้งเครื่องบูชาทุกชนิดจะต้องไม่สูงกว่าพระพุทธรูปที่ประดิษฐานบนโต๊ะหมู่บูชา ส่วนปริมาณ อาจแตกต่างกันตามประเภทของโต๊ะหมู่ ดังนี้ :-

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแผนผัง

หมายถึง พระพุทธรูป

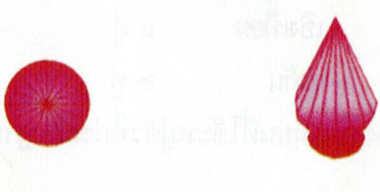
” กระถางธูป

” แจกันดอกไม้

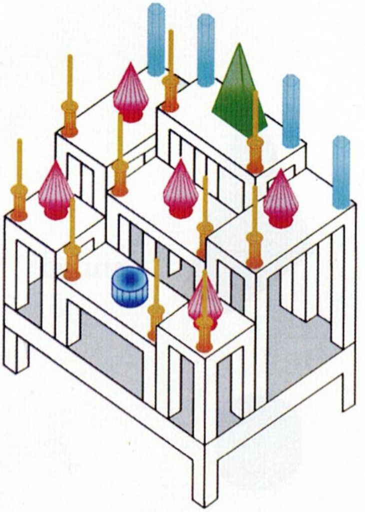

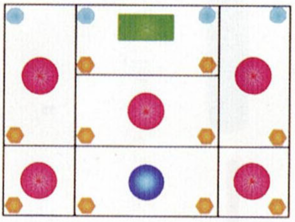
” เชิงเทียน

” พานดอกไม้/พานพุ่ม

แผนผังการจัดโต๊ะหมู่ ๗

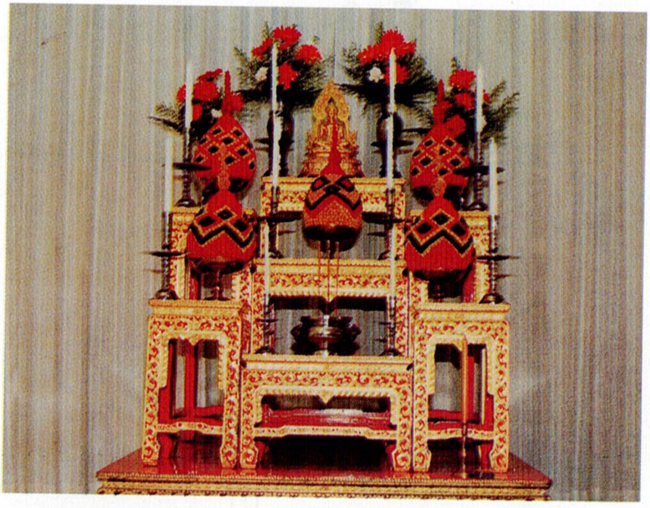
โต๊ะหมู่ ๗ ประกอบด้วยเครื่องบูชา ดังนี้

– กระถางธูป	๑ กระถาง	– เชิงเทียน	๕ คู่
– พานดอกไม้	๕ พาน	– แจกัน	๒ คู่

(การจัดไม่เต็ม อาจลดแจกันและเชิงเทียนที่โต๊ะหมู่ตัวที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ก็ได้)

โต๊ะบูชาชุดหมู่ ๗ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

แบบที่ ๑

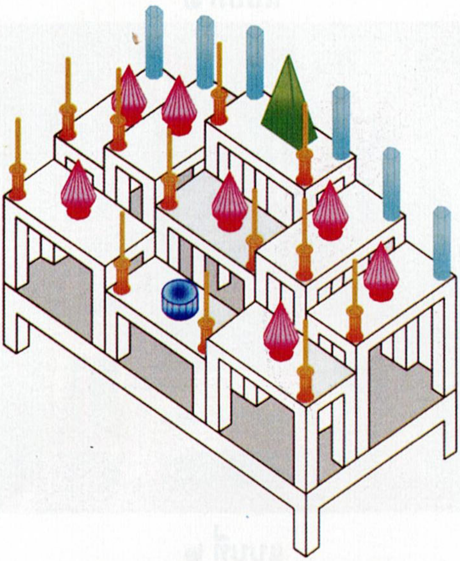

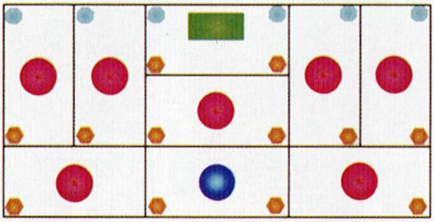
แบบที่ ๒

โต๊ะหมู่บูชาชุดหมู่ ๗ นี้ นิยมใช้อย่างแพร่หลายทั้งในวัดและในบ้าน

แผนผังการจัดโต๊ะหมู่ ๙

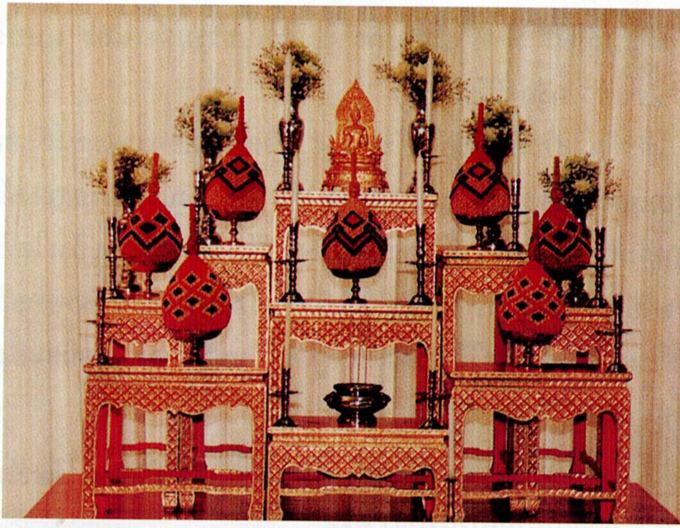
โต๊ะหมู่ ๙ ประกอบด้วยเครื่องบูชา ดังนี้

– กระถางธูป	๑ กระถาง	– เชิงเทียน	๖ คู่
– พานดอกไม้	๗ พาน	– แจกัน	๓ คู่

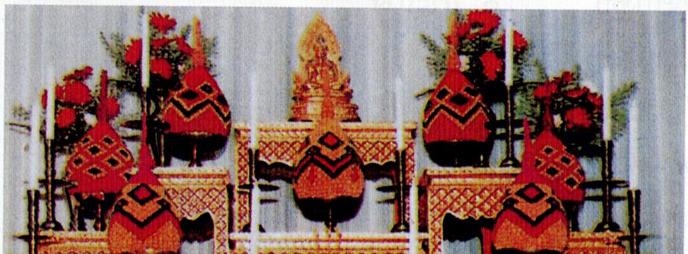
(การจัดไม่เต็ม อาจลดแจกันและเชิงเทียนที่โต๊ะหมู่ตัวที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ก็ได้)

โต๊ะบูชาชุดหมู่ ๙ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

แบบที่ ๑

แบบที่ ๒

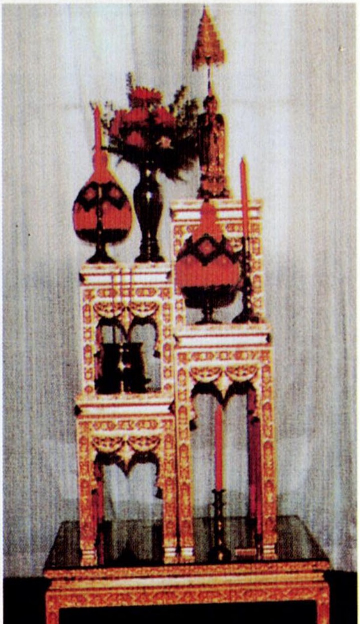
โต๊ะหมู่บูชาชุดหมู่ ๙ นี้ นิยมตั้งในพื้นที่โอ่โถง เช่น ในอุโบสถ เป็นต้น

การจัดโต๊ะหมู่ ๔

โต๊ะหมู่ ๔ มี ๒ ประเภท คือ แบบธรรมดา และ แบบโต๊ะซัด (โต๊ะปีก โต๊ะซีก หรือ โต๊ะเคียง)

โต๊ะซัด เป็นคำเรียก โต๊ะหมู่ ๔ ที่จัดตั้งโดยทแยงมุมโต๊ะออก ตั้งเครื่องบูชาและพระพุทธรูปทแยงตามมุมโต๊ะ หรือตั้งบริเวณมุมของห้องโดยทแยงกับมุมห้องด้านตรงข้าม หากนำไปตั้งไว้ข้างโต๊ะหมู่ใหญ่ข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้ง ๒ ข้าง จะเรียกว่า โต๊ะซีก โต๊ะปีก หรือ โต๊ะเคียง ซึ่งหมายถึง โต๊ะปีกของโต๊ะหมู่ใหญ่ หรือโต๊ะที่ตั้งเคียงคู่กับโต๊ะหมู่ใหญ่ โดยนิยมตั้งเคียงคู่กับโต๊ะหมู่ ๗

การตั้งแบบโต๊ะซัด

โต๊ะหมู่ ๔ ประกอบด้วยเครื่องบูชา ดังนี้

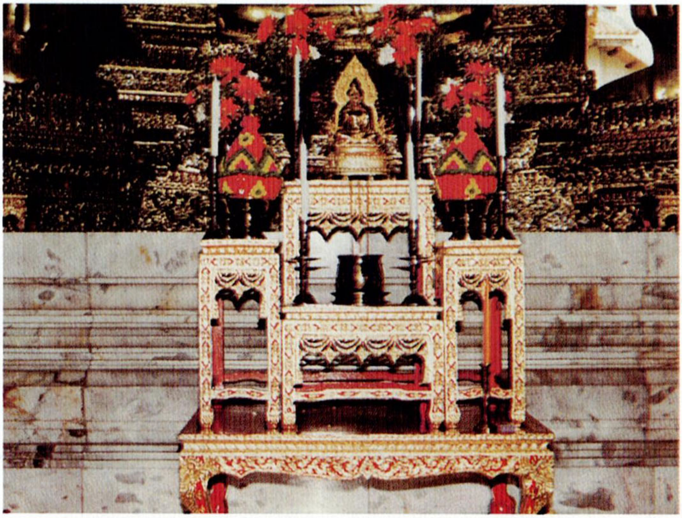
- กระถางธูป ๑ กระถาง
- เชิงเทียน ๑ คู่
  (แบบธรรมดาใช้ ๓ คู่)
- พานดอกไม้ ๒ พาน
- แจกัน ๑ แจกัน
  (แบบธรรมดาใช้ ๒ คู่)

ตั้งแบบโต๊ะปีกหรือโต๊ะเคียง

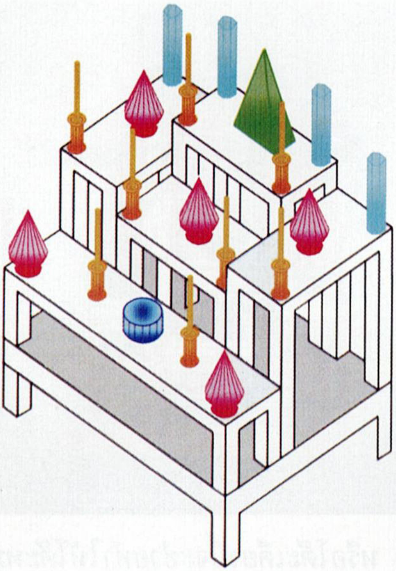

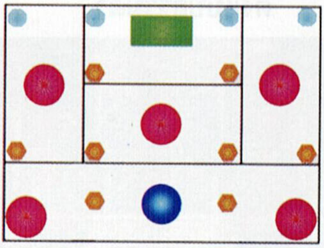
การตั้งแบบโต๊ะปีก หรือโต๊ะเคียงนี้จะช่วยทำให้โต๊ะหมู่ดูสวยงามยิ่งขึ้น

ตั้งแบบธรรมดา

แผนผังการจัดโต๊ะหมู่ ๕

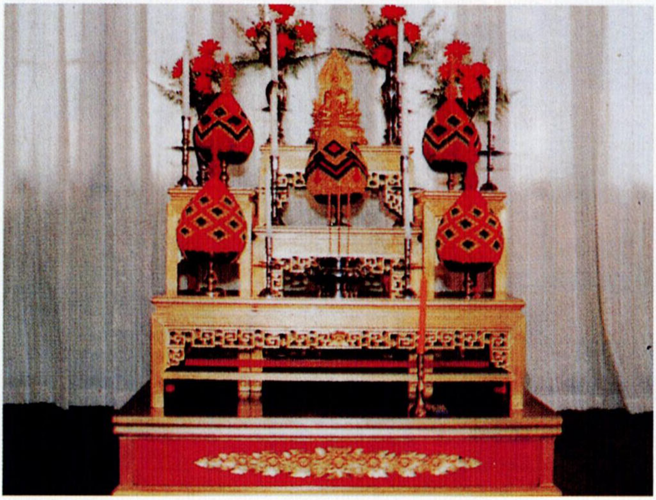
โต๊ะหมู่ ๕ ประกอบด้วยเครื่องบูชา ดังนี้

– กระถางธูป	๑ กระถาง	– เชิงเทียน	๔ คู่
– พานดอกไม้	๕ พาน	– แจกัน	๒ คู่

(การจัดไม่เต็ม อาจลดแจกันและเชิงเทียนที่โต๊ะหมู่ตัวที่ประดิษฐาน พระพุทธรูป ก็ได้)

ตัวอย่างการจัดโต๊ะหมู่ ๕

แบบที่ ๑

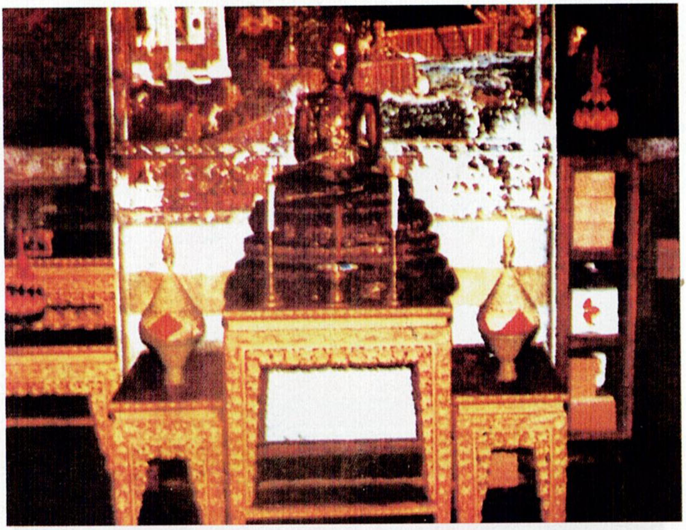

แบบที่ ๒

การตั้งโต๊ะหมู่ ๕ นี้ นิยมใช้ตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ถึงปัจจุบัน

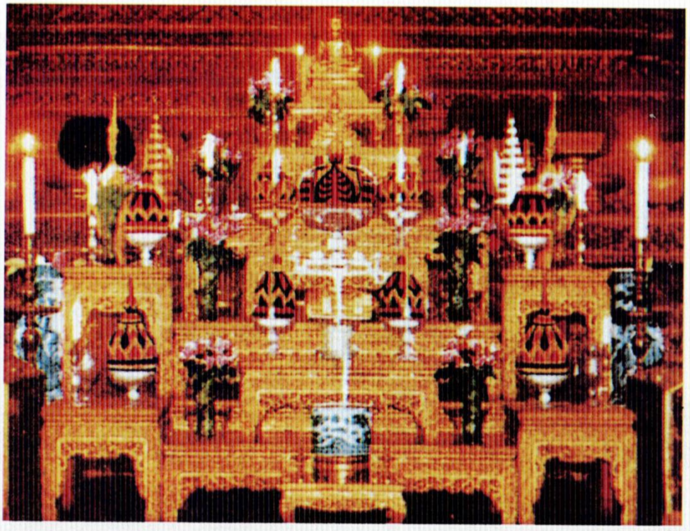
การจัดโต๊ะหมู่ ๓ *

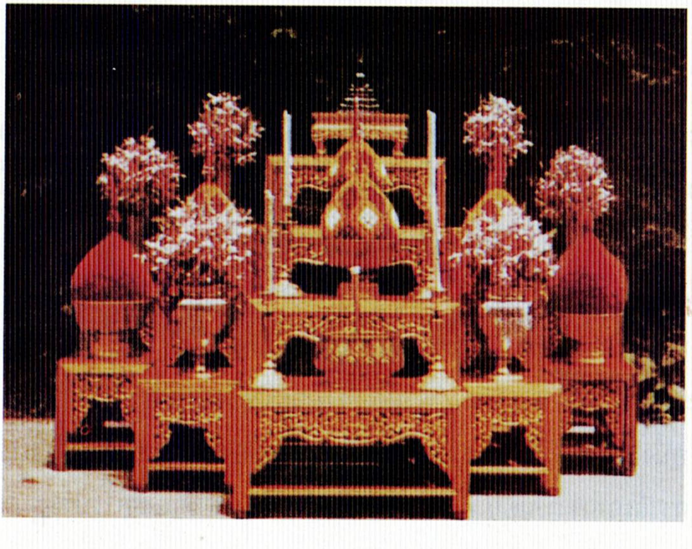
การจัดโต๊ะหมู่ ๖ *

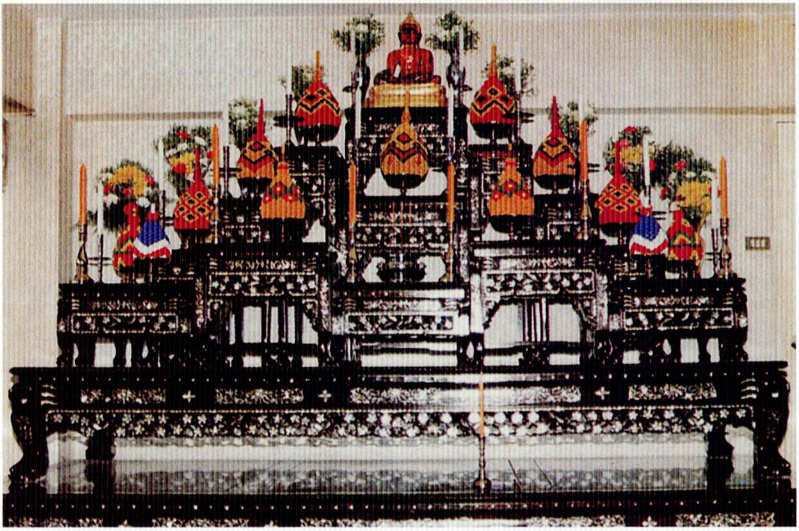
การจัดโต๊ะหมู่ ๑๒ *

การจัดโต๊ะหมู่ ๑๔ *

การจัดโต๊ะหมู่ ๑๕

โต๊ะบูชาหมู่ ๑๕ นี้ นิยมตั้งในที่โอ่โถงกว้างใหญ่

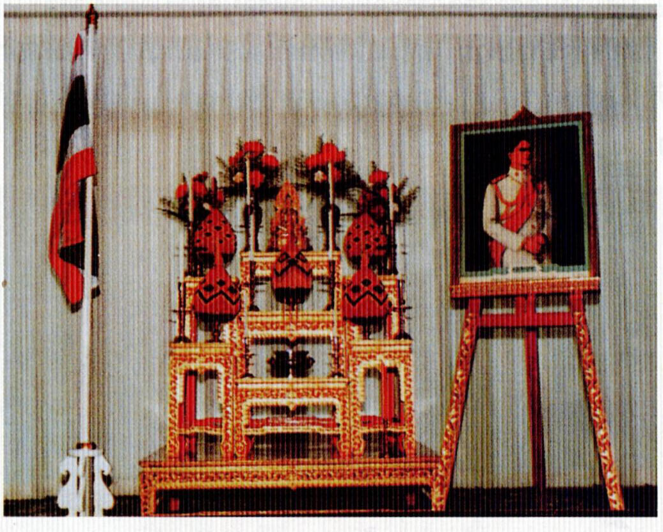
อนึ่ง ในพิธีส่วนตัว เช่น ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญอัฐิ หรือทำบุญใดเฉพาะตน ในกรณีที่มีพื้นที่ในการจัดอย่างจำกัดและแคบเกินไป หรือหาโต๊ะหมู่ตามกำหนดไม่ได้ และมีทุนในการจัดอย่างจำกัด อาจดัดแปลงเครื่องบูชาและรูปแบบการจัดก็ได้ โดยให้ยึดหลักในการจัดคือ :-

๑. พระพุทธรูปจะต้องอยู่สูงกว่าเครื่องบูชาทุกชนิด

๒. เครื่องบูชาอย่างน้อยที่สุด คือ แจกันดอกไม้ ๑ คู่, เชิงเทียน ๑ คู่ และกระถางธูป ๑ กระถาง (พานดอกไม้จะมีหรือไม่มีก็ได้)

อนึ่ง การจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาในพิธีบางพิธีของทางราชการ เช่น การประชุมอบรม การสัมมนา เป็นต้น ที่ไม่ใช่พิธีเกี่ยวกับนานาชาติและการประชุมตามปกติ

ของคณะกรรมการ นิยมตั้งธงชาติและพระบรมฉายาลักษณ์ หรือพระบรมฉายาสาทิสลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวร่วมกับโต๊ะหมู่บูชา เพื่อให้ครบทั้ง ๓ สถาบัน คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีหลักในการจัด คือ ตั้งโต๊ะหมู่บูชาไว้ตรงกลาง ตั้งธงชาติไว้ทางด้านขวาของโต๊ะหมู่ และตั้งพระบรมฉายาลักษณ์ หรือพระบรมฉายาสาทิสลักษณ์ไว้ทางด้านซ้ายของโต๊ะหมู่ ดังนี้

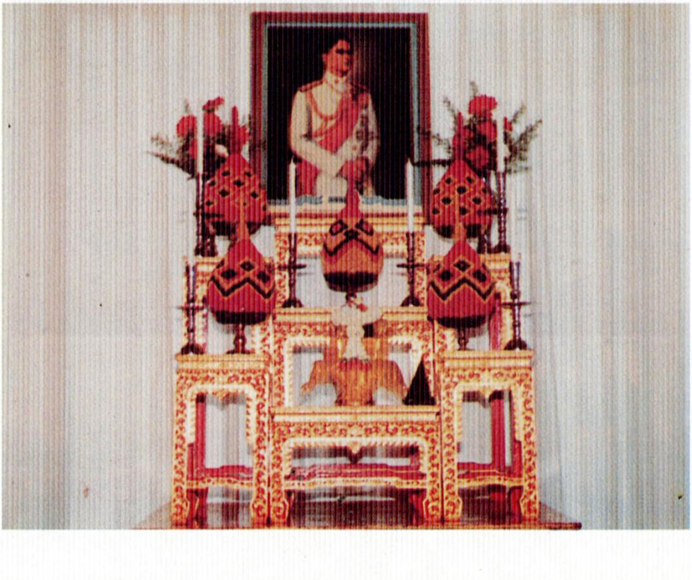

การตั้งโต๊ะหมู่ถวายพระพรหรือรับเสด็จฯ

ปัจจุบันหน่วยงานราชการ วัด และหน่วยงานเอกชน นิยมตั้งโต๊ะหมู่-ถวายพระพรหรือรับเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือพระบรม-ราชินีนาถ ในวโรกาสสำคัญ ๆ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นต้น โดยมีหลักในการจัด ดังนี้

๑. เครื่องสักการะ มี แจกัน พุ่มดอกไม้ เทียนแพ และกรวยดอกไม้ (ไม่นิยมใช้เชิงเทียนและกระถางธูป) โดยวางกรวยดอกไม้ไว้บนเทียนแพ แล้วตั้งเทียนแพไว้ที่โต๊ะหมู่บูชาตัวต่ำสุด หากจัดในพิธีที่เชิญแขกมาในงานด้วย มิให้ตั้งเครื่องสักการะไว้ต่ำกว่าที่นั่งของแขกในพิธีฯ

๒. ปริมาณเครื่องสักการะจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับว่าจะใช้โต๊ะหมู่ชนิดใด และความสวยงาม โดยไม่ให้ทึบหรือโปร่งเกินไป ประการสำคัญ คือ ไม่ต้องตั้งพระพุทธรูป โดยตั้งพระบรมฉายาลักษณ์ฯ ที่โต๊ะหมู่ตัวสูงที่สุด ตามตัวอย่าง

๑๑. การจัดเครื่องทองน้อย

เครื่องทองน้อยเป็นเครื่องบูชาชนิดหนึ่ง นิยมใช้บูชาศพ ประกอบด้วย เชิงเทียน ๑ คู่ (สำหรับปักธูปไม้ระกำ ๑ ที่ ปักเทียน ๑ ที่) กรวยดอกไม้ ๓ กรวย ตั้งรวมบนพานรอง โดยมีวิธีตั้งคือ หากบูชาศพให้หันธูปเทียน มาทางผู้บูชา หากต้องการให้ศพบูชาพระ เช่น พระธรรมเทศนา ให้หันธูปเทียน ไปทางศพ ดังนี้

จัดบูชาศพ

จัดให้ศพบูชาธรรม

เชิงอรรถ

*	จากหนังสือ กรมศิลปากร (๒๕๒๓)

**	จัดตามแบบของสมเด็จพระวันรัต (ทรัพย์ โฆสกมหาเถระ) วัดสังเวชวิศยาราม

เครื่องทองน้อย

๑. ส่วนประกอบ

- กรวยพุ่มดอกไม้	๓	พุ่ม	ตั้งอยู่บนพานปากเรียบเดียวกัน
- ธูปไม้ระกำบนเชิง	๑	ดอก	
- เทียนบนเชิง	๑	เล่ม	

๒. วาระที่ใช้ ๕ กรณี คือ :-

- การทรงธรรมของในหลวง
- การบูชาพระธาตุ
- การบูชาพระอัฐิ-พระบรมรูป-พระบรมฉายาลักษณ์ในรัชกาล-ก่อน
- การบูชาศพ หรือให้ศพบูชาธรรม
- การนำขบวนแห่ศพเวียนเมรุ

หมายเหตุ - ถ้าจุดบูชาศพ หันพุ่มกรวยดอกไม้เข้าหาศพ

- ถ้าจะให้ศพบูชาธรรม หันพุ่มกรวยดอกไม้ออกหาผู้จุด
- การจุดเทียนธูปที่เครื่องทองน้อย ให้จุดเทียนก่อนจุดธูป เช่น-เดียวกับการจุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย โดยกำหนดว่าเป็นเครื่องบูชาชนิดลดดุจเครื่องตั้งบูชาบนโต๊ะเคียง ซึ่งหากจะตั้งให้ครบสมบูรณ์ จะต้องตั้งโต๊ะเคียงพร้อมเครื่องบูชาอีก ๑ ชุด อันจะทำให้เห็นการตั้งเครื่องบูชาที่เหมือนกับการตั้งเครื่องบูชาบนโต๊ะหมู่ทั่วไป และการจุดเทียนธูปก็มีนัยดังกล่าวแล้ว

๑๒. เทียนแพ-กรวยดอกไม้

ก. ส่วนประกอบ

- ธูปไม้ระกำ ๕ ดอก วางนอนเรียงกันบนเทียน (ชุดใหญ่มี ๑๐ ดอก วางซ้อนกันเป็น ๒ ชั้น)
- เทียน ๕ เล่ม วางนอนเรียงกันใต้ธูป (ชุดใหญ่มี ๑๐ เล่ม วางซ้อนกันเป็น ๒ ชั้น)

ข. วาระที่ใช้

- พระสงฆ์ใช้ทำวัตรอุปัชฌาย์และอาจารย์ในโอกาสเข้าพรรษาใหม่ ๆ
- คฤหัสถ์หรือบรรพชิต ใช้เป็นเครื่องสักการะพระเถระผู้ใหญ่ในโอกาสพิเศษ เช่น ไปถวายสักการะพระสงฆ์ที่ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ใหม่ หรือได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นต้น
- ใช้ตั้งบูชาพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เช่น ในโอกาสทอดผ้าพระกฐินพระราชทาน เป็นต้น

ค. เวลาใช้

- มีพานรองรับเทียนแพ และอาจตกแต่งเทียนแพและพานด้วยดอกไม้ให้สวยงามตามฐานะที่ควร
- ต้องมีกรวยดอกไม้ ๑ ชุด วางบนเทียนแพนั้น และขณะที่ใช้ต้องเปิดฝากรวยออก
- ให้เรียงแพเทียนไว้ใต้แพธูป (กรณีใช้ธูปเทียนแพกับผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่)

๑๓. การตั้งพุ่มทอง-พุ่มเงิน

ในกรณีการตั้งพุ่มทองและพุ่มเงินไว้เพื่อบูชาพระพุทธรูป หรือ

ถวายเป็นเครื่องสักการะพระบรมฉายาลักษณ์ กำหนดให้ตั้งพุ่มทองไว้ทางด้านขวา และตั้งพุ่มเงินไว้ทางด้านซ้ายของพระพุทธรูป หรือของพระบรมฉายาลักษณ์ ท่านผู้รู้ให้คำอธิบายว่า ทองมีค่ามากกว่าเงิน เช่นในคำว่า

"ชาตะรูปะระชะตะปะฏิคคะหะณา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ"

ชาตะรูปะ แปลว่า ทอง ระชะตะ แปลว่า เงิน ชาตะรูปะระชะตะ จึงหมายถึง ทองและเงิน

หลักการตั้งชื่อ

ผู้เป็นพ่อแม่ เมื่อได้ลูกแล้ว ก็อยากตั้งชื่อลูกให้มีความหมายดี ๆ และไพเราะ หรือตามความนิยมของตน บางคนก็คิดหาเอาเอง แต่บางคนก็ชอบปรึกษาท่านผู้รู้เพื่อความมั่นใจ จึงขอเสนอหลักการตั้งชื่อสำหรับผู้คิดว่า **"ชื่อนั้นสำคัญมาก"** จะได้นำไปตั้งเองได้ แต่สำหรับผู้ที่คิดว่า **"ชื่อนั้นสำคัญไฉน"** อะไรก็ได้ ไม่สนใจ ก็ไม่เป็นไร

หลักการตั้งชื่อ ตามตำราทั่ว ๆ ไป มีดังนี้ :-

ผู้เกิดวัน	เพศ	อักษรขึ้นต้น	อักษรที่ห้าม (กาลกิณี)
อาทิตย์	ชาย	จ ฉ ช ซ ฌ ญ	ศ ษ ส ห ฬ
	หญิง	ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ	" "
จันทร์	ชาย	ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ	สระทั้งหมด
	หญิง	ด ต ถ ท ธ น	"
อังคาร	ชาย	ด ต ถ ท ธ น	ก ข ค ฆ ง
	หญิง	บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม	" "
พุธ (กลางวัน)	ชาย	บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม	จ ฉ ช ซ ฌ ญ
	หญิง	ย ร ล ว	" "

ผู้เกิดวัน	เพศ	อักษรขึ้นต้น	อักษรที่ห้าม (กาลกิณี)
พุธ (กลางคืน)	ชาย	อะ อา อิ อี อุ อู เอ โอ	บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม
	หญิง	ก ข ค ฆ ง	" "
พฤหัสบดี	ชาย	ศ ษ ส ห ฬ	ด ต ถ ท ธ น
	หญิง	อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ	" "
ศุกร์	ชาย	ก ข ค ฆ ง	ย ร ล ว
	หญิง	จ ฉ ช ซ ฌ ญ	" "
เสาร์	ชาย	ย ร ล ว	ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ
	หญิง	ศ ษ ส ห ฬ	" "

คำถวายสักการะ (อดีตรัชกาลต่าง ๆ)

คำถวายเครื่องสักการะ รัชกาลที่ ๕

ตั้ง นะโม ๓ จบก่อนทุกครั้ง

อุกาสะ, ปิยะมะหาราชะ, อิมินา สักกาเรนะ, ประระมินทะระ, มะหาราชะวะรัสสะ, จุฬาลังกะระณัสสะ, ปูเชมิ, ปิยะมะหาราชานุภาเวนะ, สะทา โสตถี, ภะวันตุ เม ฯ กราบ ๑ ครั้ง (ไม่แบมือ)

(กล่าวจบแล้ว ตั้งจิตอธิษฐานขอพรตามปรารถนา)

คำถวายเครื่องสักการะ รัชกาลที่ ๕ (อีกแบบหนึ่ง)

ตั้ง นะโม ๓ จบ ก่อนทุกครั้ง

ปิโย เทวะมะนุสสานัง ปิโย พรัห(ม)มานะมุตตะโม
ปิโย นาคะสุปัณณานัง ปิณินทะริยัง นะมามิหัง
ปิยะราชานุภาเวนะ สะทา โสตถี ภะวันตุ เม ฯ

(กล่าวจบแล้ว กราบ ๑ ครั้ง (ไม่แบมือ) ตั้งจิตอธิษฐานขอพรตามปรารถนา)

คำถวายเครื่องสักการะ รัชกาลที่ ๖

ตั้ง นะโม ๓ จบ ก่อนทุกครั้ง

อุกาสะ, มะหาธีระราชะวะรัสสะ, อิมินา สักกาเรนะ, ปูเชมิ, มะหาธีระราชานุภาเวนะ, สะทา โสตถี, ภะวันตุ เม ฯ

(กล่าวจบแล้ว กราบ ๑ ครั้ง (ไม่แบมือ) ตั้งจิตอธิษฐานขอพรตามปรารถนา)

คำถวายสักการะสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ตั้ง นะโม ๓ จบ ก่อนทุกครั้ง

อิติจิตตัง, เอหิ เทวะตาหิ, จะ มะหาเตโช, นะระปูชิโต โส ระโส,

ปัจจะยา ทิปปะติ, นะเรโส จะ มะหาราชา, เมตตา จะ กะโรติ, มะหาลาภัง, สะทา โสตถี ภะวันตุ เม ฯ

คำแปล

ข้าพระพุทธเจ้า...ขอน้อมกราบบูชา รำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณแห่งองค์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระองค์ผู้ทรงมหาเดชานุภาพ ทรงเป็นมหาราชผู้ทรงพระคุณอันใหญ่ยิ่งของชาติไทย ทรงเป็นที่รักและเคารพอย่างยิ่ง ของปวงชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า ขอพระบุญญานุภาพของพระองค์ ทรงแผ่พระเมตตาบารมีคุ้มครองป้องกันภัยพิบัติ พระราชทานพรให้ข้าพุทธเจ้า และ .... ให้มีความเจริญรุ่งเรืองด้วยทรัพย์สินเงินทอง มีลาภ มีความสุขสวัสดี เป็นนิจนิรันดร์ เทอญ ฯ (อธิษฐานจิตเมื่อกล่าวคำถวายสักการะ ฯ ทุกครั้ง พระคุณของพระองค์จะปกแผ่เป็นร่มเงาให้กับเราตลอดกาล)

พิธีสักการะพระบรมราชานุสาวรีย์ต่าง ๆ

ลำดับพิธี ฯ (เมื่อได้เวลา) :

- ประธาน ฯ เดินทางมาถึงแล้วถวายความเคารพ
- ประธาน ฯ วางพวงมาลัยบนพานที่เตรียมไว้ (หรือวางพวงมาลาที่ขาหยั่ง)
- ประธาน ฯ จุดเทียนธูปเครื่องทองน้อย
- ประธาน ฯ กล่าวคำบูชา (ตามที่กล่าวมาแล้ว)
- กล่าวจบแล้ว กราบ ๑ ครั้ง (ไม่แบมือ) อธิษฐานขอพรตามปรารถนา
- ลุกขึ้น ถอยหลัง ๑ ก้าว
- ถวายความเคารพ

- เสร็จพิธี ฯ -

คำถวายเครื่องสักการะพระภูมิเจ้าที่

(ว่า นะโม ๓ จบ)

"อิติ สุคะโต อะระหัง พุทโธ ภุมมะเทวา ขะมามิหัง"

(กล่าวจบแล้ว อธิษฐานขอพรตามปรารถนา)

คำสักการะพระพรหม

(ว่า นะโม ๓ จบ)

"พรัห(ม)มา จะ มะหาพรัห(ม)มา อะภิลาภา ภะวันตุ เม ฯ"

การจุดเทียนธูป การกราบ การประนมมือ

กองอนุศาสนาจารย์ กรมกิจการพลเรือนทหารบก
จัดทำขึ้นเพื่อนำเรียน ผบ.ทบ. ผ่าน สลก.ทบ.
เมื่อ ๗ ส.ค. ๔๐

๑. การจุดเทียนธูป จุดเทียนก่อน แล้วจุดธูปเป็นลำดับถัดไป โดยจุดเทียนเล่มซ้ายมือของผู้จุด และเล่มขวามือตามลำดับ ต่อจากนั้น จุดธูปดอกซ้ายมือของผู้จุดไปทางขวามือตามลำดับ (จุดเทียนและธูปเหมือนการเขียนหนังสือไทยซึ่งเขียนจากซ้ายไปขวา)

๒. การเคารพธงชาติและพระบรมฉายาลักษณ์

ในพิธีสำคัญ ๆ นิยมตั้งธงชาติและพระบรมฉายาลักษณ์ไว้ข้างที่บูชาเมื่อกราบพระพุทธปฏิมา ณ ที่บูชาแล้ว ให้ลุกและยืนขึ้น โดยหันไปแสดงการเคารพธงชาติ และพระบรมฉายาลักษณ์ตามลำดับ

๓. การกราบ การกราบ ณ ที่บูชา หรือกราบพระสงฆ์ ให้กราบซึ่งนับได้ว่าเป็นการกราบ ๓ ครั้ง การกราบที่หมอบลงครั้งเดียว แล้วใช้มือที่ประนมแบราบ ๆ จนครบ ๓ ครั้ง และปฏิบัติเช่นนั้นอย่างเร็ว ไม่แสดงให้เห็นชัดเจนว่าเป็นการกราบ ๓ ครั้ง และไม่มีลักษณะนิ่งพอ เป็นการแสดงความรีบร้อนเกินไป ไม่ได้แสดงถึงการกราบที่มีความตั้งใจและศรัทธา ถือว่าเป็นการกราบที่ไม่ถูกต้อง

๔. การประนมมือ การประนมมือที่ถูกต้อง ต้องประนมโดยเรียงนิ้วชี้ นิ้วกลาง นิ้วนาง และนิ้วก้อยให้ชิดติดกันทุกนิ้ว (ไม่ให้นิ้วห่าง) ให้ส่วนที่เป็นอุ้งมือหรือส่วนที่เป็นโคนหัวแม่มืออยู่บริเวณลิ้นปี่ คือรอยบุ๋มกึ่งกลางหน้าอก จึงจะถือว่าเป็นการถูกต้องสวยงาม เป็นแบบอย่าง ส่วนการประนมมือที่ใช้นิ้วขัดประสานกัน หรือประนมให้นิ้วห่าง หรือประนมให้ปลายนิ้วมาชิดอยู่บริเวณใต้คาง หรือบริเวณปาก หรือประนมมือให้ยื่นห่างจากลำตัวมาก ถือว่าเป็นการประนมมือที่ไม่ถูกต้อง

๕. จะประนมมือเมื่อใด

๕.๑ กรณีในพิธีเปิดและปิดการศึกษา พิธีประดับยศ เป็นต้น ผู้อยู่ในพิธี ฯ ประนมมือเมื่อประธาน ฯ เริ่มจุดเทียนเรื่อยไปจนถึงประธาน ฯ กราบเสร็จ และลดมือลงเมื่อประธาน ฯ ลุกยืนเพื่อทำการเคารพธงชาติและพระบรมฉายาลักษณ์

๕.๒ กรณีรับศีล ประนมมือเมื่อพิธีกรเริ่มอาราธนาศีล (มะยังภันเต.....) จนถึงพระสงฆ์ให้ศีลจบและบอกอานิสงส์ของศีลซึ่งจบลงด้วยคำว่า "ตัส(สะ)มา สีลัง วิโสธะเย" จึงลดมือลง

๕.๓ กรณีฟังการเจริญพระพุทธมนต์ และฟังสวดพระพุทธมนต์ ประนมมือเมื่อพิธีกรเริ่มอาราธนาพระปริตร (วิปัตติปะฏิพาหายะ.....) จนถึงพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ หรือสวดมนต์จบ จึงลดมือลง

๕.๔ กรณีฟังพระสงฆ์แสดงธรรม (ฟังเทศน์) ประนมมือเมื่อพิธีกรเริ่มอาราธนาธรรม (พรัห (ม) มา จะ โลกา.....) จนถึงพระสงฆ์แสดงธรรมจบ.จึงลดมือลง)

๕.๕ กรณีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ ฯ หรือทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้มีผู้แทนพระองค์ ผู้อยู่ในพิธี ฯ ประนมมือได้ทุกกรณีตามข้อ ๕.๑ - ๕.๔ ยกเว้นไม่ต้องประนมมือเฉพาะเมื่อพระสงฆ์ (องค์ประธานรูปเดียว) ถวายอดิเรก ซึ่งขึ้นต้นด้วยข้อความว่า "อะติเรกะวัสสะสะตัง ชีวะตุ....." และจบลงด้วยข้อความว่า ".....ภะวะตุ สัพพะทา ขอถวายพระพร" พระสงฆ์ถวายเจาะจงแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเท่านั้น เมื่อถวายอดิเรกจบแล้ว พระสงฆ์ขึ้นบท ภะวะตุ สัพพะมงคะลัง รักขันตุ สัพพะเทวะตา..... ผู้อยู่ในพิธี ฯ ประนมมือได้อีกตามเดิม

๕.๖ ต่อเนื่องจากข้อ ๕.๕ เมื่อพิธีสงฆ์จบแล้ว พระสงฆ์จะเดินทางกลับ ก่อนกลับ พระสงฆ์รูปเป็นประธานจะถวายพระพรลาว่า "ขอถวายพระพร เจริญพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคลพระชนมสุขทุกประการ จงมีแด่

สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภาร องค์สมเด็จพระปรมินทรธัมมิกมหาราชาธิราชเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เวลานี้สมควรแล้ว อาตมภาพทั้งปวงขอถวายพระพรลา แด่สมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภาร พระองค์ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ขอถวายพระพร" ขณะที่พระสงฆ์กล่าวข้อความถวายพระพรลาทั้งหมดนี้ ผู้อยู่ในพิธี ฯ ไม่ต้องประนมมือ

๕.๗ กรณีฟังพระสงฆ์สวดพระอภิธรรม ผู้อยู่ในพิธี ฯ เริ่มประนมมือเมื่อพิธีกรเริ่มอาราธนาศีล และประนมมือทุกครั้งเมื่อพระสงฆ์สวดพระอภิธรรมแต่ละจบ และเมื่อพระสงฆ์สวดจบทุกครั้ง ก็ลดมือลง

๕.๘ กรณีพูด และสนทนากับพระเถระผู้ใหญ่ ตามประเพณีของชาวพุทธ ผู้เป็นคฤหัสถ์ ต้องประนมมือทุกครั้ง

๕.๙ กรณีเข้าเฝ้าสมเด็จพระสังฆราช เมื่อกราบทูล เมื่อขณะสนทนา เมื่อกล่าวรับ เช่น กราบทูลตอบคำถาม เมื่อพระองค์ประทานพร เมื่อพระองค์ประทานน้ำพระพุทธมนต์ ฯ ให้ประนมมือทุกครั้ง

๕.๑๐ กรณีถวายผ้าป่า ผ้ากฐิน เมื่อรับศีล ฟังเทศน์ ฟังพระสงฆ์สวดบท นะโม ฟังพระสงฆ์สวดอปโลกน์กฐินเป็นภาษาบาลี ฟังพระสงฆ์อนุโมทนา ผู้อยู่ในพิธีประนมมือได้ทุกตอน (กฐินหลวงไม่มีการรับศีล) ยกเว้นตามกรณีข้อ ๕.๕

๖. เรื่องอื่น ๆ

๖.๑ กรณีเมื่อพิธีสงฆ์ในงานพิธีต่าง ๆ จบแล้ว พิธีกร (ที่เป็น อศจ.) จะเชิญประธาน ฯ กราบ ณ ที่บูชา แล้วเชิญรับการประพรมน้ำพระพุทธมนต์จากประธานสงฆ์ต่อเนื่องกันไป บางคราวพิธีกรนิมนต์พระสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์เสร็จก่อน แล้วจึงเชิญประธาน ฯ กราบ ณ ที่บูชา ถือว่าเป็นเรื่องที่ยืดหยุ่นได้ ไม่เพ่งเล็งว่าปฏิบัติผิด เพราะบางครั้งต้องรีบเดินทางไปในงานอื่น ๆ เมื่อกราบ ณ ที่บูชา รับการประพรมน้ำพระพุทธมนต์จากพระสงฆ์และบอกลาประธานสงฆ์แล้ว สามารถเดินทางไปได้ ไม่ต้องรอจนถึง

พระสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์แก่ผู้ร่วมพิธี ฯ จนถึงคนสุดท้าย หรือจนถึงพระสงฆ์กลับ กรณีนี้ พิธีกรเชิญประธาน ฯ กราบ ณ ที่บูชาก่อน และรับการประพรมน้ำพระพุทธมนต์จากประธานสงฆ์ก่อน เหมาะสมที่สุด

๖.๒ การไปในพิธีสวดพระอภิธรรม กรณีที่จะต้องกราบศพ ให้กราบพระพุทธปฏิมา ณ ที่บูชาก่อน แล้วจึงกราบศพเป็นลำดับถัดไป เมื่อจบ-พิธีสวดพระอภิธรรม จะเดินทางกลับ ถ้าจะต้องกราบศพก่อนกลับ ก็ให้กราบพระพุทธรูป ณ ที่บูชาก่อน แล้วจึงกราบศพ เช่นเดียวกัน

กรณีที่ต้องวางพวงหรีดเคารพศพ หรือมีพวงมาลัยดอกไม้ไปเคารพ-ศพด้วย ให้วางหรีด หรือวางพวงมาลัยในที่ที่สมควรก่อน แล้วจึงจุดธูปบูชาศพ (กรณีที่ต้องการจะจุดธูป)

๖.๓ มีข้อสังเกตบางประการที่ควรทราบ คือ

๖.๓.๑ การประนมมือ การไหว้ การกราบ พุทธศาสนิกชนถือเอาแบบอย่างตามที่พระสงฆ์ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นหลัก การปฏิบัติของทางราชการทหาร ก็อนุวัตรตามพระสงฆ์นั้น

๖.๓.๒ การประนมมือกรณีรับศีล ฟังพระธรรมเทศน่าฟังการเจริญพระพุทธมนต์ เป็นต้น หากผู้ฟังประนมมือได้ตั้งแต่ต้นจนจบนับเป็นการสมควรโดยแท้ เพราะเป็นการแสดงออกซึ่งธรรมคารวตา คือการเคารพต่อพระธรรม ทั้งเป็นการเตรียมจิตตนให้มั่นอยู่ในการฟัง ไม่วอกแวกไปในอารมณ์อื่น และเป็นการสำรวมกายเตรียมพร้อม ไม่หลุกหลิกเหลียวซ้ายแลขวา หรือพูดคุยกับผู้อื่น หากไม่ประนมมือ ผู้ฟังอาจไม่มีสิ่งบังคับใจ จึงย่อมเป็นไปได้ที่จะไม่สำรวมระวัง และอาจพูดคุยกัน ซึ่งเป็นการแสดงถึงการไม่เคารพธรรม ไม่เป็นให้เกียรติแก่พระผู้เทศน์และสมาคมในที่นั้น ๆ

๖.๓.๓ ในกรณีที่อาจมีผู้สังเกตว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้า-อยู่หัว อาจไม่ทรงประนมพระหัตถ์เมื่อทรงศีล และทรงสดับพระธรรมเทศนาเป็นต้น ขอได้โปรดทราบว่า พระองค์คือองค์พระมหากษัตริย์ ย่อมทรงประทับนิ่ง

ทรงสำรวมในพระองค์ ไม่มีพระอาการที่แสดงว่าไม่เคารพพระธรรม แต่สมาคมของคนหมู่มากหาเป็นเช่นนั้นไม่ มักจะเป็นผู้ไม่นิ่งในอิริยาบถต่าง ๆ

๖.๓.๔ ย่อมเป็นไปได้เหมือนกันที่ผู้ฟังพระสงฆ์แสดงธรรมจะลดมือลงแล้วเพียงแต่นั่งสงบกรณีฟังธรรม โดยลดลงเมื่อพระสงฆ์ยกคำพุทธ-ศาสนสุภาษิตเป็นภาษาบาลีจบลงแล้ว เริ่มแสดงเป็นภาษาไทยว่า "บัดนี้ จะแสดงพระธรรมเทศนา....." และจะยกมือขึ้นประนมพร้อมจบอีกครั้งหนึ่งเมื่อพระสงฆ์แสดงธรรมจบลง เป็นการแสดงสาธุการ เพราะมีข้อปฏิบัติที่ยืดหยุ่นได้เช่นนี้เอง จึงมีผู้ประนมมือบ้าง ไม่ประนมมือบ้างในพิธีต่าง ๆ ทางศาสนา อย่างไรก็ตาม การประนมมือดังที่กล่าวแล้วในข้อ ๕ นั้น ถือเป็นการถูกต้อง ไม่มีข้อเสียใด ๆ

การไม่ประนมมือ โดยเฉพาะคนหมู่มากในพิธีต่าง ๆ ทางศาสนา มักจะไม่เห็นภาพการนิ่ง หนักไปทางที่จะคุยกันเสียมากกว่าที่จะตั้งใจฟัง เป็นการขาดสมาธิ ขาดความเคารพต่อสมาคม นั้น ๆ

๖.๓.๕ การปฏิบัติของทางราชการ ในพิธีสงฆ์ เมื่อประธาน ฯ กราบลาพระรัตนตรัยภายหลังเสร็จพิธี ฯ ไม่นิยมให้ประธาน ฯ ดับเทียน แม้ในพิธีเปิด-ปิดการศึกษา และพิธีประดับยศ ก็เช่นเดียวกัน ย่อมเป็นหน้าที่ของผู้อื่นที่จะต้องดับเทียน และการดับเทียนที่ถือปฏิบัติว่าเป็นการถูกต้อง คือดับด้วยมือโดยปัดให้ลมพุ่งไปที่เปลวเทียนนั้น ไม่นิยมการใช้ปากเป่าเทียนให้ดับ บางทีใช้วัตถุที่ทำขึ้นเฉพาะสำหรับการดับเทียนก็มี ยกเว้นการดับเทียนชัยในพิธีพุทธาภิเษกย่อมเชิญให้มีผู้ดับเทียนตามพิธีการนั้น

หมายเหตุ ในการทรงศีล ทรงสดับการแสดงพระธรรมเทศนา และทรงสดับการเจริญหรือสวดพระพุทธมนต์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระราชวงศ์นั้น จะยังไม่มีการประนมมือในขณะที่พิธีกรอาราธนาศีล อาราธนาธรรม และอาราธนาพระปริตร

กอศจ.กร.ทบ.

คำบูชา คำอาราธนา และคำถวายทาน ฯ

๑. คำบูชาพระรัตนตรัย

อิมินา สักกาเรนะ, พุทธัง ปูเชมิ

อิมินา สักกาเรนะ, ธัมมัง ปูเชมิ

อิมินา สักกาเรนะ, สังฆัง ปูเชมิ

๒. คำอาราธนาศีล ๕

มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ, ติสะระเณนะ สะหะ, ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ.

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ, ติสะระเณนะ สะหะ, ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ.

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ, ติสะระเณนะ สะหะ, ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ.

(ถ้าศีล ๘ เปลี่ยน ปัญจะ เป็น อัฏฐะ และตัดคำว่า วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ออกไป)

๓. คำอาราธนาพระปริตร

วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา,
สัพพะ ทุกขะ วินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง.

วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา,
สัพพะ ภะยะ วินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง.

วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา,
สัพพะ โรคะ วินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง.

๔. คำอาราธนาธรรม

พรัห(ม)มา จะ โลกาธิปะตี สะหัมปะติ
กัตอัญชะลี อันธิวะรัง อะยาจะถะ
สันตีธะ สัตตาปปะระชักขะชาติกา
เทเสตุ ธัมมัง อะนุกัมปิมัง ปะชัง ฯ.

๕. คำกรวดน้ำปรารถนาผลส่วนตัว (อย่างย่อ)

อิทัง เม กะตัง ปุญญัง, นิพพานะปัจจะโย โหตุ, อนาคะเต กาเล.

(คำแปล) ขอบุญที่ข้าพเจ้าทำนี้ จงเป็นปัจจัยให้บรรลุพระนิพพาน ในอนาคตกาล ด้วยเทอญ ฯ

๖. คำกรวดน้ำอุทิศให้ญาติ (อย่างย่อ)

อิทัง เม ญาตีนัง โหตุ, สุขิตา โหนตุ ญาตะโย.

(คำแปล) ขอส่วนบุญนี้ จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า ขอให้ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า จงมีความสุข (คำที่ขีดเส้นใต้ ถ้าใช้ โน แทน เม แปลว่า ข้าพเจ้าทั้งหลาย)

๗. คำถวายข้าวพระพุทธ

อิมัง สูปะพยัญชะนะสัมปันนัง สาลีนัง โอทะนัง[๑] อุทะกัง วะรัง พุทธัสสะ ปูเชมิ.

๘. คำลาข้าวพระพุทธ

เสสัง มังคะลัง ยาจามิ.

---

[๑] มีในที่หลายแห่งที่ใช้ โภชะนัง แทน โอทะนัง

๙. คำถวายสังฆทาน (เพื่อตนเอง)

อิมานิ มะยัง ภันเต, ภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, ภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายซึ่งภัตตาหาร พร้อมกับของบริวาร ทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์ จงรับภัตตาหาร พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๑๐. คำถวายสังฆทาน (เพื่ออุทิศผู้ตาย)

อิมานิ มะยัง ภันเต, มะตะกะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ มะตะกะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ญาตะกานัง, กาละกะตานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งภัตตาหาร เพื่อผู้ล่วงลับไปแล้ว พร้อมกับของบริวาร ทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์ จงรับภัตตาหาร เพื่อผู้ล่วงลับไปแล้ว พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ญาติทั้งหลาย ผู้ล่วงลับไปแล้ว มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย (ในกรณีที่มารดาบิดาของผู้ถวายสิ้นชีวิตแล้ว) ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๑๑. คำถวายปัจจัย ๔

(คือ ผ้า อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องใช้ต่าง ๆ และยารักษาโรค)

อิเม มะยัง ภันเต, จะตุปัจจะเย, อิธะ อาหะริตตะวา, ภิกขุสังฆัสสะ,

นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิเม จะตุปัจจะเย, ปะฏิคคัณหาตุ, อิมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย น้อมนำปัจจัย ๔ เหล่านี้ มา ณ ที่นี่แล้ว ขอมอบถวาย แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์ จงรับปัจจัย ๔ เหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๑๒. คำถวายข้าวสาร

อิมานิ มะยัง ภันเต, ตัณฑุลานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, ตัณฑุลานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายข้าวสาร พร้อมกับของบริวาร ทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์ จงรับข้าวสาร พร้อมกับของบริวาร ทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๑๓. ผ้าอาบน้ำฝน

อิมานิ มะยัง ภันเต, วัสสิกะสาฏิกานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, วัสสิกะสาฏิกานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ผ้าอาบน้ำฝน พร้อมกับของบริวาร ทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์ จงรับผ้าอาบน้ำฝน พร้อมกับของบริวาร ทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๑๔. คำถวายผ้าจำนำพรรษา

อิมานิ มะยัง ภันเต, วัสสาวาสิกะ-, จีวะรานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, วัสสาวาสิกะ-, จีวะรานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ผ้าจำนำพรรษา พร้อมกับของบริวาร ทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ผ้าจำพรรษา พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๑๕. คำถวายผ้ากฐิน (แบบมหานิกาย)

อิมัง, สะปะริวารัง, กะฐินะจีวะระทุสสัง, สังฆัสสะ, โอโณชะยามะ.

อิมัง, สะปะริวารัง, กะฐินะจีวะระทุสสัง, สังฆัสสะ, โอโณชะยามะ,

อิมัง, สะปะริวารรัง,กะฐินะจีวะระทุสสัง, สังฆัสสะ, โอโณชะยามะ ฯ

ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ผ้าจีวรกฐิน พร้อมกับของบริวารนี้ แด่พระภิกษุสงฆ์

ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ผ้าจีวรกฐิน พร้อมกับของบริวารนี้ แด่พระสงฆ์

ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ผ้าจีวรกฐิน พร้อมกับของบริวารนี้ แด่พระสงฆ์ ฯ

๑๖. คำถวายผ้ากฐิน (แบบธรรมยุติกนิกาย)

อิมัง ภันเต, สะปะริวารัง, กะฐินะทุสสัง, สังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, สังโฆ, อิมัง, สะปะริวารัง, กะฐินะทุสสัง, ปะฏิคคัณหาตุ, ปะฏิคคะเหตตะวา จะ, อิมินา ทุสเสนะ, กะฐินัง, อัตถะระตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ผ้าจีวรกฐิน พร้อมกับของบริวารนี้ แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับ ผ้าจีวรกฐิน พร้อมกับของบริวารนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย ครั้นรับแล้ว จงกรานกฐิน ด้วยผ้าผืนนี้ เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๑๗. คำถวายผ้ากฐินหลวง

ประธานในพิธี ฯ ยกผ้าพระกฐิน ฯ ขึ้นประคอง ยืนตรง ประนมมือ หันหน้าไปทางพระพุทธปฏิมาประธาน ว่าบท นะโม ๓ จบ แล้วกลับยืนตรง หันหน้าไปทางพระสงฆ์ กล่าวคำถวายผ้าพระกฐิน ฯ ดังนี้ :-

“ผ้าพระกฐินทาน พร้อมกับทั้งผ้าอานิสงสบริวารทั้งปวงนี้ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศร่ามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามมินทราธิราช บรมนาถบพิตร ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ กอปรด้วยพระราชศรัทธา โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้........ น้อมนำมาถวาย แด่พระภิกษุสงฆ์ซึ่งจำพรรษากาลถ้วนไตรมาสในอาวาส-วิหารนี้ ขอพระสงฆ์จงรับผ้าพระกฐิน(นะ)ทานนี้ กระทำกฐินัตถาร(ะ)กิจตามพระพุทธานุญาตนั้นเทอญ”

๑๘. คำถวายผ้าป่า

อิมานิ มะยัง ภันเต, ปังสุกูละจีวะรานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, ปังสุกูละจีวะรานิ, สะปะริวานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ผ้าบังสุกุลจีวร พร้อมกับของบริวาร ทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์ จงรับผ้าบังสุกุลจีวร พร้อมกับของบริวาร ทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๑๙. คำถวายเครื่องอัฏฐบริขาร

อิมานิ มะยัง ภันเต, อัฏฐะ, ปะริกขาระวัตถูนิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, อัฏฐะ, ปะริกขาระวัตถูนิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย เครื่องอัฏฐบริขาร พร้อมกับของบริวาร ทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์ จงรับเครื่องอัฏฐบริขาร พร้อมกับของบริวาร ทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๒๐. คำถวายกุฎี

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, เอตานิ, อาวะสะถานิ, สะปะริวารานิ, จาตุททิสัสสะ, ภิกขุสังฆัสสะ, อาคะตานาคะตัสสะ, อาวะสะถัตถายะ, พุทธะสาสะเน, นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง, จาตุททิสัสสะ, ภิกขุสังฆัสสะ, อาคะตานาคะตัสสะ, อาวะสะถัตถายะ, อาวะสะถะทานัสสะ, อานิสังโส, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวายกุฎี พร้อมกับของบริวาร ทั้งหลายเหล่านี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์ เป็นที่อยู่อาศัย ของพระภิกษุสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้ว และยังมิได้มา ขออานิสงส์ แห่งการถวายกุฎี เพื่อประโยชน์เป็นที่อยู่อาศัย ของพระภิกษุสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้ว และยังมิได้มานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๒๑. คำถวายเสนาสนะ-ที่นั่ง-ที่นอนและอุปกรณ์ทุกชนิด

อิมานิ มะยัง ภันเต, เสนาสะนานิ, สะปะริวารานิ, จาตุททิสัสสะ, ภิกขุสังฆัสสะ, อาคะตานาคะตัสสะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, เสนาสะนานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย เสนาสนะ พร้อมกับของบริวาร ทั้งหลายเหล่านี้ ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อประโยชน์ เป็นเครื่องใช้สอย ของพระภิกษุสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้ว และยังมิได้มา ขอพระภิกษุสงฆ์ จงรับเสนาสนะ พร้อมกับของบริวาร ทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๒๒. คำถวายพัดลม

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, เอตัง, ยันตะวีชะนัง, สะปะริวารัง, จาตุททิสัสสะ, ภิกขุสังฆัสสะ, อาคะตานาคะตัสสะ, มะหาชะนัสสะ จะ, สีตะสัมปะทานัตถายะ, อิมัส(สะ)(ห)มิง ฐาเน, นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง, จาตุททิสัสสะ เจวะ, ภิกขุสังฆัสสะ, อาคตานาคะตัสสะ, มะหาชะนัสสะ จะ, สีตะสัมปะทานัตถายะ, ยันตะวีชะนิยา, ทานัสสะ, อานิสังโส, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้า-ทั้งหลาย ขอมอบถวายพัดลม พร้อมกับของบริวารนี้ ไว้ ณ สถานนี้ เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องให้ความเย็น แก่พระภิกษุสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้ว และยังมิได้มาด้วย แก่มหาชนด้วย ขออานิสงส์ แห่งการถวายพัดลม เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องให้ความเย็น แก่พระภิกษุสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้ว และยังมิได้มาด้วย แก่มหาชนด้วยนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อ

ประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๒๓. คำถวายเครื่องขยายเสียง

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, เอตัง, โฆสะนายันตัง, สะปะริวารัง, พุทธะสาสะนิกานัง, ธัมมะ-, เทสะนูปะกะระณัตถายะ, สังฆัสสะ, นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง, พุทธะสาสะนิกานัง, ธัมมะ-, เทสะนูปะกะระณัตถายะ, โฆสะนายันตัสสะ, ทานัสสะ, อานิสังโส อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย เครื่องขยายเสียง พร้อมกับของบริวารนี้ แก่สงฆ์ เพื่อประโยชน์เป็นอุปกรณ์ แก่การแสดงธรรม แก่พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ขออานิสงส์ แห่งการถวายเครื่องขยายเสียง เพื่อประโยชน์เป็นอุปกรณ์ แก่การแสดงธรรม แก่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๒๔. คำถวายเครื่องอัดสำเนา-เครื่องอัดโรเนียว

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, เอตัง ปะฏิพิมพะ.-, มุททะนะยันตัง, สะปะริวารัง, สังฆัสสะ, วะลัญชะนัตถายะ, อิมัส(สะ)(ห)มิง ฐาเน, นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต, อะยัง, สังฆัสสะ, วะลัญชะนัตถายะ, ปะฏิพิมพะ-, มุททะนะยันตัสสะ, ทานัสสะ, อานิสังโส, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้า-ทั้งหลาย ขอมอบถวาย เครื่องอัดสำเนา พร้อมกับของบริวารนี้ ไว้ ณ สถานที่นี้ เพื่อประโยชน์ เป็นเครื่องอาศัยใช้สอย ของสงฆ์ ขออานิสงส์ แห่งการถวาย

เครื่องอัดสำเนา เพื่อประโยชน์ เป็นเครื่องอาศัยใช้สอย ของสงฆ์นี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๒๕. คำถวายเครื่องคอมพิวเตอร์

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, อิมัง มะยัง ภันเต, เอตัง, วิเสสะมุทธายันตัง, สะปะริวารัง, สังฆะกิจเจสุ, วะลัญชะนัตถายะ, อิมัส(สะ)(ห)มิง อาราเม, ภิกขุสังฆัสสะ, นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง, สังฆะกิจเจสุ, วะลัญชะนัตถายะ, วิเสสะ-, มุทธายันตัสสะ,ทานัสสะ, อานิสังโส, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย เครื่องคอมพิวเตอร์ พร้อมกับของบริวารนี้ แด่พระภิกษุสงฆ์ ในอารามนี้ เพื่อประโยชน์ เป็นเครื่องอาศัยใช้สอย ในกิจการของสงฆ์ทั้งหลาย ขออานิสงส์ แห่งการถวายเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อประโยชน์ เป็นเครื่องอาศัยใช้สอย ในกิจการของสงฆ์ทั้งหลายนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๒๖. คำถวายรถยนต์

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, เอตัง, ยันตะระถัง, สะปะริวารัง, จาตุททิสัสสะ, ภิกขุสังฆัสสะ, อาคะตานาคะตัสสะ, วะลัญชะนัตถายะ, อิมัส(สะ)(ห)มิง อาวาเส, นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง, จาตุททิสัสสะ, ภิกขุสังฆัสสะ, อาคะตานาคะตัสสะ, วะลัญชะนัตถายะ, ยันตะระถัสสะ, ทานัสสะ, ผะละวิปาโก, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้า-ทั้งหลาย ขอมอบถวาย รถยนต์คันนี้ พร้อมกับของบริวารนี้ ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อประโยชน์ เป็นเครื่องอาศัยใช้สอย ของพระภิกษุสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้ว และยังมิได้มา ขอผลวิบาก แห่งการถวายรถยนต์ เพื่อประโยชน์ เป็นเครื่องอาศัยใช้สอย ของพระภิกษุสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้ว และยังมิได้มานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๒๗. คำถวายเครื่องอุปกรณ์การก่อสร้าง

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, เอตานิ, นะวะ-, กัมมูปะกะระณานิ, สะปะริวารานิ, พุทธะสาสะเน, ถาวะระ-, นะวะกัมมัตถายะ, สังฆัสสะ, นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง, พุทธะสาสะเน ถาวะระ-, นะวะกัมมัตถายะ-, นะวะ, กัมมูปะกะระณานัง, ทานัสสะ, อานิสังโส, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้า-ทั้งหลาย ขอมอบถวาย อุปกรณ์เครื่องก่อสร้าง พร้อมกับของบริวาร ทั้งหลาย-เหล่านี้ แก่สงฆ์ เพื่อประโยชน์ แก่การก่อสร้างถาวรวัตถุ ในพระพุทธศาสนา ขออานิสงส์ แห่งการถวาย อุปกรณ์เครื่องก่อสร้าง เพื่อประโยชน์ แก่การก่อสร้างถาวรวัตถุ ในพระพุทธศาสนานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๒๘. คำถวายโรงอุโบสถ

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, เอตัง, อุโปสะถาคารัง, สะปะริวารัง, จาตุททิสัสสะ, ภิกขุสังฆัสสะ, อาคะตะนาคะตัสสะ, อุโปสะถาทีนิ, สังฆะกัมมานิ, กัต(ตะ)วา, สันนิปาตัตถายะ, พุทธะสาสเน, นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง จาตุททิสัสสะ, ภิกขุสังฆัสสะ, อาคะตานาคะตัสสะ, อุโปสะถาทีนิ, สังฆะกัมมานิ, กัต(ตะ)วา, สันนิปาตัตถายะ, พุทธสาสะเน, อุโปสะถาคารัสสะ, ทานัสสะ, อานิสังโส, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย โรงอุโบสถหลังนี้ พร้อมกับของบริวารนี้ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์ เป็นสถานที่ประชุม กระทำสังฆกรรมทั้งหลาย มีอุโบสถกรรมเป็นต้น สำหรับพระภิกษุสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้ว และยังมิได้มา ขออานิสงส์ แห่งการถวาย โรงอุโบสถ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์ เป็นสถานที่ประชุม กระทำสังฆกรรมทั้งหลาย มีอุโบสถกรรมเป็นต้น สำหรับพระภิกษุสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้ว และยังไม่ได้มานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วยตลอดกาลนานเทอญ ฯ

๒๙. คำถวายกำแพงแก้ว (กำแพงอุโบสถ)

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, เอตัง, ระตะนะ-, ปาการะ-, ปะริกเขปัง, สะปะริวารัง, พุทธัสสะ, ปูชะนัตถายะ, พุทธะสาสะเน, นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง, พุทธัสสะ, ปูชะนัตถายะ, ระตะนะ-, ปาการะ, ปะริกเขปัสสะ, ทานัสสะ, อานิสังโส, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุ-อาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย กำแพงแก้ว พร้อมกับของบริวารนี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์ แห่งการถวายกำแพงแก้ว เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๓๐. คำถวายลูกนิมิตสีมา

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, เอตานิ, สีมานิมิตตานิ, สะปะริวารานิ, พุทธัสสะ, ปูชะนัตถายะ, สังฆัสสะ, นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง, พุทธัสสะ, ปูชะนัตถายะ, สีมานิมิตตานัง, ทานัสสะ, อานิสังโส, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย ลูกนิมิตสีมา พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แก่สงฆ์ เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์ แห่งการถวายลูกนิมิตสีมา เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๓๑. คำถวายศาลาการเปรียญ

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, เอตัง, ธัมมะสะภาสาลัง, สะปะริวารัง, พุทธะสาสะนิกานัง, ธัมมัสสะวะนาทิ-, ปุญญะกะระณัตถายะ, พุทธะสาสะเน, นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง, พุทธะสาสะนิกานัง, ธัมมัสสะวะนาทิ-, ปุญญะกะระณัตถายะ, ธัมมะสะภาสาลายะ, ทานัสสะ,

อานิสังโส, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้า-ทั้งหลาย ขอมอบถวาย ศาลาการเปรียญหลังนี้ เป็นสถานที่ บำเพ็ญบุญกุศล มีการฟังธรรมเป็นต้น สำหรับพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ขออานิสงส์ แห่งการถวาย ศาลาการเปรียญ เพื่อประโยชน์ เป็นสถานที่บำเพ็ญบุญกุศลมีการฟังธรรม เป็นต้น สำหรับพุทธศาสนิกชนทั้งหลายนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชน-ทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๓๒. คำถวายเมรุเผาศพ

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, เอตัง ฌาปะนัฏฐานัง, สะปะริวารัง, มะหาชะนัสสะ, สาธาระณัตถายะ, พุทธะสาสะเน, นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง, มะหาชะนัสสะ, สาธาระณัตถายะ, ฌาปะนัฏฐานัสสะ, ทานัสสะ, อานิสังโส, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้า-ทั้งหลาย ขอมอบถวายเมรุเผาศพ พร้อมกับของบริวารนี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นประโยชน์ทั่วไป แก่มหาชน ขออานิสงส์ แห่งการถวายเมรุเผาศพ เพื่อเป็นประโยชน์ทั่วไป แก่มหาชนนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อ-ประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดา-บิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๓๓. คำถวายหอระฆังพร้อมทั้งระฆัง

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, เอตัง, คัณฑิฆะรัง, สะคัณฑิง, สะปะริวารัง, พุทธัสสะ, ปูชะนัตถายะ, พุทธะสาสะเน, นิยยาเทมะ,

สาธุ โน ภันเต, อะยัง, พุทธัสสะ, ปูชะนัตถายะ, คัณฑิฆะรัสสะ, สะคัณฑิสสะ, ทานัสสะ, อานิสังโส, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย หอระฆัง พร้อมทั้งระฆัง รวมทั้งของบริวารนี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์ แห่งการถวายหอระฆังพร้อมทั้งระฆัง เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๓๔. คำถวายหอกลองพร้อมทั้งกลอง

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, เอตัง, เภรีฆะรัง สะเภริง, สะปะริวารัง, พุทธัสสะ, ปูชะนัตถายะ, พุทธสาสะเน, นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง, พุทธัสสะ, ปูชะนัตถายะ, เภรีฆะรัสสะ, สะเภริสสะ, ทานัสสะ, อานิสังโส, อัมหากัญ่เจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ,ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย หอกลอง พร้อมทั้งกลอง รวมทั้งของบริวารนี้ ไว้ในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์ แห่งการถวายหอกลองพร้อมทั้งกลอง เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๓๕. คำถวายเครื่องพิมพ์ดีด

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, เอตัง, หัตถะ-, มุททะนายันตัง, สะปะริวารัง, สังฆัสสะ, วะลัญชะนัตถายะ, อิมัส(สะ)(ห)มิง ฐาเน,

นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง, สังฆัสสะ, วะลัญชะนัตถายะ, หัตถะ-, มุททานยันตัสสะ, ทานัสสะ, อานิสังโส, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้า-ทั้งหลาย ขอมอบถวาย เครื่องพิมพ์ดีด พร้อมกับของบริวารนี้ ไว้ ณ สถานที่นี้, เพื่อประโยชน์ เป็นเครื่องอาศัยใช้สอย ของสงฆ์ ขออานิสงส์ แห่งการถวาย เครื่องพิมพ์ดีด เพื่อประโยชน์ เป็นเครื่องอาศัยใช้สอย ของสงฆ์นี้ ของข้าพเจ้า-ทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๓๖. คำถวายห้องน้ำ (ห้องสุขา)

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, เอตัง, วัจจะกุฏิง, สะปะริวารัง, จาตุททิสัสสะ, ภิกขุสังฆัสสะ, อาคะตานาคะตัสสะ, วะลัญชะนัตถายะ, พุทธสาสะเน, นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง, จาตุททิสัสสะ, ภิกขุสังฆัสสะ, อาคะตานาคะตัสสะ, วะลัญชะนัตถายะ, วัจจะกุฏิยา, ทานัสสะ, อานิสังโส, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้า ทั้งหลาย ขอมอบถวาย ห้องน้ำห้องสุขาหลังนี้ พร้อมกับของบริวารนี้ ไว้ใน พระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์ เป็นที่อาศัยใช้สอย ของพระภิกษุสงฆ์ ผู้อยู่ ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้ว และยังมิได้มา ขออานิสงส์ แห่งการถวาย ห้องน้ำ-ห้องสุขา เพื่อประโยชน์ เป็นเครื่องอาศัยใช้สอย ของพระภิกษุสงฆ์ ผู้อยู่ ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้ว และยังมิได้มานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วยตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๓๗. คำถวายเต็นท์

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, เอตัง, มะหาวัตถะกุฏิง, สะปะริวารัง, มะหาชะนัตถายะ, สาธาระณัตถายะ, สังฆัสสะ, นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง, มะหาชะนัสสะ, สาธาระณัตถายะ, มะหาวัตถะกุฏิยา, ทานัสสะ, อานิสังโส, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย เต็นท์หลังนี้ พร้อมกับของบริวารนี้ แก่สงฆ์ เพื่อเป็นประโยชน์ทั่วไป แก่มหาชน ขออานิสงส์ แห่งการถวายเต็นท์ เพื่อเป็นประโยชน์ทั่วไป แก่มหาชนนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๓๘. คำถวายธรรมาสน์เทศน์

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, เอตัง, ธัมมาสะนัง, สะปะริวารัง, พุทธะสาสนิกานัง, ธัมมะเทสะนัตถายะ, อิมัส(สะ)(ห)มิง อาวาเส, นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง, พุทธะสาสะนิกานัง, ธัมมะเทสะนัตถายะ, ธัมมาสะนัสสะ, ทานัสสะ, อานิสังโส, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย ธรรมาสน์ พร้อมกับของบริวารนี้ ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อประโยชน์ เป็นที่นั่งแสดงธรรม แก่พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ขออานิสงส์ แห่งการถวายธรรมาสน์ เพื่อประโยชน์ เป็นที่นั่งแสดงธรรม แก่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วยตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๓๙. คำถวายพนักพิงสำหรับพระสงฆ์นั่งเจริญพระพุทธมนต์

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, เอตานิ, อะปัสเสนะวัตถูนิ, สะปะริวารานิ, จาตุททิสัสสะ, ภิกขุสังฆัสสะ, อาคะตานาคะตัสสะ, วลัญชะนัตถายะ, อิมัส(สะ)(ห)มิง อาวาเส, นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง, จาตุททิสัสสะ, ภิกขุสังฆัสสะ, อาคะตานาคะตัสสะ, อะปัสเสนะวัตถูนัง, ทานัสสะ, อานิสังโส, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้า-ทั้งหลาย ขอมอบถวาย พนักพิง พร้อมกับของบริวาร ทั้งหลายเหล่านี้ ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อประโยชน์ เป็นเครื่องอาศัยใช้สอย ของพระภิกษุสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้ว และยังมิได้มา ขออานิสงส์ แห่งการถวายพนักพิง เพื่อประโยชน์ เป็นเครื่องอาศัยใช้สอย ของพระภิกษุสงฆ์ ผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ ทั้งที่มาแล้ว และยังมิได้มานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้น-ด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๔๐. คำถวายพระพุทธรูป

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, อิมัง, พุทธะปะฏิมัง, พุทธสาสะนิกานัง พุทธานุสสะติยา, อุปปาทะนัตถายะ, เจวะ, อะภิวาทะนัตถายะ จะ, สังฆัสสะ, นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง, พุทธะปะฏิมายะ, ทานัสสะ, อานิสังโส, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้า-ทั้งหลาย ขอมอบถวาย พระพุทธรูปนี้ แก่พระสงฆ์ เพื่อประโยชน์ แก่การเกิดพุทธานุสสติ และเพื่อประโยชน์ เป็นเครื่องกราบไหว้ ของพุทธศาสนิกชน-

ทั้งหลาย ขออานิสงส์ แห่งการถวาย พระพุทธปฏิมานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๔๑. คำถวายฉัตรกั้นถวายพระพุทธรูป

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, เอตัง, เสตะ-, ฉัตตาติฉัตตัง, สะปะริวาร่ง, พุทธัสสะ, ปูชะนัตถายะ, อิมัส(สะ)(ห)มิง, อุโปสะถาคาเร, นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง, พุทธัสสะ, ปูชะนัตถายะ, เสตะ-, ฉัตตาติฉัตตัสสะ, ทานัสสะ, อานิสังโส, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอมอบถวาย เศวตฉัตร พร้อมกับของบริวารนี้ ไว้ ณ อุโบสถนี้ เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์ แห่งการถวายเศวตฉัตร เพื่อเป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๔๒. คำถวายรูปหล่อพระอัครสาวกทั้งสอง

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, เอตัง สารีปุตตะ-, โมคคัลลานะสังขาตัง, อัคคะสาวะกะ-, ปะฏิมายุคัง, สะปะริวารัง, พุทธะสาสะนิกานัง, สังฆานุสสะติยา, อุปปาทะนัตถายะ, เจวะ, อะภิวาทะนัตถายะ จ, อิมัส(สะ)(ห)มิง, อุโปสะถาคาเร, นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง, พุทธะสาสะนิกานัง, สังฆานุสสะติยา, อุปปาทะนัตถายะ, เจวะ, อะภิวาทะนัตถายะ จ, สารีปุตตะ-, โมคคัลลานะ-, สังขาตัสสะ, อัคคะสาวะกะ-, ปะฏิมายุคัสสะ, ทานัสสะ, อานิสังโส, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้า-ทั้งหลาย ขอมอบถวายรูปหล่อ พระอัครสาวกทั้งสอง คือพระสารีบุตร และพระโมคคัลลานะ พร้อมกับของบริวารนี้ ไว้ ณ อุโบสถนี้ เพื่อประโยชน์แก่การเกิดสังฆานุสสติ และเพื่อประโยชน์ เป็นเครื่องกราบไหว้ ของพุทธ-ศาสนิกชนทั้งหลาย ขออานิสงส์ แห่งการถวายรูปหล่อ พระอัครสาวกทั้งสอง คือพระสารีบุตร และพระโมคคัลลานะ เพื่อประโยชน์ แก่การเกิดสังฆานุสสติ และเพื่อประโยชน์ เป็นเครื่องกราบไหว้ ของพุทธศาสนิกชนทั้งหลายนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้า-ทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๔๓. คำถวายโต๊ะหมู่บูชา

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, อิมัง, ปูชา-, สักการุปะธานะ-, ปีฐัง, สะปะริวารัง, พุทธัสสะ, ปูชะนัตถายะ, อิมัส(สะ)(ห)มิง อาวาเส, สังฆัสสะ, นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง, พุทธัสสะ, ปูชะนัตถายะ, ปูชา, สักการุปะธานะ-, ปีฐัสสะ, ทานัสสะ, อานิสังโส, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ทานัสสะ, อานิสังโส, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้า-ทั้งหลาย ขอมอบถวาย โต๊ะหมู่บูชา พร้อมกับของบริวารนี้ แก่สงฆ์ ไว้ในอาวาสนี้ เพื่อเป็นพุทธบูชา ขออานิสงส์ แห่งการถวายโต๊ะหมู่บูชา เพื่อ-เป็นพุทธบูชานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๔๔. คำถวายเทียนพรรษา

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, เอตัง, ปะทีปะยุคัง, สะปะริวารัง-, เตมาสัง, พุทธัสสะ, ปูชะนัตถายะ, อิมัส(สะ)(ห)มิง, อุโปสะถาคาเร, นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง, เตมาสัง, พุทธัสสะ, ปูชะนัตถายะ, ปะทีปะ-ยุคัสสะ, ทานัสสะ, อานิสังโส, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้า-ทั้งหลาย ขอมอบถวาย เทียนคู่นี้ พร้อมกับของบริวารนี้ ไว้ ณ อุโบสถนี้ เพื่อเป็นพุทธบูชา ตลอดพรรษา ขออานิสงส์ แห่งการถวายเทียนทั้งคู่ เพื่อเป็น-พุทธบูชา ตลอดพรรษานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้น-ด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๔๕. คำถวายปัจจัยตั้งมูลนิธิ

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, เอตานิ, รูปิยานิ, สะปะริวารานิ, พุทธะสาสะเน, ปุญญะ-, นิธานัตถายะ สังฆัสสะ, นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง, พุทธะสาสะเน, ปุญญะ-, นิธานัตถายะ, รูปิยานัง, ทานัสสะ, อานิสังโส, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้า-ทั้งหลาย ขอมอบถวาย ปัจจัยทั้งหลาย พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แก่พระสงฆ์ เพื่อประโยชน์ ตั้งเป็นมูลนิธิไว้ ในพระพุทธศาสนา ขออานิสงส์ แห่งการถวายปัจจัย เพื่อประโยชน์ตั้งเป็นมูลนิธิ ไว้ในพระพุทธศาสนานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย-ด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๔๖. คำถวายหนังสือพระไตรปิฎกพร้อมทั้งตู้

ยัคเฆ ภันเต สังโฆ, ปะฏิชานาตุ, มะยัง ภันเต, เตปิฏะกัง, สะมัญชุสัง, พุทธะปะริสายะ, สัมมาปะฏิปัตติ-, โสภะณายะ, สังฆัสสะ-, นิยยาเทมะ, สาธุ โน ภันเต, อะยัง, พุทธะปะริสายะ, สัมมาปะฏิปัตติ-, โสภะณายะ, เตปิฏะกัสสะ, สะมัญชุสัสสะ, ทานัสสะ, อานิสังโส, อัมหากัญเจวะ, มาตาปิตุอาทีนัญจะ, ปิยะชะนานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับทราบ ข้าพเจ้า-ทั้งหลาย ขอมอบถวาย หนังสือพระไตรปิฎก พร้อมทั้งตู้นี้ แก่พระสงฆ์ เพื่อความงดงาม แห่งสัมมาปฏิบัติ ของพุทธบริษัท ขออานิสงส์ แห่งการถวาย หนังสือพระไตรปิฎก พร้อมทั้งตู้ เพื่อความงดงาม แห่งสัมมาปฏิบัติ ของพุทธบริษัทนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงเป็นไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

๔๗. คำถวายเครื่องสักการะลอยกระทง

อะหัง, อิมินา สักกาเรนะ, อะสุกายะ, นัมมะทายะ, นะทิยา, ปุลิเน, ฐิตัง, มุนิโน, ปาทะวะลัญชัง, อะภิปูชะยามิ, อะยัง, สักกาเรนะ, มุนิโน, ปาทะวะลัญชัสสะ, ปูชายะ, อานิสังโส, มัยหัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ, สังวัตตะตุ ฯ

ข้าพเจ้าขอบูชาอย่างยิ่ง ซึ่งรอยพระพุทธบาท ที่อยู่ ณ หาดทราย แห่งแม่น้ำชื่อนัมมทานทีโน้น ด้วยเครื่องสักการะบูชานี้ ขออานิสงส์ แห่งการบูชา ซึ่งรอยพระพุทธบาท ด้วยเครื่องสักการะบูชานี้ จงเป็นไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้า ตลอดกาลนาน เทอญ ฯ

(สำเนา)

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สม. (กรบ.สม.)

ที่ (ฉบับ) กห.เลขรับ ๖๕๖๖/๓๔ วันที่

เรื่อง การคาดกระบี่และการแสดงการเคารพ

เรียน ปล.กห.

๑. ในการประชุม หน.นขต.สป.ครั้งที่ ๔/๓๔ เมื่อ ๒๓ เม.ย. ๓๔ สรอ. ได้ชี้แจงการปฏิบัติเกี่ยวกับการคาดกระบี่ และการแสดงการเคารพ สรุปได้ว่า

๑.๑ เรื่องการคาดกระบี่ในงานพิธีต่าง ๆ

๑.๑.๑ งานพระราชทานเพลิงศพพลเรือน แม้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ ฯ ข้าราชการทหารที่ไปร่วมงานศพไม่ต้องคาดกระบี่ เพราะเจ้าภาพเชิญไปงานศพ ยกเว้นข้าราชการทหารที่มีหน้าที่ถวายอารักขาราชองครักษ์ และผู้ที่โปรดเกล้า ฯ จึงต้องคาดกระบี่

๑.๑.๒ งานพระราชทานเพลิงศพพลเรือน ที่มีหมายกำหนดการให้แต่งเครื่องแบบครึ่งยศหรือเครื่องแบบเต็มยศ ต้องคาดกระบี่

๑.๑.๓ งานสโมสรสันนิบาตที่ทำเนียบรัฐบาล หรืองานพระราชทานเลี้ยงที่พระที่นั่งบรมพิมาน ที่สั่งงดการคาดกระบี่ ทั้งที่แต่งเครื่องแบบเต็มยศก็ตาม แต่ผู้ที่มีหน้าที่เข้าเวรตามเสด็จ ฯ ต้องคาดกระบี่และถอดหมวกไม่ได้ เพราะเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่

๑.๒ การแสดงการเคารพในงานพิธีต่าง ๆ

๑.๒.๑ การเป่าแตรนอนในงานศพทหาร ไม่ต้องทำวันทยหัตถ์ คงเพียงแต่ให้ยืนไว้อาลัย เมื่อแตรนอนจบ จะเป็นเพลงเคารพศพ จึงจะทำวันทยหัตถ์

๑.๒.๒ งานพิธีเปิดป้าย เปิดงาน เปิดพระบรมราชานุสาวรีย์ หรือพระบรมรูปการแสดงการเคารพ มีดังนี้

๑.๒.๒.๑ งานพิธีเปิดป้าย เปิดงาน จะมีเพลงมหาฤกษ์ ไม่ต้องแสดงการเคารพ

๑.๒.๒.๒ งานพิธีเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์ หรือพระบรมรูป ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถวายการเคารพ ก็ให้แสดงการเคารพด้วย

๒. จากการตรวจสอบหลักเกณฑ์การปฏิบัติของ กห. เกี่ยวกับการคาดกระบี่และการแสดงการเคารพแล้ว ขอเรียนชี้แจงดังนี้

๒.๑ กฎกระทรวง (พ.ศ. ๒๕๐๐) ออกตามความพระราชบัญญัติเครื่องแบบทหาร พ.ศ. ๒๔๗๗ ว่าด้วยการคาดกระบี่ การใช้ถุงมือ และการใช้ผ้าพันแขนทุกข์ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๐๖), ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๒๕) และฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๒๙) หมวด ๑ ข้อ ๒ กำหนดไว้ว่า

หมวด ๑
การคาดกระบี่

ข้อ ๒ ในโอกาสต่อไปนี้ ให้นายทหารสัญญาบัตร นายดาบ จ่านายสิบ พันจ่า และพันจ่าอากาศ คาดกระบี่ด้วยเสมอ เมื่อ

ก. คุมหรือประจำแถวเป็นกองทหารเกียรติยศ หรือเวลาแห่นำหรือแห่ตามเสด็จ

ข. คุมหรือประจำแถวรับการตรวจพลสวนสนาม ซึ่งกระทำเป็นพิเศษ และมิได้ต่อเนื่องกับการฝึกอย่างอื่น

ค. ไปในงานพระราชพิธี หรือรัฐพิธี ตามหมายกำหนดการ หรือเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท หรือเฝ้าทูลละอองพระบาท ในโอกาสต่าง ๆ ที่เป็นทางราชการ เว้นแต่ในงานสโมสรสันนิบาต

ง. ไปในงานพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนของทหาร

จ. เป็นตุลาการศาลทหารเวลาพิจารณาคดี ณ ที่ตั้งศาลปกติ

ฉ. ไปในงานพระราชทานเพลิงศพหรืองานฌาปนกิจศพทหารหรือตำรวจ หรืองานฝังศพทหารหรือตำรวจ ตามประเพณี ลัทธิ หรือศาสนาที่ไม่เผาศพ เมื่อแต่งเครื่องแบบปกติขาว เครื่องแบบครึ่งยศ หรือเครื่องแบบเต็มยศ

ฯลฯ

๓. สม.พิจารณาแล้ว ตามที่ สรอ.ได้ชี้แจงการปฏิบัติเกี่ยวกับการคาดกระบี่และการเคารพในข้อ ๑ นั้น เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ กห.ได้กำหนดให้ถือปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวอยู่แล้ว แต่ข้าราชการทหารอาจจะเกิดการสับสนเนื่องจากมีข้อกำหนดและรายละเอียดในกรณีต่าง ๆ ไว้หลายเรื่องด้วยกัน จึงทำให้การปฏิบัติในบางกรณีคลาดเคลื่อน หรือไม่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังนั้น เพื่อให้ข้าราชการทหารได้ปฏิบัติในเรื่องการคาดกระบี่และการแสดงการเคารพให้ถูกต้อง และเป็นไปในทางเดียวกัน สมควรเสนอ นขต.กห. และ นขต.สป.ทราบ และชี้แจงให้ข้าราชการในสังกัดทราบหลักเกณฑ์การปฏิบัติในเรื่องดังกล่าว ตามข้อ ๒ ทั้งนี้ อยู่ในอำนาจของ ปล.กห. ซึ่งมอบอำนาจหน้าที่ให้ รอง ปล.กห.(๓) ปฏิบัติราชการตามคำสั่ง สป.(เฉพาะ) ที่ ๒๕๙/๓๓ ลง ๑๒ ต.ค. ๓๓ เรื่องมอบอำนาจหน้าที่ให้ รอง ปล.กห.ปฏิบัติราชการ ข้อ ๒.๓.๑.๑๗

๔. ข้อเสนอ เห็นควรเสนอ นขต.กห. และ นขต.สป.ทราบต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อกรุณาพิจารณา

(ลงชื่อ) พล.ท.อำพล จุลานนท์

จก.สม.

๖ พ.ค. ๓๔

เสนอ นขต.กห.และ นขต.สป.

เพื่อทราบ

(ลงชื่อ) พล.อ.อ.สุวิช จันทประดิษฐ์

รอง ปล.กห.ทำการแทน

ปล.กห.

๗ พ.ค. ๓๔

สำเนาถูกต้อง

เสนอ ....

พ.ท.

(สวัสดิ์ ทองประสาน)

หน.ศาสนพิธี กอศจ.ยศ.ทบ.

๑๐ ต.ค. ๔๕

(สำเนา)

ประกาศกองทัพบก
เรื่อง การปฏิบัติในงานพระราชทานเพลิงศพ

เพื่อให้หน่วยต่าง ๆ ในกองทัพบก และผู้ที่ได้รับเชิญเป็นประธาน-ในงานพระราชทานเพลิงศพปฏิบัติถูกต้อง เป็นไปในแนวเดียวกัน จึงให้ปฏิบัติดังนี้

๑. ไม่ต้องบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี เมื่อเจ้าหน้าที่เชิญเพลิงพระราชทานมาถึงวัด หรือในขั้นตอนการปฏิบัติอื่น ๆ ในงานพระราชทานเพลิงศพ

๒. เมื่อเจ้าหน้าที่เชิญผู้เป็นประธานในงานพระราชทานเพลิงศพขึ้นเมรุเพื่อทอดผ้ามหาบังสุกุล (ผ้าไตรผืนสุดท้าย) ประธาน ฯ จะทอดผ้ามหาบังสุกุล พระสงฆ์ชักผ้าบังสุกุลแล้วลงจากเมรุ ประธาน ฯ ประนมมือแต่ผู้เดียว จากนั้นประธานในพิธีหันหน้าไปทางทิศที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ ถวายคำนับ และหยิบกระทงข้าวตอก กระทงดอกไม้จากพนักงานพระราชพิธีวางที่ฐานฟืนหน้าหีบศพ แล้วหยิบดอกไม้จันทน์จากพนักงานราชพิธีจุดเพลิงพระราชทานจากโคมไฟที่เจ้าพนักงานพระราชพิธีถือเชิญไปสอดวางลงในใต้พื้นรองศพ จากนั้นถวายคำนับไปทางทิศที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับอยู่อีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงลงจากเมรุ

๓. สำหรับผู้ไปร่วมพิธีพระราชทานเพลิงศพ ไม่ต้องลุกขึ้นยืนแสดงความเคารพเมื่อพนักงานพระราชพิธีเชิญเพลิงพระราชทานมาถึง

๔. ให้ผู้บังคับบัญชา ชี้แจงให้กำลังพลในสังกัดทราบ และยึดถือปฏิบัติ

ประกาศ ณ วันที่ ๑๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๒

(ลงชื่อ) พล.อ.เรวัต บุญทับ

(เรวัต บุญทับ)

ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก ทำการแทน

ผู้บัญชาการทหารบก

สำเนาถูกต้อง

เสนอ ....

พ.ท.

(สวัสดิ์ ทองประสาน)

หน.ศาสนพิธี กอศจ.ยศ.ทบ.

๑๐ ต.ค. ๔๕

(สำเนา)

ประกาศกระทรวงกลาโหม
เรื่อง ชี้แจงการใช้ธงชาติคลุมศพ หีบศพ หรือที่เก็บอัฐิผู้เสียชีวิต เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการ

เนื่องด้วยได้มีระเบียบทหารว่าด้วยทหารและตำรวจป่วยเจ็บและมรณะในราชการสนามที่ ๒/๑๑๒๓,๒๔๘๔ ลงวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๔๘๔ และระเบียบจัดการศพทหารของกรมบัญชาการทัพใหญ่ที่ ๑/๒๔๘๗ ลงวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๔๘๗ แต่ระเบียบดังกล่าวมิได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการใช้ธงชาติคลุมศพ, หีบศพ หรือที่เก็บอัฐิผู้เสียชีวิตเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการไว้อย่างชัดเจน ซึ่งทำให้มีการปฏิบัติแตกต่างกันระหว่างส่วนราชการต่าง ๆ ในสังกัด กห. ฉะนั้น จึงสมควรกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ธงชาติคลุมศพ หีบศพ หรือที่เก็บอัฐิผู้เสียชีวิต เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการ เพื่อถือปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกันไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ผู้เสียชีวิตควรได้รับเกียรติให้ใช้ธงชาติคลุมศพ หีบศพ หรือที่เก็บอัฐิ ได้แก่ ผู้ที่เสียชีวิตเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ซึ่งการเสียชีวิตนั้น มิได้เกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเกิดจากความผิดของตนเอง

ข้อ ๒ ธงชาติที่ใช้คลุมศพ คลุมหีบศพ ทำด้วยผ้ามีขนาดกว้าง ๑๒๐ เซนติเมตร ยาว ๑๘๐ เซนติเมตร ธงชาติที่ใช้คลุมที่เก็บอัฐิให้ใช้ขนาดตามความเหมาะสม

ข้อ ๓ การใช้ธงชาติคลุมศพให้ใช้ในกรณีดังต่อไปนี้

๓.๑ ในพิธีรับพระราชทานน้ำอาบศพ

๓.๒ ในพิธีรดน้ำศพ

ข้อ ๔ การใช้ธงชาติคลุมหีบศพ หรือที่เก็บอัฐิให้ใช้ในกรณีดังต่อไปนี้

๔.๑ ในการเชิญศพ เพื่อทำพิธีรับพระราชทานน้ำอาบศพหรือพิธีรดน้ำศพ

๔.๒ ในระหว่างการทำพิธีบำเพ็ญกุศลทางศาสนาของแต่ละศาสนา และการเชิญศพไปฝัง

ข้อ ๕ การใช้ธงชาติคลุมศพ หีบศพ หรือเก็บอัฐิ ให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

๕.๑ การคลุมศพ คลุมตามความยาวของศพ ใช้ขอบธงชาติด้านคันธงชาติอยู่ทางศีรษะของศพ

๕.๒ การคลุมหีบศพ คลุมทางด้านขวางของหีบศพ ในกรณีที่สามารถมองเห็นชายธงชาติได้ทั้งสองชาย ต้องให้ชายธงชาติเสมอกับขอบล่างของหีบศพทั้งสองข้าง ส่วนกรณีที่สามารถมองเห็นชายธงชาติเพียงด้านเดียว ต้องให้ชายธงชาติด้านที่มองเห็นเสมอกับขอบด้านล่างของหีบศพ

สำหรับโกศหรือหีบที่ได้รับพระราชทานประกอบเกียรติยศแก่ศพไม่ใช้คลุม แต่ให้พับธงชาติวางบนพานทอง ตั้งไว้หน้าโกศหรือหีบในระดับพองาม

๕.๓ การคลุมที่เก็บอัฐิอนุโลมตามความเหมาะสม

ข้อ ๖ การปลงศพในทะเล ให้กองทัพเรือปฏิบัติตามประเพณีชาวเรือ

ข้อ ๗ การใช้ธงชาติคลุมศพ หีบศพ หรือที่เก็บอัฐิ จะต้องไม่ให้เป็นการเสื่อมเสียเกียรติแก่ธง

ข้อ ๘ การทำพิธีฝังหรือบรรจุศพที่มีธงชาติคลุมหีบศพ เมื่อจะทำการฝังหรือบรรจุ ให้เชิญธงที่คลุมหีบศพพับเก็บให้เรียบร้อย โดยมิให้ส่วนหนึ่ง-ส่วนใดของธงสัมผัสพื้นดิน

ประกาศ ณ วันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ ๒๕๒๗

(ลงชื่อ) พลอากาศเอก พะเนียง กานตรัตน์

(พะเนียง กานตรัตน์)

รัฐมนตรีช่วยว่าการ ฯ ทำการแทน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

สำเนาถูกต้อง

เสนอ ....

พ.ท. [signature]

(สวัสดิ์ ทองประสาน)

หน.ศาสนพิธี กอศจ.ยศ.ทบ.

๑๐ ต.ค. ๔๕

วิวิธวิจิตรมังคลมาลา

๑. งานเลี้ยงฉลองมงคลสมรส

๑๘๐๐ - เจ้าบ่าว/เจ้าสาว พร้อม ณ สถานที่เลี้ยงฉลอง

๑๘๓๐ - เชิญผู้อาวุโสสูงสุด (ในขณะนั้น) คล้องมาลัยมงคลแก่เจ้าบ่าว-เจ้าสาว (เชิญเจ้าบ่าว-เจ้าสาวขึ้นเวที) ขอเสียงปรบมือเพื่อเป็นเกียรติแก่เจ้าบ่าว-เจ้าสาว

- เจ้าบ่าว-เจ้าสาว ออกไปต้อนรับแขกตามปกติ
- พิธีกรเตรียมดูความพร้อมของงาน (เทียนมงคล, เทียนชนวน (เตรียมเชื้อเทียน), คนส่งเทียนชนวนและประสานเจ้าหน้าที่ดับไฟ/หรี่ไฟ)

๑๙๐๐ - เชิญเจ้าบ่าว-เจ้าสาว**จุดเทียนมงคล** เพื่อเปิดงานเลี้ยงฉลอง-มงคลสมรส ฯ

- พิธีกรกล่าวนำ

"เปลวเทียนละลายแท่ง เพื่อเปล่งแสงอันอำไพ
ชีวิตแต่งงานไซร้ สุขสดใสดังแสงเทียน"

- พิธีกรขอเสียงปรบมือเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่เจ้าบ่าว-เจ้าสาว
- พิธีกรกล่าวนำ

"แสงเทียนวิวาห์เจิดจ้าแล้ว คู่แก้วคู่ขวัญนิรันดร์สมัย
ขอเราจงช่วยกันอวยชัย ปรบมือให้กำลังใจคู่วิวาห์"

- พิธีกรเชิญแขกรับประทานอาหารตามอัธยาศัย (โต๊ะจีน) แต่ถ้าเป็นบุฟเฟ่ต์ **กล่าวเชิญสุภาพสตรีลุกบริการตนเองก่อน** และขอเชิญผู้ร่วมงานหา**ความสำราญจากเสียงเพลง** ในลำดับต่อไป...(เจ้าบ่าว-เจ้าสาวบันทึกภาพตามโต๊ะอาหารต่าง ๆ)

๒๐๓๐ - พิธีกรขึ้นเวที เชิญเจ้าบ่าว-เจ้าสาวขึ้นเวที

- **พิธีกรกล่าวแนะนำเจ้าบ่าว และแนะนำเจ้าสาว** (ปรบมือ) (ประวัติย่อ:- ชื่อ-สกุล/ชาติภูมิ/ความรู้/ความสามารถพิเศษ และตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน)
- พิธีกรเชิญประธานในพิธี ฯ ขึ้นให้โอวาท และกล่าวอวยพร
- พิธีกรเชิญเจ้าบ่าว-เจ้าสาวกล่าวแสดงความรู้สึก และขอบ-พระคุณท่านผู้มีเกียรติ
- พิธีกรกล่าวสรุปงาน
- พิธีกรเชิญเจ้าบ่าว-เจ้าสาวตัดเค้กมงคล (ถ้ามี) มอบแด่ประธาน/ญาติผู้ใหญ่

๒. การดื่มถวายพระพร

ด้วยได้ปรากฏว่า ในงานเลี้ยงต่าง ๆ ที่เอกชนจัดขึ้น และลักษณะของงานมิได้เกี่ยวข้องถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เช่น งานเลี้ยงฉลองสมรสที่มิใช่การสมรสพระราชทาน ก็ได้มีการชักชวนให้ดื่มถวายพระพร แล้วดนตรีบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีด้วย จึงมีผู้ข้องใจสงสัยว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นการถูกต้องหรือไม่ ควรที่ทางราชการจะได้ให้คำแนะนำ

สำนักพระราชวังจึงขอแนะนำว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นทรงเป็นพระประมุข และทรงเป็นที่เคารพสักการะอย่างยิ่งของทุกคนในชาติ ทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะแสดงความปรารถนาดีและแสดงความจงรักภักดีต่อเบื้องพระยุคลบาทได้ การเชิญชวนให้ดื่มถวายพระพรเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า เป็นการแสดงออกซึ่งความปรารถนาดีและจงรักภักดีประการหนึ่ง ทุกคนจึงย่อมมีสิทธิที่จะกระทำได้ แต่ก็ควรระมัดระวังให้การได้เป็นไปโดยสมควรแก่พระเกียรติยศ กล่าวคือถ้าจะให้มีการเชิญชวนดื่มถวายพระพร ก็ควรเชิญชวนดื่มเฉพาะในงานที่จัดขึ้นเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นงานที่มีเกียรติและบรรดาผู้ไปในงานแต่งกายสุภาพ เช่น งานฉลองเพื่อความเป็นสิริมงคลหรือเพื่อความสามัคคี หรือเพื่อเป็นเกียรติแก่บุคคลหรือคณะบุคคล สำหรับงานเลี้ยงเพื่อความสนุกสนานเฮฮาระหว่างกัน โดยไม่คำนึงถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่สมควรที่จะมีการดื่มถวายพระพร

อนึ่ง การดื่มแชมเปญอำนวยพรหรือถวายพระพร เป็นขนบประเพณีที่ปฏิบัติกันในสังคมของโลกเกือบจะทั่วไป และไทยเราก็ได้ถือเป็นแบบอย่างการปฏิบัติมานาน ตั้งแต่รัชกาลที่ ๔ หรือที่ ๕ แต่โดยเหตุที่แชมเปญเป็นของหายากในเมืองไทย ทั้งราคาก็แพงมาก ในบางสังคมจึงใช้เครื่องดื่มที่พอจะหาใช้กันได้แทน การดื่มแชมเปญจึงกลายเป็นดื่มสุราหรือเบียร์ แต่ก็ถือว่าเป็นการดื่มถวายพระพร ด้วยความจงรักภักดีเช่นกัน เพราะค่าอยู่ที่น้ำใจอัน-แสดงออกซึ่งความภักดี มิใช่ค่าของเครื่องดื่ม

และการดื่มถวายพระพรนั้น ขึ้นอยู่แก่จิตใจของผู้ถวายพระพร เขาจะถวายเฉพาะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์เดียว หรือจะถวายพระพร-สมเด็จพระอัครมเหสี และพระราชวงศ์พระองค์ใดบ้าง ย่อมสุดแต่อัธยาศัยและสุดแต่โอกาส สำนักพระราชวังเห็นว่าไม่เป็นการสมควรที่ทางราชการจะไปชี้จูงอันจะทำให้ค่าแห่งน้ำใจที่จะออกมาด้วยความภักดีนั้นลดน้อยลงไป

ส่วนในงานเลี้ยงฉลองสมรสพระราชทานนั้น เมื่อจบการดื่ม-ถวายพระพรแล้ว ประธานในพิธี ฯ ไม่ควรกล่าวคำให้โอวาทตามคำเชิญหรือคำขอของเจ้าภาพ เพราะคู่สมรสได้รับพระราชทานพระบรมราโชวาท และรับพระราชทานพรเรียบร้อยแล้ว ประธานในพิธี ฯ ควรยกเหตุผลดังกล่าวนี้ชี้แจงให้แขกผู้มีเกียรติรับทราบ แล้วจึงเชิญชวนแขกผู้มีเกียรติดื่มอวยพรให้แก่คู่สมรสแทน

ส่วนการเปล่งเสียงไชโยนั้น หากเป็นงานพระราชพิธีหรืองานเสด็จพระราชดำเนิน ไม่ควรกล่าวหรือเปล่งเสียง แต่ในโอกาสทั่ว ๆ ไป ควรที่จะพร้อมใจกันเปล่งเสียงไชโยถวายพระพรหลังจากที่ดนตรีบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีจบแล้ว

ที่มา : สำนักพระราชวัง

พ.ศ. ๒๕๔๔

พิธีถวายพระพรเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา
(ตามแนวของสำนักพระราชวัง)

แบบจัดมีพิธีสงฆ์ ๙ รูป หรือ ๑๐ รูป (จัดสถานที่ตามที่กำหนดให้เรียบร้อย)

๑. ประธาน ฯ จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย กราบ ๓ ครั้ง แล้วถวายความเคารพพระบรมฉายาลักษณ์

๒. พิธีกรอาราธนาศีล

๓. ประธาน ฯ และผู้ร่วมพิธี ฯ รับศีล

๔. ประธาน ฯ เปิดกรวยดอกไม้เบื้องหน้าที่ประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์ (พระสงฆ์ตั้งพัดยศพร้อมกัน) ประธาน ฯ ถอยออกมาแล้วถวายความเคารพพร้อมกัน (คำนับ)

๕. ประธาน ฯ อ่านคำสดุดีเฉลิมพระเกียรติถวายพระพรชัยมงคล จบแล้วถวายความเคารพพร้อมกัน, พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา, ดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี จบแล้วถวายความเคารพพร้อมกัน

๖. พระสงฆ์วางพัดยศแล้วสวดถวายพรพระ

๗. ถวายภัตตาหาร พระสงฆ์ฉันภัตตาหาร

๘. ประธาน ฯ ถวายจตุปัจจัยไทยธรรม

๙. พระสงฆ์อนุโมทนา

๑๐. ประธาน ฯ กรวดน้ำ

๑๑. ประธานสงฆ์ถวายอดิเรก

๑๒. ประธาน ฯ กราบพระรัตนตรัย และน้อมไหว้พระสงฆ์

๑๓. พระสงฆ์กลับ

๑๔. ประธาน ฯ ไปถวายคำนับพระบรมฉายาลักษณ์

๑๕. ผู้ร่วมพิธี ฯ ถวายคำนับพร้อมกัน

- เสร็จพิธี ฯ -

ถ้อยแถลงท้ายเล่ม

หนังสือศาสนพิธี ในปัจจุบันนี้มีอยู่มาก ทุกฉบับก็มุ่งประโยชน์แห่งความถูกต้องและความเป็นระเบียบอันดีงาม จะต่างกันบ้างก็แต่โดยรายละเอียดแห่งการปฏิบัติ โดยเฉพาะก็คือเรื่องที่จะต้องประยุกต์ให้เป็นไปตามความเชื่อถือ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ขอให้ท่านผู้อ่านที่จะนำไปปฏิบัติได้โปรดรำลึกเสมอว่า **"พิธีกรรมนั้นไม่ตายตัวไปทั้งหมด อาจแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น ใครสามารถปฏิบัติได้โดยกะทัดรัด เรียบร้อย เป็นไปตามพิธีกรรมในพิธีการ ถูกต้อง และนิยมปฏิบัติกัน ทั้งยังเหมาะสมแก่เรื่อง บุคคลและกาลเวลาเป็นต้น ก็ถือว่าเป็นใช้ได้"**

หวังว่า หนังสือศาสนพิธี เล่มนี้ (พิมพ์พิเศษ) จะอำนวยประโยชน์แก่ส่วนราชการต่าง ๆ และท่านพุทธศาสนิกชนได้เป็นอย่างดี หากพบข้ออันควรแก้ไข ขอได้แจ้งให้ทราบ เพื่อจะได้ปรับปรุงให้สำเร็จประโยชน์อย่างไพบูลย์ต่อไป

กองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารบก

พิมพ์ที่

สยามบรรณการพิมพ์

20-22-22/1 ซอยสยามบรรณ ถนนประชาธิปไตย กรุงเทพฯ 10200

โทร. (02) 2815294-6